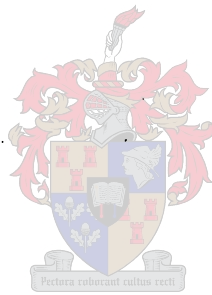

DIE ROLLE
VAN DIE MAN EN DIE VROU
IN DIE KAAPSE KLEURLINGGESIN

deur

Anna F. Steyn

Proefskrif goedgekeur vir die Graad van
Doktor in die Wysbegeerte in die Sosiologie
aan die Universiteit van Stellenbosch

Promotor : Prof. dr. S.P. Cilliers

Oktober 1961.

ERKENNING

Dit is vir my 'n genoeë om teenoor die volgende persone en instansies, wat bygedra het tot die voltooiing van hierdie ondersoek, my hartlike dank uit te spreek:

Prof. S.P. Cilliers wat as my promotor opgetree het, vir sy waardevolle leiding, wat hy ten alle tye so geredelik gegee het, en ook vir die aandeel wat hy deur die jare gehad het in die vorming van my sosio-logiese insigte.

Die Kleurlinggemeenskap wat my so besonder vriendelik ontvang het; die nege beoordelaars wat aan my die nodige adreslyste verskaf het, en ook sommige van die onderhoude gereël het; mnr. M. Gabriëls wat my behulpzaam was met die keuse van en besoeke aan die gesinne in die laagste stand, waardeur my taak aansienlik vergemaklik is.

Die 100 gesinne wat onderhoude aan my toegestaan het, en sonder wie se samewerking dit gans onmoontlik sou gewees het om hierdie studie te voltooi.

Die Wes-Kaaplandse Navorsingsprojek van die Universiteit van Stellenbosch onder wie se beskerming hierdie projek uitgevoer is en deur wie se finansiële bydrae dit moontlik was om die praktiese ondersoek te voltooi.

Prof. H.S. Steyn, Universiteit van Suid-Afrika, en prof. D.E.W. Schumann, Universiteit van Stellenbosch, vir advies in verband met die statistiese verwerking van die gegewens.

Mnr. J.J. Venter vir advies in verband met die taalgebruik, en

Mej. A. Engela vir die tik van die proefskrif.

Pretoria
Oktober 1961.

Anna F. Steyn.

I N H O U D S O P G A W E

HOOFSTUK

BLADSY

AFDELING I

I	DIE BEGRIP STATUS-ROL EN ROLVERDELING IN DIE GESIN	1
	A. DIE BEGRIP STATUS-ROL	1
	1. Inleiding	1
	2. Status	11
	3. Rolle	12
	4. Rolverwagtings	15
	5. Regte en Verpligtinge	15
	6. Die Verhouding tussen Status en Rolle	16
	7. Voorsiening vir Individuele Verskille	18
	8. Samevattende Definisie van die Begrif Status-Rol	20
	9. Instrumentele en Volbrengende Rolle	21
	B. ROLVERDELING IN DIE GESIN	24
	1. Die Gesin: Definisie en belang- rikste Kenmerke	24
	2. Aard van Rolverdeling in die Gesin	28
	3. T. Parsons se Interpretasie van Roldifferensiasie in die Gesin ..	32
	4. Maatskaplike Verandering en Roldifferensiasie	39
	5. Instrumenteel-Volbrengende Rolver- deling toegepas in 'n wyer Groep Kulture	42
II	DIE KAAPSE KLEURLING EN DIE ONTWIK- KELINGSGESKIEDENIS VAN DIE KAAPSE KLEURLINGGESIN	45
	1. Definisie van die Begrip Kleurling	45
	2. Posisie van die Kleurling in die Suid-Afrikaanse Samelewing	52
	3. Interne Struktuur van en Stratifi- kasie onder die Kaapse Kleurling- bevolking	55
	4. Ontwikkelingsgeskiedenis van die Kaapse Kleurlinggesin	60
	(a) Vermenging tussen Boesman en Hottentot	68
	(b) Vermenging tussen Hottentot en Blanke	70
	(c) Faktore wat die Slawegesin in Suid-Afrika beïnvloed het ...	74
	(d) Vermenging tussen Slawe en Hottentotte	80
	(e) Vermenging tussen Slawe en Blankes	81
	(f) Vermenging tussen Kleurling en Bantoe	82

(ii)

HOOFSTUK		BLADSY
	5. Die huidige Kleurlinggesin	83
	6. Toepassing: Hipotese en Doel van die Studie	89
III	PROSEDURE EN TEGNIEKE VAN ONDERSOEK .	93
	1. Eenheid gebruik in die Studie	93
	2. Geografiese Afbakening van die Gebied	97
	3. Metode van Steekproefneming	99
	4. Prosedure en Tegnieke by die Insameling van die Gegewens	107
	(a) Konstruksie van die Skedule ..	108
	(b) Onderhoude	111
	(i) Verkryging en voer van Onderhoude met Gesinne in die Hoogste Stand	112
	(ii) Verkryging en voer van Onderhoude in die Laagste Stand	114
	(iii) Maak van Aantekeninge	116
	(iv) Betroubaarheid van Gegewens	116
	5. Probleme in verband met die Veldwerk	117
✓ IV	GESINSAMESTELLING EN BEHUISING	120
	1. Samestelling van Huishouding en Gesinsgrootte	120
	(a) Gesinsamestelling en Gesinsgrootte	120
	(b) Houdings ten opsigte van Aantal Kinders	123
	(c) Addisionele Lede	125
	(d) Houdings ten opsigte van addisionele Lede	132
	2. Geografiese Herkoms	141
	3. Behuising	143
	(a) Tipe Huis en Okkupasie	144
	(b) Grootte van Woning en Oorbe- woning	147
	4. Beroepsverskille	152
	5. Verskille in Opvoedkundige Status	155
	6. Resumé	157
V	DOMINANSIEPATRONE IN DIE KAAPSE KLEURLINGGESIN	161
	1. Inleiding	161
	2. Aangeleenthede wat dien as Items vir die Bepaling vir die Dominansiepatrone	170
	3. Bepaling van die Tipes Dominansiepatrone	173
	4. Empiriese Klassifikasie van die Gesinne in die Steekproef	177
	5. Itemafwykings vanaf die Suiwer Tipes Dominansiepatrone	181

(iii)

HOOFSTUK	BLADSY
6. Die Verlening van Toestemming tot die Onderhoude	187
7. Die Neem van Besluite in die Gesinne van Oriëntasie	190
8. Dominansiepatrone vergelyk met die Beroepe van die Mans en die Vrouens	191
9. Dominansiepatrone vergelyk met die Opvoedkundige Status van die Mans en Vrouens	196
10. Slot	200
 VI DIE ROLLE VAN DIE MAN EN VROU SOOS DEUR HULLESELF GEDEFINIEER	210
1. Inleiding	210
2. Gedragsareas in die Gesinsrolle van die Volwasse Man en Vrou ...	216
3. Kommunikasie tussen Man en Vrou .	226
4. Resumé	232
 VII DIE ROLLE VAN DIE MAN EN DIE VROU IN DIE VERSKILLENDE GEDRAGSAREAS IN DIE GESIN	234
A. INLEIDING	234
B. HUISHOUDELIKE AREA	235
1. Verwagte Gedrag van die Man en die Vrou	235
2. Die Werklike Gedrag in die Huis- houdelike Area	240
(a) Die Vrou-outonome of Vrou- leierskapsarea	247
(b) Die Manoutonome en Manleier- skapsarea	253
3. Interpretasie in terme van Instrumenteel-Volbrengende Rolle	257
C. AREA VAN KINDERVERSORGING EN -BEHEER	257
1. Verwagte Gedrag van die Man en die Vrou	258
2. Werklike Gedrag van die Man en Vrou in Area van Kinderbeheer en -versorging	263
(a) Die Afdeling Kinderversorging	270
(b) Die Afdeling van Affektiewe Optrede	271
(c) Die Afdeling Dissiplinerende en Toesighoudende Optrede ..	277
3. Interpretasie volgens Instrumen- tele en Volbrengende Rolle	284

(iv)

HOOFSTUK	BLADSY
✓ D. AREA VAN EKONOMIESE AKTIWITEITE	286
1. Verwagte Gedrag van die Man en die Vrou in verband met die Verdien van Inkomste	288
2. Verwagtings in sake Bydraes van Kinders tot Gesinsinkomste ...	291
3. Werklike Gedrag in die Area van Ekonomiese Aktiwiteite	294
(a) Broodwinners	294
(b) Algemene Patrone van Finansiële Administrasie	297
(c) Handelingspatrone by die Aankoop van Spesifieke Items	299
4. Interpretasie volgens Instrummentele en Volbrengende Rolle	305
E. SOSIALE BEDRYWIGHED	306
1. Deelname aan Sport en Verenigingslewe	307
2. Handelingspatrone in sake Spesifieke Bedrywigheide	310
(a) Handelingspatrone by Gesinne in Hoogste Stand	312
(b) Handelingspatrone by die Gesinne in die Laagste Stand	313
(c) Vergelyking van Handelingspatrone by die Gesinne in die Laagste en dié in die Hoogste Stand	314
F. RESUME	315
VIII SAMEVATTING	323
1. Inleiding	323
2. Teoretiese Agtergrond en Konsepte Gebruik in die Studie ..	323
3. Die Hipotese in die Huidige Studie	325
4. Die Uittoetsing van die Hipotese	329
5. Bevindings	330
(a) Bevindings in sake Agtergrondsgegewens	330
(b) Bevindings in sake die Dominansiepatrone	331
(c) Bevindings in sake die Instrumenteel-Volbrengende Rolverdeling	334
BYLAE I	341
LYS VAN VERNAAMSTE GERAADPLEEGDE WERKE	348

T A B E L L E

TABEL		BLADSY
I	Gesinsamestelling en -grootte ...	121
II	Houdings van Ouerpare ten opsigte van die Aantal Kinders wat 'n Ouerpaar behoort te hê	124
III	Houdings van die Eggenotes in die Gesinne in die Laagste en Hoogste Stand ten opsigte van die Inname van Addisionele Lede	133
IV	Houdings van Mans en Vrouens in Alle Gesinne ten opsigte van die Inneem van Addisionele Lede	135
V	Argumente teen die Inname van Addisionele Lede	137
VI	Geografiese Herkoms van die Eggenotes	142
VII	Tipe Woning volgens Boumateriaal	145
VIII	Grondslag van Okkupasie	146
IX	Ratio van Persone per Woonvertrek in die Hoogste Stand	150
X	Ratio van Persone per Woonvertrek in die Laagste Stand	151
XI	Beroepe van die Mans volgens Maatskaplike Stand	153
XII	Beroepe van Vrouens volgens Maatskaplike Stand	154
XIII	Opvoedkundige Status van die Mans volgens Stand	155
XIV	Opvoedkundige Status van die Vrouens volgens Stand	156
XV	Dominansiepatrone volgens Maatskaplike Stand	179
XVI	Itemafwykings vanaf die Suiwer Dominansiepatrone	183
XVII	Toestemming tot die Onderhoud in Beide Stande	188
XVIII	Beroepe van Mans in vergelyking met die Dominansiepatrone in die Gesinne in die Hoogste Stand	192
XIX	Beroepe van Mans in vergelyking met die Dominansiepatrone in die Laagste Stand	193

(vi)

TABEL

BLADSY

XX	Beroep van Vrouens in vergelyking met die Dominansiepatrone in die Gesinne in die Hoogste Stand	194
XXI	Beroepe van Vrouens in vergelyking met die Dominansiepatrone in die Gesinne in die Laagste Stand	194
XXII	Opvoedkundige Status van Mans in die Hoogste Stand vergelyk met die Dominansiepatrone in die Gesinne	196
XXIII	Opvoedkundige Status van die Mans in vergelyking met die Dominansiepatrone van die Gesinne in die Laagste Stand	197
XXIV	Opvoedkundige Status van die Vrouens in vergelyking met die Dominansiepatrone in die Hoogste Stand	198
XXV	Opvoedkundige Status van die Vrouens in vergelyking met die Dominansiepatrone in die Gesinne in die Laagste Stand	199
XXVI	Rol van die Vrou, soos gedefinieer deur Mans en Vrouens van Beide Stande	218
XXVII	Rol van die Man, soos gedefinieer deur Mans en Vrouens van Beide Stande	219
XXVIII	Bespreking van die Huishoudelike Aangeleenthede deur die Man en die Vrou	228
XXIX	Bespreking van Werksprobleme van Man deur Man en Vrou	229
XXX	Verwagtings in sake Hulp van die Man in die Huishoudelike Area	237
XXXI	Take waarmee die Mans die Vrouens behulpsaam kan wees	239
XXXII	Taakverrigtings en Beslissings in Huishoudelike Area van Gesinne in die Hoogste Stand	241
XXXIII	Taakverrigtings en Beslissings in Huishoudelike Area van Gesinne in die Laagste Stand	242
XXXIV	Handelingspatrone in Huishoudelike Area van die Gesinne in die Hoogste Stand	244
XXXV	Handelingspatrone in Huishoudelike Area in Gesinne in die Laagste Stand	245
XXXVI	Bediendes in Hoogste Stand volgens Take verrig en Beroep van Vrou	249
XXXVII	Aantal Items waaraan Dogters Aktief deelneem in Huishoudelike Area	251

(vii)

TABEL		BLADSY
XXXVIII	Aantal Items waarmee Dogters help in Gesinne in Beide Stande	251
XXXIX	Verwagtings of Man moet help of nie in Area van Kinderbeheer en -versorging	259
XL	Take waarmee die Mans die Vrouens behulpsaam kan wees in Area van Kinderversorging en -beheer	261
XLI	Taakverrigtings en Beslissings in Area van Kinderbeheer en -versorging - Hoogste Stand	264
XLII	Taakverrigtings en Beslissings in Area van Kinderbeheer en -versorging - Laagste Stand	265
XLIII	Handelingspatrone in Area van Kinderbeheer en -versorging - Hoogste Stand	266
XLIV	Handelingspatrone vir Area van Kinderbeheer en -versorging - Laagste Stand	267
XLV	Persoon na wie Kind onder verskillende Omstandighede gaan	272
XLVI	Persoon na wie Kind onder verskillende Omstandighede gaan	275
XLVII	Persone verantwoordelik vir die Straf van die Kinders	282
XLVIII	Ooreenkoms in sake die Straf van Kinders by Ouerpare	283
XLIX	Verwagtings aangaande die Indiens-treding van Getroude Vrouens	289
L	Verwagtings in sake Bydraes van Kinders tot Gesinsinkomste	292
LI	Aard van Broodwinners in die Gesinne in die Hoogste en Laagste Stand	295
LII	Aantal Broodwinners in die Gesinne in die Hoogste en die Laagste Stand	297
LIII	Patroon van Administrasie van Geld in die Gesinne in Beide Stande	298
LIV	Handelingspatrone ten opsigte van Spesifieke Aankope	300
LV	Handelingspatrone ten opsigte van Spesifieke Aankope	301

(viii)

TABEL	BLADSY
LVI Deelname aan Sport en Verenigingslewe	307
LVII Besoek Vriende Alleen	309
LVIII Informasie aangaande aparte Uitgaan van Mans en Vrouens	310
LIX Handelingspatrone ten opsigte van Sosiale Bedrywigheide	311

HOOFSTUK I.

DIE BEGRIP STATUS-ROL EN ROLVERDELING IN DIE GESIN.

A. DIE BEGRIP STATUS-ROL:

1. Inleiding:

Die begrippe rol en status of posisie is gedurende die afgelope ses dekades op verskillende wyses aangewend en het veral gedurende die laaste twee dekades geweldig in belangrikheid toegeneem ten opsigte van die studie van sosio-kulturele en sosio-psigologiese verskynsels.

Daar was egter uiteenlopendheid in die gebruik en definisie van hierdie begrippe en nog so onlangs as 1950 het Neiman en Hughes, nadat hulle 80 bronne waarin die begrip rol bespreek is, bestudeer het, daarop gewys dat daar geen eenvormigheid bestaan ten opsigte van die definisie van hierdie begrip nie en hulle sê onder andere die volgende: "The concept of role is at present still rather vague, nebulous and nondefinitive. Frequently in the literature the concept is used without any attempt on the part of the writer to define or delimit the concept, the assumption being that both writer and reader will achieve an immediate compatible consensus."¹⁾

Ten spyte hiervan is daar tog tekens dat daar ten opsigte van die begrip rol in die jongste tyd 'n stabiele kern van betekenis aan die ontwikkel is. Indien literatuur oor hierdie onderwerp nagegaan word, word mens eers gekonfronteer met wat blyk te wees 'n hopelose massa van verskillende definisies, gebruike
en / ...

1) Neiman, L.J. en Hughes, J.W., "The problem of the Concept of Role", Social Forces, Vol. 30, Nr. 2, (Des. 1951), p. 149.

en implikasies van die begrip rol, maar by nadere beskouing tree daar hoofsaaklik twee groepe van betekenis na vore. Eerstens word die begrip rol gebruik as 'n sinoniem vir nabootsing en sekere ander verwante prosesse wat "rol-speling" genoem word in die dinamika van persoonlikheidsontwikkeling. Dit was heel eerste in hierdie sin dat die begrip rol ontwikkel het en dit is aldus veral deur die maatskaplik-sielkundiges gebruik, waar hulle klem geleë het op die self as die basiese element in die ontwikkeling van die persoonlikheid. Veral Mead het hierdie idee van "die rol van die ander te neem"²⁾ ontwikkel en volgens hom behels dit die volgende: "... 'to put one's self in the place of the other', adopting attitudes appropriate to the other's 'role', thereby providing one's self with the appropriate stimuli (attitudes) for the particular responses associated with another's role."³⁾ Die werk van die maatskaplik-sielkundiges soos byvoorbeeld Cameron, Sarbin en Turner is in 'n groot mate op hierdie idee van Mead gebaseer en is 'n verdere uitbouing en ontwikkeling daarvan.

In die tweede instansie word rol as 'n struktureel-funksionele konsep gebruik, maar dit was eers baie later dat die begrip as sodanig begin gebruik is. Met die ontwikkeling van die begrip rol in hierdie verband was daar 'n stygende neiging om die begrip te assosieer met die begrip status.

Linton / ...

2) Ibid., p. 141.

3) Gross, N., et al., Explorations in Role Analysis, (1958), p. 38.

Linton⁴⁾ was die eerste wat die begrip rol in hierdie konteks gebruik het. Na hom het al meer persone daarvan gebruik begin maak en vandag is hierdie betekenis van die begrip die algemeenste. Neiman en Hughes sê in hierdie verband: "There is an increasing trend towards associating the concept role with that of status. Here perhaps is the most definite use of the concept, and the one about which there is the most consensus."⁵⁾

Hoewel hierdie twee betekenisne waarin die begrip rol gebruik word oënskynlik verskillend en uiteenlopend is, is daar tog 'n verband tussen die twee gebruikswyses van die begrip, en is dit miskien selfs moontlik om met 'n geringe verandering in terminologie, die onsekerheid en verskil op te klaar. So is dit by nadere ondersoek duidelik dat die begrip rol en rolspeling soos gebruik deur die sosiaal-sielkundiges, eintlik dui op 'n deel van die sosialiseringproses in die persoonlikheidsontwikkeling. Sosialisering kan ook gesien word as die proses waardeur rolle en rol-oriëntasie in die struktureel-funksionele sin aangeleer word en Parsons definieer dit in terme hiervan as hy sê dat sosialisering 'n proses is wat bestaan uit: "... the learning of any orientation of functional significance to the operation of a system of complementary role-expectations."⁶⁾

Rolspeling soos deur die maatskaplik-sielkundiges gebruik, kan dus geïnterpreteer word as 'n
 aspek / ...

4) Cf. Linton, R., The Study of Man, (1936), Hfst. 8, "Status and Role".

5) Neiman, L.J. en Hughes, J.W., op. cit., p. 149.

6) Parsons, T., The Social System, (1951), p. 208.

aspek van die totale sosialiseringsproses waardeur 'n persoon georiënteer word om basiese rolle in 'n interaksiesisteem aan te wend. Dus moet rolspeling in laasgenoemde sin nie verwar word met die dinamiese uitlewing van rolle in die struktureel-funksionele sin nie.⁷⁾

Die begrip rol, word vir die doeleindes van hierdie studie egter in die struktureel-funksionele sin aangewend en derhalwe sal die verdere bespreking van definisies en omskrywings hierop toegespits word.

Verskeie persone nà Ralph Linton het aandag bestee aan die begrip rol en dit in hulle werk gebruik. Verder het hierdie persone ook in verskillende dissiplines gestaan, waarvan die maatskaplike sielkunde - Sarbin, Sargeant en Newcombe⁸⁾ -, die Volkekunde - Ralph Linton⁹⁾ en die Sosiologie - Davis,¹⁰⁾ Parsons,¹¹⁾ Merton,¹²⁾ en Gross¹³⁾ die belangrikste is. Die feit dat soveel persone in die verskillende dissiplines van hierdie begrip gebruik maak, het Sarbin¹⁴⁾ daarna laat verwys / ...

7) Sien afd. A. par. 3 van hierdie hoofstuk.

8) Sarbin, T., "Role Theory", in Lindzey, G., Handbook of Social Psychology, (1954), pp. 223 - 258.

9) a. Linton, R., The Study of Man, (1936), Hfst. 8.
b. Linton, R., The Cultural Background of Personality, (1947).
c. Linton, R., "Concepts of Role and Status" in Newcomb, T.M. en Hartley, E.L., Readings in Social Psychology, (1958).
d. Linton, R., "Status and Role", in Stein, Social Perspective on Behavior, (1958).

10) Davis, K., Human Society, (1948), p. 90.

11) a. Parsons, T., The Social System, (1951).
b. Parsons, T. en Shils, E. A., Working Papers in the Theory of Action, (1953).

12) Merton, R.K., Social Theory and Social Structure, (1957).

13) Gross, N., et al., Explorations in Role Analysis, (1958).

14) Sarbin, T.R., op. cit., p. 223.

verwys as 'n interdisiplinêre begrip, daar dit die psilogiese, kulturele en maatskaplike aspekte van gedrag bymekaar bring en as 'n ontledende begrip in die verskillende velde gebruik word.

Hoewel dit 'n baie voordelige toestand van sake is vir 'n vollediger begrip van menslike handeling in die algemeen, lê die gebrek aan ooreenstemming in definisie in 'n groot mate hierin opgesluit, omdat elke persoon dit vanuit die oogpunt van sy eie dissipline definieer. Dit is egter nie slegs alleen vanweë die verskillende dissiplines waarin die persone staan dat daar verskil in definisie is nie, maar dit word ook verder gevind dat persone wat in dieselfde dissipline staan, die begrip in verskillende verwysingsraamwerke aanwend en gevolglik groter of kleiner verskille in definisie daarstel.

So word dit gevind dat Ralph Linton¹⁵⁾ as antropoloog, die begrip benader vanuit die oogpunt van kulturele patrone. Volgens hom is die struktuur van die eenvoudigste samelewing nie eenvoudig en homogeen nie en het elke samelewing 'n aantal sisteme, elk met sy eie funksie wat die individu in verband bring met kultuur. Ook is die funksionering van samelewings, volgens hom, verder afhanklik van die teenwoordigheid van patrone van resiprokale gedrag tussen individue en groepe individue. Elke individu het 'n plek in elkeen van die sisteme (byvoorbeeld ouderdom, geslag, beroep, ens.) op 'n gegewe tyd en na hierdie plek, wat ook die poolposisie is in die patrone van resiprokale gedrag, word deur hom tegnies

verwys / ...

15) Linton, R., "Concepts of Role and Status" in Newcomb, T.M. en Hartley, E.L., Readings in Social Psychology, (1958), pp. 263 - 266.

verwys as status, terwyl rol die dinamiese aspek van status verteenwoordig, naamlik wanneer die regte en pligte wat samestellend is van status in werking gestel word en die persoon sodoende 'n rol vervul.

Sarbin,¹⁶⁾ daarenteen, benader die onderwerp vanuit die oogpunt van die maatskaplik-sielkundige, en hoewel hy die begrip status-rol struktureel-funksioneel definieer, trag hy nie om dit in 'n meer omvattende maatskaplike struktuur in te korporeer in sy gebruik daarvan nie en hou hy dit op die vlak van individuele gedrag.

Merton¹⁷⁾ gebruik weer die begrip rol binne die raamwerk van die verwysingsgroep. Sy studie handel oor die wyse waarop die mens homself in verband bring met groepe en hoe sy gedrag bepaal word deur en gemeet word aan die waardes wat deur hierdie groepe gehandhaaf word. Volgens hom verskaf die maatskaplike struktuur van rolle en statusse die strukturele konteks van die sogenaamde "reference group behavior".

T. Parsons is egter die persoon wat die omvattendste en volledigste benadering tot en definisie van die begrip status-rol gegee het, omdat hy in die definiering van die begrip die kulturele, die persoonlike en die maatskaplike aspekte van gedrag in aanmerking geneem het.

Parsons¹⁸⁾ definieer die begrip status-rol in die raamwerk van die totale handelingsstelsel,

waarvan / ...

16) Sarbin, T.R., op. cit., pp. 223 - 229.

17) Merton, R.K., op. cit., Hfst. 8 en 9.

18) Cf. Parsons, T., The social System, (1951), Hfst. 2.

waarvan die maatskaplike sisteem, die kulturele sisteem en die persoonlikheidsisteem die drie samestellende eenhede is. Parsons is hoofsaaklik geïnteresseerd in 'n ontleding van die maatskaplike sisteem, wat hy soos volg definieer: "... a social system consists in a plurality of individual actors interacting with each other in a situation which has at least a physical or environmental aspect, actors who are motivated in terms of a tendency to the 'optimization of gratification' and whose relation to their situations, including each other, is defined and mediated in terms of a system of culturally structured and shared symbols."¹⁹⁾

Parsons gebruik die begrip status-rol as die basiese eenheid in die teoretiese raamwerk van die ontleding van maatskaplike sisteme. Hoewel die handeling (act) vir hom in die elementêrste sin die eenheid van die maatskaplike sisteem vorm in so verre as wat dit deel vorm van die proses van interaksie tussen die handelende persoon (ego) en die persoon/teenoor wie gehandel word (alter/s), wil Parsons vir die doeleindes van makroskopiese ontleding van maatskaplike sisteme 'n eenheid van 'n hoër orde aanwend, en hierdie eenheid is dan die sogenaamde status-rol eenheid.²⁰⁾ Sy redenasie in hierdie verband is dat, aangesien die maatskaplike sisteem die sisteem van prosesse van interaksie tussen 'n aantal handelende persone behels, is die struktuur van die verhoudings tussen die handelende persone soos omvat in die

interaksieproses / ...

19) Ibid., pp. 5 - 6.

20) Ibid., p. 24.

interaksieproses hoofsaaklik die struktuur van die maatskaplike sisteem. Die individuele handelende persoon is dus betrek in 'n meervoud van sulke interaksieverhoudings met een of meer persone in die komplementêre rolle. Dus is die deelname van 'n handelende persoon aan 'n interaksieverhouding wat reeds 'n vaste patroon gekry het, vir baie doeleindes die belangrikste eenheid van 'n maatskaplike sisteem. Hierdie deelname het dan twee aspekte, naamlik

- (1) 'n posisionele aspek of sogenaamde status, waardeur die handelende persoon geplaas word ten opsigte van die ander persone in die situasie; en
- (2) 'n prosessuele aspek of sogenaamde rol, wat betrekking het op wat die persoon doen ten opsigte van sy verhoudings teenoor andere in die betrokke maatskaplike situasie.²¹⁾

Parsons se definisie is tot dusver die omvattendste van al die definisies, omdat hy die kulturele, die persoonlike en die maatskaplike ("situational") faktore inkorporeer in die ontleding van die begrip status-rol. Eerstens word die begrip status-rol uitdruklik gedefinieer in terme van die interaksiesituasie binne die maatskaplike sisteem. Tweedens inkorporeer hy die kulturele aspekte kragtens die definisie van die maatskaplike sisteem waarvan die rol die basiese eenheid is, waar hy sê "... actors ... whose relation to their situations ... is defined and mediated in terms of a system of culturally structured and shared symbols".²²⁾ In

hierdie / ...

21) Ibid., p. 25.

22) Ibid., p. 6.

hierdie verband sê hy ook verder dat rolle geïnstitusionaliseerd is wanneer hulle ten volle in ooreenstemming is met die heersende kulturele patrone en georganiseerd is rondom verwagtings wat konformeer met die patrone van morele waardeoriëntasie wat deur al die lede van die groep waarbinne die rol funksioneer, gedeel word.²³⁾ Derdens word die persoonlikheid hierby geïnkorporeer deurdat die sisteem van verhoudings waarin die handelende persoon betrek is, volgens Parsons, nie net bloot van situasionele betekenis is nie, maar direk samestellend van die persoonlikheid self is.²⁴⁾

Die ander outeurs het nie daarin geslaag om die verband tussen die samelewing (maatskaplike sisteem), kultuur en persoonlikheid te herken en sò noukeurig uit te beeld nie en gevolglik het hul tot 'n mate in gebreke gebly om so 'n noukeurige en volledige definisie soos deur Parsons daargestel, te gee.

Afgesien van die verskil in dissiplines en die verskil in verwysingsraamwerke wat deur die verskillende outeurs gebruik is, is daar in hul definiëring en bespreking van die begrip status-rol nog 'n derde faktor wat aanleiding kon gee tot verskille in hierdie opsig. Hierdie faktor is bloot semanties van aard en kom daarop neer dat aan dieselfde verskynsel verskillende name gegee word, of vice versa. Die probleem is 'n ou en erkende probleem in die maatskaplike wetenskappe, en Lundberg verwys byvoorbeeld na 'n lys terme deur Eubank opgestel, waaroor hy

die /

23) Parsons, T. en Shils, E.A., Toward a general Theory of Action, (1954), p. 23.

24) Parsons, T., op. cit., pp. 17 - 18.

- 10 -

die volgende te sê gehad het: "The very extent of such a list is confusing; but it is indicative of an underlying confusion that is still more significant. It reveals strikingly how far the sociologists are from agreement-upon the very terminology itself ... Different writers use the same term in different senses. Conversely, the same idea is labelled differently by different writers."²⁵⁾ 'n Goeie voorbeeld in dié verband is dat in die uitvoering van 'n rol (in die struktureel-funksionele sin) daar soms gepraat word van dat die persoon 'n rol speel', terwyl die maatskaplik-sielkundiges van rolspeling in 'n ander sin praat, soos reeds vroeër aangedui. Dit kan maklik tot verwarring lei.

Ten spyte van waarneembare verskille in die definisie van die begrip rol en ten spyte van die verskil in verwysingsraamwerke waarbinne die begrip gebruik word, is dit by die bestudering van die verskillende definisies en omskrywings deur verskillende outeurs duidelik dat daar drie basiese elemente na vore tree, wat kenmerkend is van hierdie begrip, naamlik dat 'n individu

- (1) binne 'n maatskaplike posisie,
- (2) optree,
- (3) in ooreenstemming met, of met verwysing na sekere verwagtings.

Hierdie drie basiese elemente kan dan omskryf word as

- (1) posisie,
- (2) rol en

(3) / ...

25) Lundberg, G.A., Social Research, (1942), p. 85.

(3) rolverwagtings.

Gross sê in hierdie verband: "We feel that theoretical formulations concerned with role analysis must include these three elements."²⁶⁾

In die bespreking van hierdie drie elemente sal daar hoofsaaklik van Parsons se definisie en werk gebruik gemaak word, omdat dit omvattender is as enige van die ander se werk en sal die werk van ander outeurs slegs vir verdere toeligting gebruik word.

2. Status:

'n Ander woord wat in hierdie verband gebruik word is "posisie". Die definisies van Parsons, Gross, Linton, Merton, Sarbin en andere kom in hierdie verband tot 'n groot mate ooreen.

Status word as die posisionele aspek, of lokalisering van die deelneming van 'n handelende persoon aan 'n interaksieverhouding wat 'n vaste patroon aangeneem het, relatief tot die ander handelende persone in die betrokke situasie, beskou.²⁷⁾ Dit blyk dus dat 'n posisie deel vorm van 'n insluitende sisteem posisies en dat een posisie, los van die ander posisies waaraan dit verwant is gesien, dus nie betekenis het nie. Dit is dus nodig wanneer 'n fokale posisie (die posisie van ego) bestudeer word, die kontraposisie/s (dié deur alter/s bekleed) in die betrokke situasie wat van belang is ook in aanmerking geneem moet word, en duidelik gespesifiseer moet word.

'n Posisie is nie duidelik omskryf voordat al die ander posisies waaraan dit verwant is in die

betrokke / ...

26) Gross, N., et. al., op. cit., p. 18.

27) Parsons, T., op. cit., p. 25.

betrokke situasie, nie duidelik gespesifiseer en omskryf is nie. Dit mag in 'n gegewe navorsingsprobleem slegs nodig wees om 'n beperkte aantal kontraposisies in aanmerking te neem in 'n betrokke situasie.

Die verskillende outeurs stem saam daarin dat een handelende persoon slegs een posisie kan beklee in die struktuur van 'n gegewe groep of verhoudingsstelsel op 'n gegewe tydstip, maar 'n handelende persoon kan verskeie posisies hê in verskillende handelingsstelsels of groepe waarvan hy lid is. Hierdie verskillende statusse wat een persoon kan beklee, noem Merton 'n status-set.²⁹⁾ Parsons wys ook daarop dat een persoon meer as een status kan beklee, en hy sê die volgende in verband hiermee: "As a point of reference ... the individual actor is always a significant unit which, however, for purposes of the analysis of social systems is to be treated as a higher order unit than the status-role. The actor in this sense is a composite bundle of statuses and roles."³⁰⁾

3. Rolle:

In soverre as wat dit die definiëring van die begrip rol betref, word daar 'n groter verskeidenheid van menings gekry as in die geval van status. Nogtans is daar 'n kern van eenheid onder al hierdie verskeidenheid en die meeste outeurs oorweeg in hierdie verband maatskaplike posisie, gedrag en verwagtings.

Verskille / ...

29) Merton, R.K., op. cit., p. 369.

30) Parsons, T., op. cit., pp. 25 - 26.

Verskille waarop gewys kan word is byvoorbeeld dat in die definisie van rolle daar onderskeid getref word tussen roleienskappe en rolverrigtinge in die sin dat iemand wat 'n sekere rol vervul sekere eienskappe aan die dag moet lê teenoor sekere handeling wat 'n persoon moet verrig in dié verband. Persone wat hierop klem lê is onder andere Sarbin, Parsons en Shils, en ook Gross. Laasgenoemde sê in hierdie verband: "A role can be segmented into expectations for behaviors and expectations for attributes".³¹⁾

Die grootste verskil in definisie lê egter daarin opgesluit dat sommige persone rol definieer in terme van die werklike gedrag van 'n persoon op grond van die voorskrifte gekoppel aan 'n spesifieke status wat hy beklee, terwyl ander rol definieer as hoe 'n persoon behoort op te tree - dus verwagte gedrag van 'n persoon op grond van die voorskrifte van 'n spesifieke status wat hy beklee.

Sarbin³²⁾ byvoorbeeld beweer dat die term rol sentreer rondom die georganiseerde handeling van 'n persoon in ooreenstemming met 'n gegewe status, en so-doende beklemtoon hy die werklike gedrag van 'n persoon wat 'n rol vervul. Ook Davis³³⁾ sê dat 'n rol die werklike gedrag van 'n persoon in 'n gegewe posisie behels, in teenstelling met hoe dit veronderstel word dat hy behoort op te tree. Hy sê: "The role then is the manner in which a person actually carries out the requirements of his position and is the
dynamic / ...

31) Gross, N., et. al., op. cit., p. 63.

32) Sarbin, T.R., op. cit., p. 225.

33) Davis, K., op. cit., Hfst. IV "Status and Role".

dynamic aspect of status of office."³⁴⁾

Linton,³⁵⁾ daarenteen, definieer rol meer in terme van wat 'n persoon behoort te doen. So byvoorbeeld sê hy dat 'n rol die regte en pligte is wat in werking gestel word, en wat toegeskryf is aan 'n persoon via sy status. Rol is dus dit wat 'n persoon behoort te doen om die besit van die status geldig te maak, eerder as dit wat hy werklik doen. Ook Gross beklemtoon wat 'n persoon behoort te doen, eerder as wat hy werklik doen en hy definieer rol dan ook spesifiek as 'n stel verwagtings.³⁶⁾

Parsons definieer rol in terme van werklike gedrag en hy sê in dié verband: "... there is the processual aspect, that of what the actor does in his relations with others seen in the context of its functional significance for the social system. It is this which we shall call his role."³⁷⁾ Parsons definieer rol nie in terme van verwagte gedrag nie, maar hy is egter ook bewus van die belang van verwagtings in rol-gedrag en hy sê verder dat rol 'n sektor is van die totale oriëntasiesisteen van 'n individuele, handelende persoon wat georganiseer is om die verwagtings in verhouding tot 'n besonder interaksiekonteks.³⁸⁾

Wanneer die literatuur nagegaan word, word egter gevind dat nie net rol, maar ook soms status in terme van verwagtings gedefinieer word. So

byvoorbeeld / ...

34) Ibid., p. 90.

35) Linton, R., op. cit., p. 264.

36) Gross, N., et al., op. cit., p. 60.

37) Parsons, T., op. cit., p. 25.

38) Parsons, T. en Shils, E.A., op. cit., p. 23.

byvoorbeeld definieer Sarbin³⁹⁾ status as synde 'n stel van rolverwagtings. Om verwarring van enige aard in hierdie verband te voorkom, is dit dus wenslik om die begrip rolverwagtings of verwagte gedrag op 'n aparte basis te bespreek.

4. Rolverwagtings:

Parsons⁴⁰⁾ wys daarop dat 'n rol 'n stel van komplementêre rolverwagtings, betreffende die optrede van die handelende persoon (ego) sowel as die persone met wie hy in interaksie is (alters), behels. Hy sê dat wanneer 'n georganiseerde interaksiesisteem tussen ego en alter/s stabiliseer, dan bou hulle resiprokale verwagtings aangaande mekaar se handelinge en houdings op, wat die kern vorm van wat sogenaamde rolverwagtings genoem kan word.

Dit is dus nie wenslik om òf status òf rol uitdruklik te definieer in terme van 'n stel van verwagtings nie, maar om dit eerder te stel dat die begrip status-rol implisiet en eksplisiet die faktor van die resiprokaliteit van verwagtings behels, en dat rol-gedrag grootliks sentreer om die verwagtings wat die handelende persone in 'n spesifieke interaksiesisteem ten opsigte van mekaar hou.

Die rolverwagtingsaspek is dus inbegrepe in die definisie van die begrip status-rol.

5. Regte en Verpligtinge:

Regte en verpligtinge is ook 'n implisiete faktor in die begrip status-rol. Sarbin⁴¹⁾

byvoorbeeld / ...

39) Sarbin, T.R., op. cit., p. 223.

40) Parsons, T. en Shils, E.A., op. cit., p. 23.

41) Sarbin, T.R., op. cit., p. 225.

byvoorbeeld beweer dat daar twee tipes van verwagtings is naamlik regte en verpligtinge; Gross⁴²⁾ definieer regte en verpligtinge ook in terme van rolverwagtings. Volgens Sarbin is regte die rolverwagtings waar 'n handelende persoon (ego) sekere verrigtinge of handeling antisepeer van die persone in die resiproke rolle (alters). Verpligtinge, daarenteen, is rolverwagtings waar ego sekere handeling toegespits op alter in die resiproke rol antisepeer. Parsons⁴³⁾ maak in hierdie opsig gebruik van die terme 'verwagtings' en 'sanksie', waar verwagtings betrekking het op die gedrag van die handelende persoon en so die standaard vir sy gedrag stel, terwyl sanksies spesifiseer hoe die ander persone teenoor hom moet optree. Dit is dus slegs 'n kwessie van uitgangspunt, d.w.s. vanuit die standpunt van ego is rolverwagtings verwagtings of verpligtings, terwyl dit van uit die oogpunt van alter sanksies of regte is.

6. Die Verhouding tussen Status en Rol:

Al die verskillende outeurs is dit eens aangaande die implisiete, onderliggende en onderling afhanklike verhouding tussen status en rol, in soverre status of posisie die strukturele aspek is, terwyl rol die dinamiese aspek is van die deelneming van 'n handelende persoon in 'n interaksiesituasie of 'n maatskaplike sisteem. In werklikheid is die twee aspekte onafskeidbaar en kan daar nie 'n rol verkry word sonder posisie nie, of 'n posisie sonder rol nie / ...

42) Gross, N., et al., op. cit., p. 67.

43) Parsons, T., op. cit., p. 38.

nie.

Daar is egter 'n ander aspek van die verhouding tussen rol en status wat hier aangeraak moet word. In sy definisie van rol en status wys Linton daarop dat elke posisie 'n kenmerkende korresponderende rol het, sonder om duideliker te spesifiseer dat die handelende persoon in een rol verhoudings met verskillende persone kan aanknoop in die uitlewing van hierdie rol. Veral Bates⁴⁴⁾ en Merton kritiseer hom oor hierdie gebrek aan duidelikheid. Om hierdie probleem op te los, beweer Merton⁴⁵⁾ nou dat een maatskaplike posisie nie net een enkele verwante rol het nie, maar 'n reeks van maatskaplike rolle wat hy 'n rolset noem en wat vir hom die volle getal rolverhoudings met ander persone wat 'n persoon het kragtens die feit dat hy 'n spesifieke posisie bekleed, insluit. Gross⁴⁶⁾ lewer ook kommentaar op hierdie probleem, maar hy benader dit vanuit 'n ander hoek as Merton. Hy stel dit dat elke posisie slegs een ooreenstemmende rol het, maar dat elke rol opgedeel kan word in verskillende rolsektore en dat die verhouding van ego in een fokale posisie met slegs een alter in 'n kontraposisie dan 'n rolsektor is. Hoewel die terminologie van Merton en Gross verskillend is, is hul idees dieselfde. Wat vir Merton 'n rolset is, is vir Gross 'n rol en wat vir Merton 'n rol is, is vir Gross 'n rolsektor.

Parsons is nie baie uitgesproke in hierdie

verband / ...

44) Bates, C.F.L., "Position Role and Status: A Reformulation of Concepts". Social Forces, (Mei 1956); Vol. 34, Nr. 4, pp. 313 - 321.

45) Merton, R.K., op. cit., p. 369.

46) Gross, N., et al., op. cit., p. 62.

verband nie, maar hy erken die feit dat een persoon binne 'n bepaalde posisie verhoudings met meer as een persoon kan hê in die uitvoering van die daarmee gepaardgaande rol, en sê in hierdie verband: "... role is the processual aspect ... that of what a person does in his relations with others 47)."48)

7. Voorsiening vir Individuele Verskille:

'n Baie belangrike faktor in rolgedrag is die voorsiening wat daar gemaak word vir individuele verskille ten opsigte van persoonlikheid in rolgedrag.

Linton,⁴⁹⁾ byvoorbeeld, bespreek die onbuigbaarheid van rolle en hoe daar voorsiening gemaak word vir individuele verskille. Hy wys daarop dat geen twee individue eenders is nie en dat 'n status wat een persoon sal pas, hoegenaamd nie die persoonlikheid van 'n ander persoon mag pas nie. Hy wys daarop dat die menslike wese gelukkig so buigbaar is dat hy tot die doeltreffende vervulling van feitlik enige rol opgelei kan word. Ook wys hy daarop dat daar sekere rolle is wat meer opleiding sowel as individuele talent vereis, vir die suksesvolle uitvoering daarvan en dat hierdie rolle oopgelaat word vanaf geboorte om op die duur deur persoonlike aanleg en pogings op 'n kompeterende basis gevul te word. In hierdie verband kan persone dus rolle kies wat hul persoonlikheid pas en Linton praat van hierdie rolle as verworwe rolle, teenoor die sogenaamde toegeskrewe rolle wat 'n persoon kry sonder inagneming van persoonlike potensialiteite / ...

47) Kursivering myne.

48) Parsons, T., op. cit., p. 25.

49) Linton, R., in Stein, en Cloward. Social Perspectives on Behavior, (1958), p. 176.

potensialiteite.

Parsons⁵⁰⁾ is ook geïnteresseerd in die wyse waarop die individu en sy persoonlikheidsstelsel in rolle inpas. Volgens hom is 'n baie belangrike aspek van rolle dit dat die handelinge daaraan verbonde nie altyd in die fynste besonderhede omskryf word nie en dat 'n sekere ruimte vir veranderlikheid gelaat word.

Hierdie ruimte vir veranderlikheid maak dit moontlik dat handelende persone met totaal verskillende persoonlikhede nogtans binne redelike perke die verwagtings wat ruweg met dieselfde rol geassosieer word, kan nakeem sonder onnodige spanning. Ook is die ruimte van variasie en die vorm van distribusie van die tipes van rolle in die maatskaplike stelsel nie heeltemal parallel en in volle ooreenstemming met die persoonlikheidstipes en die ruimte van variasie wat daar verkry word nie. Die werking van die rolstruktuur in 'n breë maatskaplike stelsel is moontlik omdat persoonlikhede gemotiveer word om op die vereiste maniere op te tree, deurdat genoegsame bevrediging aan genoeg individue binne die onmiddellike stelsel van rolle verskaf word om die samelewing te laat funksioneer. Die funksionele probleem van maatskaplike sisteme lê dan ook vir hom opgesluit in die allokasie en integrasie van rolle - hoe rolle geallokeer word weens differensiasie en hoe dit in die samelewing geïntegreer word. Verder wys Parsons daarop⁵¹⁾ dat hoewel die stelsel van maatskaplike verhoudings waarbinne 'n handelende persoon betrek word, direk

samestellend / ...

50) Parsons, T. en Shils, E.A., op. cit., p. 24.

51) Parsons, T., op. cit., p. 17.

samestellend van die persoonlikheid is, persone wat identiese rolle het nie noodwendig hierdie rolle identies interpreteer en uitleef nie, omdat elke rol geïntegreer word in 'n verskillende persoonlikheid-sisteem, waarby daar ook rolle van 'n ander betrek mag wees.

In die studie van die rolgedrag van persone binne 'n spesifieke situasie, kan dit dus nie verwag word dat daar in die besonderheid fyn voorgeskrewe verwagtings en reëls vasgestel gaan word nie, en daar moet met hierdie element van vaagheid in 'n spesifieke definisie van werklike gedrag rekening gehou word.

8. Samevattende Definisie van die Begrip Status-Rol:

Waar hierdie studie slegs geïnteresseerd is in die relevante maatskaplike gedrag in die Kleurlinggesin, sal die faktor van roleienskappe nie in aanmerking geneem word by die definiëring van rol nie.

Die aspek van rolverwagtings sal egter in die definisie opgeneem word, omdat dit 'n integrale deel vorm van die status-rol kompleks. Wat 'n persoon werklik doen binne 'n gegewe rol, in ooreenstemming met die status wat hy beklee, word in hoofsaak deur sy rolverwagtings bepaal, en beide hierdie aspekte vorm substansiële elemente in die begrip rol.

Vir die doeleindes van hierdie studie sal hierdie begrippe dus soos volg gedefinieer word:

(i) Status - dit is struktureel van aard, en is die fokale posisie wat 'n handelende persoon beklee in 'n interaksiesisteem in vergelyking met die kontraposisies in dieselfde interaksiesisteem.

(ii) Rol - dit is dinamies van aard, en kan

omskryf / ...

omskryf word as geaktiveerde status.

Dit dui dus op die werklike gedrag van 'n persoon teenoor ander persone in 'n spesifieke interaksiesisteen waarin hulle almal posisies beklee.

- (iii) Rolverwagtings - dit is die verwagtings wat aan die persoon gestel word, van hoe hy behoort op te tree wanneer hy in 'n fokale posisie is, teenoor die ander persone wat die kontraposisies beklee in die betrokke interaksiesisteen. Hierdie rolverwagtings is dan 'n groot mate bepalend van die werklike gedrag van 'n persoon in 'n bepaalde status-rol.

9. Intrumentele en Volbrengende Rolle:

Die begrip rol het 'n wye toepassing in die studie van kleingroepe gevind, en dis veral in hierdie verband dat die begrippe van volbrengende en instrumentele rolle ontwikkel het. So is in die studie van klein beslissings- en taakgroepe gevind dat elke groep oor 'n interne organisasie beskik wat van belang is vir die wyse waarop roldifferensiasie plaasvind, daar dit implikasies inhou vir die groep se vermoë om 'n taak uit te voer, sowel as vir die emosionele behoeftes, en die bevrediging daarvan, van die groepslede.

Slater⁵²⁾ sê in hierdie verband dat die voortbestaan van enige organisasie afhang van die vermoë daarvan om twee probleme op te los naamlik,

- (i) die bereiking van die doelstelling waarvoor die organisasie gevorm is en

(ii) / ...

52) Hare, P., Borgatta, E.F. en Bales, R.F., Small Groups, (1955), p. 511.

- (ii) die bevrediging van die onmiddellike emosionele behoeftes van die lede van die organisasie.

Bales⁵³⁾ maak ook 'n aanverwante onderskeiding tussen hierdie probleme van die groep, en hy onderskei probleme wat die doelbereiking en adaptasie ten opsigte van eksterne vereistes behels, en probleme ten opsigte van die interne integrasie en uitlewing van emosionele spanning. Die eerste probleem noem hy adaptief-instrumenteel, en die tweede integratief-ekspressief. Bales het selfs 'n tegniek ontwikkel⁵⁴⁾ vir die klassifikasie van interaksie waarvolgens onderskei kan word tussen die kwaliteit van die handeling en wie die handeling uitvoer. Met behulp hiervan het hy gevind dat daar 'n skeiding is van taak- en sosio-emosionele funksies in gedrag en dat die sogenaamde taak- of instrumentele leiers meestal aandag gee aan die bereiking van die doel deur die groep daargestel. Die sogenaamde "best liked man" of ekspressiewe leier gee meer aandag aan die handhawing van die interne integrasie en emosionele behoeftes van die groep. Die persoon wat dus hoofsaaklik belang het in die taakvolbrenging en dienooreenkomstig optree, vervul die instrumentele rol, terwyl die een wat in hoofsaak geïnteresseerd is in die sosio-emosionele funksie en daarvolgens optree, die ekspressiewe of volbrengende rol vervul.

Ook Parsons gebruik hierdie onderskeiding as
basiese / ...

53) Parsons, T., et. al., Family, Socialization and Interaction Process, (1955), pp. 266 - 269.

54) Cf. Bales, R.F., Interaction Process Analysis, (1951) Hfst. I.

basiese bousteen van sy hele sisteem en hy gebruik dit ook onder andere op 'n hoër organisasievlak as wat dit met die vorige twee outeurs die geval was. Volgens hom is alle maatskaplike sisteme op watter organisasievlak ookal verkry, struktureel gedifferensieer op basis van twee hoofasse wat as dit vertweeledig word, vier hoof funksionele probleme ten opsigte van maatskaplike sisteme daarstel. Die eerste differensiasie-as is tussen interne en eksterne verwysing en die tweede as is die sogenaamde instrumenteel-volbrengend (consummatory)⁵⁵⁾ as. Die vier funksionele probleme kan dan soos volg voorgestel word in paradigme vorm:⁵⁶⁾

	INSTRUMENTAL	CONSUMMATORY
External	A Adaptive Function	G Goal-Attainment Function
Internal	L Pattern-Mainten- ance and Tension- Management function	I Integrative Function

Die ontleding van roldifferensiasie in terme van instrumentele en ekspressief/volbrengende rolle het in die jongste verlede ook toepassing gevind in

die / ...

55) Parsons het hier eers die term 'expressive' gebruik - sien in die verband Parsons, T. en Shils, E.A., se Working Papers in the Theory of Action - maar hy verwerp dit as dubbelsinnig en gebruik in stede daarvan die begrip 'consummatory', wat as volbrengend vertaal kan word.

56) Parsons, T., "General Theory in Sociology" in Merton, R.K., Broom, L. en Cottrell, L.S., Sociology Today, (1959), p.7.

die studie van die gesin as 'n kleingroep, soos in die volgende afdeling, waar roldifferensiasie in die gesin bespreek word, aangetoon sal word.

B. ROLVERDELING IN DIE GESIN:

1. Die Gesin: Definisie en Belangrikste Kenmerke:

Aangesien in hierdie studie 'n ontleding van roldifferensiasie van die Kleurlinggesin gedoen gaan word, is dit nodig dat 'n omskrywing van die begrip 'gesin' gegee sal word.

Volgens Murdock⁵⁷⁾ is die gesin 'n maatskaplike groep wat deur 'n gemeenskaplike woning, ekonomiese koöperasie en reproduksie gekenmerk word. Dit sluit volwassenes van beide geslagte in, waarvan ten minste twee 'n maatskaplik goedgekeurde, geslagtelike verhouding handhaaf, sowel as een of meer kinders, eie of aangenome van die geslagtelik saamwonende individue.

In 'n studie van 250 verteenwoordigende menslike samelewings vind Murdock dat daar hoofsaaklik drie afsonderlike tipes gesinsorganisasie ontwikkel het. Die eerste en mees basiese gesinstipe noem hy die nukleêre of kerngesin - 'n term wat vandag oor die algemeen aanvaar en gebruik word - wat tipies bestaan uit 'n man en vrou wat getroud is, en hulle kinders. In die meerderheid samelewings word die nukleêre gesinne gekombineer om groter eenhede te vorm wat hoofsaaklik in twee tipes verdeel kan word. Hierdie twee tipes verskil hoofsaaklik op grond van die beginsel waarvolgens die konstituënte nukleêre gesinne met mekaar geaffilieer is. Die eerste tipe, naamlik die poligame gesin, bestaan uit twee of meer

nukleêre / ...

57) Murdock, G.P., Social Structure, (1949), p. 1.

nukleêre gesinne wat met mekaar geaffilieer is deur meervoudige huwelike, d.w.s. waar een van die eggenotes 'n gemeenskaplike lid is van die verskillende nukleêre gesinne. Die poliginiese gesin waar een man die rol van man en vader in verskeie nukleêre gesinsgroepe speel, en hulle so in een breër gesinsgroep saambind is die bekendste voorbeeld hiervan. Die uitgebreide gesinstipe ontstaan weer deurdat twee of meer nukleêre gesinne geaffilieer word deur 'n uitbreiding van die ouer-kindverhouding eerder as die man-vrouverhouding, byvoorbeeld deurdat die nukleêre gesin van 'n getroude volwassene by dié van sy ouers gevoeg word.

Die nukleêre gesin is 'n universele menslike groepering - of as die enigste vorm in swang in 'n samelewing, of as die basiese eenheid waaruit meer komplekse gesinsvorme saamgestel is. Die nukleêre gesin is by uitstek die heersende gesinsvorm in die Westerse samelewing en 'n baie belangrike tendens ten opsigte van die nukleêre gesin van vandag word beskryf as die sogenaamde "isolasië van die nukleêre gesin" wat daaruit bestaan dat die hedendaagse gesin struktureel geïsoleerd geraak het van die breëre verwantskapsgroep waaruit hy ontstaan het.⁵⁸⁾

Die verhouding tussen die volwasse man en vrou word in die nukleêre gesin gekonsolideer deur geslagtelike voorregte wat in alle samelewings aan die egpaar toegestaan word. Seks synde 'n sterk drang kan nie sonder beheer gelaat word nie en in alle samelewings word getrag om die uitlewing daarvan

onder / ...

58) Cilliers, S.P., Gesonde Gesinsbou, (1960), p. 8.

onder beheer te bring deur beperkinge van een of ander aard daarop te plaas. Hierdie beperkinge verskil van mekaar van kultuur tot kultuur, maar daar is een universele beperking wat in alle bekende samelewings voorkom en wat op 'n verwantskapsbasis gegrond is. Hierdie beperking staan bekend as die bloedskandeverbod en het veral betrekking op die lede van die nukleêre gesin. Dit verbied kruis geslagsverhoudings tussen hulle, behalwe dié tussen die vader en die moeder.

Hierdie bloedskandeverbod is van groot belang deurdat dit veroorsaak dat die nukleêre gesin diskontinu is oor tyd en beperk word tot twee geslagte. Die bloedskandeverbod verplig elke kind om 'n persoon buite sy eie onmiddellike gesinskring met wie hy 'n huweliksverhouding kan aangaan, te soek. Gevolglik behoort elke normale volwasse persoon aan twee nukleêre gesinne, naamlik sy gesin van oriëntasie of oorsprong waarbinne hy gebore is en groot geword het, wat sy vader, moeder, broers en susters insluit en 'n gesin van prokreasie of voortplanting wat hy deur sy eie huwelik daarstel en sy/haar vrou/man en hulle seuns en dogters insluit.

Geslagtelike omgang en bevrediging tussen man en vrou, hoewel baie belangrik, is nie die enigste basis en rede vir die huwelik nie en Murdock vind ook in 'n groot persentasie van die samelewings deur hom nagegaan dat geslagtelike omgang tussen persone wat nie met mekaar getroud is nie, toegelaat word. In sy definisie van die gesin sluit Murdock dan ook die faktor van ekonomiese koöperasie in. In hierdie verband beweer hy dan ook die volgende: "...

marriage / ...

marriage exist only when the economic and the sexual are united into one relationship, and this combination occurs only in marriage. Marriage, thus defined, is found in every known human society. In all of them, moreover, it involves residential cohabitation, and in all of them it forms the basis of the nuclear family".⁵⁹⁾

Die argument wat hy hiervoor aanvoer is dan ook die volgende: "In view of the frequency with which sexual relations are permitted outside of marriage, it would seem the part of scientific caution to assume merely that sex is an important but not exclusive factor in maintaining the marital relationship within the nuclear family, and to look elsewhere for auxiliary support. One such source is found in economic co-operation, based upon a division of labour by sex. Since co-operation, like sexual association, is most readily and satisfactorily achieved by persons who habitually reside together, the two activities, each deriving from a basic biological need, are quite compatible. Indeed, the gratifications from each serve admirably to reinforce the other.

"By virtue of their primary sex differences, a man and a woman make an exceptionally efficient co-operating unit... All known human societies have developed specialization and co-operation between the sexes roughly along the biologically determined line of cleavage. It is unnecessary to invoke innate psychological differences to account for the division of labor by sex; the indisputable

differences / ...

59) Murdock, G.P., op. cit., p. 8.

differences in reproductive functions suffice to lay out the broad lines of cleavage".⁶⁰⁾

Hieruit blyk dit dus duidelik dat rolverdeling van een of ander aard dus 'n wesentlike element van die gesin as maatskaplike sisteem is en vervolgens sal daar dus oorgegaan word tot 'n bespreking van die aard van rolverdeling in die gesin.

2. Aard van Rolverdeling in die Gesin:

Hoewel roldifferensiasie so 'n belangrike faktor skyn te wees in die funksionering van die gesin, is daar in die geheel nog werklik weinig wetenskaplike en diepgaande ontledende studies in die verband gedoen. Die rede hiervoor is waarskynlik omdat dit nog maar 'n baie onlangse neiging is om die statusrol kompleks in die geheel as 'n ontledende hulpmiddel te gebruik - beide in die studie van die klein-groep, sowel as in die studie van die gesin.

Tot dusver word dit gevind dat in meeste van die gevalle waar die begrip rol gebruik word in gesinstudies, dit hoofsaaklik aangewend word om die verband van 'n baie klein aspek van die rolle binne die gesin met een of ander spesifieke veranderlike te bepaal. Waar die begrip rol op hierdie wyse in empiriese navorsing gebruik is, was daar ook tot dusver 'n gebrek aan definisie van die begrip rol self; word verskil en selfs dubbelsinnigheid in betekenis in hierdie verband verkry en word die resultate oor die algemeen gewoonlik in baie breë en algemene

terme / ...

60) Ibid., pp. 6 - 7.

terme gestel. Ter opheldering van hierdie stelling is dit waarskynlik wenslik om 'n paar voorbeelde van navorsing wat in hierdie verband gedoen is, te noem.

- (i) Aberle en Naegle⁶¹⁾ het byvoorbeeld die rol van die vader in kinderopvoeding bestudeer. In hierdie studie het hul nie die begrip rol gedefinieer nie en is dit ook slegs informasie aangaande een veranderlike wat van belang is. Hulle poog om te bewys dat die vader se ondervindings en sy reaksies ten opsigte van maatskaplike verandering, sy oriëntasie tot sy kinders en sy eie beroepsrol, sy gedrag in sy huis affekteer. So vind hulle byvoorbeeld dat kinderopvoeding toekomsgeoriënteerd is, omdat die ouers die kinders grootmaak met die oog op wat hulle van hul kinders in die toekoms verwag, en dat vaders soms hul gedwarsboomde beroepsambisies projekteer deur opvoeding te vereis wat prestasie en sukses sal verseker vir die kind in sy toekomstige beroep. Ook is daar differensiasie in sy verwagtings ten opsigte van die dogters omdat hy minder begaan is oor hul moontlike mislukkinge, aangesien hul tog van rol verander indien hul in die huwelik tree.

(ii) / ...

61) Sussman, M.B., Sourcebook in Marriage and the Family, Hfst. 11 deur Aberle, D.F. en Naegle, K.D. in "Middleclass Fathers Occupational Role and Attitudes Toward Children".

- (ii) Henry⁶²⁾ het weer 'n studie gemaak van die verhouding tussen gesinstruktuur en self-blaam. Hy vind byvoorbeeld dat mans wat hul moeder in die hoofdisziplinêre rol in die gesin waarneem, 'n hoër rangorde het op 'n houdingskaal wat selfblaam meet, as mans in wie se gesinne die vaders die hoofdisziplinêre rol gespeel het. Ook Henry definieer nie die begrip rol nie.
- (iii) Rose⁶³⁾ weer bestudeer die genoegsaamheid van vroue se verwagtings t.o.v. hul volwasse rolle. Hy definieer die begrip rol self en vir hom is die voldoendheid van verwagtings vir toekomstige volwasse rolle 'n funksie van die definitiewe omlýning en spesifiekheid van die rolle self. Na 'n studie van 'n aantal manlike en vroulike kollegestudente kom hy tot die gevolgtrekking dat die moderne vrou se toekomstige rol baie minder definitief gekonseptualiseer is as die van die moderne man.
- (iv) Die studie van Bott⁶⁴⁾ wat handel oor die verhoudings / ...

62) Henry, A.F., "Family Role Structure and Self Blame", Social Forces, Vol. 35, Nr. 1, (Okt. 1956), pp. 34 - 38.

63) Rose, A.M., "The Adequacy of Women's Expectations for Adult Roles", Social Forces, Vol. 30, Nr. 1, (1951), pp. 69 - 77.

64) a. Bott, E., "Urban Families: Conjugal Roles and Social Network", Human Relations, Vol. 8, Nr. 4, (1955), pp. 345 - 348.

b. Bott, E., "Urban Families: The Norms of Conjugal Roles", Human Relations, Vol. 9, Nr. 3, (1956), pp. 325 - 341.

c. Bott, E., Family and Social Network, (1957).

verhoudings tussen huweliksrolle en die maatskaplike netwerk, is baie breedvoeriger as enige van die voorafgaandes. Sy gee 'n baie duidelike definisie van die begrip rol en neem die maak van beslissings as 'n sentrale faktor in die bepaling van die rolstruktuur van die gesin. Sy vind twee hoofstrukture naamlik die gesegregeerde huweliksrolverhouding en die gesamentlike huweliksrolverhouding. Haar bepaling van hierdie rolstrukture is egter sekondêr van aard, want haar uiteindelijke doel is om die verhouding tussen die tipes rolstrukture en die eksterne maatskaplike verhoudings te bepaal. Sy vind dan ook 'n verband tussen die verbondenheid van sosiale netwerk van gesinne en die graad van segregasie in rolverhoudings.

Hoewel 'n belangrike studie in die veld van gesinsosiologie, dra dit nogtans nie veel by tot 'n allesinsluitende ontleding van rolstruktuur binne die gesin nie en ook nie tot die ontwikkeling van 'n metodologie in die studie van rolle binne die gesin as sodanig nie.

So kan daar nog talle voorbeelde genoem word van studies waar die persone in gebreke gebly het om 'n volledige ontleding van rolstruktuur te maak en slegs hul aandag by een of ander veranderlike in hierdie verband bepaal het.

Daar is egter een skrywer wat 'n uitmuntende ontleding en interpretasie van die rolstruktuur binne die gesin gegee het en sy werk sal vervolgens kortliks uiteengesit word.

3. T. Parsons se Interpretasie van Roldifferensiasie in die Gesin:

Talcott Parsons⁶⁵⁾ is die sosioloog wat tot op hede een van die ekstensiefste ontledings en teoretiese interpretasies van roldifferensiasie en die rolstruktuur van die gesin gemaak het. Wat so belangrik is aangaande sy teoretiese raamwerk is die feit dat dit rekening hou met die interpretasie en ontleding van gesinne in totaal verskillende kulture en samelewings, deurdat dit onder een teoretiese raamwerk saamgebring word.

Parsons vind dat die rolle binne die gesin op die basis van twee asse gedifferensieer kan word, naamlik die magsas, en die geslagsas.

In soverre as wat die magsas aanbetref, vind hy dat beide die ouers volwasse is en mag het oor die kinders van beide geslagte, wat gelykweg sonder mag is. Dus word die biologiese feit van ouderdom nie op dieselfde wyse aangewend in roldifferensiasie as geslag nie.

Die differensiasie van die geslagsrol in die gesin geskied hoofsaaklik op die instrumenteel-volbrengende lyn - 'n besondere soort differensiasie wat na vore tree in alle sisteme van maatskaplike interaksie, ongeag die komposisie daarvan, maar wat veral ooglopend is in kleingroepe wat min of meer dieselfde lidmaatskapsgrootte as die nukleêre gesin het.

In 'n vorige paragraaf is reeds gewys op⁶⁶⁾

die / ...

65) Parsons, T. en Bales, R.F., Family, Socialization and Interaction Process, (1955), Hoofstuk II.

66) Sien in hierdie verband Afd. A. Par. 9 van hierdie hoofstuk.

- 33 -

die werk van Bales en Slater in dié verband, wat gevind het dat daar in beslissings- en taakgroepe 'n sogenaamde taak of instrumentele en 'n sosio-emosionele of ekspressiewe leier ontwikkel.

Dit is moeilik om vas te stel in watter studieveld die ontleding van roldifferensiasie op hierdie basis eerste plaasgevind het - of dit eerste in die gesin of eerste in die kleingroep was. Hierdie begrippe is egter deur Parsons ontwikkel en word heel eerste in sy Working Papers in the Theory of Action gevind. Wat egter in hierdie verband belangrik is, is dat hierdie tipe roldifferensiasie in albei die studievervelde toegepas word. Daar was noue samewerking tussen die persone wat die studie van rolverdeling langs hierdie kanale ontwikkel en in hierdie twee studievervelde toegepas het. Daar word dikwels kruisverwysings tussen hierdie twee velde gemaak. Die vernaamste persone wat hieraan gewerk het, is onder andere Parsons, Bales, Slater, Strodtbeck, Shils en andere.

So byvoorbeeld het Strodtbeck⁶⁷⁾ in 'n artikel oor geslagsroldifferensiasie in jurieberaadslaginge probeer aandui dat beide geslag en aktiwiteit determinante mag wees in taak- en sosio-emosionele spesialisasie en sy bevindinge bevestig die hipotese dat daar in jurieberaadslaginge (die tipe groep wat hy vir sy studie-doeleindes gebruik het) 'n voortsetting is van seksrolspesialisasie soos waargeneem in die gedrag van die volwassenes binne die gesin.

Hy / ...

67) Strodtbeck, F. en Mann, R.D., "Sex Role differentiation in Jury Deliberations", Sociometry, Vol. 19, Nr. 1, (Maart 1956), pp. 3 - 11.

Hy sê: "Our data indicates that the structural differentiation of sex role, relating as it does to the nuclear family experience, constitutes a slight, but persistent continuity and that over the range from family problem solving to jury deliberations, sex-typed differentiation in interaction role can be reliably demonstrated".⁶⁸⁾

Grusky bestempel hierdie tipe roldifferensiasie as "Familial Role-Differentiation" en hy maak die volgende bewering in 'n studie van roldifferensiasie in 'n sielkundige kliniek: "We have noted that there are two specialized roles that characterise the familial role-structure, the 'father-like' role and the 'mother-like' role, in the traditional sense of the terms. The typical father-like figure in a small group has a strong responsibility, a general concerned interest in control of the group process, and is efficient and highly task-oriented. The mother-like figure is characterised by her warmth and expressiveness in her social relationships. We expect the father-like figure to occupy a relatively high power position in the formal hierarchy and also to be perceived as an authority figure. On the other hand, the mother-like figure should be in the middle or low in formal power and clearly not be perceived as an authority figure. The mother-like figure's power arises from her being the most well-liked person. The function of the father-like figure centres around accomplishments of the group goals. The function of the mother-like figure centres around the prolongation of smooth and friendly

interpersonal / ...

68) Ibid., p. 11.

interpersonal relations in the group".⁶⁹⁾

Parsons pas hierdie konsepsie van roldifferensiasie toe in die ontleding van die gesin en vind dat die man die instrumentele rol het en die vrou in hoofsaak die volbrengende rol het. Die magsas ook in ag nemende, is daar dan vier fundamentele tipes statusrolle binne die gesin. Hierdie vier fundamentele statusrolle binne die gesin kan gewysig word binne die gesin deur 'n verskeidenheid faktore, soos die gesinsiklus, ouderdomsdifferensiaal van die man en die vrou, verskil in ouderdom tussen die man en die vrou en die van die kinders, aantal, geslag van 'n spasiëring tussen die kinders. Ten spyte daarvan bly die roldifferensiasie egter soos genoem die basiese struktuur van die gesin en kan dit diagrammaties soos volg voorgestel word.⁷⁰⁾

	Instrumental Priority	Consummatory Priority
Superior + P O W E R	Instrumental- Superior Father-Husband	Consummatory Superior Mother-Wife
Inferior -	Instrumental Inferior Son-Brother	Consummatory Inferior Daughter-Sister

Hierdie definisies is vanselfsprekend relatief en hulle is ook gedefinieer in terme van die omvang en manier van invloed wat hulle op die funksionering van / ...

69) Grusky, O., "A Case for the Theory of Familial Role Differentiation in Small Groups", Social Forces, (Maart 1957), Vol. 35, Nr. 3, p. 215.

70) Cilliers, S.P., Interpretasie in Informele Klasbespreking, 1956.

- 36 -

van die gesin as maatskaplike sisteem het.

Wat die magsas betref is hierdie differensiasie eenvoudig 'n kwantitatiewe verskil ten opsigte van die graad van mag wat aan die verskillende generasies toegeskryf word. 'n Volwasse persoon kan gesinsaangeleenthede beter beheer as wat die klein kind kan, en het gevolglik meer mag as die kind. Binne matige perke groei die mag van die kind met dat hy ouer word, en word die ongelykheid wat hy met sy ouers in die opsig gehad het, verminder. Inderwaarheid is dit noodsaaklik dat die sosialisering van die kind sal plaasvind in 'n relatiewe klein groep wat in verskeie sub-sisteme gedifferensieerd moet wees, sodat hy nie 'n gelyke vlak van deelneming hoef te hê gedurende die vroeëre stadia van hierdie proses nie en hy op 'n geleidelike wyse kan begin deelneem aan die verskillende sisteme binne die gesin en later aan die sisteme in die samelewing waarvan die gesin 'n sub-sisteem is. Differensiasie op die magsas is dus baie belangrik vir die funksionering van die gesin as geheel en ook vir die funksionering van die gesin in die samelewing.

Die instrumenteel-volbrengende onderskeiding word weer geïnterpreteer as die relatiewe differensiasie in terme van die eksterne en interne aangeleenthede van die gesin as sisteem.

Die gebied van instrumentele funksies het betrekking op die verhoudings van die sisteem tot die situasie buite die sisteem. Dit help om die ekwilibrium te handhaaf en stel die begeerde verhoudings van die sisteem tot eksterne adaptiewe doeleindes

instrumenteel / ...

instrumenteel daar.

Die volbrengende gebied het betrekking op die "interne" aangeleenthede van die sisteem, die handhawing van die integrerende verhoudings, tussen die lede en die regulering van die patrone en spanningsvlakke van die samestellende eenhede.

In so verre as wat dit hierdie rolverdeling aangaan is dit hoofsaaklik die man wat die instrumentele rol uitvoer, terwyl die vrou hoofsaaklik optree in die volbrengende area.

Die fundamentele verklaring vir hierdie allokasie van rolle tussen die geslagte lê opgesluit in die biologiese feit dat dit die moeder is wat die kinders baar en soog en versorg gedurende die eerste lewens tydperk en so word aan die moeder-kleinkindverhouding 'n sterk voorrang gegee. Die man wat nie toegerus is vir die vervulling van hierdie biologiese funksie nie, word dus geforseer om in die alternatiewe instrumentele rigting te spesialiseer.

Parsons⁷¹⁾ wys daarop dat die moeder en kind 'n geslote subsisteem vorm gedurende die eerste twee fases van sosialisering (wat uit vier fases bestaan) naamlik dié van moeder-kind identiteit en liefdesafhanklikheid.

Hy wys daarop dat alhoewel sy gedurende hierdie tyd hoofsaaklik 'n instrumentele rol teenoor die kind in die moeder-kind subsisteem vervul, sy tog in die breër gesinsisteem 'n volbrengende rol speel ten opsigte van die kind en dat dit die vader is wat die instrumentele rol hier speel. Dit is veral

gedurende / ...

71) Parsons, T. en Bales, F.R., op. cit.,
Hoofstuk II.

gedurende die derde fase van sosialisering, naamlik die Oedipale fase, dat die vader die primêre bron van nuwe eise tot konformiteit en outonome gedrag word, terwyl die moeder nog die primêre bron vir sekuriteit en aanvaarding bly.

Dit is dus veral gedurende die Oedipale fase dat die vader as handhawer van die tug, veral deur die weiering van resiprokaliteit en die manipulerings van positiewe belonings vir genoegsame prestasies, die instrumentele rol vervul, terwyl die moeder die volbrengende rol bly vervul deur ondersteuning en toelating ("permissiveness") en ook deurdat sy aanhoudende ("nurtural") sorg aan die kinders verskaf, en liefdevol teenoor hulle optree.

Waar die moeder nou hoofsaaklik verantwoordelik is vir die versorging van die kinders, val die verantwoordelikheid van die onderhoud van die nukleêre gesin enkel op die volwasse manlike lid van die gesin, veral in die huidige tyd met die isolasie van die nukleêre gesin. Alhoewel die beroepsrol hoofsaaklik deel is van die beroepsstelsel, vorm dit 'n grensrol omdat dit ook 'n belangrike rol is vir die gesin as geheel. Die volwasse man-vader, voer 'n essensiële funksie vir sy gesin uit met dat hy 'n aanvaarbare werk het en 'n inkomste vir die gesin verdien. Eerstens word die status van die gesin in die gemeenskap deur die beroepsvlak wat hy het, meer as deur enige ander faktor, bepaal en tweedens is die inkomste wat hy verdien 'n belangrike basis vir die gesin se onderhoud en lewenstandaard. Parsons sê die volgende in hierdie verband: "Of course ... he has other very important functions in relation to

both / ...

both to wife and to children, but it is fundamentally by virtue of the importance of his occupational role as a component of his familial role that in our society we can unequivocally designate the husband-father as the 'instrumental leader' of the family as a system."⁷²⁾

Parsons en Bales wys daarop dat hoewel die vrou se aktiwiteite primêr instrumenteel van aard mag wees, (byvoorbeeld koskook) terwyl die man weg is van die huis by sy werk, sy nogtans 'n volbrengende rol het, omdat sy deur die feit dat sy tuisbly 'n integrerende funksie vir die gesin simboliseer. Zelditch sê die volgende hiervan: "... the mother very often stays at home symbolizing the integrative focus of the system (even though her activities may be primarily instrumental during this phase of family activity) ... What is significant, is that someone stayed, and that someone is in fact more responsible for integrative-expressive behavior than the person who went off to work.

"Why after all, are two parents necessary? ... to be a stable focus of integration, the integrative-expressive 'leader' can't be off on adaptive - instrumental errands all the time."⁷³⁾

4. Maatskaplike Verandering en Roldifferensiasie:

Die vraag wat hier na vore tree, is of die basiese rolverdeling in die gesin nog dieselfde gaan bly indien daar 'n sterk stroom van maatskaplike verandering is. Verskeie skrywers het hieraan aandag gegee, en Burgess en Locke⁷⁴⁾ sê byvoorbeeld dat die veranderende funksies van die gesin wat oor die geheel veranderende maatskaplike omstandighede reflekteer ook die posisionele rangskikkings en

verhoudings / ...

72) Ibid., p. 13.

73) Ibid., p. 312.

74) Burgess, E.W. en Locke, H.J., The Family, (1953), pp. 475 - 476.

verhoudings van verskeie gesinslede tot mekaar verander het. Klein en Myrdal⁷⁵⁾ wys daarop dat die vrou in 'n baie groter mate toetree tot die arbeidsmark, dat haar posisie in die samelewing as 'n geheel verander het, en dat dit in 'n groot mate haar gesinsrol verander en geaffekteer het.

Parsons is nie eens met bogenoemde bewerings nie. Hy is heeltemal bewus van die maatskaplike verandering in die algemeen en in besonder besef hy dat die rol van die vrou in 'n groot mate ten opsigte van inhoud verander het, minder duidelik geformuleer en omskryf word as vroeër, kan ossileer tussen verskeie moontlikhede in rolvervulling en dat sy tot die beroepsveld kan toetree. Ook besef hy dat beide die man en die vrou in hulle geslagsrolle aan allerlei spanning en krisissituasies blootgestel kan word, wat hul volvoering van hul rolle kan beïnvloed.⁷⁶⁾ Desnieteenstaande handhaaf hy die bewering dat daar nie verandering gekom het in die basiese rolverdeling van die gesin nie en dat dit nog op die mags- en instrumenteelvolbrengende as geskied. Hy sê die volgende in verband hiermee: "It seems quite safe in general to say that the adult feminine role has not ceased to be anchored primarily in the internal affairs of the family, as wife, mother and manager of the household, while the role of the adult male is primarily anchored in the occupational world, in his job and through it by his status-giving and income earning functions / ...

75) Klein, V. en Myrdal, A., Women's two Roles, (1956).

76) Parsons, T., Essays in Sociological Theory, (1954), Hfst. V.

functions for the family. Even if, as seems possible, it should come about that the average married woman had some kind of job, it seems most unlikely that this relative balance would be upset; that either the roles would be reversed, or their qualitative differentiation in these respects completely erased.⁷⁷⁾

Ook S.P. Cilliers⁷⁸⁾ het aandag gegee aan die feit of die veranderinge wat in die samelewing plaasgevind het, die basiese rolstruktuur van die gesin verander het. Hy stem geheel en al saam met Parsons en wys daarop dat die emansipasie van die vrou in die hedendaagse samelewing, tesame met ander faktore, nie noodwendig die differensiasie van die manlike en vroulike rolle vernietig nie, maar dat die resente veranderings in die gesin en die verhoudings daarvan tot die res van die maatskaplike struktuur in baie opsigte juis daartoe neig om die differensiasie te versterk en duideliker te trek. So byvoorbeeld het die verskynsel van die differensiasie en losmaking van ekonomiese aktiwiteite van die gesinslede in die hedendaagse samelewing daartoe gelei dat die rol van die vader-eggenoot as broodwinner vir die gesin beklemtoon geraak het, terwyl die verantwoordelikhede van die eggenote-moeder in die afwesigheid van ander volwasse gesinslede - weens die isolasie van die nukleêre gesin - verhoog is. Die afwesigheid van die man gedurende werksure het hier die belangrikheid van haar verantwoordelikheid verhoog, omdat sy afwesigheid van die huis ook sy moontlike aandeel

in / ...

77) Parsons, T. en Bales, R.F., op. cit., pp. 14 - 15.

78) Cilliers, S.P., op. cit., Hfst. 7.

in die fisiese versorging van die huis en huisgesin verander. Daar is ook weinig sprake van koöperasie in ekonomiese aktiwiteite, omdat die man sy broodwinende bedrywigheide uitvoer in 'n gedifferensieerde ekonomiese stelsel.

Dat die maatskaplike veranderinge wel 'n invloed gehad het op die geslagsrolle, ontken Cilliers hoegenaamd nie en hy maak dan ook die volgende bewering in verband hiermee: "Hierdie beskouing van die verhoogde differensiasie van geslagsrolle impliseer natuurlik nie dat ontken word dat belangrike veranderinge ingetree het in die tradisionele beskouings oor manlikheid en vroulikheid nie. Dit sluit ook nie die verdere moontlikheid uit van 'n onderlinge oordraging van norme en waardes ten opsigte van geslagsrolle nie. Die neiging tot die professionalisering van die moederrol, deurdat wetenskaplike en rasionele standaarde van gedrag daarop toegepas word en die invoering van die sogenaamde benadering van menslike verhoudings in die handel en nywerheid, spreek duidelik van hierdie oordraging van waardes en norme. Indien ons die moederrol kan tipeer as fundamenteel ekspressief van aard, kan gesê word dat dit in die hedendaagse samelewing 'n definitiewe instrumentele karakter begin aanneem, terwyl die beroepsrol, wat fundamenteel instrumenteel van aard is, vandag al meer 'n ekspressiewe of affektiewe element behels.⁷⁹⁾

5. Instrumenteel-volbrengende Rolverdeling Toegepas in 'n Wyer Groep Kulture:

Die ontleding wat deur Parsons gedoen is, het
hoofsaaklik / ...

79) Ibid., pp. 64 - 65.

hoofsaaklik betrekking op die Westerse gesinstipe, veral die gesin in die Verenigde State van Amerika. Zelditch⁸⁰⁾ wat nou met Parsons en Bales saamgewerk het, het egter die gesinslewe in 'n wyer groep kulture nagegaan om vas te stel of hierdie tipe roldifferensiasie binne die gesin ook geld vir daardie kulture.

Nadat hy vir hom 'n stel reëls uitgewerk het wat aanpas by die kulture, waarvolgens hy instrumentali-teit en ekspressiwiteit in rolverdeling kan vasstel, het hy die gesinslewe van 56 samelewings nagegaan om die volgende hipotese uit te toets:

- "(1) If the nuclear family constitutes a social system stable over time, it will differentiate roles such that instrumental leadership and expressive leadership of the system are discriminated.
- (2) If the nuclear family consists in a defined "normal" component of the male adult, female adult and their immediate children, the male adult will play the role of instrumental leader and the female adult will play the role of expressive leader".⁸¹⁾

Nadat Zelditch 'n baie noukeurige ontleding gemaak het, vind hy dan ook dat sy hipotese oor die algemeen bevestig kan word. Parsons en Bales merk in hierdie verband op: "... Zelditch's material... makes it clear that in a broad sense it may be held that this type of pattern is characteristic of

nuclear / ...

80) Zelditch, M., "Role Differentiation in the Nuclear Family", in Parsons, T., & Bales, F., op. cit., Hoofstuk VI.

81) Ibid., pp. 314 - 315.

nuclear families on a very broad cross-cultural basis ... We regard this combination of evidence from the study of small groups and from cross-cultural sources as strong indications that the broad structural outlines of the American nuclear family, as we have delineated it, are not 'fortuitous' in the sense of being bound to a particular, highly specific social situation, but one of generic significance with respect to the structure and functions of the family in all societies."⁸²⁾

⁸²⁾ Parsons, T. en Bales, R.F., op. cit., p. 355.

HOOFSTUK II

DIE KAAPSE KLEURLING EN DIE ONTWIKKELINGS- GESKIEDENIS VAN DIE KAAPSE KLEURLINGGESIN.

1. Definisie van die Begrip Kleurling:

Die bevolking van Suid-Afrika bestaan hoofsaaklik uit vyf bevolkingsgroepe. Die Bevolkingsregistrasiewet nr. 30 van 1950, omskryf hierdie groepe soos volg:¹⁾

(i) Blanke persone (vroeër "Europeane") -

Persone wat volgens voorkoms klaarblyklik blankes is of wat gewoonlik as blankes deurgaan, maar met uitsondering van persone wat, hoewel volgens voorkoms klaarblyklik blank, gewoonlik as Gekleurdes deurgaan. (1960 - 3, 067,638)

(ii) Naturelle - Persone wat werklik lede van 'n inboorlingras van Afrika is of gewoonlik daarvoor deurgaan. Alhoewel die term "Bantoe" nie in die Bevolkingsregistrasiewet gebruik word nie, word dit nou amptelik in plaas van "Naturel" gebruik. (1960 - 10,807,809)

(iii) Asiate - Inboorlinge van Asië en hul afstammelinge, hoofsaaklik Indiërs en Pakistane met 'n paar duisend Chinese en klein getalle van verskeie ander Asiatiese rasse. (1960 - 477,414)

(iv) Kaapse Maleiers - Persone wat in werklikheid lede is van die ras of klas bekend as die Kaapse Maleiers, of wat daarvoor

deurgaan / ...

1) Offisiële Jaarboek van die Unie van Suid-Afrika Nr. 30, (1960), pp. 579 - 580.

deurgaan. (Sien onder Kleurlinge)

- (v) Kleurlinge - Alle persone wat nie in enig-
 een van die vier voorgaande groepe ingesluit
 is nie. Die groot meerderheid van hierdie
 groep is persone wat bekend is as die
 Kaapse Kleurlinge. Alhoewel die Kaapse
 Maleiers 'n aparte groep is, was hul getal
 by die 1951 sensus slegs 62,807, en vir
 statistiese doeleindes word hulle gewoon-
 lik nie afsonderlik aangedui nie, maar by
 die Kleurlinggroep ingesluit. (1960 -
 1,488,267)²⁾

Die begrip Kleurling word in Suid-Afrikaanse wet-
 gewing dikwels by wyse van uitsluiting omskryf, in die
 sin van iemand wat nie as Blank, of Naturel, of Asiaat
 geklassifiseer kan word nie.³⁾

Hierdie wyse van omskrywing is egter baie vaag en
 slegs deur die historiese agtergrond en ontwikkeling
 van die Kleurling na te gaan, kan die aard en samestel-
 ling van hierdie bevolkingsgroep ten volle verstaan
 word.⁴⁾ Dit is reeds hierbo gestel dat die meerder-
 heid van die Kleurlinggroep bekend staan as die Kaapse
 Kleurlinge. Voordat daar dus oorgegaan word tot so

'n /

2) Spesiale verslag nr. 234. Eerste resultate van
 die Bevolkingsensus, 6 September 1960, p. 1.
 Die syfers vir die Maleiers was nog nie be-
 skikbaar nie en die getalle van die Maleiers
 is by die getalle van die Kleurlinge inge-
 sluit.

3) Vgl. byvoorbeeld Wet nr. 22 van 1928, Seksie 20
 (Ouderdomspensioene) en Wet nr. 36 van
 1946 (Disability Grants Act).

4) 'n Uiteensetting van die ontwikkeling van die
 Kleurlinge as groep word verstrek in af-
 deling 4 van hierdie hoofstuk.

'n oorsig van die historiese agtergrond en ontwikkeling van die Kaapse Kleurling, moet sekere beperkinge wat in hierdie studie sal geld gestel word. Eerstens sal slegs die Kleurlinge wat in die Suid-Westelike deel van die Kaap bly woon het en nog steeds daar woon, in aanmerking geneem word by hierdie ontleding. Hoewel verskeie groepe basters deur bloedvermenging gevorm is, is hulle nie 'almal geïnkorporeer in die Kaapse Kleurling nie, omdat baie van hulle na die binneland van Suid-Afrika getrek het, waar hulle kolonies van hul eie, met gewoontes en tradisies van hul eie gevorm het. Omdat hulle dus maatskaplik en kultureel mag verskil van die Kaapse Kleurling word hulle nie by hierdie studie ingesluit nie. Tweedens word ook nie die Kaapse Maleier by hierdie studie ingesluit nie. Vroeër was hierdie groep ook geklassifiseer onder Kaapse Kleurling, maar sedert 1951⁵⁾ word hulle as 'n aparte rassegroep geklassifiseer. Ook hulle is ten minste gedeeltelik afstammeling van die slawe, maar hulle het in 'n groot mate hul eie tradisies en gewoontes wat op die Islamitiese geloof uitgebou is, bly behou.

Weiss sê byvoorbeeld die volgende aangaande hul gesinslewe in vergelyking met die van die Kaapse Kleurling: "There exists a definite split between the Coloured and Malay sections caused by different social and cultural backgrounds of those groups ... The social and cultural life of the Coloured woman follows the pattern of West European civilization as / ...

5) Official Year Book of the Union of South Africa, Nr. 28 (1954 - 55), p. 679.

as it is expressed in the English-Afrikaans community surrounding it, while the social, cultural and domestic life of the Malay woman follows the pattern of social organization built on the Islamic creed, adapted to circumstances and conditions which originate in the Cape."⁶⁾

Die Kaapse Kleurling het deur rassevermenging uit vyf diverse rasse- en/of kultuur- en/of bevolkings-groepe ontwikkel, naamlik:

- (i) Boesmans: Hulle was klein van postuur en die mees primitiewe etniese groep met wie die Blankes in Suid-Afrika in aanraking gekom het. Hulle was nie 'n herdersbevolking nie, het geen veeteelt beoefen nie, en was vir hulle voortbestaan aangewys op wild en veldkos. Die Boesmans het slegs in 'n relatief geringe mate bygedra tot die ontwikkeling van die groep wat later as die Kleurling bekend sou staan.
- (ii) Slawe: Hulle was saam met die Hottentotte die belangrikste groep wat bygedra het tot die ontwikkeling van die Kaapse Kleurling. Hulle was eintlik die laaste groep wat 'n verskyning aan die Kaap die Goeie Hoop gemaak het en is deur die blankes ingebring, hoofsaaklik om in 'n arbeidstekort te voorsien. Die slawe was nie 'n homogene groep nie. 'n Paar honderd inboorlinge van die weskus van Afrika het in die vroeë

jare /

6) Weiss, A.G., The Cape Coloured Woman, Ongepubliseerde M.A.-verhandeling, Universiteit van Kaapstad, (1950), p. 128.

jare van die vestiging hier geland, maar in die daaropvolgende jare is slawe uit Oos-Afrika (Mosambiek en Madagaskar) en uit die Ooste (Ceylon, Indië en die Maleise Argipel) ingevoer. Van dié slawe was Mohammedane en hulle het daarin geslaag om op die lange duur hul godsdienstige identiteit te handhaaf. Vandag nog vorm hulle aparte gemeenskappe in die Kaapse Skiereiland en staan bekend as die Kaapse Maleiers.

Die slawe uit die Ooste was oor die algemeen op 'n baie hoër ontwikkelingspeil as die Negroïde van Oos-Afrika en dit word selfs beweer dat hul 'n hoër gedragstandaard gehandhaaf het as sommige van die wit setlaars.

- (iii) Hottentotte: Naas die slawe was hulle ook 'n belangrike groep wat bygedra het tot die ontwikkeling van die Kaapse Kleurling in Suid-Afrika. Met die stigting van die nedersetting aan die Kaap in 1652 was hulle die heel eerste mense met wie die Hollanders in aanraking gekom het. Hulle was primitiewe, nomadiese pastoraliste en jagters, met 'n swak houvas op die grond. Etnies was hul 'n kombinasie van Boesman en Hamitiese kultuur en fisiese trekke.

Die Hottentotte het weinig weerstand teen die klein wit gemeenskap gebied en twee oorloggies teen die blankes, sowel as verskeie pokke-epidemies het hul geledere aansienlik uitgedun.

Uiteindelik / ...

Uiteindelik het hul feitlik al hul grond verloor, het in diens van die boere gebly, of op sendingstasies gaan woon, of is deur die regerings van daardie tyd in diens geneem as soldate.

- (iv) Blankes: Hulle was die eerste 'vreemde' element met wie die oorspronklike bewoners in kontak gekom het.⁷⁾ Hulle het in 1652 met die stigting van 'n halfwegstasie deur die H.O.I.K. hier aangekom en gevestig geraak. Die meerderheid van die amptenare en koloniste was protestants en Noordwes-Europees van oorsprong.
- (v) Die Bantoe: Hulle het weinig bygedra tot die vroeëre ontwikkelingsgeskiedenis van die Kaapse Kleurling en die bloedvermenging het eers op 'n baie later stadium plaasgevind.

Oor die algemeen kan gesê word dat van die eerste vier elemente, die drie nie-blanke elemente veral gedurende die eerste twee eeue van die geskiedenis in Suid-Afrika saamgesmelt het, terwyl die bydrae van die blanke element oor die hele periode van 300 jaar voortgeduur het tot die hede. Dit is eers in die heel jongste verlede dat die Bantoe 'n betekenisvolle bydrae begin lewer het, veral met die toestroming van Bantoes na die tradisionele tuisgebied van die Kleurling, naamlik Wes-Kaapland.

Gedurende die eerste jare van bloedvermenging
het / ...

7) Marais, J.S., The Cape Coloured People 1652 - 1937, (1957), p. 5.

het daar verskillende groepe en tipes van basters neffens mekaar, en ook neffens die oorspronklike rasse-groepe, geleef. Hierdie diverse groepe is nie saam geklassifiseer as een groep nie en daar het nie 'n sogenaamde 'gekleurde' groep of entiteit bestaan nie. Hulle was inderdaad baie heterogeen wat fisiese struktuur, kulturele en maatskaplike gewoontes aanbetref. Uit hierdie diverse groepe het daar gestadig deur 'n gedeeltelike vormende proses 'n gemengde geslag na vore getree, wat teen die end van die 18de eeu as 'n groep uitgeken kon word. Marais sê in hierdie verband: "By the second half of the 18th century the Bastards were becoming a people apart from both Boers and Hottentots. They were already tending to intermarry only among themselves, and since they had large families, were rapidly increasing in number. Thus did the Boers keep their own race pure and bring into existence a nation of half-breeds."⁸⁾

Selfs nog so laat as 1933 weier MacDonald⁹⁾ om die Kleurling as 'n aparte, eenvormige rasse-entiteit te beskou. Volgens hom, hoewel hulle 'n algemene taal, naamlik Afrikaans, gehad het, was daar geen somatiese kenmerke wat hul in 'n 'ras' saamgebind het nie en was daar ook nie spore van gemeenskaplike tradisies en gewoontes wat hul in gemeen gehad het om hulle sodoende in 'n 'nasie' saam te bind nie. Hulle was sterk bewus van hul blanke voorvaders en het die Westerse kultuur in 'n groot mate aangeneem. Daar was by hulle 'n sterk strewe om die witman in gewoontes / ...

8) Ibid., p. 11.

9) McDonald, D.F., Die Famillielewe van die Kleurlinge, Ongepubliseerde M.A.-verhandeling, Univ. van Stellenbosch, Aug. 1933.

gewoontes, sowel as in fisiese voorkoms, na te boöts.

Die beleid van differensiasie wat mettertyd steeds meer konsekwent en algemeen deur die blanke meerderheidsgroep t.o.v. die Kleurlinge gehandhaaf word, is 'n belangrike faktor in die vormingsgeskiedenis van lg. as gedifferensieerde kleurgroep.

Die Kleurling word dus wetlik vir sensusdoeleindes, sowel as vir die doeleindes van die bevolkingsregister, as 'n aparte eenheid gedefinieer.

2. Posisie van die Kleurling in die Suid-Afrikaanse

Samelewing:

As gevolg van die ingewikkelde verhoudings tussen die verskillende bevolkingsgroepe in Suid-Afrika is die posisie van die Kleurling in die Suid-Afrikaanse samelewing moeilik bepaalbaar. Hoewel dit waar is dat Suid-Afrika 'n enkele politieke, ekonomiese en geregtelike struktuur in verhouding tot die buitewêreld het, toon die interne maatskaplike verhoudings nie 'n vergelykbare eenheid nie.

S.P. Cilliers¹⁰⁾ wys byvoorbeeld daarop hoe moeilik dit is om die waardesisteen van die Suid-Afrikaanse samelewing te tipeer omdat daar verskillende groepe wat kultureel in 'n groot mate verskillend is, langs mekaar in dieselfde area woon. Hoewel daar nou moontlik sterk verskillende waardesisteme bestaan, is die dominante waardesisteen in Suid-Afrika dié van die blankes, wat dan ook 'n variëteit van die Westerse tipe is. As die ontwikkelde groep beskik die blankes oor die ekonomiese en politieke mag en bepaal hulle die maatskaplike en ander verhoudings tussen hulself en die ander / ...

10) Cilliers, S.P., Klasaantekeninge: "Die Maatskaplike Struktuur van die Hedendaagse Westerse Samelewing, met spesiale verwysing na Suid-Afrika", Hfst. III p. 7.

ander bevolkingsgroepe. In die omskrywing en ontleding van die status van 'n besondere ondergeskikte groep val die klem dus meer op die verhoudings tussen die spesifieke ondergeskikte groep en die dominante groep, eerder as op daardie groep se verhoudings met die ander ondergeskikte groepe, behalwe in so verre as wat dit 'n produk is van eersgenoemde verhoudings.

Die blankes het reeds vanaf die begin 'n onderskeid gemaak tussen hulself en die nie-blankes, nie soseer vanweë rasseverskille nie, maar wel omdat hulle Christene was en die nie-blankes nie. Ook het die blankes 'n hoër beskawingspeil as die nie-blankes gehad.

Mettertyd het die basis vir differensiasie al meer geïdentifiseer geraak met die uiterlike waarneembare simbool van kleur en ras en die feit dat die nie-blanke inboorling en slaaf al meer as arbeider ingeskakel is by die ekonomie, het verder bygedra tot die bevestiging van 'n bepaalde rassepatroon, sodat teen die einde van die 18e eeu daar slegs 'n nie-blanke besitlose klas verkry is, met weinig staatkundige erkenning en duidelik gedifferensieer op grond van hul status en kleur.

Die differensiasie ten opsigte van die ander bevolkingsgroepe berus dan ook vandag nog hoofsaaklik op die fisiese kenmerke van die verskeie groepe, waarvan velkleur een van die belangrikste is.

Die verskillende bevolkingsgroepe in Suid-Afrika wat geklassifiseer word op 'n etniese en kleurbasis, vorm dus 'n hiërargie, waarin die klein en permanente blanke bevolking die status aan die ander groepe toeskryf. Hoewel hierdie hiërargie

ooreenkoms toon met die kastesisteen, is daar nogtans belangrike verskille. Dit is naamlik in die geval van die Suid-Afrikaanse samelewing moontlik vir sekere lede van die ondergeskikte groepe om kulturele, opvoedkundige en beroepsgelykheid te bereik met lede van die dominante groep, wat in die geval van 'n kastestelsel vir 'n kastelid onmoontlik is buite sy eie kaste. Nogtans is die status wat aan die meerderheid van hierdie uitstaande persone in die ondergeskikte groepe toegeskryf word, gebaseer op die kenmerkende fisiese eienskappe van die groepe waarvan die persone lede is.

In sommige van hierdie hiërargies-gestapelde kleurgroepe - veral in die geval van die Kaapse Kleurling en die blankes - mag kulturele, beroeps-, godsdienstige en ander verskille heeltemal verdwyn het, maar nogtans bly kleur ferm verskans as synde die uiteindelijke en finale determinant van status.

By die bepaling van die posisie van die Kleurling in die Suid-Afrikaanse samelewing moet hierdie faktore in aanmerking geneem word. Die Kleurling word in hierdie verband soms beskryf as 'n marginale groep, en Stonequist¹¹⁾ rangskik hulle selfs as rassies marginaal. Hierdie bewering is egter nie heeltemal korrek nie, want hoewel die Kleurling intermediêr tussen die Blanke en die Bantoe mag wees in soverre as wat dit velkleur mag aangaan, het hulle nie ontstaan uit rassevermenging tussen hierdie twee hoofgroepe nie, soos reeds aangetoon.

Ook / ...

11) Stonequist, E., The Marginal Man, (1937), pp. 22-23, soos aangehaal deur Patterson, S., Colour and Culture in South Africa, (1953), p. 4.

Ook is hulle nie kultureel marginaal tussen hierdie twee hoofgroepe nie, omdat hul kultuur geen wortels het in en weinig kontak het met die stamlewe van die Bantoe. Die Kaapse Kleurling aanvaar by uitstek die kultuur van die blankes en die kultuur en godsdiens waaraan hul nie-blanke voorvaders behoort het, is tot 'n baie groot mate geabsorbeer in die Westerse kultuur.

Die Kaapse Kleurling is egter maatskaplik marginaal in die sin dat die status, toegeskryf aan hulle deur die dominante groep, tussen die sterk tweedelige wit binne-groep en swart Bantoe-buitemgroep huiwer. Hierdie maatskaplik marginale posisie van die Kleurling kom dan ook sterk na vore in die verskillende sub sisteme van die maatskaplike struktuur van die Suid-Afrikaanse samelewing, soos die politiek, die reg, beroepe, opvoeding, die ekonomie en maatskaplike dienste.¹²⁾

3. Interne Struktuur van en Stratifikasie onder die Kaapse Kleurlingbevolking:

Hoewel die Kaapse Kleurling ontstaan het uit 'n reeks heterogene subgroepe waarby 'n gemeenskaplik etniese, kulturele en historiese verlede ontbreek, word daar nogtans tekens van interne strukturering gevind, met groeiende bewyse dat hul besig is om in 'n meer samehangende kulturele groep te ontwikkel. Die uitwissing van hierdie kulturele verskille is in 'n baie groot mate te wyte aan die feit dat die Kleurlinge deur die jare die Westerse kultuur, taal en lewenswyse as hul eie aanvaar het. Verder is die

eksterne / ...

12) Patterson, S., op. cit. Sien in hierdie verband die volgende hoofstukke: Hfst. 3, 4, 5 en 6.

eksterne druk wat uitgeoefen word deur die segregasie-beleid, ook deels verantwoordelik vir die vormende effek - wetlik word hul beskou as 'n aparte etniese en maatskaplike entiteit en gevolglik tree hul ook al meer en meer op as 'n samehorige, maatskaplike entiteit, met 'n struktuur van sy eie.

Maatskaplike stratifikasie, wat die maatskaplike differensiasie van hiërargies-opeengestapelde eenhede in ooreenstemming met die standaarde van 'n gemeenskaplike waardesisteen binne 'n gegewe samelewing behels,¹³⁾ vorm 'n belangrike aspek van die interne struktuur van die Kaapse Kleurling as 'n groep. Volgens Patterson¹⁴⁾ is die meeste blankes in Suid-Afrika skaars bewus van die bestaan van maatskaplike stande onder die Kleurlinge en beskou hulle die Kleurling as 'n landelike en stedelike proletariaat, wat op die laer gedeelte van die piramide geleë is. Sy wys egter daarop dat daar wel 'n sterk klassestratifikasie is en dat sommige van haar kleurlinginformante beweer het dat hulle groep meer klasse-onderskeidings erken as wat die blankes in Suid-Afrika onder hulleself erken.

Statusonderskeiding onder die Kaapse Kleurling kan in der waarheid terug herlei word na die vroegste tye in die ontwikkeling van die Kleurling as groep. So byvoorbeeld was die slawe breedweg in twee klasse verdeel, naamlik die geskoolde arbeiders en huishoudelike slawe met 'n hoër status as die

Negroïde / ...

13) Van der Merwe, H.W., Social Stratification in a Cape Coloured Community, ongepubliseerde M.A.-verhandeling, Universiteit van Stellenbosch, (1957), p. 1.

14) Patterson, S., op. cit., p. 163.

Negroïde slawe, wat hoofsaaklik landbouarbeid verrig het. Die Hottentotte, daarenteen, het nog 'n laer maatskaplike stand as die slawe gehad. Die nageslag van hierdie mense het status verkry na gelang van die rang van hul ouers en die mate waartoe hulle van blanke afkoms was. Hoe sterker die blanke afkoms, hoe hoër was die moontlike maatskaplike status binne die gekleurde groep as sodanig. Hierdie proses het vir 'n paar eeue aangegaan en aan die begin van die 20ste eeu was fisiese kenmerke een van die hoof determinante van maatskaplike status onder die Kaapse Kleurling. 'n Persoon met 'n sterk inslag van blanke afkoms - d.w.s. met 'n ligte velkleur, reguit hare en oor die algemeen 'n blanke voorkoms, was baie hoër gereken op die maatskaplike skaal as 'n persoon met 'n donker velkleur, kort wollerige hare en 'n algemeen gekleurde voorkoms.

Hierdie faktore het die totale statushiërargie binne die kleurgroep in die twintiger- en vroeëre dertigerjare gedomineer en die idee van die minderwaardigheid van persone met 'n donkerder velkleur, is ook deur hierdie persone self aanvaar. McDonald se onder andere die volgende in verband hiermee:

"Hoe meer blanke kentekens hy dra, hoe meer gewild is hy, en blanke afkoms tel meer as die feit dat hy oneg van afkoms mag wees. Die bruinmense tel dan ook onder hul geledere persone wat alle moontlike gradasies en skakeringe van bloedvermenging toon tussen die verskillende rasse in Suid-Afrika ... en elke bestaande sosiale klas korrespondeer met 'n bepaalde skakering van bloedvermenging ... Sosiale status word ook bepaal deur geleerdheid en

besitting / ...

besitting of goeie gedrag - maar dit is nie in staat om status volgens bloedvermenging uit te wis nie, en hierdie klassestelsel word streng gehandhaaf op alle gebiede van die sosiale lewe."¹⁵⁾

Hierdie sisteem van evaluasie en toeskrywing van status is egter veral sedert die Tweede Wêreldoorlog aansienlik gewysig onder die Kleurlingbevolking. Van der Merwe, in sy studie oor maatskaplike stratifikasie in 'n Kaapse Kleurlinggemeenskap, bevestig die feit dat toeskrywing van maatskaplike status in die vroeëre deel van hierdie eeu hoofsaaklik deur fisiese kenmerke bepaal is, maar hy wys daarop dat bekwaamheid en prestasie nou ook erken word in die bepaling van die status van 'n persoon. Hy sê onder andere die volgende: "Whereas racial characteristics were of great importance in assigning status in the earlier community, they appear to be of little importance in the contemporary community",¹⁶⁾ en op 'n ander geleentheid in dieselfde werk, sê hy: "Judgement on the basis of ascribed criteria was being replaced by judgement on the basis of achieved criteria."¹⁷⁾

Van der Merwe het verder gevind dat, in die toeskrywing van maatskaplike status, verskillende groepe met verskillende benaderingswyses in die gemeenskap, verskillende faktore in hierdie verband beklemtoon. Hy vind dat evaluasie by die een groep hoofsaaklik gebaseer was op geboorte, maatskaplike en ekonomiese lewe, terwyl dit by die ander groep hoofsaaklik

gebaseer / ...

15) McDonald, D.J., op. cit., p. 33 en pp. 41 - 42.

16) Van der Merwe, H.W., op. cit., p. 105.

17) Ibid., pp. 40 - 41.

gebaseer was op karakter en gemeenskapsaktiwiteite. Faktore wat hy oor die algemeen as relevant tot status gevind het, was gesinsagtergrond, moraliteit en fatsoenlikheid, beroep, opvoeding en kulturele standaarde. Ekonomiese faktore soos inkomste en besittings vind hy ook verwant aan maatskaplike status, hoewel die teendeel soms beweer is.

Die slotsom waartoe Van der Merwe kom, vir sover dit vir hierdie studie van belang is, is dat maatskaplike stratifikasie in die Kaapse Kleurlinggemeenskap wel bestaan in dié sin dat daar aan sommige mense 'n hoër maatskaplike status toegeskryf word as aan andere. Hierdie stratifikasie behels egter nie 'n onbuigsame klassesisteen met 'n strenge afbakening van klasse nie, maar neem eerder die vorm van 'n kontinuum aan, met die persone met die hoogste status aan die een kant en die persone met die laagste status aan die ander kant van die skaal.¹⁸⁾

Die feit dat die Kleurlinge 'n gestratifiseerde gemeenskap vorm is vir hierdie studie van die uiterste belang. Die rede hiervoor is dat daar skynbaar 'n samehang is tussen die maatskaplike strata en die gesinstruktuur binne die Kleurlinggemeenskap, beide gedurende die historiese ontwikkelingsfase van die Kleurling as groep, sowel as vir die kontemporêre Kleurlinggemeenskap.

In die volgende afdeling sal die ontwikkelingsgeskiedenis van die gesinslewe van die Kaapse Kleurling nagegaan word aan die hand van beskikbare feite en sal die verband tussen die gesinstruktuur en

maatskaplike / ...

18) Ibid., p. 64.

maatskaplike stratifikasie gedurende hierdie ontwikkelingsperiode so ver as moontlik aangetoon word.

Hierdie uiteensetting sal dan in die tweede instansie dien as basis vir die uitbouing van 'n bruikbare hipotese vir navorsingsdoeleindes aangaande die gesinstruktuur binne die verskillende maatskaplike strata van die kontemporêre Kleurlingbevolking.

4. Ontwikkelingsgeskiedenis van die Kaapse Kleurlinggesin:

Daar is weinig bekend aangaande die vroeëre gesinslewe van die Kaapse Kleurling en hoe die gesinstruktuur daar uitgesien het. Daar is egter sekere welbekende feite aangaande die historiese ontwikkeling van die Kaapse Kleurling as groep, hul voorvaderlike groepe en die wyse waarop bloedvermenging tussen hierdie groepe plaasgevind het, wat sekere afleidings aangaande die gesinstruktuur van die Kleurling in die hand kan werk.

'n Deeglike kennis van die historiese agtergrond van die Amerikaanse Negergesin is 'n groot hulp in die maak van hierdie afleidings. Die rede hiervoor is dat die historiese kondisionering van die Neger in die V.S.A. en dié van die Kaapse Kleurling so 'n besondere sterk ooreenkoms toon. So was daar in beide lande 'n periode van slawerny. Die slawe wat na die V.S.A. gestuur was, was in die geheel op 'n veel laer kulturele peil as die slawe wat na die Kaap gestuur was, maar in beide lande is die slawe hul eie kulturele en maatskaplike waardes en erfenis ontnem, en moes hulle hulself aanpas by die omstandighede van die lande waarheen hulle as slawe gestuur was. In beide lande het daar vrymaking van die

slawe / ...

slawe plaasgevind en was daar later 'n periode van verstedeliking van die vrygemaakte slawe en hulle afstammelinge. In beide lande het hierdie prosesse sekere identiese maatskaplike faktore behels, wat die gesinstruktuur op 'n spesifieke wyse kon beïnvloed.

Wat rassevermenging aanbetref, het daar in Suid-Afrika meer rasse-elemente bygedra tot die finale groep van die Kaapse Kleurling as wat die geval was met die Neger en die Mullatoebevolking van die V.S.A., maar in beide gevalle het hierdie bloedvermenging hoofsaaklik deur onreëlmatige en buite-egtelike geslagtelike gemeenskap plaasgevind - 'n faktor wat verreikende gevolge op die gesinstruktuur kan hê.

Frazier¹⁹⁾ wys daarop dat gedurende die eerste twee fases in die ontwikkelingsgeskiedenis van die Amerikaanse Negergesin - naamlik die periodes van slawerny en emansipasie, daar hoofsaaklik twee gesinstipes ontwikkel het, naamlik

- (i) die moedergesentreerde gesin, waar die vrou hoofsaaklik al die mag in die Negerhuishouding gehad het. Hierdie huishouding het dikwels, veral gedurende die fase van emansipasie, oor meer as twee geslagte gestrek, wat dit die voorkoms van 'n matriargaal-uitgebreide gesinstipe gegee het, met die oudste vrou (of matriarg) as die dominante persoon;
- (ii) die vadergesentreerde gesinstipe, waar
die / ...

19) Frazier, F.E., The Negro Family in the United States, (1939), en
Frazier, F.E., The Negro Family in Chicago, (1932).

die man hoofsaaklik al die gesag in die gesin gehad het en die dominante persoon was.

Gedurende die derde fase in die ontwikkelingsgeskiedenis, naamlik die tydperk van verstedeliking, het hierdie twee gesinstipes in hoofsaak bly voortbestaan en het daar slegs een belangrike gesinstipe verder ontwikkel. Hierdie gesinstipe kan die 'sinkratiese'²⁰⁾ gesinstipe genoem word en dit het meesal voorgekom onder gesinne met min kinders, waar beide die man en die vrou gewerk het, waar die verhouding tussen die man en die vrou meer kameraadskaplik van aard was en waar daar 'n gelyker magsverdeling tussen die man en die vrou binne die gesin was.

'n Baie belangrike faktor in verband met die genoemde hoofstipes gesinstrukture onder die Negerbevolking is dat die ontwikkeling daarvan verband toon met die stratifikasiesisteen van die Negerbevolking. Reeds vanaf die begin van die slawetydperk het daar 'n klassestelsel onder die slawe ontwikkel. Daar is byvoorbeeld / ...

20) Sinkratiese gesinstipe - afgelei van die woord "syncratic", soos gebruik deur Oeser, O.A. en Hammond, S.B., in hul boek Social Structure and Personality in a City, (1954), en wat "beide besluit" beteken. Hierdie gesinstipe word in die lektuur oor die gesin ook na verwys as die "Companionship Family" of die "Democratic Family." Cf. Winch, R.F., en McGinnis, R., Marriage and the Family, (1957), die artikel deur Burgess, E.W., "The Family in a changing Society," p. 37 - 43. Patterson, S., op. cit. p. 149, gebruik die term "Equalitarian Family" in hierdie verband.

byvoorbeeld gedifferensieer tussen die "huis"-slawe, wat as die hoër stand beskou is en die "buite"-slawe, wat as die laer stand beskou is. Hierdie standeverskil is gehandhaaf gedurende die tydperke van emansipasie en verstedeliking, behalwe dat gedurende die laasgenoemde fase daar verder 'n sterk middestand onder die verstedelike Negers ontwikkel het. Afgesien van bogenoemde faktor het velkleur op 'n later stadium ook 'n belangrike statusgewende faktor geword, sodat aan persone met 'n ligter velkleur 'n hoër status toegeskryf is. Nadat verstedeliking plaasgevind het, het ekonomiese, beroeps- en opvoedkundige en ander verwante faktore statusgewende faktore begin word, net soos in die geval van die Kleurlinge.

Die verband wat daar nou tussen die stratifikasiesisteen en die tipe gesinstruktuur waar te neem is, is dat onder die hoërstand Neger en Mullatoes die vadergesentreerde gesinstipe in hoofsaak voorgekom het, terwyl onder die laer klas Negers die moedergesentreerde gesinstipe oorheersend was.

Differensiële faktore wat daartoe bygedra het dat die verskillende gesinstipes binne die verskillende strata ontwikkel het, was die volgende:

(i) Die Moedergesentreerde Gesinstipe:

Buite-egtelike geslagsverkeer en 'n hoë buite-egtelike geboortesif was 'n baie belangrike faktor in die ontwikkeling van die moedergesentreerde gesin. Faktore wat hier 'n rol gespeel het was die feit dat die Neger gestroop is van sy maatskaplike en kulturele waardes en by 'n vreemde milieu moes aanpas. Die beheermaatreëls wat in Afrika gegeld het, ook

ten / ...

ten opsigte van die geslagslewe, was afgebreek.

Die slawemeesters het ook dikwels eksterne beheer oor die geslagsgemeenskap van die Negers uitgeoefen en hulle feitlik soos vee gepaar, sonder inagneming van hulle wense en begeertes. Daarby is die mans dikwels apart van die vrou en die kinders verkoop, 'n faktor wat aanleiding gegee het tot die verbreking van gesinsbande. Die meester self het oppergesag gehad in die slawehuishouding en dit gereël soos hy wou. Ná hom het die slawevrou die septer in die huishouding geswaai. Die slaweman het dus hoegenaamd geen segenskap in sy huishouding gehad nie. Ook het sommige van die meesters self geslagtelike omgang met die slawevroue gehad - soms teen hulle sin - en dan het dit gebeur dat hy 'n aantal kinders by haar gehad het, terwyl hy nog sy eie vrou en kinders ook gehad het.

Emansipasie self het weer die reeds gevestigde tradisionele denkwysse en die bestaande morele orde tussen meester en slaaf verbreek, met die gevolg dat rondlopery, gesinsverlating en die algemene onstabiele lewe, promiskueuse geslagsverhoudings en 'n hoë buite-egtelike geboortesifer aan die orde van die dag was.

Die verstedeliking van die Neger met die daarmee gepaardgaande geïntensifiseerde mobiliteit het op 'n later stadium weereens 'n desorganiserende en demoraliserende uitwerking gehad, met dieselfde gevolge as wat gedurende emansipasie verkry is ten opsigte van gesinsverhoudings. Onder hierdie toestande van vrye geslagsomgang, buite-egtelikheid, rondlopery en gesinsverlating, was daar weinig geleentheid vir die ontwikkeling van permanente geslagsverhoudings en 'n stabiele gesinslewe onder die Neger. Die

buite-egtelike / ...

buite-egtelike kinders is gewoonlik in die moeder se gesin opgeneem en dit was slegs die band tussen die moeder en kind wat voortdurend die afbrekende uitwerking van die verskillende faktore kon weerstaan. Gesinsgroepe is dus gevorm wat hoofsaaklik deur die moeder-kindband bymekaar gehou is. Die Negermoeder het die betroubaarste figuur in die gesin gebly. Sy was as 'n reël die hoof van die gesin en het 'n gees van onafhanklikheid ontwikkel, wat haar deur en deur die dominante persoon in die huis gemaak het.

Hierdie toestande het veral onder die laer stand Negerbevolking voorgekom en dit skyn dus of dit hoofsaaklik die verbroekeling van die morele en geslagskode was, met die gevolglike promiskuiteit en buite-egtelike geboortes onder hierdie deel van die bevolking, wat aanleiding tot die ontwikkeling van die moedergesentreerde gesinstipe hier gegee het.

(ii) Die Vadersgesentreerde Gesinstipe:

Die faktore soos hierbo uiteengesit was nie die enigste invloede waaraan die slawe onderhewig was nie. Daar was ook positiewe faktore aanwesig wat in sommige instansies 'n goedgeorganiseerde en patriargale gesinslewe in die hand gewerk het. Soos Frazier dit stel: "Slavery was a curious blend of force and concession, of arbitrary disposal by the master and selfdirection by the slave, of tyranny and benevolence, of sympathy and affection."²¹⁾

Hierdie beter behandeling het hoofsaaklik die "huis"-slawe te beurt geval en oor die algemeen was

hul / ...

21) Frazier, F.E., The Negro Family in the United States, (1939), p. 12.

hul dan bekleë met 'n hoër status as die "buite"-slawe. Die faktore wat hier bygedra het tot die ontwikkeling van die vadergesentreerde gesinstipe onder die hoër stand slawe, is die volgende:

Die huisslawe het in noue kontak met die blanke gesinne gelewe en daardeur hul gewoontes en gedragskodes tot 'n baie groter mate aanvaar as die veldslawe. Op dié wyse het hulle hulself geïdentifiseer met die houdings en sentimente van hul meesters ten opsigte van godsdiens, geslagtelike gedrag, huweliks- en gesinspatrone. In hierdie geval het die slawegesin 'n vadergesentreerde gesinspatroon ontwikkel, wat stabiel en goed georganiseerd was. Hierdie stabiele gesinslewe is verder bevorder deur die feit dat die meesters toesig gehou het oor die morele ontwikkeling van die slaaf, hul seksuele gedrag en huweliksverhoudings en dit moontlik gemaak het dat slawe hul eie voorkeur kon laat geld by die keuse van hul maats.

Na emansipasie en ook met verstedeliking was daar verdere faktore wat daartoe bygedra het dat die vadergesentreerde gesinstipe verstewig is en verder ontwikkel het.

Gesinne waar die assimilasie van die blankes se kultuur en sentimente reeds ver gevorderd was, het die desorganiserende uitwerking van emansipasie beter weerstaan as gesinne wat nie hierdie maatskaplike en ekonomiese voordele geniet het nie. In gevalle waar daar 'n sterk verknogtheid tussen die ouerpaar was, het die ouers na emansipasie dikwels in die huwelik getree, en op hierdie wyse is verskeie gesinne na emansipasie weer verenig. Die

bande van liefde en simpatie is dan ook dikwels versterk deur al die ontberings en stryd om bestaan na emansipasie.

Die man se belange in sy vrou en gesin is in sommige instansies ook verstewig deurdat hy, nadat hyself vry geword het, sy vrou en kinders se vryheid gekoop het. Dit het sy fundamentele belang in sy gesin op 'n gesonde basis geplaas en het hy sy nuutverkreë outoriteit oor sy vrou en sy kinders gehandhaaf. Oor die algemeen is gevind dat in die gesinne hierbo bespreek, die man gewoonlik die onderhoud van sy gesin op hom geneem het, 'n faktor wat die outoriteit en dissipline van die man heelwat versterk het.

Oor die algemeen kan dit gesê word dat die proses waardeur die Negerman permanente belang in sy gesin ontwikkel het en daardeur 'n posisie van outoriteit begin aanneem het, skyn in hierdie instansie te wees dié van die subordinering van die vrou in die ekonomiese organisasie van die gesin en die ekonomiese onafhanklikheids- en selfstandigwording van die man. So vind ons byvoorbeeld dat die klein groep slawe wat voor emansipasie hul vryheid verkry het, in staat was om besittings te akkumuleer en dus 'n mate van ekonomiese sekuriteit en onafhanklikheid gehad het, 'n stabiliserende invloed op die Negergemeenskap na emansipasie, en dat hulle in hul gesinslewe 'n hoë vlak van organisasie op 'n vadergesentreerde basis bereik het.

Dit skyn dus dat daar hoofsaaklik twee faktore bygedra het tot die ontwikkeling van die vadergesentreerde gesin, naamlik

(1) die noue kontak met die blankes en die

gevolglike / ...

gevolglike assimilasie van hulle waardesisteen en

(2) die ekonomiese onafhanklikheid en selfstandigwording van die Negerman waardeur hy die outoriteit in sy gesin aanvaar het. Hierdie faktore het merendeels onder die hoër stand Neger voorgekom en is dit hoofsaaklik in die stand wat die vadergesentreerde gesin ontwikkel het.

Alhoewel daar baie weinig bekend is aangaande die gesinslewe van die Kleurling in die vroeë stadiums van ontwikkeling, is dit by nadere bestudering baie duidelik dat al hierdie faktore wat bygedra het tot die ontwikkeling van die verskillende tipes van gesinstrukture onder die Negerbevolking, ook aanwesig was by die vroeëre ontwikkelingsstadia van die Kleurlingbevolking as sodanig.

Vervolgens sal daar nou nagegaan word wat die lewenspatroon van en die patroon van bloedvermenging tussen elk van die hoofgroepe waaruit die Kaapse Kleurling ontstaan het, was, met die oog op vasstelling van faktore wat moontlik kon lei tot die ontstaan van spesifieke gesinstrukture. Daar moet egter in gedagte gehou word dat gevolgtrekkings in hierdie verband bloot hipoteties is en gemaak word na analogie van gesinstipes wat onder soortgelyke omstandighede onder die Negerbevolking in die V.S.A. ontwikkel het.

(a) Vermenging tussen Boesman en Hottentot:

Van die vroeëre sosiale organisasie van die Boesman is nie veel bekend nie en hul gewoontes en tradisies in verband met die gesinslewe is van weinig belang in hierdie verband, aangesien hulle in die proses van vermenging met die Hottentot weinig

daarvan / ...

daarvan oorgehou het. Die verwantskap en gesinslewe van die Hottentot is dus hier van groter belang.

Elke Hottentotgroep was saamgestel uit 'n aantal patriargale groepe en afstamming was in die manlike lyn. Die gesin het bestaan uit man, vrou en kinders wat saam 'n hut bewoon het. Die status van die vrou was volgens stamgewoonte ondergeskik, maar in haar eie hut het sy volle seggenskap gehad en die opvoeding van die kinders was geheel en al in haar hande. Hierdie kenmerk kan moontlik bygedra het tot die ontwikkeling van 'n vroudominante patroon in die gesinslewe van die Kaapse Kleurling.

Selfs nog voor die koms van die witman na die Kaap in 1652, het daar reeds 'n mate van bloedvermenging tussen hierdie twee bevolkingsgroepe plaasgevind. Gedurende daardie tyd het hierdie twee bevolkingsgroepe in 'n staat van voortdurende oorlog geleef en daar die Hottentotte die Boesmans in getalsterkte oortref het, is die Boesmans feitlik heeltemal uitgeroei. In geval van gemeenskaplike vyande het hulle soms in vrede saamgeleef, maar die Boesman was in 'n ondergeskikte posisie. Met die proses van uitwissing is die jong bruikbare Boesmanvroue dikwels deur die Hottentotte gevange geneem en is hulle as ondergeskikte lede van die gesinne behandel. Hierdeur het 'n toenemende mate van bloedvermenging plaasgevind en daar die Boesmanvroue die gewoontes van die Hottentotte oorgeneem het, is die gesinsgewoontes van die Hottentotte in hierdie proses gehandhaaf.

As gevolg van die moeilikhede met die Boesmans, het die setlaars hulle ook op 'n groot skaal uitgewis. Vrouens sowel as mans was gewoonlik hier in

die / ...

die slag en die kinders is dikwels deur die boere geneem en onder hulle as leerjonges versprei. Sommige Boesmans het egter vrywillig in diens van die boere getree, waar die diensvoorwaardes dieselfde was as die van die Hottentotte. Hier op die plase van die blankes het hulle mettert tyd die Hollandse taal, geloof en gewoontes aangeneem. Sodoende het hul identiteit dus verlore geraak en is hulle mettert tyd hier ook deur die oorwig van Hottentotte geassimileer.

In die bloedvermengingsproses blyk dit dus dat die gesinslewe van die Hottentot behoue gebly het, waar die vrou in haar huis 'n sterk posisie ten opsigte van gesag gehad het.

(b) Vermenging tussen Hottentot en Blank:

Die assosiasie tussen hierdie twee hoofgroepe en die gevolglike faktore wat die vorming van die Kaapse Kleurlinggesin kon beïnvloed het, kan in drie hoofstadia verdeel word.

Die eerste stadium was die stadium van kontak, waar die blankes begin vee ruil het, land verkry het en die Hottentotte in diens begin neem het. Gedurende dié tyd was daar geen gekristalliseerde rassegevoelens, wat bloedvermenging kon voorkom nie en het daar gemengde huwelike, hoewel baie weinig, plaasgevind. Hierdie huwelike is dan ook op 'n later stadium verbied.

Afgesien van die huwelike het die tekort aan blanke vroue veroorsaak dat veral die mans wat die binneland ingetrek het, dikwels saam met Hottentotvroue geleef het. Sommige van hierdie verhoudings, hoewel nie deur die kerk goedgekeur nie, was permanent en daar is 'n normale gesinslewe gelei. In

ander / ...

ander gevalle weer het die blanke mans hul Hottentot-vroue en kinders na 'n tyd verlaat en die vroue is aan hulself oorgelaat om na die kinders om te sien.

Na aanleiding van ons kennis van die Negergesin kan dit dus hier verwag word dat in die gevalle van onge-reelde geslagtelike omgang waar die vrou alleen agter-gelaat is met die kinders, moedergesentreerde gesins-tipes kon ontwikkel. terwyl in die gevalle waar daar 'n normaler gesinslewe gelei is, veral waar die mans vadergesentreerd georiënteerd was volgens kulturele herkoms, moontlik vadergesentreerde gesinstipes kon ontwikkel.

Die tweede stadium is ongeveer vanaf die einde van die 18de eeu. Gedurende die tweede helfte van die 18de eeu was die basters reeds besig om 'n groep op hul eie, apart van die boere en Hottentotte te word, en slegs in hul eie groep te ondertrou. Rassever-houdings het ook teen hierdie tyd in so 'n mate ge-kristalliseer dat die voorkoms van huwelike en same-woning tussen blank en Hottentot feitlik verdwyn het.

Teen die einde van die 18de eeu was die Hotten-totte 'n landlose proletariaat wat gedwing was om in diens te tree by die boere. Bloedvermenging vind nie nou meer soseer plaas nie en was dit meer die kontak as sodanig wat die grootste invloed getoon het.

Aan die begin van hierdie stadium was daar geen wette wat die verhouding tussen heer en dienskneg beheer het nie - en die boere het dikwels streng en hard opgetree - 'n posisie wat moeilik aanvaarbaar was vir die nomadies-georiënteerde Hottentot. Ge-volglik was 'n groot mate van rondlopery aan die orde van die dag, wat kon lei tot 'n losse sedelike

lewe / ...

lewe.

Arbeidswetgewing het egter,²²⁾ strenger geword in 'n poging om die Hottentotleefwyse te stabiliseer en die meester-diensknegverhouding reëlmatiger te maak. Paswette wat 'n vaste verblyfplek vir die Hottentotte noodsaaklik gemaak het, het verskyn en die kinders van die Hottentotte was onder verpligte leerjongeskap vir 'n aantal jare. Ook moes die meesters sekere verpligtinge nakom teenoor dié in sy diens soos byvoorbeeld onderrig in landbou en in die beginsels van die Christelike godsdiens.

Die wet op leerjonges kon 'n desorganiserende effek op die Hottentotgesin gehad het, in dié sin dat die meesters alle seggenskap oor die kinders gehad het, waardeur die Hottentot se gevoel van ouerlike verantwoordelikheid kon verminder het. Daarenteen kon dit 'n stabiliserende invloed gehad het, daar Hottentotouers onwillig was om die plaas te verlaat waar hul kinders as leerjonges ingeskryf en so verbind was.

Gedurende hierdie tydperk was die sendingstasies die enigste ander faktor wat in dié verband 'n invloed kon uitoefen. Die sendingstasies het volgens die boere 'n onbevredigende invloed gehad, aangesien daar dikwels leeglêery was en omdat deur propagering van maatskaplike gelykheid deur die sendelinge, daar nog 'n mate van bloedvermenging plaasgevind het.

Marais / ...

22) Marais, J.S., op. cit., p. 116-118. Marais wys bv. daarop dat daar reeds vanaf 1760 paswette bestaan het, maar dat die belangrikste wette vir die periode 1809 - 1819 gemaak is. In 1809 is die wet geproklameer dat die Hottentotte vaste wonings moet hê. In 1812 is die beginsel van leerjonges by arbeidswette ingesluit.

Marais beweer in die verband die volgende: "Dr. van der Kemp established such an overstrained principle of liberty that the natural state of barbarism appears to supersede civilization and social order ... Laziness and idleness and consequently dirt and filth grew there in perfection."²³⁾ Hoewel Philip, Van der Kemp se opvolger, beheer versterk het en daar verbetering plaasgevind het, was toestande, veral deur die baie leeglêers en rondlopers geskep, nog nie bevredigend genoeg om 'n gesonde gesinslewe te bevorder op die "London Missionary Society"-stasies nie.

Op die stasies van die Morawiese sendinggenootskap was toestande baie beter. Rondlopers wat nie wou werk nie, moes weg, gereelde werk was verpligtend en oor die algemeen was toestande gunstiger vir die bevordering van 'n stabiele gesinslewe.

Behalwe vir 'n sekere graad van rondlopery wat nog voorgekom het en swak toestande op die sendingstasies van die L.M.S., wat moontlik 'n moedergesentreerde gesinstipe kon bevorder, skyn dit asof daar gedurende hierdie tydperk 'n redelik stabiliserende invloed op die Hottentotleefwyse was, wat bevorderlik was vir die gesinslewe en moontlik 'n vadergesentreerde gesinstipe kon bevorder.

Die derde fase was egter wat dit betref, nie so bevredigend nie. Hiërdie fase word ingelei deur die vrymaking van die Hottentotte deur die Kaapse Ordonnansie nr. 50 van 1928. Hoewel 'n aantal Hottentotte in diens van die boere gebly het, het 'n groot aantal diens verlaat, begin rondswerf en
rondlopers /

23) Ibid., p. 149.

rondlopers geword. 'n Groot aantal het na die dorpe verhuis en vorm so die basis vir die hedendaagse proletariaat in die dorpe van Wes-Kaapland. Hierdie onstabiele lewenswyse was nie bevorderlik vir 'n stabiele gesinslewe nie en 'n sterk golf van immoraliteit word in daardie tyd gevind. Baie mans het hul vroue en kinders verlaat, buite-egtelikheid het vermeerder en dit was hoofsaaklik die vrou wat na die kinders moes omsien. As die ontwikkeling van die Amerikaanse Negergesinstipes in aanmerking geneem word, sou ons kon aflei dat hierdie toestande kon bydra tot die vorming van die moedergesentreerde gesinstipe, veral onder die meer gedesorganiseerde seksie van die Hottentotte.

Die hele periode van kontak en bloedvermenging tussen die blanke en die Hottentot, oorsigtelik gesien, skyn dit dus of daar faktore was wat bygedra het tot die ontwikkeling van 'n stabiele en moontlik vadersentreerde gesinslewe onder die beter georganiseerde seksie van die groep, terwyl daar ook faktore, eintlik in oorwig, aanwesig was wat die ontwikkeling van die moedergesentreerde gesinstipe kon bevorder en versterk onder die meer gedesorganiseerde seksie van die Hottentotte.

(c) Faktore wat die Slawegesin in Suid-Afrika beïnvloed het.

Die slawebevolking het wat getalle betref, die grootste bydrae gemaak tot die ontwikkeling van die Kleurlingbevolking in die Kolonie. Die 1821 sensus lewer 35,698 slawe teenoor 28,635 Hottentotte op en in 1834, die jaar van die emansipasie, was daar 39,000 slawe in die Kaap.

Dit was reeds omdat die Hottentotte so gedesor-
ganiseerd en lui was dat die slawe as arbeiders na
die Kaap gebring is. Oor die algemeen was die
status aan die slawe toegeskryf, dan ook veel hoër
as die van die Hottentotte.

Die slawebevolking in Suid-Afrika was aan baie
dieselfde toestande onderhewig as die slawebevolking
in die V.S.A.

Eerstens is die slawe hier ook hul maatskaplik
en kulturele agtergrond ontnem en moes hulle hul
aanpas by die waardestelsel van die groep mense onder
wie hulle as slawe gedien het.

Tweedens was daar ook hier reeds vanaf die begin
'n klassedifferensiasie onder die slawe teenwoordig.
Negroïde slawe van Afrika, met 'n donker velkleur,
het as ongeskoolde arbeiders op die plase gewerk en
het 'n baie laer status gehad as die slawe uit die
Ooste wat dikwels hoogsgeskoolde ambagsmanne was.
Hierdie slawe uit die Ooste het dan ook oor die alge-
meen 'n veel hoër ontwikkelingspeil as die Negroïde
slawe gehad en het meesal huisslawe van die mense in
die groter stedelike areas geword, of is in diens van
die H.O.I.K. opgeneem. Hierdie slawe het in baie
nuwe kontak met die blanke kultuur gelewe en kon die
kultuur vinniger en meer totaal absorbeer as wat die
geval was met enige van die ander groepe waaruit die
Kaapse Kleurling ontstaan het.

Afgesien van die statusdifferensiasie, is daar
ook gedifferensieer in die optrede teenoor hierdie
groepe slawe. Die behandeling van die huishoude-
like slawe en die slawe in diens van die H.O.I.K.
was baie goed in vergelyking met die slawe wat in

die / ...

die landbou gestaan het en wat blootgestel was aan al die ontberings wat in ander slawebesittende lande voorgekom het.

Faktore aanwesig in die lewenswyse van die slawe wat kon gelei het tot die ontwikkeling van verskillende gesinstrukture, is dan kortliks die volgende:

Die feit dat die slawe van hulle maatskaplike en kulturele agtergrond ontnem is en by nuwe omstandighede moes aanpas, het veroorsaak dat die maatskaplike beheermaatreëls van hul ou agtergrond verdwyn het, ook ten opsigte van die geslagtelike lewe - 'n toestand wat baie bevorderlik was vir onreëlmatige en onbeheerde geslagtelike gedrag. Ook het die slawe nie die regte en voorregte van vry persone gehad nie en kon hulle onder andere nie trou nie en ook nie oor die lot van hul kinders beskik nie. Pare met stabiele verhoudings het soms voorgekom maar oor die algemeen was die geslagtelike omgang onreëlmstig. So het die meesters ook dikwels oor paring besluit, ongeag van die begeertes van die slawe, en het hy die slawehuishoudings gereël. Na hom is die hoogste gesag in die slawe huishoudings aan die moeder toegeskryf. Die meesters kon en het dikwels die vaders, moeders en kinders apart van mekaar verkoop en eers in 1823 is 'n wet gepasseer wat belet het dat kinders voor hul agste jaar van hul moeders geskei word.

Weens moeilike werksomstandighede het daar dikwels drostery van die kant van die manlike slawe voorgekom - in so 'n mate dat 'n paswet vir slawe noodsaaklik geword het. Dit was hoofsaaklik die slawe in die landboubedryf en met die laer

maatskaplike / ...

maatskaplike status wat ten opsigte van al hierdie faktore, die swaarste getref is.

Hier word dus soortgelyke faktore gevind as wat die leefwyse van die laer standslaaf in die V.S.A. getipeer het en wat aanleiding gegee het tot die ontstaan van die moedergesentreerde gesinstipe. Op grond daarvan kan dus afgelei word dat die onreëlmatige geslagsverkeer, die groot aantal buite-egtelike geboortes en drostery, die mag wat aan die slawevrou in haar huishouding gegee is, alles daartoe bygedra het dat die moeder-kindverhouding in werklikheid die enigste langdurige stabiele verhouding was en dat dit die ontwikkeling van die moedergesentreerde gesinstipe geweldig bevorder en versterk het.

Ook met en na die emansipasie van die slawe in 1834 is dieselfde faktore, wat tot die moedergesentreerde gesinstipe onder die Amerikaanse Neger gelei het, aanwesig onder die laer strata van die slawebevolking in Suid-Afrika. So was 'n groot deel van die ongeskoolde en plaasarbeiders wat ekonomies nie welaf was nie, onderhewig aan desorganiserende faktore. Mense wat gewoon was aan 'n sekere lewenswyse was nou vry om na goëddunke te handel en daar was 'n groot mate van beweeglikheid en leegglêery teenwoordig, wat oor die algemeen 'n desorganiserende uitwerking gehad het. Op hierdie wyse is die moraliteit verlaag met 'n snelle vermeerdering in buite-egtelike geboortes, wat die moedergesentreerde gesinstipe nog verder kon versterk.

Aan die ander kant was daar egter, soos in die geval van die Amerikaanse Negergesin, faktore teenwoordig wat moontlik kon lei tot 'n stabiele

vadergesentreerde / ...

vadergesentreerde gesinslewe. Hierdie faktore het merendeels voorgekom onder slawe met 'n hoër maatskaplike status.

So het die huisslawe in noue kontak met die blankes gelewe, het hulle die blankes in alle opsigte probeer naboots en hulle waardes geassimileer. Dit, tesame met die feit dat dié slawe, veral dié van die H.O.I.K., aangemoedig is om permanente verhoudings te vorm. Hoewel hul kinders dikwels weggeneem is en in aparte kwartiere grootgemaak is, het dit 'n stabiliserende invloed op hierdie mense uitgeoefen. So het baie burgers byvoorbeeld moeite gedoen om as 'n slaaf 'n hubare ouderdom bereik het, 'n vrou vir hom te koop, waardeur dus 'n voortdurende en stabiele verhouding aangeknoop is. Ook is slawe na 1823 volgens wet toegelaat om te trou - eers met konsent van die meester, en na 1826 selfs sonder toestemming van die baas. In hierdie gevalle het die meester nie die reg gehad om hulle apart van mekaar te verkoop nie.

Gedurende en na emansipasie het baie van hierdie slawe die sterk desorganiserende effek wat onder andere vir die laer stande gegeld het, goed weerstaan. So was daar byvoorbeeld slawe, veral in die hoër groep wat reeds voor emansipasie hul vryheid verkry of gekoop het en wat as geskoolde ambagsmanne ekonomies heeltemal onafhanklik was. Ook het die stedelike slawe 'n sekere mate van opvoeding en godsdiens gehad en was hulle op 'n heelwat hoër ontwikkelingstrap as die landelike slaaf, sodat dit vir hulle nie moeilik was om na die emansipasie 'n lewensbestaan te kon maak nie om so in hulle daaglikse behoeftes te voorsien. Baie van hierdie

slawe / ...

slawe het bv. die versierendheid gehad om geld en besittings onder baie moeilike omstandighede bymekaar te maak en het hulle reeds voor emansipasie geleer om hulle eie geld te hanteer.

Hoewel weinig bekend is van die gesinslewe van die hoërstand slaaf, blyk dit dat dieselfde faktore hier aangetref word as wat onder die Amerikaanse Negerbevolking aanleiding gegee het tot die ontwikkeling van die vadergesentreerde gesinstipe, naamlik

(1) die noue kontak met die blanke en gevolglike absorpsie van sy kultuur en

(2) die ekonomiese selfstandigwording van die vrygemaakte slawe. Frazier beklemtoon die feit dat die ekonomiese selfstandig- en onafhanklikheidswording van die Negerman in 'n groot mate verantwoordelik was vir die afbreek van die matriargaat, omdat sodra die man instaat was om vir sy gesin te sorg, die vrou haar dominante posisie verloor het en die man die outoriteit in die huis aanvaar het. Op grond hiervan kan daar dus hipoteties gestel word dat daar 'n sterk moontlikheid was dat onder die hoërstand slaaf 'n vadergesentreerde gesinstipe ontwikkel het.

Die faktore tot dusver bespreek is egter nie die enigste faktore ten opsigte van die slawegemeenskap wat 'n vormende invloed op hul gesinslewe kon uitoefen nie en daar moet nog twee verdere faktore in aanmerking geneem word, naamlik die wyse waarop bloedvermenging plaasgevind het tussen die slawe en die Hottentotte en die wyse waarop daar bloedvermenging tussen die slawe en die blankes plaasgevind het.

(d) Vermenging tussen Slawe en Hottentotte:

Die vermenging tussen die slawe en die Hottentotte het uiteindelik 'n belangrike bydrae gelewer tot die Kaapse Kleurling as groep. Die vermenging hier was hoofsaaklik te wyte aan die feit dat die ratio van slawemans baie hoog was en dat baie boere beide Hottentotte en slawe in diens gehad het. Die Hottentotte was egter baie vry met hul vroue en het self die nederige en onderdanige vrou aan die slaaf gaan oorhandig in ruil vir 'n klein geskenkie. Die boere was ook nie altyd in staat om vroulike slawe te koop as geslagsmaats vir hulle manlike slawe nie en so het die slawe gebruik gemaak van die Hottentotvroue.

Daar die slawe nie toegelaat was om te trou nie, kan dit aangeneem word dat hierdie geslagtelike verhoudings meesal onreëlmatig en hoegenaamd nie standhoudend van aard was nie. Dit kan baie maklik bygedra het tot 'n onstabiele gesinslewe, waar die band tussen die moeder en kind die sterkste en blywensdste verhouding was wat dus die moedergesentreerde gesinstipe kon versterk het. Dit is hoogs onwaarskynlik dat die vadersgesentreerde gesinstipe onder hierdie omstandighede kon ontwikkel.

Waar hierdie plaasarbeiders en slawe hoofsaaklik in die laer maatskaplike strata geval het, vind ons weereens hier 'n versterking van die moedergesentreerde gesinstipe onder hierdie groep.

(e) Vermenging tussen die Slawe en die Blankes:

Die slawevroue van die Oos-Indiese eilande was baie aantreklik en wit vroue was baie skaars aan die Kaap. Ook was die lewensuitkyk van die vroeë setlaars van so 'n aard dat gemengde huwelike en

verhoudings / ...

verhoudings nie daardeur voorkom is nie. Huwelike tussen slawevroue en blanke mans het gevolglik af en toe voorgekom. Kommissaris van der Rheede het 'n verbod hierop geplaas, hoewel hy nog toegestem het dat 'n blanke man kon trou met die dogter van 'n blanke en 'n slavin, indien die man van goeie inbors was. Die kinders is in hierdie gevalle egter in die blanke gemeenskap opgeneem en gevolglik is die struktuur van hierdie gesinne nie van belang vir die gesinslewe van die Kaapse Kleurling as sodanig nie.

Waar die Kleurlinge in 'n mate eerder die gevolg was van onreëlmatige eerder as reëlmatige geslagsomgang, is dit in 'n groot mate waar ten opsigte van die bloedvermenging tussen die slawe en die blankes.²⁵⁾

Die sedes van die slawevroue was oor die algemeen laag en hulle het nie omgee om met die blanke mans om te gaan nie. As 'n reël was hulle baie trots daarop as die kinders ligter as hulself was. Ook het private slave-eienaars nie omgee as hul vroulike slawe met blanke mans geleef het nie, want op dié wyse is die onderhoud van die slawe verminder en het die baas voordeel daaruit getrek deurdat die slavin se kinders aan hom behoort het.

Hoewel sommige van die slavinne getrou was aan hul maats, het die meeste van hulle egter maklik nuwe verhoudings aangeknoop en het vir feitlik elke kind 'n ander vader gehad. Ook het die faktor van matrose en soldate van alle nasies wat die Kaap deur die eeue aangedoen het, hierdie toestand van sake vererger.

Die / ...

25) Ibid., p. 9.

Die verbintenisse tussen slawevroue en blanke mans het veral plaasgevind gedurende die eerste bestaansjare van die nedersetting - sodat 75% van die kinders wat aan slawevroue gebore is, van gemengde bloed was.²⁶⁾ Verder was die beginsel van die Romeinse Reg²⁷⁾ dat kinders wat buite die eg gebore is, die staat van die moeder aanneem hier algemeen geldend. Baie burgers het soms die slawevroue met wie hulle jare saamgewoon het, sowel as hulle kinders, verkoop, sodra hy vir haar moeg geword het, of selfs net geweier om hulle te onderhou. Toestande het egter in dié opsig later verbeter, deurdad die stipulasie ingevoer is dat 'n man nie die vrou en die kinders wat hy by haar verwek het, mag verkoop nie en dat hulle na sy dood vrygemaak moet word.

Soos in die geval van die Neger in die V.S.A. het hierdie toestande van onreëlmatige geslagsverhoudings en die feit dat die vader kon kom en gaan soos hy wou, baie daartoe bygedra dat die moeder en haar kinders die basiese gesinseenheid gebly het. Gevolglik kon die moedergesentreerde gesinstipe ook in hierdie instansie tot 'n baie sterk mate ontwikkel het.

(f) Vermenging tussen Kleurling en Bantoe:

Hierdie is die laaste tipe van bloedvermenging wat plaasgevind het en die bydrae van die Bantoe het eers in die heel jongste verlede begin met die toestroming van die Bantoe na die tuisgebied van die Kleurling, naamlik Wes-Kaapland, waar die Bantoe en Kleurling nou dikwels sy aan sy in dieselfde

woongebiede / ...

26) Ibid., p. 9.

27) De Kock, Victor, Those in Bondage, (1950), p. 123.

woongebiede lewe.²⁸⁾

Dit is dan ook hoofsaaklik die laer stand Kleurling wat met die Bantoe meng - meestal op 'n buite-egtelike basis - en wat tot die moedergesentreerde gesinstipe aanleiding kan gee.

As die verskillende faktore in die geskiedenis van die Kleurlingbevolking dus in aanmerking geneem word, en vergelyk word met die Negerbevolking in die V.S.A., blyk dit dat daar 'n sterk moontlikheid is om aan te neem dat daar hier hoofsaaklik twee gesinstipes kon ontwikkel het, naamlik

(1) 'n moedergesentreerde gesinstipe wat hoofsaaklik onder die laer stand en meer gedesorganiseerde dele van die bevolking voorgekom het en

(2) 'n vadergesentreerde gesinstipe wat meer onder die hoër stand van die bevolking voorgekom het.

5. Die huidige Kleurlinggesin:

Wat betref die struktuur van die huidige Kaapse Kleurlinggesin, is daar nog weinig of geen navorsing gedoen nie. Dit kan aangeneem word dat gedurende die jare van verstedeliking en ook in die huidige tyd, die twee bestaande gesinstipes bly voortbestaan het, omdat beide stabiliserende faktore soos byvoorbeeld Kleurlinggesinne wat ekonomies onafhanklik was en reeds vir 'n tyd in die stad woonagtig was en by die stedelike omstandighede aangepas is en ontwrigtende faktore soos hoë mobiliteit, instroming van die plattelandse

Kleurling / ...

28) Du Toit, A., Kontak en Assosiasie van Kleurling met Bantoe in die Kaapse Skiereiland, Ongepubliseerde D.Phil.-verhandeling, Universiteit van Stellenbosch, (1958), Hfst. XI.

Kleurling en armoede, hier aanwesig sou wees.

As huidige ontwikkelingstendense ten opsigte van die Westerse gesin, tesame met die feit dat die Kleurling nog altyd in noue kontak met die blanke geleef het en sy kultuur aanvaar het, in aanmerking geneem word, kan dit aangeneem word dat 'n moontlike derde gesinstipe sou kon ontwikkel, naamlik die sinkratiese gesinstipe waar daar min of meer 'n gelyke verdeling van mag tussen die man en die vrou in die gesin is. Frazier wys byvoorbeeld daarop dat hierdie gesinstipe wel ontwikkel het onder die Amerikaanse Neger gedurende die proses van verstedeliking en met die opkoms van 'n sterk middelklas.

By die bestudering van onlangse navorsing in verband met die Kleurlinggesin, blyk dit dat weinig of niks gedoen is om die huidige gesinstruktuur van die Kleurling te bepaal nie. Waar daar nog pogings aangewend is om die gesin in die algemeen te bestudeer, is daar merendeels slegs 'n studie van die laer stand Kleurling gedoen en is daar geen doelbewuste poging aangewend om 'n studie van die hoër stand Kleurlinggesin te doen nie.

By die bestudering van bestaande navorsingsverslae is dit baie duidelik dat daar tot op hede nog faktore aanwesig is wat moontlik die voortbestaan van beide die vader- sowel as die moedergesentreerde gesinstipes kan bevorder, hoewel feite aangaande die eersgenoemde gesinstipe maar skraal is, weens genoemde tekort van wetenskaplike bestudering.

In 'n oorsig oor die bestaande studies kom een feit sterk na vore en dit is dat die ekonomiese

posisie / ...

posisie van die Kaapse Kleurling baie swak is en dat daar 'n groot mate van armoede bestaan. McDonald²⁹⁾ wytdit aan die feit dat baie van die slawe wat geforseerd was om te werk, na emansipasie nie in staat was om die verantwoordelikheid van ekonomiese onafhanklikheid die hoof te bied nie, waardeur 'n groot mate van armoede bly voortbestaan het met 'n hoë persentasie plaasarbeiders, ongeskoolde- en halfgeskoolde arbeiders. Waar die man dus nie altyd die gesin kon onderhou nie, was die vrou verplig om te gaan werk om die inkomste aan te vul. Dikwels was sy die enigste broodwinner waardeur haar outoriteit in die gesin gekonsolideer is. Verder beweer McDonald dat die moraliteit van die Kleurling besonder laag is en dat weens sy historiese agtergrond, buite-egtelike geboortes nog nie deur die openbare mening afgekeur word nie. So bestaan baie gesinne uit man, vrou, hulle kinders en die vrou se sogenaamde "voorkinders".

Du Toit³⁰⁾ wys daarop dat dogters so jonk as 16 jaar dikwels buite-egtelike kinders het en dat die verantwoordelikheid van die versorging van hierdie kinders gewoonlik op die skouers van die vrou en haar / ...

29) McDonald, D.J., op. cit., pp. 52 - 53.

30) Du Toit, J.B., Plaasarbeiders, Ongepubliseerde M.A.-verhandeling, Universiteit van Stellenbosch, (1948), p. 197.

haar gesin van oorsprong val. Hierdie kinders word dan ook dikwels deur die grootmoeders versorg en grootgemaak.

Van Zijl,³¹⁾ in sy studie van die gesinsiklus in Wes-Kaapland, wys daarop dat saamwoning (cohabitation) hoofsaaklik 'n verskynsel is wat onder die Kleurling voorkom en dat 6% van die gesinshoofde hier nie wettlik getroud is nie. Dit is dan ook volgens hom 'n verskynsel wat meer onder die laagste inkomste- en beroepsgroepe voorkom.

Die studies hierbo aangehaal gaan hoofsaaklik oor die Kleurlinggesin in die laer maatskaplike statusgroep en versterk die vermoede dat die moedergesentreerde gesin in alle waarskynlikheid vandag nog voortbestaan onder die Kleurlinge in die laer maatskaplike strata.

Sosialisering kan ook 'n rol speel in die voortbestaan van die moedergesentreerde gesinstipe. Die kinders in 'n gesin wat moedergesentreerd georiënteerd is, kan deur sosialisering hierdie gesinstipe internaliseer as 'n maatskaplike sisteem en in hulle eie voortplantingsgesinne moedergesentreerd wees.

In so verre as wat die literatuur nagegaan is, word daar slegs in twee instansies melding gemaak van

die / ...

31) Van Zijl, D., Die Gesinsiklus in Wes-Kaapland, Ongepubliseerde D.Phil.-verhandeling, Universiteit van Stellenbosch, (1948), p. 76.

die gesinslewe onder die hoër stand in die huidige tyd. In die eerste plek is daar 'n studie gedoen deur Weiss. Sy gee die volgende uiteensetting van die gesinslewe onder die Kleurlinge:³²⁾

Hoër Stand: Die man is die hoof van die huis en hy val in die semiprofessionele beroepsgroep. Die vader verdien die geld in die huishouding en die vrou versorg die huishouding. 'n Vrou sal selde die huis verlaat om te werk as sy klein kinders het, maar as hulle groot is sal sy daaraan oorweging skenk. Elke gesin bewoon gewoonlik sy eie huis.

Middestand: Hierdie stand streef na bogenoemde leefwyse, maar emosionele en ekonomiese stabiliteit is hier veel minder en die vrou moet dikwels weer ná die geboorte van haar kind gaan werk, wat slegs moontlik is indien ouer verwante inwoon.

Lae Stand: Hier word meestal oorbewoning gekry. Daar is geen emosionele of ekonomiese sekuriteit nie. Die vrou dra die las van die huiswerk en dan moet sy ook nog werk om die inkomste aan te vul. Dit is hoofsaaklik die vrou wat moet omsien na haar gesin en wat moet toesien dat die kinders 'n opvoeding kry. Volgens Weiss skyn maatskaplike onbevoegdhede die vrou te versterk in haar determinasie om haar gesin op te voed, terwyl die man verswak en uitkoms soek in allerlei maatskaplike euwels.

Patterson gee meer aandag aan die magsverdeling
binne / ...

32) Weiss, A.G., op. cit., pp. 101 - 111.

- 88 -

binne die gesin as Weiss, alhoewel haar aannames aangaande die gesinstruktuur onder die Kleurlinge hoofsaaklik op voorlopige waarneming berus en sy haar gevolgtrekkings ook maak op grond van toestande onder die Negergesin in die V.S.A. Sy sê self dat haar bewerings in 'n groot mate hipoteties van aard is. Hulle is soos volg: "The patricentral family seems to be mainly associated with the senior male's ownership or tenancy of some form of property, or with his possession of some economic skill or training. Preliminary observation suggests that the incidence of such families is greater amongst the professional classes, skilled artisans and farmers than it is amongst the labouring classes which constitute the bulk of the Coloured People. There seems to be a strong pattern of paternal authority and dominance in such families, the woman's authority being decreased by the absence of any compulsion on her to become a joint wage-earner.

"Conversely, where the man possesses no skill or property, it may become necessary for the wife to go out to work. In such families we find a decrease in the authority of the male, lowered marital stability, and a weakening of family ties amongst the children due to absence from home of both parents during working hours. This is the unstable family type, probably the most common amongst the Coloured People, and found amongst both the urban and the rural proletariat.

"The / ...

"The unsatisfactory nature of the unstable family from the woman's point of view has helped to perpetuate and probably to increase the incidence of our last type, the matricentral family. This is the only pattern which finds little or no parallel in white kinship-groupings. It can be traced back to the days of slavery, in which, as elsewhere, slaves were torn away from their original kinship and social groupings, and the formation of new groupings in the new situation was made difficult if not impossible.

"To-day the matricentral family type has probably a fairly high incidence in the Coloured group, particularly amongst the urban lower classes, but may even occur in the lower middle class. It is not of course confined to the descendants of slaves, many of whom are now to be found in the Coloured upper classes. Nevertheless, the family type which was forced on many slaves provided a pattern which has been adopted willingly by free women who have come to consider a husband as an economic liability rather than as an asset.

"The equalitarian type of family, which is essentially a conjugal family, is so far found only amongst a few younger members of the urban professional classes."³³⁾

6. Toepassing: Hipotese en Doel van die Studie:

Op grond van die voorafgaande beskrywing en konstruksie is dit nou moontlik om 'n bruikbare hipotese aangaande die roldifferensiasie in die Kaapse Kleurlinggesin, met spesiale verwysing na

die / ...

33) Patterson, S., op. cit., pp. 148 - 149.

die magsposisie ten opsigte van die man en die vrou op so 'n wyse te stel dat dit empiries bestudeer en geverifieer kan word.

Vir hierdie studie word die volgende hipotese dus geformuleer:

Die aard en patroon van roldifferensiasie in die Kaapse Kleurlinggesin sal wissel by die verskillende maatskaplike strata. In die hoër maatskaplike strata onder die Kleurlinge kan verwag word dat daar in hoofsaak twee variante verkry sal word, naamlik die man-dominante en die sinkratiese gesin. In hierdie gesinne sal die man die instrumentele rol vervul, terwyl die volbrengende rol deur die vrou vervul sal word. In die laer maatskaplike strata onder die Kleurlinge kan verwag word dat die gesinne hoofsaaklik vrou-dominant sal wees, terwyl onsekerheid oor die aard van die instrumenteel-volbrengende rolverdeling bestaan.

Waar instrumentaliteit en volbrengendheid hier slegs tipering van die gedrag van die man en die vrou binne die gesin is en waar dit generies is in die struktuur en funksie van gesinne in alle samelewings, behoort daar met reg aangeneem te kan word dat hierdie tipe van rolverdeling ook in die Kaapse Kleurlinggesin na vore sal tree. Dit word dan ook in die hipotese so gestel dat dit wel in die gesinne in die hoogste stand die geval is. Wat die gesinne in die laer stand betref was daar egter 'n reeks faktore teenwoordig wat daartoe gelei het dat die moeder-kindverhouding die enigste blywende verhouding in die gesin was en dat die basiese gesin

uit die moeder en die kinders bestaan het. Die vrou het dus hier die dominante rol gespeel en moes ook in 'n instrumentele hoedanigheid optree. Die vraag wat nou ontstaan is, wat het ten opsigte van die instrumenteel-volbrengende rolverdeling in die gesinne waar die vrou nog dominant is, maar waar die gesin wel volledig is, d.w.s. waar die man teenwoordig is, gebeur? Daarom word hierdie aspek van die rolverdeling by die hipotese ingesluit, maar eerder as om 'n spesifieke voorspelling te waag, veral by die gesinne in die laagste stand, word die vraag hier oopgehou en sal die antwoord in empiriese gegewens gesoek moet word.

In 'n gedetailleerde ontleding van rolle sal daar dus gelet moet word op watter instrumentele en watter volbrengende elemente in die gedrag van die volwasse man en vrou teenwoordig is en gegewens wat hierop lig kon werp, moes dus ook ingesamel word.

Kriteria vir volbrengende en instrumentele gedrag kan a.g.v. Parsons en Zelditch se uiteensetting, as volg saamgevat word.

1. Instrumentele Gedrag:

- (i) 'n Persoon het 'n beroep buite die gesin, waardeur hy voorsien in die onderhoud van sy gesin en status verskaf aan die gesin.
- (ii) 'n Persoon is in hoofsaak die handhawer van die tug en dissipline.

2. Volbrengende Gedrag:

- (i) 'n Persoon hou die huishouding in orde, berei voedsel en versorg die kinders. Deurdat sy tuisbly, simboliseer sy die integratiewe funksie van die gesin.

(ii) / ...

- (ii) 'n Persoon is toegeneë en liefdevol in gedrag en gee emosionele steun aan die lede van die gesin.

Die doel van hierdie studie is dus tweeledig van aard, naamlik

- (1) om die bostaande hipotese aangaande die rol-differensiasie binne die Kaapse Kleurlinggesin, met spesiale verwysing na die magsposisie van die man en die vrou in die gesin uit te toets en
- (2) om 'n verdere gedetailleerde en beskrywende ontleding te maak van die roldifferensiasie tussen die man en die vrou in die gesin, ten opsigte van die verskillende areas waarin die gesinslede verdeel kan word om so-doende vas te stel in watter areas die vrou hoofsaaklik optree en besluit en in watter areas die man hoofsaaklik optree en besluit, in watter areas hulle saam optree en besluit en om vas te stel of daar enige verskille in hierdie verband tussen die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand bestaan. In ooreenstemming met die definisie van die begrip status-rol sal daar dus verder getrag word om 'n ontleding te maak van die differensiële werklike en verwagte gedrag van die volwasse man en vrou wat in die eg verbind is binne die gesin as 'n maatskaplike sisteem.

HOOFSTUK III

PROSEDURE EN TEGNIEKE VAN ONDERSOEK

1. Eenheid Gebruik in die Studie:

Aangesien hierdie studie handel oor roldifferensiasie in die Kaapse Kleurlinggesin, is dit vanselfsprekend dat die gesin as eenheid van studie gebruik sal word.

Indien die gesin as 'n maatskaplike sisteem gesien word, is dit duidelik dat daar basies vier verskillende posisies met hul ooreenstemmende rolle is, naamlik dié van die volwasse man, die volwasse vrou, die seun en die dogter.

Elk van hierdie status-rolle staan in 'n bepaalde verhouding tot elke ander status-rol binne hierdie sisteem en daar word dan ook 'n ooreenstemmende aantal subsisteme binne die gesin as 'n meer omvattende maatskaplike sisteem gekry. So is daar die volgende subsisteme in die gesin: die man-vrou-, die vader-seun-, die vader-dogter-, die moeder-seun-, die moeder-dogter-, die broer-broer-, die broer-suster- en die suster-sustersubsisteem. Die fokus in hierdie studie, soos blyk uit die hipotese en die doel van die studie, val hier dus in hoofsaak op die man-vrousubsisteem binne die gesin as 'n maatskaplike sisteem. Waar daar dus aandag gegee word aan die ander rolle en subsisteme in die gesin, sal dit slegs geskied om vas te stel in watter mate dit bepalend is van die man-vrousubsisteem en dit beïnvloed. So sal daar byvoorbeeld slegs op die ouerkindsubsisteme gelet word in die mate waartoe dit bepalend is van die man-vrouverhouding. So word

daar / ...

daar ook slegs op die man se beroepsrol gelet in die mate waartoe dit 'n invloed uitoefen op die man-vrou-subsisteem.

Vir die doeleindes van hierdie studie kan daar slegs met volledige gesinne (dit wil sê gesinne bestaande uit beide eggenotes met afhanklike kinders) gewerk word. Onvoltooide en/of gebroke gesinne, dit wil sê gesinne waarin een van die eggenotes ontbreek of waar daar nog geen kinders uit die huwelik gebore is nie, word derhalwe uitgesluit. Genoemde beperking is noodsaaklik, gesien in die lig van die feit dat die studie gaan om 'n ontleding van die inhoud van die gesinsrolle. Die inhoud van sulke rolle word natuurlik deur die verdwyning van een van die eggenotes of die afwesigheid van kinders beïnvloed en verander en sulke gevalle kan as 'n afwyking van die "normale" geval gesien word. Dit sal 'n afsonderlike onderwerp vir studie en navorsing vorm.

Dit moet in gedagte gehou word dat in enige bevolking daar altyd 'n persentasie gesinne sal wees wat onvolledig is. Die vraag wat hier onmiddellik na vore tree is op watter proporsie van die gesinne in die Kleurlingbevolking die gegewens in hierdie studie betrekking sal hê, indien slegs volledige nukleêre gesinne in aanmerking geneem word en of die volledige gesinne die normale en aanvaarde vir die Kleurling genoem kan word.

Hierdie vraag kan in 'n mate beantwoord word deur gegewens daargestel deur 'n aantal opnames wat die afgelope jare in Kleurlinggemeenskappe in Wes-Kaapland gedoen is. Hoewel die meeste van hierdie opnames hoofsaaklik handel oor die

behuisingsbehoefte / ...

behuisingsbehoefte van die Kaapse Kleurling, word daar ook in die verslae volledige ontledings aangaande die gesinsamestelling en gesinsgrootte van die Kleurlinge gedoen.

So is daar byvoorbeeld in 1948 studies in Elsiesrivier en Goodwood¹⁾ gedoen, 1958 in Bellville²⁾ en in 1959 in Knysna.³⁾ Hierdie laaste twee studies was totale opnames van die Kleurlingbevolkings in hierdie gebiede.

Die persentasieverspreiding van die Kleurlinghuishoudings wat volledige gesinne insluit teenoor verskillende tipes van onvolledige gesinne vir hierdie gebiede, was soos volg:

<u>Gebied</u>	<u>% Volle-</u> <u>dige Ge-</u> <u>sinne</u>	<u>% Onvolle-</u> <u>dige Vrou-</u> <u>kindgesin-</u> <u>ne</u>	<u>% Onvolle-</u> <u>dige Man-</u> <u>kindgesin-</u> <u>ne</u>	<u>% Onvol-</u> <u>tooide</u> <u>Man-vrou-</u> <u>gesinne</u>
Goodwood	73.6%	9.1%	3.7%	9.6%
Elsiesrivier	75.6%	11.2%	1.7%	9.7%
Bellville	70.0%	12.6%	1.6%	9.4%
Knysna	69.4%	11.3%	2.0%	9.2%

Uit hierdie beskikbare gegewens blyk dit dus dat ongeveer 70 - 75% van die Kleurlinghuishoudings uit volledige gesinne bestaan en onderskryf dit die

volgende / ...

1) Wagner, O.J.M. en Cilliers, S.P., "The Structure and Size of Households in Goodwood and Elsies River", Journal for Social Research, (Dec. 1951), pp. 90 - 101.

2) Cilliers, S.P., "Verslag van die Sosio-ekonomiese Opname van Rasse-groepe in sekere geproklameerde Gebiede in Bellville en van die Behuisingsbehoefte van die betrokke Bevolkings-groepe." (1958 - Ongepubliseerd).

3) Cilliers, S.P., Report on the Socio-economic position of the Non-white Population of Knysna, (1960 - Ongepubliseerd).

volgende bewering van S.P. Cilliers: "From the above it is clear that the majority of Coloured households consists of families in the ordinary sense of the word."⁵⁾

Die gegewens in hierdie studie sal dus op die meerderheid van die huishoudings in die Kleurlingbevolking betrekking hê en dit kan met 'n redelike mate van sekerheid aanvaar word dat volledige gesinne die normale en aanvaarde gesinsvorm vir die Kleurling is. Veral as daar na die frekwensies van die verskillende tipes van onvolledige gesinne gekyk word, is dit duidelik dat nie een van hierdie onvolledige tipes in so 'n groot mate voorkom dat dit as 'n belangrike alternatiewe gesinsvorm beskou kan word nie.

Basies vorm die volledige nukleêre gesin dus die eenheid van studie, maar die teenwoordigheid van addisionele lede in die gesin kan nie buite rekening gelaat word nie. Addisionele lede is persone wat nie lede is van die nukleêre gesin as sodanig nie, naamlik die vader-eggenoot, moeder-eggenote, of eie of aangenome kinders van die eersgenoemde twee nie, maar wat wel by die gesin inwoon onder dieselfde dak, deel van die huishouding vorm, aan dieselfde tafel eet en oor die algemeen deur die lede van die kerngesin as gesinslede beskou word. In hierdie geval sal kinders wat tydelik weg is met vakansie of skool as deel van die gesin beskou word, maar tydelike besoekers of mense wat by die gesin op 'n tydelike basis bly, sal nie as deel van die gesin beskou word nie.

Waar / ...

5. Cilliers, S.P., op. cit., p. 7.

Waar addisionele lede op 'n permanente basis by 'n gesin inwoon, is die moontlikheid baie sterk dat hulle 'n deelname mag hê aan die gesinsaktiwiteite en so 'n rol mag speel in die gesin. Indien dit die geval is, moet die aard van hul aktiwiteite ten opsigte van die gesin as sodanig, ook vasgestel word en of dit die rol van die man of die vrou in enige betekenisvolle mate wysig.

Indien daar dus gevind word dat daar by sekere gesinne addisionele lede teenwoordig is, sal hierdie lede, vir die doeleindes van hierdie studie, ook by die gesin as eenheid ingesluit word. Addisionele lede tot die gesin vorm egter nie 'n basiese voorvereiste vir 'n gesin om by die studie ingesluit te word nie en aan die ander kant diskwalifiseer dit ook nie 'n gesin vir studiedoeleindes nie.

2. Geografiese Afbakening van die Gebied:

Die tuisgebied van die Kaapse Kleurling is Suidwes-Kaapland en in die ontleding van die historiese agtergrond van die gesin is slegs hierdie deel van die Kleurlingbevolking in aanmerking geneem. Vir die doeleindes van hierdie studie is daar slegs een dorpsgemeenskap in Wes-Kaapland geneem, waar 'n aantal gesinne besoek is om die hipotese uit te toets.

Die uitgangspunt in hierdie verband is dat waar die hipotese ten opsigte van die aard van gesintipes in die verskillende maatskaplike strata afgelei is van die historiese agtergrond van die hele Kaapse Kleurlingbevolking, dit geldig behoort te wees vir die hele Wes-Kaaplandse Kleurlingbevolking en dus ook vir die Kleurlingbevolking in een spesifieke dorp in Wes-Kaapland, mits die verskillende

strata / ...

strata daar verteenwoordig is. Dit is veral die kwessie of die hoogste maatskaplike strata genoegsaam verteenwoordig sal wees wat hier 'n probleem kan skep. Patterson⁶⁾ wys byvoorbeeld daarop dat die hoogste stand onder die Kaapse Kleurling slegs 'n baie klein deel van die Kleurling vorm en sy sê onder andere in die verband: "By far the greater number of Coloured people fall into the lower class ... The most prosperous farmers should perhaps be ranked in the infinitesimal upper class,⁷⁾ in which we must also put the few professional persons whom the Coloured Community has so far produced ... In the upper-middle class we should rank the few proprietors and managers of business, most teachers, nurses, clerks, civil servants, some farm owners, and possibly some skilled artisans."⁸⁾

Met die 1951 sensus was die stedelike Kleurling-bevolking van die gekose dorp 8, 302,⁹⁾ en is daar rede om aan te neem dat daar 'n redelike verteenwoordigende groep persone in die hoër klas is, want daar is heelwat afhanklike en onafhanklike hoogsgeskoolde ambagsmanne, sowel as onderwysers woonagtig. Die dorp het 1 Kleurlinghoërskool, nog vyf laer skole in die dorp self, en dan nog 'n hele aantal laer skole in die distrik, waarvan die onderwysers in die dorp woonagtig is. Ook is daar 'n hele aantal

onderwysers / ...

6) Patterson, S., Colour and Culture in South Africa, (1953), pp. 167 - 169.

7) Kursivering myne.

8) Ibid., pp. 167 - 179.

9) U.G. 42/1955.

onderwysers wat in Kaapstad skoolhou, maar die dorp hul tuiste gemaak het en aktief deelneem aan die gemeenskapsaktiwiteite van die dorp. Ook het sommige van die ondernemende ambagsmanne wat in 'n groter area werk, hul tuiste op die dorp gemaak en so die geledere van die hoër stand nóg verder aangevul. Dit skyn dus nie asof daar 'n probleem sou wees nie om 'n voldoende aantal gesinne in die hoogste klas op te spoor wat vir die doeleindes van hierdie studie as informante sou kon dien.

Die vernaamste rede waarom die keuse op hierdie spesifieke dorp geval het om hierdie studie in uit te voer, was egter die feit dat daar reeds 'n studie gedoen is insake die maatskaplike strata van die Kleurlinggemeenskap, waarin die bestaan van 'n sterk hoër stand en 'n laerstand onder die Kleurlinge in hierdie dorp aangedui is¹⁰⁾ en dit was dus nie nodig om in hierdie verband op blote veronderstellings af te gaan nie. Die feit dat daar reeds bekendheid was aangaande die interne stratifikasie van hierdie gemeenskap, het dus dan ook die keuse van 'n monster-groep gesinne grootliks gefasiliteer, soos in die volgende paragraaf aangedui sal word.

3. Metode van Steekproefneming.

Daar is besluit dat gegewens van altesaam 100 gesinne ingewin sou word, waarvan 50 doelbewus uit die hoogste maatskaplike strata gekies sou word en 50 doelbewus uit die laagste maatskaplike strata. Hierdie steekproef is dus 'ndoelbewuste

nie-proporsionele / ...

10) Cf. Van der Merwe, H.W., Social Stratification in a Cape Coloured Community, (1957 - ongepubliseerd), Hoofstuk 5.

nie-proporsionele steekproef en daar moet op gewys word dat dit nie moontlik sal wees om afleidings te maak aangaande die proporsionele voorkoms van die verskillende dominansiepatrone binne die volledige gesinne van die Kleurlingbevolking as 'n geheel nie. Daar sal slegs volstaan moet word met 'n ontleding en vasstelling van die types dominansiepatrone wat wel voorkom onder die hoogste en die laagste stand en of daar 'n statisties beduidende verskil in dominansiepatrone vir hierdie twee stande is. Om hierdie steekproef te kon neem, was kennis aangaande die maatskaplike stratifikasie binne die Kaapse Kleurling-gemeenskap waarin die studie gedoen sou word, dus van die allergrootste belang en 'n voorvereiste.

Daar is verskeie maniere waarop te werk gegaan kon word om hierdie steekproef te neem. So wys Van der Merwe¹¹⁾ daarop dat in die ontleding van gemeenskapstratifikasie twee benaderingswyses gebruik word, naamlik die subjektiewe benadering en die objektiewe benadering.

Die metode van steekproefneming waarop daar finaal besluit is vir die doeleindes van hierdie studie, was 'n gewysigde vorm van die objektiewe interne metode van seleksie van Warner¹²⁾ deur, in plaas van 'n toevallige seleksie te maak en dan deur middel van beoordelaars vas te stel wie in die hoogste en wie in die laagste stand val, van die

standpunt / ...

11) Ibid., p. 43. Vir 'n uiteensetting van hierdie metodes sien die betrokke werk van Van der Merwe.

12) Cf., Warner, W.L., et al., Social Class in America, (1949).

standpunt uit te gaan dat daar wel 'n hoogste en 'n laagstestand is en dan met behulp van die beoordeelaars doelbewus gesinne wat aan die voorafgestelde vereistes voldoen, uit hierdie klasse te kies.

Hierdie uitgangspunt is geregverdig deur die feit dat die maatskaplike stratifikasiepatroon in hierdie Kleurlinggemeenskap wel bekend was deur die studie van Van der Merwe en sy studie is dus vir die steekproefprosedure van wesentlike belang.

Altesaam nege beoordelaars is gebruik om op grond van hul deeglike kennis van die Kleurlinggemeenskap, behulpsaam te wees met die verkryging van die steekproef. Aan elk van hierdie nege beoordelaars is die versoek gerig om 'n adreslys te verskaf van ten minste 50 gesinne in die hoogstestand wat bestaan uit 'n vader, 'n moeder en nog afhanklike kinders en 'n desgelyke adreslys van 50 gesinne in die laagstestand. Daar is aan die beoordelaars geen aanduiding van die kriteria ten opsigte van status gegee wat hul moes gebruik in die keuse van die gesinne nie en hulle moes die gesinne kies volgens hulle eie siening van status in die gemeenskap. Ook is daar geen aanduiding gegee van die hipotese wat uitgetoets sou word nie, omdat kennis hiervan hulle moontlik sou kon beïnvloed by die keuse van die gesinne.

Van hierdie beoordelaars het altesaam 8 adreslyste van gesinne in die hoogstestand verskaf. Die negende een was 'n maatskaplike werkster by 'n welsynsorganisasie en sy het slegs 'n adreslys van die gesinne in die laagstestand verskaf, omdat sy volgens bewering die mense in die hoogstestand nie so goed geken het nie.

- 102 -

Nie almal was in staat om 50 adresse te verskaf nie, terwyl andere weer meer as 50 kon verskaf, na gelang van die aantal gesinne waarmee hulle bekend was en wat aan al die vereistes voldoen het. Vier van hierdie beoordelaars het die hulp van ten minste nog een persoon ingeroep met die opstel van die naamlyste, wat dus in 'n mate as dubbele kontrole kon dien by die beoordeling van watter gesinne in die hoogste stand val.

Die aantal adresse deur elke beoordelaar verskaf, is soos volg:

<u>Beoordelaar</u>	<u>Aantal adresse verskaf</u>
A	54
B	45
C	49
D	49
E	50
F	51
G	37
H	<u>15</u>
	350

Nadat die verskillende adreslyste by al die beoordelaars verkry is, is hierdie adreslyste met mekaar vergelyk en die name gekorreleer om vas te stel watter adresse deur twee of meer persone aangegee is, wat dan as steekproef sou dien.

Nadat die adreslyste met mekaar vergelyk is, is gevind dat altesaam 65 gesinne deur twee of meer beoordelaars genoem is op die volgende wyse:

Aantal / ...

- 103 -

<u>Aantal Beoordelaars</u>	<u>Aantal Gesinne</u>	<u>Kumulatiewe Totaal</u>
7	3	3
6	5	8
5	11	19
4	15	34
3	18	52
2	<u>13</u>	65
	65	

Uit hierdie 65 gesinne is die samewerking van 50 gekry en onderhoude mee gevoer. Uit die orige 15 het 8 geweier om onderhoude te verskaf. In een gesin was daar net een baba van minder as 'n jaar en in 'n ander gesin was daar nie meer afhanklike kinders in die huis nie. Gevolglik is hulle nie by die monster ingesluit nie. Die orige vyf gesinne is nie besoek nie, omdat die gewensde getal besoeke reeds verkry was.

Die aantal beoordelaars wat elk van hierdie gesinne, wat nie onderhoude verskaf het nie, aangewys het, is soos volg:

<u>Aantal Beoordelaars</u>	<u>Aantal Gesinne</u>	<u>Kumulatiewe Totaal</u>
6	1	1
5	3	4
4	3	7
3	6	13
2	<u>2</u>	15
	15	

Hoewel hierdie metode van steekproefneming uitstekend geslaag het met die seleksie van die gesinne in die hoogste maatskaplike strata van die Kleurlinge, was dit nie die geval met die seleksie

van /

- 104 -

van gesinne in die laagste maatskaplike strata nie.

In die eerste instansie is daar voor die probleem te staan gekom dat die beoordeelaars nie so bekend was met die gesinne in die laagste stand nie en dat slegs drie van die beoordelaars wat adresse van gesinne in die hoogtestand verskaf het, kans gesien het om adresse van gesinne in die laagste stand te verskaf. Die vierde persoon wat hier adresse verskaf het, was die maatskaplike werkster waarna hierbo verwys is.

Die adreslyste voorgelê was soos volg:

<u>Beoordelaar</u>	<u>Aantal Gesinne</u>
G	52
I	40
F	50
H	<u>27</u>
	169

Toe die adresse wat deur die verskillende persone verskaf is gekorreleer is, is gevind dat daar geen enkele adres was wat ooreengekom het nie. Dit is waarskynlik te wyte aan die feit dat die laagste strata uit 'n baie groter aantal persone as die hoogste strate bestaan en die kanse dat die persone in die laagste strata alombekend is, dus baie skraal is. Op hierdie probleem is daar reeds vroeër in die afdeling gewys en Van der Merwe, wat voor 'n soortgelyke probleem in sy werk te staan gekom het, het die volgende daaroor te sê gehad: "... the people from the lower class known to the judges, would probably not be people who were publicly and generally known, but people whom the judges had met incidentally. This would have the result that / ...

- 105 -

that the lower class people known to one judge might not be known to the other. The chances were therefore that relatively fewer of the lower class subjects would be rated by the judges."^{13.)}

Om 'n toevallige seleksie van 50 adresse uit die gegewe 169 te maak, het ook nie geblyk wenslik te wees nie. In die eerste instansie het dit geblyk dat die adresse deur die welsynswerkster verskaf nie voldoen het aan die gewenste vereistes nie. Sy het naamlik die adresse uit haar rekords geneem en, daar hierdie gesinne almal een of ander probleem gehad het, soos verlating, verwaarlosing, geen onderhoud, ens., was hierdie groep klaarblyklik nie verteenwoordigend van die deursnee volledige gesinne in die laagste stand nie. Gevolglik het slegs 129 beskikbare adresse oorgebly.

Na sorgvuldige bespreking met twee beoordelaars, is daar besluit om 'n Kleurlingonderwyser te nader wat welbekend is met die Kleurlinge in die laagste stand vanweë die feit dat hy sendingwerk onder hulle doen en hom om adresse te vra, sowel as om die orige 129 adresse na te gaan.

Die orige 129 adresse was nie almal aan hom bekend nie, maar van dié aan hom bekend, was daar 'n hele aantal wat hy om die volgende redes sou uitsluit:

Gesinne / ...

13) Van der Merwe, H.W., op. cit., pp. 70 - 71.

- 106 -

Gesinne val in die middelstand	20
Enkellopende man	1
Kinders onder 1 jaar oud	3
Maleier	1
Adresse onbekend	8 (Adresse is wel opgesoek)
Na plaas verhuis	3
Al die kinders uit die huis	9
Man of Vrou dood	10
Die Man 'n Bantoe	<u>1</u>
	56

Dit het altesaam slegs 73 adresse gelaat, waarvan die betroubaarheid in die lig van bogenoemde omstandighede sterk te betwyfel was.

As gevolg van hierdie probleme is daar besluit om van 'n ander prosedure van steekproefneming gebruik te maak.

Daar is naamlik gevind dat daar in die betrokke dorp 'n aantal baie swak woongebiede onder die Kleurlinge is en na sorgvuldige bespreking en oorweging met vier van die beoordelaars, is daar besluit om hierdie areas as uitgangspunt te neem, omdat die mense in die laagste stand in hierdie gebiede saamgetrek is.

Met hierdie areas as uitgangspunt is daar verder besluit op 'n doelbewuste disproporsionele sneeubalsteekproef wat daarop neerkom dat in hierdie areas 'n aantal gesinne genader word wat aan die vereistes voldoen en dat hierdie gesinne gevra word om adresse te verskaf van ander gesinne in die areas wat aan die vereistes voldoen en dat hierdie gesinne om verdere adresse gevra word, ens. totdat altesaam 50 gesinne besoek is. Sneeubalsteekproefneming word hoofsaaklik

in / ...

- 107 -

in "Relational Analysis" (Coleman)¹⁴⁾ gebruik waar van die standpunt uitgegaan word dat verhoudings tussen mense en die wyse van beïnvloeding deur maatskaplik gekonnekteerde groepe bepaal word. Die uitgangspunt hier is dus dat die gesinne in die laer strata maatskaplik aaneengeskakeld sal wees en dat hulle in hierdie areas adresse sal verskaf van gesinne behorende tot hul eie stand, naamlik die laagste stand.

Nadat die vereistes waaraan die gesinne moet voldoen aan die onderwyser verduidelik is, het hy die navorser aan 'n aantal gesinne in hierdie areas voorgestel en die onderhoude verkry. Weens die feit dat hy dikwels kerkwerk in hierdie gebiede doen, het hy heelwat gesinne geken. Hierdie gesinne het die adresse van ander gesinne verstrek, sodat, hoewel die onderwyser die inisiële kontakte verskaf het, hy nie alleen die adresse verstrek het nie en daar op die lang duur 'n hele aantal gesinne besoek is wat hy hoegenaamd nie geken het nie. Op hierdie wyse kon daar nie vooroordele in die monster insluip deurdat net een persoon adresse verskaf het nie. Ook is die hipotese om hierdie rede nie aan die onderwyser verduidelik met die maak van die inisiële kontakte nie, sodat daar ook nie langs dié weg vooroordele by die keuse van die gesinne in die monster kon insluip nie.

4. Prosedure en Tegnieke by die Insameling van die Gegewens:

Die empiriese gegewens vir die uittoets van die
hipotese / ...

14) Afgerolde aantekeninge van 'n kursus deur Coleman aan die Universiteit van Chicago, Lente 1958, naamlik "Relational Analysis" (Ongepubliseerd).

hipotese en ontleding van die rolle binne die gesin is aan die hand van 'n skedule deur middel van persoonlike onderhoude ingesamel.

(a) Konstruksie van die Skedule:

Afgesien van die basiese gegewens aangaande gesinsamestelling en behuising, was daar 'n paar ander belangrike faktore wat in aanmerking geneem moes word by die konstruksie van die skedule.

1. Daar moes vrae in wees wat lig sou werp op die dominansiepatroon tussen die man en vrou en ten opsigte van mekaar. In die bepaling van hierdie dominansiepatroon is die neem van besluite ten opsigte van spesifieke gedragsareas en ook in die algemeen as sentrale faktor geneem. Bott¹⁵⁾ gebruik byvoorbeeld die neem van besluite as 'n sentrale faktor in die bepaling van die rolstruktuur van die gesinne in haar monster. Ook vir Oeser en Hammond¹⁶⁾ is die neem van besluite 'n sentrale faktor in hulle studie van gesinsorganisasie in 'n stad in Australië, waarin hulle die verhoudingspatroon van die man en die vrou probeer bepaal het.¹⁷⁾

2. Vir die gedetailleerde ontleding van die rolgedrag van die man en die vrou binne die gesin, moes daar vrae wees wat hierop 'n lig sou werp. Hierdie vrae moes tweërlei van aard wees, naamlik

(i) dit moes aanduidend wees van die werklike gedrag van die man en die vrou en

(ii) / ...

15) Bott, E., Family and Social Network, (1957), p. 22.

16) Oeser, O.A. en Hammond, S.B., Social Structure and Personality in a City, (1954), Hoofstuk X.

17) Vir 'n bespreking van die spesifieke besluite wat as kriteria vir die vasstelling van die dominansiepatroon gebruik is, sien Hoofstuk V afdeling 1.

(ii) dit moes aanduidend wees van die verwagte gedrag van die man en die vrou, in ooreenstemming met die basiese definisie van die begrip rol.

'n Baie belangrike leidraad vir die opstel van die skedule in hierdie verband - veral vir die bepaling van werklike rolgedrag - was Oeser en Hammond se "werkdag-program"¹⁸⁾ wat hulle in hul studie gebruik het. Die wyse waarop hulle te werk gegaan het was om die totale area van handeling van die vrou binne die gesin te verdeel in 'n aantal topologiese areas wat as inter-verwante rolsektore van die vrou se rol beskou kon word. Dieselfde is gedoen ten opsigte van die man en dan is daar 'n poging aangewend om vas te stel in watter van hierdie areas die man en die vrou deelneem en tot watter mate hulle daaraan deelneem en besluite daarin neem.

Vir die doeleindes van hierdie studie is daar op die volgende areas besluit:

Huishoudelike aktiwiteite.

Kinderversorging en kinderbeheeraktiwiteite.

Ekonomiese aktiwiteite en

Sosiale bedrywigheide.

Vrae aangaande elk van hierdie areas is op twee verskillende wyses gevra, naamlik:

(i) Breë algemene vrae aangaande die verwagtings van wie sal optree in 'n besondere area wat aan beide die man en die vrou gevra is en,

(ii) nadat elke area ontleed is in 'n aantal spesifieke / ...

18) Oeser, O.A. en Hammond, S.B., op. cit., p. 135.

- 110 -

spesifieke handelingsitems, spesifieke vrae aangaande die spesifieke gedrag van die man en die vrou binne elke area deur ten opsigte van elke item te vra:

1. Wie doen dit?
2. Wie help daarmee? en,
3. Wie besluit daaroor?

Hoewel daar pogings aangewend is om 'n vierde aspek hierby in te sluit, naamlik of daar botsing van enige aard in verband met die uitvoering van hierdie items bestaan, is hierdie vraag na die eerste paar onderhoude weggelaat, want die mans en vrouens het die vraag almal in die negatief beantwoord al sou daar geen konflik wees nie. Die moontlikheid dat daar binne 'n hele aantal gesinne geen konflik sou voorkom nie, is baie onwaarskynlik en die betroubaarheid van hierdie item is in twyfel getrek en is dit dus lievers weggelaat. Hoewel 'n studie hiervan beslis betekenisvol en waardevol sou wees, is daar gevoel dat 'n nog ewe waardevolle studie van roldifferensiasie gedoen kon word, sonder die insluiting van die spesifieke item wat buitendien blykbaar nie betroubaar skyn te gewees het nie.

Nog 'n baie belangrike gedragsarea van die man-vrousubstelsel wat hier buite rekening gelaat is en waarvoor daar nie in die skedule voorsiening gemaak is nie, is naamlik die van die geslagtelike lewe van die man en die vrou. Hoewel hierdie 'n baie belangrike aspek is van die huweliksverhouding, is daar nie gegewens in hierdie verband ingesamel nie. Die gegewens aangaande hierdie aspek is van 'n besondere intieme aard en daar is gevoel dat die

kontak / ...

kontak met elke gesin nie so langdurig was dat so 'n intieme verhouding opgebou kon word om wel op hierdie aspek in te gaan en betroubare gegewens in te samel nie.

Die moontlikheid het bestaan dat indien daar op hierdie aspek ingegaan sou word, nie al die gesinne bereid sou wees om die gegewens te verstrek nie. In hierdie geval sou die gegewens nutteloos wees, aangesien 'n seleksiefaktor maklik hier kan intree, daar dit moontlik net 'n sekere tipe persoon kon wees wat gewillig sou wees om gegewens in hierdie verband te verstrek waardeur 'n skewe beeld van die werklikheid verkry sou word.

So byvoorbeeld het Bott,¹⁹⁾ hoewel sy 'n langdurige kontak met elke gesin wat sy bestudeer het gehad het, tog gesinne gekry wat na die lang periode van kontak geweier het om hierdie gegewens te verstrek en hulle onttrek het van die studie toe dit op die stadium gekom het waar gegewens aangaande die geslagtelike lewe ingesamel is.

Om hierdie redes is daar besluit om hierdie gedragsarea uit te laat in hierdie studie en slegs te konsentreer op die reeds genoemde areas.

(b) Onderhoude:

Alhoewel sekere dele van die skedule - veral die vrae aangaande spesifieke gedrag in die verkilende tipologiese areas - in 'n groot mate op die werk van Oeser en Hammond gebaseer is, is die gegewens hoegenaamd nie op dieselfde wyse ingesamel nie. Oeser en Hammond het naamlik hul gegewens van

skoolkinders / ...

19) Cf. Bott, E., op. cit., p. 25.

skoolkinders wat voorafopgestelde vraelyste moes invul,²⁰⁾ ingesamel. Dit is egter nie as bevredigend beskou vir hierdie studie nie, want die uitgangspunt hier is dat waar die gedrag van die volwasse man en vrou binne die gesin bestudeer word, dit die beste sou wees om die inligting eerstehands van die persone self te kry.

Vir die basiese insameling van die gegewens is daar dus persoonlike onderhoude met beide die mans en die vrouens in die gesinne gevoer. Hierdie onderhoude is aan die hand van die skedule soos in die vorige paragraaf uiteengesit, gevoer en daar kan dus in hierdie geval van gestruktureerde onderhoude gepraat word.

Die skedule is so opgestel dat gegewens aangaande werklike handeling in die gesin slegs van een persoon hoef verkry te geword het, maar dat gegewens aangaande die verwagte gedrag, van beide die man en die vrou verkry moes word.

(i) Verkryging en voer van Onderhoude met Gesinne in die Hoogste Stand:

Die oorspronklike plan van optrede was om die vrou gedurende die dag te nader en die hoofonderhoud met haar te voer en dan die besoeke waar die onderhoud met die man gevoer word, in die aand af te lê. Hierdie plan was egter nie prakties uitvoerbaar nie, daar die vrou as 'n reël nie die onderhoud wou toestaan sonder die toestemming van die man nie. In slegs 5 instances het die vrou die onderhoude onmiddellik toegestaan, terwyl die res van die besoeke na werksure afgelê moes word, sodat die man en vrou gelyktydig genader / ...

20) Oeser, O.A. en Hammond, S.B., op. cit. p. 120.

genader kon word om die onderhoude aan te vra. In slegs 3 van hierdie gevalle is die onderhoude onmiddellik toegestaan en kon daar dadelik met die hoofonderhoud voortgegaan word. Vir die res van die gevalle (42) is daar egter elke keer 'n afspraak gemaak om die hoofonderhoud op 'n later datum te voer en is ook slegs een onderhoud per aand gevoer. Met hierdie 42 gesinne is daar dus feitlik twee onderhoude gevoer, naamlik die kontakonderhoud, wat ongeveer 'n uur geduur het en die onderhoud vir die insameling van die gegewens wat gewoonlik drie tot drie en 'n half-uur geduur het. Geen onderhoud kon in korter as twee uur gedoen word nie en sommige het selfs solank as vier uur geduur.

Die kontakonderhoud het oor die algemeen 'n baie goeie doel gedien, want gedurende dié tyd moes die ondersoeker heelwat verduidelik en redeneer om die wenslikheid van die ondersoek te regverdig, sodat teen die tyd dat die onderhoud toegestaan is, daar reeds dikwels baie goeie rapport opgebou was en daar geen probleme in hierdie verband was met die voer van die werklike onderhoud nie.

Aan eggenotes is die keuse gestel om óf beide teenwoordig te wees, óf om die onderhoude afsonderlik te voer. Oor die algemeen het hulle verkies om beide teenwoordig te wees en slegs in 12 gevalle is die onderhoude met die mans en die vrouens apart gevoer. Dit is twyfelagtig of die feit dat beide die man en die vrou teenwoordig was enige nadelige uitwerking op die onderhoud of die betroubaarheid van die antwoorde kon gehad het, want oor die algemeen is gevind dat indien die man en die vrou

teenstrydige / ...

teenstrydige menings aangaande verwagte gedrag daarop nagehou het, hulle nie gehuiwer het om van mekaar te verskil nie.

(ii) Verkryging en voer van Onderhoude in die Laagste Stand:

Die onderhoude met die gesinne in die laer stand het 'n ietwat ander patroon gevolg. Die onderhoude kon nie gedurende die dag plaasvind nie, omdat beide die man en die vrou dikwels gewerk het. Ook was dit moeilik om die onderhoude laat in die aand te laat plaasvind, weens die gevaar daaraan verbonde om hierdie gebiede snags binne te gaan en ook weens die feit dat daar nie die nodige beligting in die huise is nie. Verskeie beoordelaars het ook die waarskuwing uitgespreek dat hierdie gebiede nie oor die naweke binnegegaan moes word nie, omdat daar heelwat drinkery en daggarokery plaasvind.

Die onderhoude is dus hoofsaaklik in die laat namiddag gedoen. Die vrouens wat in huishoudelike diens staan, was gewoonlik redelik vroeg terug van die werk. Daar is dus gewoonlik eerste met hulle kontak gemaak en as 'n reël het hulle die onderhoude onmiddellik toegestaan, sodat dit net nodig was om die onderhoude met die mans te voer wanneer hulle later tuisgekom het vanaf hulle werk. Hierdie onderhoude is dus in hoofsaak met die man en die vrou apart gevoer en slegs in 4 gevalle is die onderhoud met beide teenwoordig gevoer.

Hierdie onderhoude is dikwels onder baie moeilike omstandighede gevoer. Die vrou was soms besig om aandete voor te berei, terwyl die onderhoud gevoer is; in ander instansies was die huisies

so oorvol dat daar geen stiplek was nie en soms weer het die hele buurt se kinders nuuskierig saamgedrom en staan en luister na die onderhoud.

Die navorser was op al hierdie besoeke vergesel van die onderwyser wat die inisiële kontakte gemaak het en hy het ook al die onderhoude bygewoon. Dit is te betwyfel of sy teenwoordigheid enige nadelige uitwerking gehad het, want hoewel hy nie al die gesinne geken het nie, was hy oor die algemeen baie bekend onder al hierdie mense en het hulle hom baie sterk vertrou. Sy teenwoordigheid het dus eerder as katalisator gedien in die daarstelling van rapport en die feit dat daar geen weierings was nie, kan heel moontlik aan sy teenwoordigheid toegeskryf word.

Die onderwyser het baie vertrouwd geraak met die inhoud van die skedule en die wyse waarop die onderhoude gevoer is, sodat hy dikwels teen die einde van die navorsingsperiode sommige dele van die onderhoud waargeneem het, terwyl die navorser aantekeninge gemaak het en slegs onderbreek het indien verdere diepgaande gegewens verlang was. Ook het hy met drie mans wat moeilik bekombaar was alleen onderhoude gehad, en die skedules ingevul. In elke geval het hy die onderhoude en die invul van die skedules met die navorser bespreek.

Oor die algemeen het die onderhoude by die gesinne in die laer stand korter geduur ($1\frac{1}{2}$ - 2 uur) as dié by die hoër stand. Hulle kon dikwels blote "ja"-of "nee"-antwoorde nie motiveer nie en het nie veel op 'peil-vrae' gereageer nie. Hulle het dikwels verveeld geraak met al die vrae en het nie soos die persone in die hoër stand graag oor

relevante /....

relevante faktore geredeneer nie.

Die onderhoude het in die tydperk November 1958 tot Oktober 1959 plaasgevind. Die feit dat daar afsprake vir die onderhoude met die gesinne in die hoogste stand gemaak moes word, het daartoe gelei dat die tydperk van ondersoek aansienlik verleng is.

(iii) Die maak van Aantekeninge:

Gedurende al die onderhoude is daar aantekeninge gemaak nadat verlof hiertoe van die man en vrou verkry is en die rede daarvoor verduidelik is. Daar was hoegenaamd geen beswaar daarteen van die kant van die informante nie en as 'n reël het die navorser so gesit dat die persone kon sien wat geskryf word om sodoende enige agterdog uit te skakel. Oor die algemeen het dit byval gevind by die mense dat soveel waarde aan hul menings geheg was dat dit aangeteken word en in sommige instansies het dit selfs gebeur dat die persoon met wie die onderhoud gevoer is, sy opinie of siening van 'n saak, puntsgewyse gedikteer het.

Na elke onderhoud is elke skedule onmiddellik op kantoor geredigeer en is die nodige aanvullende aantekeninge daarop aangebring.

(iv) Betroubaarheid van Gegewens:

Daar bestaan geen rede om aan te neem dat die informante nie die waarheid gepraat het met die verstrekkende van die gegewens nie. Die onderwerp van die studie, naamlik rolverdeling binne die gesin, is iets wat so elke dag uitgeleef word, so intrinsiek gekoppel is aan waarde-oriëntasies wat emosioneel gelaai is, dat persone gewoonlik baie uitgesproke is oor wat hulle as reg en verkeerd aanvaar in hierdie

- 117 -

verband. Indien hulle nie die waarheid gepraat het ten opsigte van hulle werklike gedrag nie, sou dit wees om miskien te verbloem dat hulle in hul gedrag afwyk van die normale, aanvaarde patroon. Hul antwoorde was dus in so 'n geval in terme van die verwagte patroon, in stede van in terme van hul werklike gedrag en indien daar persone is wat so geantwoord het, sou daar net nie kon onderskei word tussen werklike en verwagte gedrag nie.

Dit was interessant om daarop te let dat veral gedurende die onderhoude met die persone in die hoogste stand, die informante dikwels emosioneel verwickeld geraak het en die vrae met klem beantwoord en gemotiveer het. Dit het natuurlik in 'n groot mate bygedra tot die daarstelling van rapport en het die beantwoording van die vrae wat meer intiem van aard was, teen die einde van die skedule gefasiliteer.

Daar moet op gewys word dat die hipotese wat uitgetoets is, nie aan die informante verduidelik is nie, omdat dit miskien hul beantwoording van die vrae kon beïnvloed.

5. Probleme in verband met die Veldwerk:

Die belangrikste probleem waarvoor daar te staan gekom is, was om, veral in die hoogste stand, toestemming vir die onderhoude van die gesinshoofde te kry. Die gesinne in die laagste stand het geen probleme in hierdie verband gelewier nie. Die rede vir die onwilligheid by die hoogste stand om onderhoude toe te staan, was tweërlei van aard.

1. Die gesinne in die hoër stand is op 'n baie hoër ontwikkelingspeil as dié in die laer stand. By hulle het daar al 'n sterk mate van gesinseenheid

ontwikkel / ...

- 118 -

ontwikkel en het hul nie so geredelik hul gesinne oopgestel vir waarneming van buite nie. Hulle was ook heeltemal bewus van die feit dat hulle nie informasie van hul gesinslewe hoef te gee het as hulle nie daartoe geneë was nie. In der waarheid is die gesinslewe een van die moeilikste areas waartoe toegang in maatskaplike navorsing verkry kan word, omdat dit die mees intieme, persoonlike lewe van die mens reflekteer.

2. Die tweede rede was egter van 'n ander aard. Van die persone in die hoogste stand is meer politiek-bewus en staan meer antipaties teenoor die apartheids-beleid en die blanke "buite-groep" as wat dit met die persone in die laagste stand die geval was. Gevolglik moes die navorser wat aan die blanke "buite-groep" behoort het, dikwels in die eerste onderhoud suspisies in hierdie verband oorkom. Die gesinne wat geweier het, het dit dan ook meestal op grond van politieke redes gedoen. Gesien in hierdie lig is die samewerking wat die Kleurlinge in die hoogste stand verleen het, verbasend goed.

Propaganda: In die lig van die politieke situasie is daar besluit om geen publisiteit aan hierdie ondersoek te verleen nie, omdat gevrees is dat deur gesamentlike optrede almal samewerking kon weier, wat wel in een geval wat aan die navorser bekend is, gebeur het. Die individuele gesinne is bloot persoonlik genader en om onderhoude gevra. Die doel van die onderhoud is dan aan elke gesin individueel verduidelik. Drie van die beoordelaars was baie behulpzaam om onderhoude te reël en het selfs sommige mense wat antagonisties was, oorreëde om

onderhoude / ...

onderhoude toe te staan. Die goeie gesindheid en samewerking van die beoordelaars het oor die algemeen baie bygedra tot die suksesvolle uitvoering van die veldwerk in hierdie studie.

Ten spyte van die feit dat daar geen propaganda gemaak is nie, kon dit nie voorkom word dat bekendheid met die ondersoek, met dat dit vordering getoon het, versprei het nie en het dit 'n nadelige sowel as 'n voordelige uitwerking gehad.

So byvoorbeeld het een gesin onmiddellik geweier om 'n onderhoud toe te staan op grond van die feit dat 'n gesin met wie hulle bevriend is 'n onderhoud geweier het. Aan die ander kant egter het twee gesinne onmiddellik onderhoude toegestaan op grond van die feit dat vriende van hulle onderhoude toegestaan het.

Die probleme soos hierbo aangedui was nie een onoorkomelik nie, het die veldwerk nie skade berokken nie en dit was wel moontlik om die nodige relevante gegewens in te samel.

HOOFSTUK IV

GESINSAMESTELLING EN BEHUISING

Voordat die dominansiepatrone van die gesinne in die laagste en die hoogste stand bespreek kan word, is dit nodig om eers te bepaal hoe hierdie gesinne daar uitsien, in watter omgewings hul woon en of daar enige belangrike verskille ten opsigte van hierdie aspekte tussen die gesinne in die hoogste en dié laagste stand is.

1. Samestelling van Huishouding en Gesinsgrootte:

(a) Gesinsamestelling en Gesinsgrootte:

Die onderstaande tabel toon die samestelling en grootte van die gesinne in die hoogste stand en in die laagste stand aan.

TABEL I / ...

- 121 -

TABEL IGESINSAMESTELLING EN -GROOTTE

Gesins- type	a. Grootte van Gesinne in die Hoër Stand														Totaal
	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
M.V.K.*	2	10	8	7	2	1	2	-	1	-	-	-	-	33	
M.V.K.R.	-	-	2	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	10	
M.V.K.R.L.	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
M.V.K.LR	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
M.V.K.L.	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	3	
Totaal	2	11	13	13	4	3	3	-	1	-	-	-	-	50	

b. Grootte van Gesinne in die Laer Stand														
M.V.K.	-	1	2	5	6	5	5	1	3	1	1	-	-	30
M.V.K.R.	-	-	-	-	2	2	2	5	3	1	-	-	1	16
M.V.K.R.L.	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	2
M.V.K.N.	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
Totaal	-	1	3	5	8	8	8	6	6	2	2	-	1	50

*M.-Man; V.-Vrou; K.-Kind; R.-Verwant; L.-Loseerder;
 LR.-Loserende Verwant; N.-Inwonende Nie-verwant.

Uit 'n vergelyking van die samestelling en grootte van die gesinne in die hoër en laer stande blyk dit:

(i) dat die gesinne in die hoogste stand baie kleiner is as gesinne in die laagste stand en

(ii) dat daar by 'n hele aantal gesinne, beide in die hoogste stand sowel as in die laagste stand, addisionele lede inwoon.

Weens die feit dat dit nie 'n verteenwoordigende monster is nie, sal dit nie veel baat om die gesinsgemiddeldes met die bekende gemiddeldes van bestaande totale opnames te vergelyk nie. Nogtans is daar wat gesinsgrootte betref, twee belangrike aspekte wat ontleed kan word, naamlik:

(i) of daar 'n betekenisvolle verskil is tussen

die / ...

die grootte van die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand en

(ii) of die addisionele lede enigsins 'n betekenisvolle verskil in gesinsgrootte teweegbring by die gesinne in die hoogste en die laagste stand.

Wanneer die grootte van die huishoudings geneem word, dit wil sê wanneer addisionele lede ook ingereken word, word gevind dat die gemiddelde grootte vir gesinne¹⁾ in die hoogste stand 5.66 is, teenoor 'n gemiddelde grootte van 8.64 vir die gesinne in die laagste stand. Dit gee 'n verskil van 2.98 met 'n σ -verskil van .402 wat statisties betekenisvol is op die 1%-peil.

Wanneer slegs die grootte van die kerngesinne in aanmerking geneem word, word gevind dat die gemiddelde grootte vir die gesinne in die hoogste stand 5.1 is, terwyl die gemiddelde grootte vir die gesinne in die laagste stand 7.76 is. Dit gee 'n verskil van 2.6 met 'n σ -verskil van .39 wat statisties betekenisvol is op die 1%-peil.

Die / ...

1) Die mediaan is eintlik die aangewese gemiddelde om hier te gebruik omdat daar uiterstes voorkom. Die mediaan vir die gesinne in die hoogste stand is 5 teenoor 8 in die laagste stand. Die mediaan is dus in beide gevalle kleiner as die R.G. Die verskil is egter drie en dit is nie veel groter as in die gevalle waar die R.G.'s bereken is nie. Die R.G. word gebruik vir die ontleding hier, sowel as vir die verdere berekenings in hierdie studie, omdat vertroubaarheidstoetse daarmee uitgevoer kan word, wat nie die geval is met die berekening van die mediaan nie.

Die voorgaande dui daarop dat daar 'n werklike verskil is in gesinsgrootte tussen die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand en dat hierdie verskil nie te wyte is aan die feit dat daar meer addisionele lede òf by die gesinne in die laer stand of by dié in die hoër stand inwoon nie, maar dat die verskil eerder te wyte is aan verskille in kindertal tussen die verskillende strata.

Daar dien op gelet te word dat hierdie gegewens nie kan dien as indekse vir differensiële vrugbaarheid nie, omdat slegs die kinders wat nog ten tye van die ondersoek afhanklik van en by die ouers in die huis was, in aanmerking geneem is by die berekening van die gemiddeldes. Ten spyte van die feit dat daar nie 'n formele vraag in die skedule aangaande die totale aantal kinders gebore in elke gesin was nie, is daar tog aanduidings dat die verskil in vrugbaarheid tussen gesinne in die laagste stand en dié in die hoogste stand nog groter is as wat die verskille in gesinsgrootte hierbo weergegee, impliseer.

(b) Houdings ten opsigte van aantal Kinders:

Die verskille in gesinsgrootte hierbo beskryf tussen die laagste en hoogste stand gesinne, word ook gereflekteer in die houdings ten opsigte van kindertal. Die skedule het naamlik voorsiening gemaak vir 'n vraag oor die aantal kinders wat 'n ouerpaar behoort te hê en die antwoorde op hierdie vraag was soos volg:

TABEL / ...

- 124 -

TABEL II

HOUDINGS VAN OUERPARE TEN OPSIGTE VAN DIE AANTAL
KINDERS WAT 'N OUERPAAR BEHOORT TE HÊ

Houdings	Ouerpare Hoër Stand	Ouerpare Laer Stand
<u>Glo in Beperking</u>		
Glo in beperking van en be- planning van aantal kinders .	16	1
Glo in beperking volgens in- komste, sodat ouers vir kinders kan sorg en die beste opvoeding kan gee	24	3
Glo om gesondheidsredes vir moeder in die beplanning	2	-
Totaal	42(84%)	4(8%)
<u>Verskil van mening</u>		
Man wil baie kinders hê, hou baie van hulle, maar vrou wil min hê	2	2
Man wil min hê, maar die vrou sê dit kom vanself en kan daar niks aan doen nie	1	-
Totaal	3	2
<u>Glo nie in Beperking nie</u>		
Hou baie van kinders en wil graag baie hê	5	-
Kan niks daaraan doen nie, kan dit nie verhelp nie en kinders kom vanself, of jy wil of nie. Moet maar vat wat vir jou uitgedeel word ...	-	29
Dis die Here se besluit en moet tevrede wees met wat Hy gee	-	14
Mag nie geboortebeperking toepas nie	-	1
Totaal	5(10%)	44(88%)

Soos blyk uit bogaande tabel, verskil die ouer-
pare in die hoogste en dié in die laagste stand

totaal / ...

totaal van mekaar ten opsigte van hul menings oor die getal kinders in die gesin.

In die hoogste stand is daar altesaam 42 ouerpare (84%) wat glo in die beperking van geboortes en beplanning van kinders en van hulle het 55.6% redes geopper hiervoor, naamlik dat kinders beter opvoeding kan geniet indien hulle min is. Slegs 8% van die ouerpare in die laagste stand is die mening toegedaan dat daar enigsins beperking moet wees.

Daarenteen is daar 88% van die ouerpare in die laagste stand wat blykbaar geensins aandag gee aan geboortebeperking nie en meen dat "soveel kinders as wat jou toekom maar geneem moet word". In 31.8% van hierdie gesinne het die ouerpare beweer dat die aantal kinders afhang van 'n Hoër Hand. Daar was in die hoogste stand geen ouerpare wat hierdie mening toegedaan was nie en die ouers het in geval van baie kinders gesê dat hulle van kinders hou en 'n groot kindertal verkies.

Die verskil in gesinsgrootte kan dus in 'n groot mate toegeskryf word aan 'n verskil in houding ten opsigte van geboortebeperking en die kennis wat die ouers daarvan dra.

(c) Addisionele lede:

Die tweede vraag geopper in die voorafgaande afdeling van hierdie hoofstuk is of die aanwesigheid van addisionele lede enigsins 'n verskil maak in die gemiddelde gesinsgrootte van die gesinne binne 'n spesifieke stand.

Mèt addisionele lede, is die gemiddelde grootte van gesinne in die laagste stand 8.64 en sonder addisionele lede, 7.76. Dit gee 'n verskil van .88

wat / ...

wat met 'n σ -verskil van .45 betekenisvol is op die 5%-peil, maar nie op die 1%-peil nie.

Met addisionele lede, is die gemiddelde grootte van gesinne in die hoogtestand, 5.66 en daarsonder, 5.16. Dit gee 'n verskil van .5 wat met σ -verskil van .33 nie eens op die 5%-peil betekenisvol is nie.

Die verskil in gemiddelde gesinsgrootte teweeg gebring deur addisionele lede, is dus vir die gesinne in die laagste stand betekenisvoller as vir die gesinne in die hoogste stand. Hoewel die verskille in gesinsgrootte deur addisionele lede teweeg gebring nie by een van die stande betekenisvol genoeg is om op die 1%-peil aangeneem te word nie, word daar tog by die laagste stand 'n betekenisvolle verskil op die 5%-peil gekry..

Hoewel die gesinne in hierdie studie 'n keursteekproef vorm en dus streng gesproke nie vergelykbaar is met werklike verspreidings in die universum nie, sou dit tog interessant wees om te sien hoe die persentasie volledige gesinne in die steekproef wat addisionele lede het, vergelyk met dié in die universum, of met dié in gemeenskappe waar die voorkoms hiervan bekend is.

Cilliers²⁾ wys daarop dat ongeveer 'n kwart van
die /

2) Wagner, O.J.M. en Cilliers, S.P., "The Structure and Size of Households in Goodwood and Elsies River", Journal for Social Research, Des. 1951, pp. 90 - 101.
Cilliers, S.P., Verslag van die sosio-ekonomiese Opname van Rassegrepe in sekere geproklameerde Gebiede in Bellville en van die Behuisingsbehoefte van die betrokke Bevolkingsgroepe (1958 - Ongepubliseerd),
Cilliers, S.P., Report on the Socio-economic Position of the non-White Population of Knysna, (1960 Ongepubliseerd).

die volledige gesinne in die opnames deur hom onderneem, addisionele lede het. Die verspreiding vir die verskillende areas waar hy opnames gedoen het, is dan soos volg:

Gebied	Volledige gesinne sonder addisionele lede	Volledige gesinne met addisionele lede
Goodwood	78.7%	21.3%
Elsiesrivier	73%	27%
Knysna	77.1%	22.9%
Bellville	77.6%	22.4%
Gemiddeld	76.3%	23.7%

Die persentasie gesinne wat in hierdie studie addisionele lede het, is ietwat hoër as wat in die voorvermelde studies gevind is. So is gevind dat vir die laagste stand 40% van die gesinne addisionele lede het, terwyl vir die hoogste stand 34% addisionele lede het. Dit skyn dus asof ook die gegewens van hierdie studie die volgende bewering van S.P. Cilliers onderskryf:

"The presence of additional members who are not members of the families with whom they share their income, is a phenomenon which has been shown to occur more frequently amongst Coloureds than amongst whites ... the figures presented above for Knysna coincide very closely with ... results of other surveys. It may therefore be concluded that it is a fairly general phenomenon, which forms part of the social structure of the Coloured community. In so far as it is accepted as a principle of policy to try to limit occupancy of units in housing schemes to members of the immediate families, no allowance seems to be made for what appears to be accepted by the community as part and parcel of the normal

social / ...

social structure."³⁾

Indien die addisionele lede wat by die hoogste stand inwoon, vergelyk word met dié wat by die laagste stand inwoon, is daar 'n opmerklike verskil.

In die eerste instansie woon daar gemiddeld meer persone per gesin, vir die gesinne wat wel addisionele lede het, by die laer stand as by die gesinne in die hoogste stand in. So woon daar 'n gemiddelde van 2.07 addisionele lede by daardie gesinne in die laagste stand wat addisionele lede het in en 'n gemiddelde van 1.4 addisionele lede by dié gesinne in die hoogste stand. Dit gee 'n verskil in gemiddeldes van .67 wat met 'n σ -verskil van .21, statisties betekenisvol op die 1%-peil is.

Tweedens is die tipe persone wat inwoon ook verskillend vir die gesinne in die twee maatskaplike stande. Die volgende tipes addisionele lede word dan verkry:

Tipe	Hoogste Stand		Laagste Stand	
	Aantal	%	Aantal	%
Verwante	11	64.7%	18	90%
Loserende verwante	3	17.6%	-	-
Loseerders	4	23.5%	2	10%
Nie-verwante (Inwonende)	-	-	2	10%

Dit sal opgemerk word dat vir beide stande die addisionele lede in hoofsaak uit verwante van een of ander aard bestaan en dat by die laagste stand die persentasie van gesinne wat verwante ingeneem het, uit die totale aantal gesinne wat addisionele lede het, nog hoër is (90%) as by die gesinne in die hoogste stand (82.3%). 'n Deel van hierdie verwante by die gesinne in die hoogste stand is dan ook

loserende / ...

3) Ibid., p. 7.

- 129 -

loserende verwante (17.6%), 'n verskynsel wat nie by die gesinne in die laagste stand voorkom nie. Daarenteen woon daar by 10% van die gesinne in die laagste stand wat addisionele lede het, nie-verwante in wat nie by die gesinne in die hoogste stand voorkom nie.

'n Fynere ontleding van die tipe van verwante wat inwoon of loseer, bring die volgende aan die lig:

(Die persentasies is bereken uit die totale aantal gesinne in elke stand waar daar verwante inwoon, naamlik 14 in die hoogste stand en 18 in die laagste stand.)

Tipe Verwant	Hoogste Stand		Laagste Stand	
	Aantal	%	Aantal	%
1. Oorlewende ouer van een van die eggenotes	7	50.0%	5	27.8%
2. Broer of suster van een van die eggenotes	5	35.6%	5	27.8%
3. Neefs of niggies of tantes van een van die eggenotes	2	14.3%	3	16.7%
4. 'n Getroude dogter met haar man en kinders	1	7.2%	1	5.6%
5. Buite-egtelike kinders van een of meer van die dogters van die eggenotes ...	-	-	10	55.6%

Een belangrike verskil wat ten opsigte van die hoogste en laagste stande hier na vore tree is die feit dat daar by die hoogste stand geen addisionele lede in die vorm van buite-egtelike kinders is nie, terwyl by die laagste stand die addisionele lede in die grootste persentasie van die gesinne (55.6%) uit buite-egtelike kinders bestaan. In meer as die helfte van hierdie gesinne waar buite-egtelike kinders teenwoordig was (6 uit 10), was die buite-egtelike

kinders / ...

- 130 -

kinders die enigste addisionele lede teenwoordig.

By 'n verdere 12% van die totale aantal gesinne in die laagste stand-steekproef, het die buite-egtelike kinders van die vrou, (haar sogenaamde 'voorkinders') in die gesin van haar moeder gebly. Dit blyk dus uit die ingesamelde gegewens dat daar in altesaam 32% van die gevalle in die laer stand buite-egtelike kinders voorkom, terwyl geen blyke daarvan by gevalle van die hoogste stand gevind is nie. Hieruit volg dit dat buite-egtelike kinders (veral sogenaamde 'voorkinders') vry algemeen onder die laagste stand voorkom. Dit moet egter in gedagte gehou word dat daar geen doelbewuste poging aangewend is om ten tyde van die insameling van die gegewens, die omvang van die verskynsel van buite-egtelikheid te bepaal nie. Bogenoemde gegewens dui dus slegs op die minimum voorkoms.

In die hoogste stand vorm die oorlewende ouer van een van die eggenotes in die grootste persentasie van die gevalle, die addisionele lid (50%). Ook by die laagste stand woon die oorlewende ouer van een van die eggenotes, by 'n redelike persentasie van die gesinne met verwante in (27.8%), maar dit is veel geringer as by die gesinne in die hoogste stand, soos gesien kan word.

Wat betref die gesinne in die hoogste stand waar verwante inwoon, is in 21.4% van hierdie gesinne die verwante aan die man se kant, terwyl in 78.6% die verwante aan die vrou se kant is. Daar skyn dus 'n neiging te wees vir die gesinne in die hoogste stand om verwante aan die vrou se kant in te neem, eerder as die aan die man se kant. Dié tipe verwant is egter nie sodanig dat 'n vaste patroon vasgestel kan

word / ...

- 131 -

word en dat hierdie gesinne as uitgebreide gesinne op 'n matriliniêre basis soos deur Murdock gedefinieer,⁴⁾ beskou kan word nie.

Indien buite-egtelike kinders buite rekening gelaat word, word, wat die laagste stand betref, gevind dat in 41.7% van die gevalle verwante aan die man se kant ingeneem is, terwyl in 58.3% van die gesinne verwante aan die vrou se kant ingeneem is. Die neiging om verwante van die vrou se kant in te neem is dus nie so sterk soos in die geval van die gesinne in die hoogste stand nie, maar kom nogtans in die meerderheid gevalle voor. Ook hier word daar egter geen vaste patroon gevind waarvolgens verwante inwoon nie en ook nie hier kan gepraat word van 'n uitgebreide gesinstipe op 'n matriliniêre basis nie.

Slegs by een gesin in die hoogste en een in die laagste stand het daar 'n getroude dogter met haar man en kinders by die eggenotes ingewoon. By die gesin in die hoogste stand waar dit voorgekom het, was die inwoning van die getroude dogter en haar gesin slegs 'n tydelike reëling daar hulle op soek na 'n huis was. By die gesin in die laagste stand was dit ten tyde van die ondersoek egter 'n vaste reëling en is dit slegs in hierdie enkele geval waar daar van 'n uitgebreide gesinstipe gepraat kan word. Die voorkoms hiervan is egter so gering in die steekproef dat dit beswaarlik as 'n 'normale' reëling vir die steekproefgesinne beskryf kan word.

Dit is slegs wanneer die buite-egtelike kinders ook in aanmerking geneem word dat daar by die

gesinne / ...

4) Murdock, G.P., Social Structure, (1949), p. 2 en p. 34.

gesinne in die laagste stand in 'n mate 'n vaste patroon gekry word, daar die buite-egtelike kinders in al die gevalle waar hulle voorkom deur die ouers van die moeder ingeneem is. Dit skyn dus die normale prosedure te wees dat die buite-egtelike kind in sy moeder se huis van oriëntasie opgeneem word en hierdie feit kan in 'n geringe mate op die bestaan van 'n soort uitgebreide gesinstipe op die matriliniêre lyn dui.

Opsommend kan dus gesê word dat die grootste verskil in die aard van die addisionele lede wat inwoon by die gesinne in die hoogste en die laagste stand, in die voorkoms van buite-egtelike kinders as addisionele lede lê - 'n verskynsel wat vir hierdie steekproefgroep slegs by gesinne in die laagste stand voorkom en nie by gesinne in die hoogste stand nie.

(d) Houdings ten opsigte van Addisionele Lede:

Afgesien van die ontleding van die aantal en tipe van addisionele lede in die gesinne in die hoogste en die laagste stand, is daar ook 'n poging aangewend om die houdings van die eggenotes ten opsigte van die inneem van addisionele lede - loseerders en verwante afsonderlik - te bepaal.

- 133 -

TABEL III

HOUDINGS VAN DIE EGGENOTES IN DIE GESINNE IN DIE LAAG-
STE EN HOOGSTE STAND TEN OPSIGTE VAN DIE INNAME VAN
ADDISIONELE LEDE

Houding	Gesinne met addi- sionele lede		Gesinne sonder addisionele lede	
	Man Getal	Vrou %	Man Getal	Vrou %
<u>Hoogste Stand</u>				
Ten Gunste van Loseerders	1	5.9%	2	11.8%
Nie ten gunste van Loseerders nie	16	94.1%	15	88.2%
Totaal	17	100%	17	100%

Ten gunste van Verwante	2	11.8%	1	5.9%
Nie ten gunste van Verwante nie.	15	88.2%	16	94.1%
Totaal	17	100%	17	100%
<u>Laagste Stand</u>				
Ten gunste van Loseerders	1	5%	2	10%
Nie ten gunste van Loseerders nie	19	95%	18	90%
Totaal	20	100%	20	100%

Ten gunste van Verwante	3	15%	-	-
Nie ten gunste van Verwante nie	17	85%	20	100%
Totaal	20	100%	20	100%

Indien hierdie tabel bestudeer word, kom een feit opvallend sterk na vore en dit is dat in gesinne met addisionele lede, sowel as gesinne sonder addisionele lede in die hoogste sowel as in die laagste stand, verreweg die grootste meerderheid mans en vrouens

gekant / ...

gekant is teen die inneem van loseerders sowel as verwante. Sommige van die eggenotes het egter die bereidheid om of loseerders of verwante in te neem, voorwaardelik gestel. So was drie vroue in die hoogste stand byvoorbeeld bereid om loseerders in te neem, mits daar genoeg plek in die huis sou wees (wat nie die geval was nie). Ook was drie van die mans bereid om loseerders in te neem, mits die loseerders bekend was aan en ingepas het by die huismense.

Een aspek wat in hierdie geval genoem moet word is die feit dat 12% van die vrouens en 10% van die mans in die hoogste stand en 8% van die vroue in die laagste stand dit baie beslis gestel het dat hulle nie ten gunste was van die inneem van eie of skoonfamilie nie - (hulle is ook so geklassifiseer in die bostaande tabel), maar dat hulle weens 'n sterk sin van verantwoordelikheid in geval van dood die oorlewende ouer sal inneem. In die hoogste stand was daar dus 'n groter getal eggenotes (11%) hierdie mening toegedaan as in die laagste stand (4%). Hierdie tendens kom ook na vore in die werklike toedrag van sake, waar 14% van die gesinne in die hoogste stand en slegs 8% van die gesinne in die laagste stand 'n oorlewende ouer ingeneem het.

In die gesinne waar van die eggenotes gewillig was om addisionele lede in te neem, het die eggenotes ook nie altyd saamgestem daaroor nie. In die volgende tabel kom die eenstemmigheid van die eggenotes oor hierdie aangeleentheid baie duidelik na vore.

TABEL IV / ...

- 135 -

TABEL IV

HOUDINGS VAN MANS EN VROUENS IN ALLE GESINNE TEN OP-
SIGTE VAN DIE INNEEM VAN ADDISIONELE LEDE

Houdings van die Vrouens				
Houdings van die Mans	Nie ten gunste van Ver- wante en Loseer- ders nie	Ten gunste van Lo- seerders	Ten gunste van Ver- wante	Totaal
Nie ten gunste van Verwante en Loseerders nie	76	8	2	86
Ten gunste van Loseerders	7	1	-	8
Ten gunste van Verwante	4	1	1	6
Totaal	87	10	3	100

Daar was nie een enkele man of vrou wat kans gesien het om loseerders sowel as verwante in te neem nie. In 76% van die gesinne was altwee die eggenotes gekant teen die inname van verwante sowel as loseerders, terwyl slegs 63% van die gesinne in die steekproef geen addisionele lede gehad het nie. Hierdie 76% gesinne geld slegs waar altwee die eggenotes gekant was teen die inname van loseerders sowel as verwante. By 'n verdere ontleding kom dit duidelik na vore dat altesaam 91% van die eggenotes gekant was teen die inname van loseerders en dat 95% van die eggenotes gekant was teen die inname van verwante. Dit is hier veral van belang om daarop te let dat, hoewel meer gesinne in die steekproef verwante as addisionele lede gehad het, daar / ...

- 136 -

daar tog 'n groter persentasie van die eggenotes gekant was teen die inneem van verwante as teen die inneem van loseerders.

Daar is hier dus 'n duidelike teenstrydigheid tussen 'n bestaande situasie en die houdings van die persone ten opsigte van daardie situasie. Enersyds is daar die feit dat in die bestaande struktuur 'n groot persentasie van die gesinne (37% van die steekproef) wel addisionele lede huisves, terwyl andersyds 'n baie klein persentasie van die eggenotes in die gesinne (altesaam maar 13%) ten gunste is van die inneem van addisionele lede.

'n Ontleding van die motiewe waarom die eggenotes nie bereid is om addisionele lede in te neem nie, kan dus moontlik lig werp op hierdie situasie. Die mans en vrouens het oor die algemeen nege basiese gronde aangegee waarom hulle onwillig was om addisionele lede by die gesin in te neem. Die volgende tabel toon dan ook die frekwensie waarvolgens die mans en die vrouens in die verskillende maatskaplike stande hierdie motiewe aangegee het.

TABEL V / ...

TABEL V
ARGUMENTE TEEN DIE INNAME VAN ADDISIONELE LEDE

REDES	Teen Loseerders						Teen Verwante					
	Hoë Stand			Lae Stand			Hoë Stand			Lae Stand		
	Man	Vr	Tot	Man	Vr	Tot	Man	Vr	Tot	Man	Vr	Tot
1. Bloot negatiewe reaksie teen addisionele lede	22	23	45	13	7	20	16	16	32	10	5	15
2. Addisionele lede veroorsaak moeilikheid en rusie deur inmenging oor die algemeen	5	7	12	14	21	35	15	9	24	25	23	48
3. Addisionele lede veroorsaak moeilikheid in die huweliksverhouding	3	2	5	1	7	8	13	11	24	9	13	22
4. Addisionele lede kan die ouer-kindverhouding skaad	1	1	2	3	2	5	3	2	5	6	-	6
5. Addisionele lede kan die gesinseenheid skaad	5	4	9	1	1	2	4	5	9	-	3	3
6. Addisionele ontnem die gesin hul privaatheid	1	4	5	1	1	2	3	6	9	4	1	5
7. Addisionele lede veroorsaak te veel werk vir vrou	6	4	10	11	3	14	-	1	1	1	-	1
8. Addisionele lede loop uit op 'n finansiële verlies	1	2	3	3	5	8	-	-	-	-	-	-
9. Addisionele lede veroorsaak te veel verantwoordelikheid	1	5	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10. Daar is geen ruimte in die huis vir addisionele lede nie	1	-	1	4	3	7	-	1	1	-	1	1

Indien / ...

Indien die voorafgaande tabel in oënskou geneem word, blyk dit dat daar nie veel verskille in motiveering was tussen die verskillende geslagte nie. Die paar verskille wat wel na vore tree is die volgende:

(i) Die mans in die laagste stand was meer geneigd om slegs negatief, sonder om te motiveer, te antwoord as wat dit die geval met die vrouens in die laagste stand was. In hierdie opsig is daar geen verskil tussen die antwoorde van die mans en die vrouens in die hoogste stand nie.

(ii) Die mans in die laagste stand is meer daartoe geneigd om te beweer dat verwante die ouer-kindverhouding skaad, as wat die vrouens in die laagste stand daartoe geneigd is, terwyl die vrouens in die laagste stand meer geneigd is om te beweer dat loseerders die huweliksverhouding skaad, sowel as moeilikheid in die algemeen veroorsaak as wat die mans in die laagste stand daardie bewering maak.

(iii) Die vrouens in die hoogste stand is meer bewus daarvan dat beide loseerders en verwante inbreuk maak op die privaatheid van die gesin, terwyl die vrouens in die laagste stand en die mans in die algemeen nie hierdie argument gebruik het nie. Ook is die argument dat loseerders te veel verantwoordelikheid meebring hoofsaaklik deur vrouens in die hoogste stand gebruik, terwyl die argument dat loseerders te veel werk veroorsaak hoofsaaklik deur mans in beide stande gebruik is.

Afgesien van hierdie verskil in mening wat daarteen opsigte van die geslagte na vore tree, is daar ook 'n aantal afleidings wat in die breë gedoen kan word. So is sommige argumente meer gebruik deur

die / ...

die mans en vrouens in die hoogste stand en andere meer deur die mans en vrouens in die laagste stand. Sommige is weer meer van toepassing op verwante terwyl ander weer meer van toepassing is op loseerders. So kan dan onder andere die volgende afleidings gemaak word:

(i) Die breë algemene stelling dat addisionele lede moeilikheid veroorsaak is baie meer deur persone in die laagste stand uitgespreek en beide die persone in die hoogste en in die laagste stand wat hierdie mening uitgespreek het, het meer dikwels na verwante as na loseerders in hierdie verband verwys. Hierdie argument is ook die meeste van al die argumente gebruik.

(ii) 'n Geringer aantal eggenotes as in bogenoemde geval het gemeld dat addisionele lede in die gesin die huweliksverhouding kan skaad. Die mans en vrouens in die hoogste en laagste stand gebruik hierdie argumente omtrent ewe dikwels en ook meestal in verband met die inwoning van verwante.

(iii) Die argument aangaande die bedreiging van die gesinseenheid en die privaatheid van die gesin deur addisionele lede, word meer deur die eggenotes in die hoogste stand gebruik, maar hul gebruik dit eweveel in verband met verwante as met loseerders.

(iv) Die laaste vier kategorieë wat nie primêr na die bedreiging van een of ander gesinsverhouding verwys nie, naamlik dat dit tot 'n finansiële verlies kan lei, dat dit te veel werk en verantwoordelikheid vir die vrou inhou en dat die nodige ruimte nie beskikbaar is nie, word hoofsaaklik ten opsigte van loseerders geopper. Die argument van te veel

verantwoordelikheid / ...

verantwoordelikheid word slegs deur persone in die hoogste stand geopper, terwyl die ander drie argumente meer deur die eggenotes in die laagste stand geopper word.

In die breë kan dit dus gestel word dat argumente wat daarop dui dat gesinsverhoudings geskaad kan word, alhoewel ook ten opsigte van loseerders genoem, verreweg meer in verband met verwante gebruik word, terwyl die argumente waar meer materiële faktore oorweeg word, verreweg meer in verband met loseerders gebruik word.

Daar is in 'n vorige paragraaf op gewys⁵⁾ dat inname van addisionele lede tot die gesin deur die Kleurlinggemeenskap aanvaar word as 'n integrerende deel van die normale maatskaplike struktuur. Die bestaan van die struktuur moet gesoek word in die historiese agtergrond van die Kleurling, sowel as in die ekonomiese posisie van die Kleurlinggemeenskap, waar daar deur die lae ekonomiese peil nie voorsiening gemaak kan word vir losieshuise vir werkende jongmense, koshuise vir skoolgaande kinders, inrigtings vir oues van dae en nooddruftiges nie, ens. Indien sulke inrigtings opgerig word, sou dit waarskynlik weens die swak ekonomiese peil ook nie die nodige ondersteuning kry nie. Hierdie mense is daarop aangewys om of by die gesinne in te woon of te loseer en op dié wyse bly die struktuur so voortbestaan.

Daar kom egter uit hierdie studie tot dusver 'n paar feite na vore wat belangrike implikasies kan hê vir die struktuur van die Kleurlinggesin. Die feite wat in hierdie verband in aanmerking geneem

moet /

5) Sien in die verband voetnoot 2 van hierdie hoofstuk.

- 141 -

moet word is dan ook die volgende:

(i) Alhoewel 37% van die gesinne in die steekproef wel addisionele lede ingeneem het, is daar maar 13% van die eggenotes wat ten gunste van die inname van verwante of loseerders was.

(ii) Die argumente wat teen die inname van addisionele lede gebruik is - loseerders sowel as verwante.

(iii) Die feit dat die addisionele lede by die gesinne in die hoogste stand nie die gemiddelde gesinsgrootte statisties betekenisvol verhoog nie en by die laagste stand slegs op die 5%-peil 'n betekenisvolle verskil in die gemiddelde gesinsgrootte teweeg bring.

(iv) Die feit dat daar nie 'n vaste patroon is nie waarvolgens addisionele lede by gesinne inwoon, byvoorbeeld dat al die verwante wat by gesinne inwoon van die vrou se kant is en altyd dieselfde tipe van verwant is.

Wanneer hierdie feite in aanmerking geneem word, skyn dit asof hierdie inwonende addisionele lede van gesinne in die laagste sowel as in die hoogste stand, statisties bloot van sekondêre belang is en dat dit die struktuur van die gesin nie noodwendig so beïnvloed dat dit aanleiding tot 'n ander gesinstipe as die suiwer nukleêre gesin onder die Kaapse Kleurling gee nie.

Hierdie feite kan ook impliseer dat die Kleurlinggesin wat sy struktuur betref onderhewig is aan die proses van isolering van die nukleêre gesin wat duidelik by die Westerse gesinstipe bespeurbaar is.

2. Geografiese Herkoms:

Wat die agtergrond van die gesinne in die steekproefbetref, is die volgende vraag wat na vore kom

of / ...

- 142 -

of daar enige verskil in herkoms en mobiliteit was tussen die eggenotes in die hoogste stand en dié in die laagste stand. Die volgende tabel toon die plek van herkoms van die mans en vrouens in die laagste en hoogste stand aan:

TABEL VI
GEOGRAFIESE HERKOMS VAN DIE EGGENOTES

		Herkoms van Vrou			
Herkoms van Man	Stb. Dorp	Stb. Distrik	Ander Dorp	Ander Distrik	Totaal
a. Hoogste Stand					
Stb. Dorp ..	29	-	10	-	39
Ander Dorp .	7	-	4	-	11
Totaal	36	-	14	-	50
b. Laagste Stand					
Stb. Dorp ..	14	2	6	2	24
Stb. Distrik	3	7	-	1	11
Ander Dorp .	2	1	-	4	7
Ander Distrik	2	1	2	3	8
	21	11	8	10	50

By 'n vergelyking van die twee stande is dit duidelik dat daar 'n aansienlike verskil is tussen die herkoms van die eggenotes binne die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand.

Oor die algemeen is dit duidelik dat daar onder die eggenotes in die laagste stand 'n baie groter mate van mobiliteit aanwesig was as onder die eggenotes in die hoogste stand.

In slegs 28% van die gesinne in die laagste stand kom beide die eggenotes van die betrokke gemeenskap bestudeer, terwyl dit in 58% van die gesinne in die hoogste stand die geval was.

Altesaam / ...

Altesaam 78% van die mans en 72% van die vrouens van die gesinne in die hoogste stand is in die gemeenskap bestudeer gebore terwyl dit slegs met 48% van die mans en 42% van die vrouens in die gesinne in die laagste stand die geval was.

In slegs 8% van die gesinne in die hoogste stand kom beide die mans en die vrouens van ander dorpe, terwyl in 38% van die gesinne in die laagste stand beide die mans en die vrouens van ander dorpe afkomstig is.

'n Baie belangrike verskil ten opsigte van die herkoms van die eggenotes in die gesinne in die laagste en hoogste stande is dat al die eggenotes in die hoogste stand wat van ander plekke afkomstig is, van òf dorpe òf stede afkomstig is (22% van die mans en 28% van die vrouens) terwyl daar in die laagste stand 'n groot persentasie van die eggenotes wat van ander plekke afkomstig is, van plase afkomstig is, òf van plase in die betrokke distrik, òf van plase in ander distrikte. So is daar in die laagste stand 42% van die vrouens en 38% van die mans van plase afkomstig, teenoor slegs 16% van die vrouens en 14% van die mans wat van ander dorpe afkomstig is.

Daar is dus 'n aansienlike verskil tussen die eggenotes in die hoogste stand en die eggenotes in die laagste stand ten opsigte van geografiese herkoms en mobiliteit.

3. Behuising:

Goeie behuisingstoestande is van groot belang vir 'n gesonde gesinslewe. Die doel hier is dus om vas te stel of die behuising van die gesinne wat bestudeer is, aan die minimumstandaarde voldoen en of

daar / ...

- 144 -

daar in hierdie verband 'n verskil is tussen die gesinne in die hoogste stand en die gesinne in die laagste stand.

(a) Tipe Huis en Okkupasie:

Wat die gesinne in die hoogste sowel as die gesinne in die laagste stand betref is dit opmerklik dat verreweg die meerderheid gesinne elk in 'n eie, aparte woning bly, wat die aard van die woning ookal mag wees. Slegs in een geval onder die hoogste stand het 'n getroude dogter en haar gesin by die eggenotes ingewoon, wat bloot 'n tydelike reëling was. In die laagste stand was daar ook slegs drie instansies waar twee gesinne bymekaar in dieselfde huis gewoon het. In een van hierdie gesinne het die getroude dogter met haar gesin by die eggenotes ingewoon en was dit as 'n permanente reëling aanvaar. In die ander twee gevalle is onderdak verskaf aan gesinne wat andersins dakloos sou gewees het, was dit as tydelike reëlings beskou en het hierdie gesinne buitendien aparte huishoudings gehandhaaf. Altesaam 96% van die gesinne in die hoogste en laagste stand saam het dus 'n eie aparte woning gehad en is hier nie veel verskil tussen die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand nie.

Waar een kenmerk van die isolasie van die kerngesin dié is van aparte wonings vir elke gesin, blyk dit dus dat die gesinne in hierdie steekproef ook aan hierdie vereiste voldoen en word die indruk dat die Kleurlinggesin onderhewig is aan die proses van isolasie waarna in die vorige afdeling verwys word, dus deur hierdie feit versterk.

Dit is eers wanneer die tipe huis en die wyse

van / ...

- 145 -

van bewoning met mekaar vergelyk word, dat daar sterk verskille ten opsigte van die behuising van die verskillende stande na vore tree.

Die eerste aspek wat dus hier in aanmerking geneem sal word is die tipe wonings en die materiaal waarvan hierdie wonings gebou is vir die gesinne in die hoogste en die laagste stande.

TABEL VII
TIPE WONING VOLGENS BOUMATERIAAL

Tipe Wonings	Hoogste Stand	Laagste Stand			
	Steen	Steen	Sink	Hout	Totaal
Alleenstaande	37	1	5	3	9
Semiskakel of Skakel	11	41	-	-	41
Woonstel	2	-	-	-	-
Totaal	50	42	5	3	50

Wat die tipe huis betref, blyk dit uit bostaande tabel dat daar 'n groot verskil is tussen die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand. Al die huise van die gesinne in die hoogste stand is van steen, terwyl 84% van die huise van die gesinne in die laagste stand van steen is en die orige 16% van hout en sink. Van hierdie laasgenoemde huise was nie een weerdig nie, daar was geen beskermende laag binne teen die mure aangebring nie en die vertrekke in die huise is met gordyne en karton afgeskort.

Altesaam 74% van die huise in die hoogste stand was alleenstaande huise op individuele erwe, terwyl slegs 1 huis (2%) van steen in die laagste stand sodanig was. Daarenteen was slegs 22% van die huise

in / ...

- 146 -

in die hoogste stand skakel- of semi-skakelhuisse, terwyl dit met 82% van die huise in die laagste stand die geval was.

Nie slegs ten opsigte van die tipe huis nie, maar ook ten opsigte van die einaarskap van die huise kom daar sterk verskille tussen die gesinne in die hoogste en in die laagste stand na vore, soos in die volgende tabel aangetoon sal word:

TABEL VIII
GRONDSLAG VAN OKKUPASIE

	Hoogste Stand	Laagste Stand
Besit eie huis	33	-
Huur huis, maar beplan om te koop of te bou ...	8	-
Huur huis, maar het geen planne om te bou of te koop nie	9	48
Besit materiaal waarvan huis opgerig is, maar huur grond	-	2
Totaal	50	50

Altesaam 66% van die gesinne in die hoogste stand besit hul eie huise en nog 'n verdere 16% van die gesinne in die hoogste stand beplan om hul eie huise te kry, wat die totaal op 82% te staan sal bring. Daarenteen besit slegs 4% van die gesinne in die laagste stand die materiaal waarvan die huise opgerig is (een hout- en een sinkhuis), terwyl hul nog die grond moet huur waarop die huise opgerig is. Daar is dus in die laagste stand geen huiseienaars soos dit in die hoogste stand die geval is nie en daar is dus in hierdie opsig 'n wesenlike verskil tussen die

gesinne / ...

- 147 -

gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand.

Wat betref die basiese toerusting van hierdie huise, is daar ook 'n verskil tussen die gesinne in die laagste en hoogste stand, soos uit die volgende sal blyk:

Toerusting	Hoogste Stand	Laagste Stand
Badkamers	92%	8%*
Lopende water binnenshuis	100%	-
Elektrisiteit geïnstalleer	100%	2%
Gepoleerde houtvloer	100%	20%
Grondvloer of Grond met linoleum bedek	-	80%

* In hierdie huise is daar slegs waskamers voor op 'n klein stoepie aangebring wat slegs wasgeriewe gehad het.

Afgesien van verskille wat voorkom ten opsigte van die tipe huis en die huiseienaarskap, is dit veral wanneer die grootte van die woning en die bewoning daarvan in aanmerking geneem word, dat die treffendste verskille na vore tree, soos uit die volgende afdeling sal blyk.

(b) Grootte van Woning en Oorbewoning:

Een belangrike aspek van die bewoning van 'n huis is of daardie huis oorbewoon is of nie. Om dit te kan vasstel is dit nodig om eers die minimumstandaarde vir behuising te bepaal. Daar is al heelwat navorsing gedoen in die bepaling van minimumstandaarde van huise. Hierdie standaarde wissel van land tot land en in die Republiek van Suid-Afrika wissel dit ook vir die verskillende bevolkingsgroepe.

So / ...

So gee Calderwood en Connell⁶⁾ byvoorbeeld die behuisingstandaarde van vier verskillende lande aan en die belangrikste kriteria hier is 'n aparte eetkamer-kombuis, gemiddelde aantal persone per vertrek en die vloeroppervlakte per vertrek. So is vloerspasië byvoorbeeld die belangrikste maatstaf vir die vasstelling van minimumstandaarde soos daargestel deur die Slumswet, soos gewysig deur wet nr. 24 van 1937.⁷⁾ Ook die Nasionale Bounavorsingsinstituut van die W.N.N.R. het 'n pamflet uitgegee waarin die minimum standaarde vir blanke behuising⁸⁾ uiteengesit is en waarin daar 'n hele aantal spesifikasies ten opsigte van vloeroppervlaktes, plafonhoogtes, minimumbreedte van slaapkamers, pakruimte, ens. gemaak is.

Daar hierdie studie egter nie 'n behuisingstudie is nie, kan daar nie so 'n gedetailleerde ontleding om oorbewoning vas te stel, gedoen word nie en sal daar van meer eenvoudige kriteria gebruik gemaak moet word.

S.P. Cilliers gebruik in sy studies van Kleurling-behuising in Bellville en Knysna byvoorbeeld aantal persone per woonkamer as die belangrikste leidraad om oorbewoning / ...

6) Calderwood, D.M. en Connell, P.H., "Minimum Standards of accommodation for the Housing of non-Europeans in South Africa" (Reprint from Bulletin No. 8 of National Building Research Institute), June 1952. Also from: Research studies on the Costs of Urban Bantu Housing, (1954).

7) Cluver, E.H., Medical and Health Legislation in the Union of South Africa, (1949): Slums Act No. 53 of 1943 as amended by Act No. 24 of 1937, Second Schedule, p. 715.

8) Minimum Standards of Accommodation for European Housing: Extracted from Interim Report of Subcommittee on House Planning and Design to determine Standards for Europeans. (Unpublished).

oorbewoning te bepaal, en hy sê die volgende in verband hiermee: "Naturally, a whole range of factors could be taken in consideration in determining the extent of overcrowding, such as the number of persons per room, the sex and age composition of the household, the relationship between the household members, etc. In the present analysis, only the number of persons per living room is considered ... It was decided to consider all households with a ratio of more than 2.5 persons per living room as living under conditions of overcrowding."⁹⁾

Vir die doeleindes van hierdie studie sal die minimumstandaarde ten opsigte van persone per vertrek soos vasgestel deur die W.N.N.R., vir blankes en die minimumstandaarde soos vasgestel deur Calderwood en Connell ten opsigte van persone per vertrek, vir Kleurlinge gebruik word. Volgens die W.N.N.R. werk die minimumstandaard vir blanke persone uit op 'n maksimum aantal persone van 1.6 per vertrek, afhangende van die huis en die gesinsgrootte. Die minimumstandaarde vir Kleurlinge volgens Calderwood en Connell, werk uit op 'n maksimum aantal persone van 2.5 per woonvertrek.

Behalwe die aantal persone per woonvertrek, sal ook in aanmerking geneem word of daar 'n aparte kombuis of kombuis-eetvertrek in die huis is.

TABEL IX / ...

9) Cilliers, S.P., op. cit., pp. 15 - 16.

- 150 -

TABEL IXRATIO VAN PERSONE PER WOONVERTREK IN DIE HOOGSTE STAND

Ratio	Aantal Gesinne
.6 - .7	1
.8 - .9	3
1 - 1.1	11
1.2 - 1.3	8
1.4 - 1.5	11
1.6 - 1.7	5

2 - 2.1	7
2.2 - 2.3	1
2.4 - 2.5	1

3	2
Totaal	50

Die huise waarin die gesinne in die hoogste stand woon, het almal aparte voorsiening vir die voorbereiding van kos, dit wil sê kombuise of gekombineerde eetkamer-kombuise.

Indien die ratio per woonvertrek in ag geneem word, kan die gesinne in die hoogste stand in drie groepe verdeel word:

78% van die gesinne val in die eerste groep en word huise bewoon wat volkome voldoen aan die vereiste minimumstandaarde vir Kleurlingbehuising sowel as blanke behuising. In die tweede groep val daar 18% van die gesinne wat huise bewoon wat voldoen aan die minimumstandaarde vir Kleurlingbehuising, maar nie aan dié van blanke behuising nie. In die laaste groep val daar 4% van die gesinne wat volgens die minimumstandaard vir Kleurlingbehuising oorbewoon is en waarvan die ratio 3 persone per woonvertrek is. Die oorbewoning / ...

oorbewoning is vir hierdie twee huise dus van 'n baie geringe aard. In die hoogste stand is die gemiddelde ratio van persone per woonvertrek vir al die gesinne, slegs 1.45.

Die behuising van die gesinne in die laagste stand is baie ongunstig in vergelyking met dié van die gesinne in die hoogste stand.

TABEL X

RATIO VAN PERSONE PER WOONVERTREK IN DIE LAAGSTE STAND.

RATIO	AANTAL GESINNE		
	Sink- en Hout-huise	Huise sonder aparte Kombuise (steen)	Huise met aparte Kombuise (steen)
2.5	-	-	2
3 - 3.9	-	6	2
4 - 4.9	1	7	5
5 - 5.9	1	4	6
6 - 6.9	1	5	-
7 - 7.9	-	1	1
8 - 8.9	2	1	-
9 - 9.9	1	1	-
11 - 11.9	1	1	-
12 - 12.9	1	-	-
Totaal	8	26	16

Afgesien van die feit dat die huise van sink en hout (16%) uit die aard van die materiaal waarvan hulle gebou is, nie voldoen aan die minimumstandaarde vir Kleurlingebehuising nie, is hulle ook nog totaal oorbewoon en is die gemiddelde ratio van persone per woonvertrek vir hierdie huise 8.3. Dieselfde geld

vir / ...

- 152 -

vir die steenhuse wat nie 'n aparte eetvertrek-kombuis het nie. Behalwe dat hierdie feit hulle diskwalifiseer, is hulle ook almal oorbewoon en is die gemiddelde ratio van persone per woonvertrek in hierdie geval 4.1. Ook die huise van steen wat wel van 'n aparte eetvertrek-kombuis voorsien is, is almal oorbewoon, en die gemiddelde ratio van persone per woonvertrek was in hierdie geval 5.6.

Oor die algemeen geneem is daar in die geheel dus nie 'n enkele huis waarin die gesinne in die laer stand woon wat aan die minimumstandaarde van Kleurlingbehuising voldoen nie en is hulle almal tot 'n baie groot mate oorbewoon.

Die Kleurlinggesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand verskil dus geweldig ten opsigte van die bewoning van hulle huise, soos samevattend hieronder aangetoon word:

<u>Voldoening aan Standaarde</u>	<u>Hoogste Stand</u>	<u>Laagste Stand</u>
Voldoen aan minimumstandaarde vir Blanke behuising	39	-
Voldoen aan minimumstandaarde vir behuising van Kleurlinge, maar nie aan minimumstandaarde vir blankes nie	9	-
Voldoen nie aan minimumstandaarde vir behuising van Kleurlinge nie	2	50

4. Beroepsverskille:

Nie alleen verskil die gesinne in die hoogste en die laagste stand ten opsigte van gesinsgrootte, addisionele lede en behuising nie, maar ook ten opsigte van ander faktore soos beroepe en opvoedkundige status. Hierdie laasgenoemde verskille behoort in 'n groot mate vanselfsprekend te wees daar soos

Van / ...

- 153 -

Van der Merwe¹⁰⁾ in sy studie reeds aangetoon het, beroeps- en opvoedkundige status ook faktore is in maatskaplike stratifikasie in die Kleurlinggemeenskap.

Hierdie verskille in beroepstatus tussen die mans in gesinne in die hoogste en laagste stand, kom in die volgende tabel baie duidelik uit:

TABEL XIBEROEPE VAN MANS VOLGENS MAATSKAPLIKE STAND

Beroepe	Hoogste Stand	Laagste Stand
Onderwysers en skool- hoofde	24	-
Geskoolde arbeid (ambagte)	18	2
Geskoolde arbeid (ander)	5	-
Besigheid en Bestuur- ders	3	-
Halfgeskoolde arbeid	-	14
Ongeskoolde arbeid	-	31
Werkloos	-	3
Totaal	50	50

Die enigste groep waar daar in 'n geringe mate 'n oorvleueling plaasvind is dié van die geskoolde ambagsmanne, waarin 36% van die mans in die hoogste, en 4% van die mans in die laagste stand werksaam is. Die res van die groepe is onderling uitsluitend wat maatskaplike stand betref en die mans in die hoër stand en dié in die laer stand be-oefen net nie dieselfde beroepe nie. Die beroepsgroep met die hoogste

frekwensie / ...

10) Cf. Van der Merwe, H.W., Social Stratification in a Cape Coloured Community, Hoofstuk 4.

- 154 -

frekwensie vir die laagstestand is dié van ongeskoolde arbeid (62%), terwyl die onderwys (48%) die beroepsgroep met die hoogste frekwensie is vir die mans in die hoogste stand.

Ook wat betref die werk van die vrouens, vir dié wat op 'n ekonomiese basis buite die huis werksaam is, is daar 'n aansienlike verskil tussen die laagste en die hoogste stand, soos uit die volgende tabel sal blyk.

TABEL XII

BEROEPE VAN VROUENS VOLGENS MAATSKAPLIKE STAND

Beroepsgroep	Hoogste Stand	Laagste Stand
Huisvrou	35	20
Onderwys	7	-
Verpleging	2	-
Winkelassistent	2	-
Kleremaakster	2	-
Fabriekswerk	1	-
Persoonlike diens	1	27
Seisoenswerk	-	3
Totaal	50	50

Behalwe dat die aard van die werk verskil, is daar meer as twee keer so veel vrouens in die laagste stand werksaam as in die hoogste stand (60% teenoor slegs 30% in die hoogste stand). In die hoogste stand is van dié wat werk, slegs 9.1% in persoonlike diens, terwyl in die laagste stand 90% van dié wat werk, in persoonlike diens is. Die vroue in die hoogste stand wat werk, doen almal professionele of geskoolde werk,

terwyl / ...

- 155 -

terwyl dié in die laagstestand wat werk, almal ongeskoolde arbeid verrig.

5. Verskille in Opvoedkundige Status

Ook wat betref die opvoedkundige status word daar verskille aangetref tussen die mans in die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand, soos in die volgende tabel na vore tree:

TABEL XIII

OPVOEDKUNDIGE STATUS VAN DIE MANS VOLGENS STAND

Opvoedkundige Status	Hoogste Stand	Laagste Stand
Ongeletterd	-	23
Sub A - St. 2	-	9
St. 3 - St. 6	7	15
St. 4 - 6 plus ambagsopleiding	7	-
St. 7 - St. 8	-	1
St. 7 - 8 plus ambag of plus kollege	20	2
St. 9 - 10 plus ambag of plus kollege	16	-
Totaal	50	50

Uit bogaande tabel is dit baie duidelik dat die mans in die hoogste stand hoër opvoedkundige status het as dié in die laagste stand. Altesaam 72% van die mans in die hoogste stand het St. 8 plus vak- of kollegeopleiding en hoër, terwyl 62% van die mans in die laer stand waarvan 71.9% totaal ongeletterd is, st. 2 en minder geslaag het. Die laagste stand deur 'n man in die hoogste stand geslaag is st. 5, terwyl die hoogste stand in die laagste stand slegs st. 7 plus vakleerlingskap is. Die man in die laagste / ...

- 156 -

laagste stand wat st. 8 het, was ten tye van die ondersoek werkloos en 'n volslae alkoholis.

Die opvoedkundige status verskil ook ten opsigte van die vrouens, soos in die volgende tabel gesien kan word:

TABEL XIV

OPVOEDKUNDIGE STATUS VAN DIE VROUENS VOLGENS STAND

Opvoedkundige Status	Hoogste Stand	Laagste Stand
Ongeletterd	-	15
Sub A. - St. 3	-	14
St. 4 - St. 6	26	18
St. 6 plus kollege	4	-
St. 7 - St. 8	8	3
St. 8 plus kollege	10	-
St. 10 plus kollege	2	-
Totaal	50	50

Die vrouens in die hoogste stand het oor die algemeen 'n hoër opvoedkundige status as die vrouens in die laagste stand. Nogtans is hier 'n groter oorevleueling as wat dit met die mans die geval was en is die hoogste frekwensie van vroue in beide die hoogste sowel as in die laagste stand in die groep st. 4 - st. 6. Daarteenoor egter, is 30% van die vrouens in die laagste stand ongeletterd, teenoor geen in die hoogste stand, terwyl 32% van die vrouens in die hoogste stand 'n kollege-opleiding ontvang het, teenoor geen in die laagste stand.

Verder blyk dit ook dat baie van die vrouens in die laagste stand 'n hoër geleerdheid as hul mans het, terwyl dit nie die geval is met die vrouens in

die / ...

die hoogste stand nie.

So het daar altesaam 48% van die vrouens in die laagste stand 'n hoër geleerdheid as hul mans gehad, terwyl slegs 12% van die vrouens in die hoogste stand 'n hoër geleerdheid as hul mans het.

5. Resumè:

Uit die voorgaande ontledings blyk dit dat die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand ten opsigte van 'n hele aantal items en faktore groot verskille toon. Die belangrikste verskille wat na vore getree het, is dan opsommend kortliks die volgende:

(i) Die gesinne in die laagste stand het groter gesinne as dié in die hoogste stand. Hierdie verskil in gesinsgrootte is statisties betekenisvol. Een faktor waaraan hierdie verskil in gesinsgrootte miskien gedeeltelik toegeskryf kan word is aan 'n verskil van houding ten opsigte van geboortebeperking en die kennis wat die ouers daarvan dra, soos blyk uit die ingesamelde gegewens.

(ii) Daar woon by die gesinne in die laagste stand gemiddeld meer persone in as by die gesinne in die hoogste stand. Afgesien daarvan is daar ook 'n belangrike verskil ten opsigte van die aard van die inwonende verwante, naamlik dat die voorkoms van buite-egtelike kinders as addisionele lede vir hierdie steekproefgroep slegs by gesinne in die laagste stand voorkom en nie by gesinne in die hoogste stand nie. Die enigste faktor ten opsigte waarvan daar nie verskille tussen die hoogste en laagste standvoorkom nie, is geleë in die houdings teenoor die inname van addisionele lede, naamlik dat die eggenotes in

beide / ...

beide stande in hoofsaak nie ten gunste van die inname van verwante of loseerders was nie.

(iii) Daar is 'n aansienlike verskil tussen die geografiese herkoms van die eggenotes in die hoogste stand en dié in die laagste stand. Die meeste eggenotes in die hoogste stand was van die bestudeerde dorp afkomstig, so nie, dan wel van 'n ander dorp of stad. Daarenteen was 'n kleiner persentasie van die eggenotes in die laagste stand oorspronklik van die bestudeerde gemeenskap afkomstig en het 'n baie groot persentasie van die platteland gekom.

(iv) Wat behuising betref, het nie een van die huise van die gesinne in die laagste stand aan die minimumstandaarde van die Kleurlingbehuising voldoen nie, terwyl in die hoogste stand die grootste persentasie van die huise van die gesinne aan die minimumstandaarde vir blanke behuising voldoen het.

(v) Die beroepe van die mans in die hoogste stand het hoofsaaklik in die geskoolde ambagte en professionele groepe geval, terwyl in die laagste stand dit hoofsaaklik in die ongeskoolde en halfgeskoolde beroepsgroepe geval het. Wat die vroue betref, is meer vroue in die laagste stand ekonomies werksaam as in die hoogste stand. In die laagste stand is dié wat werksaam is hoofsaaklik in persoonlike diens, terwyl dié in die hoogste stand wat wel werk, in professies of geskoolde werk staan.

(vi) Ten slotte het daar ook ten opsigte van die opvoedingspeil standeverskille na vore getree. So byvoorbeeld val die opvoedkundige status van die mans in die laer stand hoofsaaklik in die ongeletterde of laer as standerd 6 groepe, terwyl hulle in

die /

die hoogste stand in die groepe bo stander 6 val en ook merendeels 'n ambags-, kollege- of universiteitsopleiding het. Ook het die vroue in die hoër stand oor die algemeen 'n hoër geleerdheid as die vroue in die laagste stand.

Indien bovermelde verskille tussen die gesinne in die twee steekproefgroepe in aanmerking geneem word, is dit baie duidelik dat hierdie twee groepe uit verskillende stande van die Kaapse Kleurlingbevolking geneem is.

H.W. van der Merwe¹¹⁾ in sy: Social Stratification in a Cape-Coloured Community toon die veranderlikes aan wat in verband met maatskaplike status staan. So wys hy byvoorbeeld onder andere daarop dat tipe behuising, beroepe van die man en die vrou, opvoedkundige status van die man en die vrou, ens. saamhang met maatskaplike stand en dat daar groot verskille bestaan tussen die mense in die laagste en dié in die hoogste stand ten opsigte van hierdie faktore. Die twee groepe gesinne in hierdie steekproef toon dieselfde verskille as die groepe in Van der Merwe se steekproef.

Verder is reeds bewys dat differensiële vrugbaarheid tussen verskillende stande bestaan en wel in die vorm dat gesinne in die hoogste stand minder kinders het as dié in die laagste stand.¹²⁾ Die gesinne in die twee monstergroepe staan ook ten opsigte

van / ...

11) Ibid., p. 127 - 130.

12) (a) Hogben, L., (Red), Political Arithmetic, (1938).

(b) Cf. Franszen, D.L. en Sadie, J.L., Inleiding tot die Bevolkingsvraagstuk, (1950), pp. 70 - 71.

- 160 -

van hierdie faktor algemeen ooreen met die tipiese patrone wat in die Westerse tipes samelewings by hoër en werkersklasse aangetref word.

Die twee groepe gesinne in die steekproef toon dus respektiewelik wel die tipiese eienskappe van die hoër en laer stand. Die bevindinge in hierdie hoofstuk uiteengesit bevestig derhalwe verder die betroubaarheid van die seleksieprosedure en dat die twee groepe gesinne wel verteenwoordigend is van verskillende maatskaplike stande onder die Kaapse Kleurlingbevolking.

Waar nou in die volgende hoofstuk 'n ontleding van die rolverdeling en dominansiepatrone vir die gesinne in die verskillende maatskaplike strata gemaak gaan word, moet hierdie verskille in agtergrond en omgewing in gedagte gehou word.

HOOFSTUK V

DOMINANSIEPATRONE IN DIE KAAPSE KLEURLINGGESIN

1. Inleiding:

Die hipotese wat in hierdie studie uitgetoets word, staan hoofsaaklik in verband met die aard van die outoriteit binne die gesin as 'n maatskaplike sisteem, met spesiale verwysing na die verhouding tussen die man en die vrou in hierdie verband. Soos reeds aangetoon¹⁾ is die een as waarvolgens roldifferensiasie in die gesin geskied dié van mag, in soverre die ouer generasie, d.w.s. die volwasse man en vrou, meer mag het as die jonger generasie, naamlik die kinders van beide geslagte. Die onderlinge posisie tussen man en vrou in hierdie verband is egter nie altyd so duidelik nie en dit kan gebeur dat die distribusie en balans van outoriteit in verskillende kulture verskil. Koos²⁾ wys in sy Families in Trouble daarop dat binne elke georganiseerde sisteem soos byvoorbeeld die gesin, daar 'n hiërargie van organisasie met 'n dominansiepatroon is en dat hierdie patroon dikwels deur die betrokke kultuur bepaal word, maar ook dikwels gebaseer is op intragesinsverhoudings wat deur persoonlikheid, ekonomiese afhanklikheid en fisiese dwang, bepaal kan word.

Die begrippe mag en outoriteit word outomaties betrek in 'n studie van dominansiepatrone in die gesin as 'n maatskaplike sisteem. Daar moet op gewys word dat Parsons³⁾ onderskeid maak tussen die

begrippe / ...

1) Sien hoofstuk I, afdeling B.

2) Koos, E.L., Families in Trouble, (1946), p. 48.

3) Parsons, T., Structure and Process in Modern Societies, (1960), pp. 181 - 187.

begrippe mag en outoriteit. Hy sien mag as die veralgemeende kapasiteit van 'n maatskaplike sisteem om dinge gedoen te kry en bronne te mobiliseer in die belang en bereiking van kollektiewe doelstellings. As sodanig maak die opwekking en benutting van mag 'n funksionele imperatief van enige maatskaplike sisteem uit.⁴⁾

Outoriteit daarenteen sien hy as deel van 'n wyer kompleks van institusionalisering in maatskaplike sisteme, met verwysing na mag. Hy wys daarop dat dit 'n algemene kenmerk is van die geïnstitusioneeliseerde struktuur van 'n maatskaplike sisteem dat verantwoordelikheid vir die effektiwe uitvoering van funksies in die sisteem nie diffuus verspreid is tussen al die statusse daarin nie, maar dat daar 'n differensiële verantwoordelikheid is deurdat verskillende groepe of persone verskillende gespesialiseerde funksies aanneem. Differensiële verantwoordelikheid is dus die algemene raamwerk waarbinne die regte en verpligtinge van leierskap in verband met kollektiewe doelstellings gereguleer word in die maatskaplike sisteem, daar persone nie tot dieselfde graad kan spesialiseer in die neem van verantwoordelikheid en leierskap nie.

Outoriteit kan dus gesien word as die geïnstitusioneeliseerde kompleks van regte om die handelinge van lede van die samelewing te beheer ten opsigte van die bereiking van kollektiewe doelstellings.⁵⁾ Vanuit 'n ander oogpunt is dit die

geïnstitusioneeliseerde / ...

4) Ibid., p. 41.

5) Ibid., p. 185.

geïnstitutionaliseerde regte van leiers om ondersteuning te verwag van die lede van die kollektiwiteit.⁶⁾ Hoewel dit 'n geïnstitutionaliseerde normkompleks is, skryf dit nie partikuliere handelinge voor, verbied dit, of gee toestemming daartoe nie. Dit definieer egter wel die toestande waaronder, in 'n gegewe maatskaplike struktuur, in gegewe statusse en die situasies daarbinne, die handeling van ander binne die kollektiwiteit op 'n algemene vlak voorgeskryf, toegelaat of verbied mag word.⁷⁾

Geïnterpreteer in terme van status-rol kom dit daarop neer dat die begrip outoriteit onder meer die volgende behels:

1. Dat die persoon aan wie die posisie toegeskryf is, of wat die posisie verwerf het waarmee die outoriteit geaffilieer is, die reg het om die gedrag van die individu/e in die kontraposisie/s binne die betrokke maatskaplike sisteem voor te skryf of te bepaal, in so verre as wat dit betrekking het op die bepaalde maatskaplike sisteem en die bereiking van doelstellings in daardie sisteem.

2. Dat die persoon of persone in die kontraposisie/s die verpligting het om hierdie gedragsvoorskrifte na te kom binne die betrokke maatskaplike sisteem.

Mag en outoriteit is dus onderling verwant aan mekaar, maar mag is 'n breër en omvattender begrip as outoriteit. In die studie van die gesin sal dit korrekter wees om die begrip outoriteit of gesag te gebruik / ...

6) Ibid., p. 186.

7) Ibid., p. 180.

gebruik.⁸⁾

Aangesien in hierdie studie getrag word om die aard van die gesag van die man en die vrou binne die gesin as 'n maatskaplike sisteem te bepaal, is die volgende essensiële stap die omskrywing van die maatstawwe met behulp waarvan hierdie dominansiepatrone bepaal word.

Een van die belangrikste faktore wat gebruik kan word as 'n maatstaf om die graad en rigting van outoriteit binne 'n spesifieke interaksiesisteem te bepaal is naamlik die vel van beslissings. Die reg wat 'n persoon het om in 'n interaksiesisteem bindende besluite te neem, impliseer outoriteit, daar hy deur die neem van die besluit die persoon of persone in die kontraposisie/s van die betrokke sisteem daartoe verbind om op 'n sekere wyse - afhangende van die besluit - te handel. Hierdie argument word onderskryf deur die volgende bewering van Parsons: "The institutionalization of authority may be treated on the interorganization level as cognate with decision-making as a function of the organization itself. Authority is the way / ...

8) Dit kan hier daarop gewys word dat nie al die skrywers die onderskeid tussen mag en outoriteit maak nie. So byvoorbeeld gebruik Frazier deurgaans die begrip mag, waar die begrip outoriteit die korrekter begrip sou wees. Sy "vader-gesentreerde" gesinstipe is die gesin waar die man dan in hoofsaak die gesag het en word in hierdie studie die mandominante gesinstipe genoem. Dieselfde geld vir sy "moeder-gesentreerde" gesinstipe wat hier die vroudominante tipe genoem word. Die begrippe man- en vrou- word verkies bo die terme moeder- en vader- (soos bv. deur Frazier) omdat die begrippe man en vrou meer alles-insluitend is van die totale gesinsrolle, terwyl die begrippe "moeder" en "vader" slegs spesifieke sektore van die volwasse man en vrou se rolle binne die gesin behels.

way in which the binding character of decisions is defined. It is an institutionalized feature of a reciprocal role relationship; there is hence always a double question. First, in what respects and how far is alter bound by ego's decisions and, second, how far and in what respect is ego bound by alter's decisions? We tend to speak of authority only when the relation is relatively one-sided, but the essential elements are present independently of this one-sidedness.

"The institutionalization of authority defines, on a basis broader than that of the rules and practices of the organization itself, the ways and their limits in which any given actor, individual or collective, can in a given status in the organization bind others by his decisions and, conversely, the ways and limits in which his action can be bound by the decision of others."⁹⁾

Die belangrikheid van die maak van beslissings in die ontleding van rolgedrag kom ook sterk na vore in die studie van klein eksperimentele groepe. In hierdie groepe word roldifferensiasie dikwels bepaal deur take aan die groep te gee waarin die neem van besluite 'n belangrike deel vorm. Deur nou die interaksieproses van hoe daar tot 'n besluit gekom is, te ontleed, kan die differensiasie van die verskillende rolle nagegaan word. Daar word in hierdie verband dan ook van "beslissingsgroepe" (decision-making groups) gepraat.

Daar moet egter op gewys word dat in

teenstelling / ...

9) Parsons, T., op. cit., p. 39.

teenstelling met die gesin, wat as 'n spesifieke tipe van kleingroep gesien word, die studie van roldifferensiasie binne die klein beslissingsgroepe betreklik eenvoudig is.¹⁰⁾ Aan die kleingroep binne die eksperimentele situasie word slegs betreklik eenvoudige beslissings en doelgeoriënteerde take gegee om uit te voer. Daar is meestal 'n tydsbeperking waarbinne die taak voltooi moet word en die bestaan van hierdie groepe is meestal kortstondig van aard.

Die gesin en die maak van beslissings binne die gesin, daarenteen, kan deur 'n verskeidenheid faktore gekompliseer word, waarvan onder andere die volgende drie hier genoem kan word.

1. Omdat die gesin kontinu is in tyd, kan daar voortdurend situasies ontstaan, beide in die daaglikse lewe en ook wat betref die vooruitbeplanning van gesinsangeleenthede, waarin die neem van besluite van primêre belang is. Hierdie verskillende situasies ten opsigte waarvan besluite geneem moet word kan wyduiteenlopend van aard wees wat betref die interne gesinsangeleenthede, sowel as die eksterne omstandighede waarbinne die gesin hom van tyd tot tyd mag bevind. Hierdie toedrag van sake kan die neem van beslissings en die persone wat daarvoor verantwoordelik is, in 'n mate beïnvloed.

2. Die gebied van die gesinslewe is 'n

gedifferensieerde / ...

10) Slater, P.E., "Role-differentiation in Small Groups", in Small Groups deur Hare, P., Borgatta, E.F. en Bales, R.F., pp. 490 - 515. Hier is 'n spesifieke sisteem van interaksieklassifikasie en -ontleding, ontwerp vir die ontleding van roldifferensiasie.

gedifferensieerde geheel en kan in verskeie aktiwiteitsvelde ingedeel word. Die maak van beslissings mag dus aan verskillende persone gedelegeer word in die verskillende aktiwiteitsvelde binne die gesin, wat daartoe kan lei dat daar twyfel ontstaan oor wie die finale outoriteit in die gesin het. Hierdie aangeleentheid is van primêre belang, aangesien die outoriteit binne die verskillende aktiwiteitsvelde van die gesin nou saamhang met seksroldifferensiasie, soos in die volgende paragraaf aangetoon word.

3. Een van die hoofasse van roldifferensiasie binne die gesin is dié van geslag op die instrumentele volbrengende basis. Die man wat die instrumentele rol vervul, hoofsaaklik weens die feit dat hy in die Westerse tipe samelewing 'n beroepsrol buite die gesin het en so voorsien in die behoeftes van sy gesin, is as gevolg hiervan die grootste deel van die dag weg van die huis. Dit is dus gewoonlik die vrou wat tuisbly en so die integratiewe fokus van die gesin as maatskaplike sisteem simboliseer, hoewel haar gedrag primêr instrumenteel gedurende hierdie fase van gesinsaktiwiteite mag wees. Daar sy die een is wat tuisbly en moet sorg vir die huishoudelike aangeleenthede soos voorbereiding van voedsel, versorging van die huis, ens. en ook weens die spesifieke aard van die moeder-kindverhouding wat daartoe lei dat sy in hoofsaak verantwoordelik is vir die versorging van die kinders, veral in hulle vroeë lewensjare, is dit feitlik onvermydelik dat die vrou outonome besluite sal moet neem ten opsigte van hierdie aktiwiteite; 'n faktor wat haar veld van outoriteit sal versterk binne die gesin as 'n geslote sisteem.

Ten spyte van die feit dat die vrou weens haar geslagsrol outoriteit het en outonome besluite mag neem in hierdie aktiwiteitsvelde en miskien so in die meerderheid aktiwiteite binne die gesin, mag die man nogtans die dominante persoon wees in soverre as wat dit algemene besluite en besluite aangaande die beleid van die gesin as eenheid wat funksioneer in 'n breëre maatskaplike sisteem, aangaan.

So wys Klein en Monroe¹¹⁾ byvoorbeeld daarop dat die vrou in sekere areas soos byvoorbeeld die hanteer van geld, dominant kan wees, terwyl die man nog steeds as die hoof van die huishouding beskou kan word.

Wanneer die algemene magspatroon binne 'n gesin bepaal moet word, moet al hierdie verskillende faktore in aanmerking geneem word. Kan besluite wat byvoorbeeld deur die vrou geneem word en bindend is in die velde waar sy outonoom optree in aanmerking geneem word vir die vasstelling van die algemene dominansiepatroon binne die gesin? Op die keper beskou lyk dit asof slegs besluite wat los staan van die geslagsrol as sodanig, dit wil sê besluite wat deur òf die man òf die vrou met ewe groot gemak geneem kan word sonder dat dit die spesifieke aard van hul geslagsrol sal verander, of besluite wat betrekking het op aktiwiteitsvelde waar beide die man en die vrou aan deelneem, in aanmerking geneem moet word vir die vasstelling van die algemene dominansiepatroon binne die gesin.

Oeser / ...

11) Klein, V. en Monroe, R., "A Framework for understanding Family Dynamics: Part II", Social Casework, Vol. 40, Nr. 2, (Feb. 1959), pp. 80 - 87.

Oeser en Hammond¹²⁾ het byvoorbeeld ook op hierdie probleem gewys. Hulle het naamlik die graad en rigting van die magsverhouding¹³⁾ tussen die man en die vrou in die gesin probeer bepaal. Na 'n sorgvuldige itemontleding, 'n ontleding van die verskillende aktiwiteitsvelde binne die gesin en 'n ontleding van die "pathfields"¹⁴⁾ van die man en die vrou - dit is die graad waartoe òf die man òf die vrou beslissings in elk van die aktiwiteitsvelde binne die gesin maak, in afnemende orde gerangskik - is een van die hoofgevolgtrekkings waartoe hulle kom die feit dat die verskillende areas binne die gesin voorgestel kan word in terme van 'n skaal vanaf die vrou se outonome areas, dwarsoor na die man se outonome areas en dat die uiterstes van hierdie skaal bestaan uit aktiwiteite wat streng in terme van die geslagsrol gedefinieer is.^{15) 16)}

Die teenoorgestelde geslagte beweeg dus, volgens hierdie skrywers, in teenoorgestelde rigtings deur die gesinsveld en aktiwiteite waaraan saam deelgeneem word en tesame oor besluit word, is volgens hulle onafhanklik van die seksrol en in die middel van die skaal geleë.

Dit / ...

12) Oeser, O.A. en Hammond, S.B., Social Structure and Personality in a City, (1957).

13) Hulle onderskei nie tussen die begrippe mag en outoriteit nie en gebruik mag.

14) Ibid., p. 143 - 149.

15) Kursivering myne.

16) Ibid., p. 148 - 149.

- 170 -

Dit sou dus verkieslik wees om nie die areas wat uit die aard van die instrumenteel-volbrengende¹⁷⁾ rolverdeling, wat outonoom ten opsigte van beslissings vir die man en die vrou is, in aanmerking te neem by die vasstelling van die algemene dominansiepatrone in die gesin nie, en die aangeleenthede wat as maatstawwe moet dien vir die vasstelling van die dominansiepatrone moet ooreenkomstig gekies word.

2. Aangeleenthede wat dien as items vir die bepaling van die dominansiepatrone:

Om die dominansiepatroon te kon bepaal, is daar van vier items gebruik gemaak. Die eerste item is as die belangrikste beskou en is 'n vraag wat direk aan die man en die vrou gevra is, naamlik wie die persoon is wat die belangrikste besluite in verband met gesins-aangeleenthede oor die algemeen neem. Hoewel hierdie vraag as die belangrikste beskou is, is dit nie as voldoende gereken om die dominansiepatroon binne die gesin te bepaal nie. Aangesien daar 'n graadverskil kan wees in die mate van outoriteit waaroor die man en/of die vrou kan beskik van gesin tot gesin, is daar op drie verdere items besluit wat as hulpmiddels kon dien in die bepaling van die dominansiepatroon binne elke gesin:

(a) Wie neem die besluite in verband met die algemene gesinsbegroting?

Die beheer oor die wyse van en besluite ten opsigte van die geldbesteding is baie duidelik die beheer oor die hulpmiddele. Die vraag is nou of

hierdie / ...

17) Die generiese aard van hierdie tipe rolverdeling is reeds in hoofstuk I bespreek. Dit is veral Zelditch wat hiervan 'n studie gemaak het.

- 171 -

hierdie item vir die bepaling van die algemene magspatroon in die gesin, gebruik kan word.

Frazier¹⁸⁾ wys byvoorbeeld daarop dat die feit dat die man in die Negergesin ekonomies onafhanklik en selfstandig geword het en die verantwoordelikheid vir die onderhoud van hulle gesinne op hulle geneem het, gelei het tot die verval van die matriargaat en die ontstaan van die vadergesentreerde (mandominante) gesinne onder die Neger in die V.S.A. Verkryging van die beheer van die finansies het hier dus direk gelei tot die verkryging van die algemene outoriteit in die gesin en dit skyn dus of hierdie item van groot belang kan wees.

Oor die algemeen blyk hierdie 'n item te wees wat betrekking het op aktiwiteite waaroor die man en die vrou met eweveel sukses kon besluit en daar kan 'n stryd om outoriteit in hierdie verband ontstaan. Die man as persoon wat die geld verdien, mag 'n begeerte hê om seggenskap oor die besteding van die geld te verkry, terwyl die vrou, aan die ander kant, wat verantwoordelik is vir die huishoudelike aangeleenthede en dus weet wat in die huis ontbreek, ook ongehinderd 'n vrye sê oor die besteding van die geld mag wil hê. Waar daar dus 'n stryd om outoriteit kan wees, is dit moontlik dat beslissings in hierdie verband geneem kan word deur die persoon wat die algemene outoriteit in die huis het. Hierdie item kan dus met vrug aangewend word vir die bepaling van die algemene magspatroon in die gesin.

(b) / ...

18) Frazier, F., The Negro Family in the United States, (1939). Sien Hoofstuk II van hierdie studie in dié verband.

- (b) Wie neem die besluite in verband met die aankoop van groot huishoudelike artikels wat nie in verband staan met die daaglikse huishouding nie?

Wat betref beslissings aangaande die aard en aankoop van groot huishoudelike artikels kan daar op gewys word dat ook hierom 'n stryd mag wees. Besluite in hierdie verband kan aan die vrou toegesê word weens die feit dat sy verantwoordelik is vir die huishouding en hoofsaaklik die een is wat die tuiste inrig. Daarenteen, egter, behels die aankoop van hierdie artikels die besteding van relatief groot somme geld en kan die man wat die geld verdien ook wens om outoriteit in hierdie verband te hê. Beslissings in hierdie verband kan dus ook geneem word deur die persoon in wie die algemene outoriteit in die gesin gevestig is. Daarom word hierdie item hierby ingesluit.

- (c) Wie neem besluite in verband met en gee toestemming aan kinders om deel te neem aan organisasies en sportaktiwiteite buite die huis?

As gevolg van die besondere aard van die moeder-kindverhouding gedurende die eerste twee stadia van die sosialiseringsproses kan besluite aangaande die deelname van die kinders in organisasies buite die huis op 'n later ouderdom nog steeds deur haar gedoen word. Daarenteen moet dit in gedagte gehou word dat die man in die later fases van die sosialiseringsproses 'n toenemende belangrike rol in die dissiplinering van die kinders mag speel en gevolglik ook 'n sê mag hê in die deelname van die kinders in organisasies buite die huis. Beslissings in

hierdie / ...

hierdie verband geneem, skyn dus ook geneem te word deur die persoon wat die algemene outoriteit het en ook hierdie item word ingesluit in die studie as hulpmiddel vir die bepaling van die algemene dominansiepatroon in die gesin.

3. Bepaling van die Tipes Dominansiepatrone:

Op grond van die teoretiese reaksie moontlikhede op hierdie vier vrae kan daar basies drie ideële-tipes van dominansiepatrone binne die gesin bepaal word.

In gesinne waar beide die man en die vrou beweer het dat die man die algemene besluite neem en dat hy ook die besluite neem ten opsigte van die ander drie items, kan die gesin as mandominant geklassifiseer word. Daarenteen, as die man en die vrou beweer dat die vrou die algemene besluite neem en dat sy ook die besluite ten opsigte van die ander drie items neem, sal dit 'n vroudominante gesin wees. In instansies waar die besluite ten opsigte van al hierdie items - ook dié ten opsigte van algemene besluite - deur die man en vrou bespreek en tesame geneem word, sal dit 'n sinkratiese gesinstipe wees.

Alle gesinne sal nie suiwer volgens hierdie drie tipes geklassifiseer kan word nie weens die feit dat die balans van outoriteit tussen die man en die vrou van gesin tot gesin kan verskil. In een gesin byvoorbeeld, mag die man al die outoriteit ten opsigte van al die items hê, terwyl in 'n ander gesin die man oor die algemeen as die hoof van die gesin beskou mag word en die algemene besluite neem, maar die vrou tog ook in 'n mate outoriteit kan beoefen en beslissings ten opsigte van spesifieke aangeleenthede mag neem.

In / ...

In hierdie gesin sal die vrou beslis 'n mate van outoriteit hê en sal dit nie so 'n suiwer mandominante gesin wees soos in die eersgenoemde geval nie.

As die outoriteit van die man en die vrou as veranderlikes geneem word, is dit baie duidelik dat die balans van outoriteit tussen die twee teoreties op 'n skaal geplaas sal kan word en dat daar gesinne sal wees met 'n dominansiepatroon wat intermediêr is tussen die drie genoemde ideëeltipes. Daar kan byvoorbeeld 'n gesin wees waar beweer word dat die man die algemene besluite neem en die dominante persoon is, maar waar daar tog 'n duidelike tendens is van 'n sinkratiese patroon, weens die feit dat ten opsigte van sommige van die spesifieke aangeleenthede die man en vrou die besluite gesamentlik neem. Daarenteen mag beide die ouers beweer dat hulle die algemene besluite op 'n gesamentlike basis neem, maar terselfdertyd is daar sterk bewys dat die outoriteit van die man dié van die vrou oortref, daar hy nog ten opsigte van sommige van die spesifieke items die besluite op hom neem. Hierdie tweegesinstipes sal beide op die skaal tussen die mandominante en sinkratiese uiterstes val. As algemene besluite as uitgangspunt geneem word, sal die gesin waar die man die algemene besluite neem nader aan die mandominante pool val, terwyl die ander gesin waar die algemene besluite op 'n sinkratiese basis geneem word, nader aan die sinkratiese pool sal val.

Op dieselfde wyse kan daar gesinne verkry word wat tussen die suiwer tipes van vroudominante en sinkratiese gesinne val, met sommige nader aan die vroudominante pool en ander nader aan die sinkratiese

pool / ...

pool.

Dit skyn asof beslissings nog in 'n groot mate deur die man en die vrou in hierdie intermediêre gesinstipes hierbo bespreek, saam geneem word, met òf die man òf die vrou in 'n effens meer outirritêre posisie.

Dit is egter twyfelagtig of beslissings tot dieselfde mate deur die man en die vrou in die gesinne wat intermediêr is tussen die suiwer mandominante en vroudominante gesinstipes, saam geneem word. So praat Klein en Monroe¹⁹⁾ van gesinne met 'n inkonsekwente dominansiepatroon en dit skyn asof dit die geval is met hierdie tipe intermediêre gesinne. Dit skyn asof die man en die vrou die besluite onafhanklik van mekaar neem in die verskillende velde en asof daar 'n skerp verdeling van outoriteit met weinig koöperasie in hierdie gesinne is. Selfs ten opsigte van die algemene besluite kan die vrou hier beweer dat sy dit neem, terwyl die man weer op sy beurt beweer dat hy dit neem.

Dit skyn dus asof daar in hierdie tipes gesinne moontlik botsing ten opsigte van outoriteit kan bestaan. Vanuit 'n teoretiese oogpunt gesien kan hierdie gesinne problematies van aard wees en kan desorganisasie hier op 'n vroeër stadium gemanifesteer word as in die intermediêre gesinne waar daar 'n sinkratiese patroon na vore kom. Dit is egter nie te sê dat al hierdie gesinne noodwendig gedesorganiseerd is nie. Indien die verdeling van outoriteit in 'n betrokke gesin aanvaar word deur die individuele lede van die gesin, kan die patroon uitvloei in

stabiliteit, / ...

19) Cf. Klein, V. en Monroe, R., op. cit.

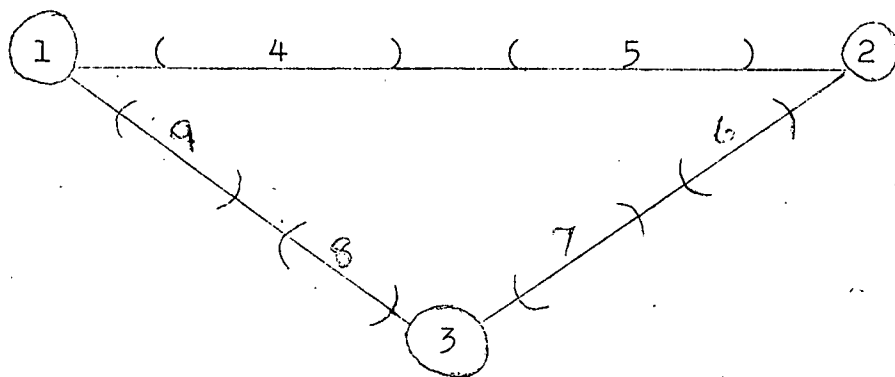
- 176 -

stabiliteit, behalwe in geval van gesinne waar daar verskil ten opsigte van item 1 bestaan, in welke gevalle daar noodwendig botsing sal volg.

Gesien vanuit hierdie standpunt kan daar teoreties nege gesinstipes onderskei word en hulle kan diagrammaties as volg voorgestel word:

Diagram 1:

Tipes Dominansiepatrone binne die gesin:

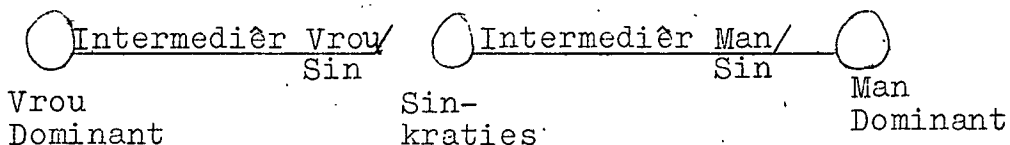

1. Suiwer Mandominant (Mandominant)
2. Suiwer Sinkraties (Sin)
3. Suiwer Vroudominant (Vrou)
4. Mandominant met tekens van 'n sinkratiese patroon (Man/Sin)
5. Sinkratiese patroon, maar die man neem nog sterk leiding (Sin/Man)
6. Sinkratiese patroon, maar die vrou neem nog sterk leiding (Sin/Vrou)
7. Vroudominant met tekens van 'n sinkratiese patroon (Vrou/Sin)
8. Vroudominant met man in sommige areas dominant (Vrou/Man)
9. Mandominant met vrou in sommige areas dominant (Man/Vrou)

Ten opsigte van die intermediêre gesinstipes sal in die vervolg slegs die afkortings, tussen hakies aangegee, gebruik word.

4. Empiriese Klassifikasie van die Gesinne in die Steekproef:

Afgesien van die bepaling van die moontlike dominansiepatrone, moes daar ook op 'n klassifikasie-metode besluit word. Die idee van die toekenning van arbitrêre gewigte aan die items na gelang van hoe die besluite geneem is, is verwerp, aangesien die outoriteit binne die gesinne nie liniêr van aard is nie. Hierdie tipe arbitrêre gewigskaling sou moontlik ge-wees het, indien die kontinuum van outoriteit soos volg was:

Hierdie kontinuum laat egter geen ruimte vir gesinne waar die dominansiepatroon inkonsekwent is nie en intermediêr is tussen die vroudominante en mandominante gesinstipes nie. In geval van arbitrêre skaling gee hierdie gesinne met die inkonsekwente patroon sonder uitsondering die indruk dat hul sinkraties is, wat totaal foutief is.

'n Ander klassifikasiemetode moes dus ontwerp word, waarin daar ook vir hierdie tipe gesinne voorsiening gemaak sou word. Daar is besluit om die klassifikasie volgens die volgende prosedure te doen:

1. Gevalle waar albei eggenotes ten opsigte van al 4 die items eners gereageer het, is geklassifiseer as behorende tot die betrokke suiwere tipes.
2. Gevalle waar die antwoord op een van die drie spesifieke items afgewyk het van die res van die antwoorde, is ook onder die betrokke suiwer tipes geklassifiseer.

3. / ...

3. Daardie gesinne waar die antwoorde op twee van die spesifieke items afgewyk het van die ander twee items waarvan die algemene vraag een was, is onder die intermediêre tipes geklassifiseer. Die antwoorde op die vraag aangaande die algemene besluite is hier as uitgangspunt geneem om te bepaal onder watter intermediêre tipe die naaste aan watter pool 'n besondere gesin geplaas moet word.

Die volgende klassifikasie is byvoorbeeld ten opsigte van die volgende gesinne gedoen:

<u>Items</u>	<u>Gesin 1</u>	<u>Gesin 2</u>	<u>Gesin 3</u>	<u>Gesin 4</u>
Algemeen	Man	Beide	Man	Vrou
Begroting	Beide	Beide	Vrou	Vrou
Huishoudelike artikels	Beide	Beide	Vrou	Man
Kinderbeheer	Man	Man	Man	Vrou
<hr/>				
Klassifikasie:	Man/Sin	Sin	Man/Vrou	Vroudominant
<hr/>				

Met die aanwending van hierdie prosedure is daar geen probleme teengekom in die klassifikasie van die gesinne in die hoogste stand nie, maar die klassifikasie van 'n aantal gesinne in die laagste stand het wel probleme opgelewer en die navorser moes hier ook staat maak op persoonlike kennis van die gesinne om hulle wel te kon klassifiseer. Dit was dan ook hoofsaaklik gesinne met 'n inkonsekwente dominansiepatroon en wat finaal in die groepe Vrou/Man of Man/Vrou geval het wat probleme by die klassifikasie geskep het. So byvoorbeeld het die man in een gesin beweer dat hy die algemene besluite neem, terwyl die vrou op haar beurt / ...

- 179 -

beurt beweer het dat sy die algemene besluite neem. In die onderhoudsituasie het die vrou die man egter beveel om die onderhoud toe te staan wat hy dan ook baie teensinnig gedoen het. Die gesin is na sorgvuldige oorweging saam met die ander drie aangeleenthede onder die Vrou/Man dominansiepatroon geklassifiseer.

Die volgende tabel gee dan 'n weergawe van die verspreiding van die verskillende gesinstipes soos hulle in die verskillende maatskaplike stande voorkom:

TABEL XV

DOMINANSIEPATRONE VOLGENS MAATSKAPLIKE KLAS

Dominansiepatroon	Hoogste Stand	Laagste Stand
MANDOMINANT	14	2
Man/Sin	12	1
Sin/Man	-	-
SINKRATIES	21	4
Sin/Vrou	2	1
Vrou/Sin	-	3
VROUDOMINANT	-	21
Vrou/Man	-	6
Man/Vrou	1	12
Totaal	50	50

Onder die gesinne in die hoogste stand is daar 'n kleiner verskeidenheid dominansiepatrone as onder die gesinne in die laagste stand. Die gesinne in die hoogste stand manifesteer slegs vyf van die nege moontlike dominansiepatrone, terwyl in die laagste stand agt uit die nege dominansiepatrone gemanifesteer word.

Die / ...

Die volgende baie belangrike afleiding kan egter uit bostaande tabel gemaak word: Uit die tabel blyk die relatiewe afwesigheid van vroudominante gevalle in die hoër stand en die relatiewe afwesigheid van mandominante gevalle in die laer stand. Hierdie feit kan direk in verband met die hipotese gebring word. So word gevind dat die suiwer tipes dominansiepatrone wat die meeste in die hoogste stand voorkom, die mandominante en sinkratiese patrone is, terwyl die suiwer tipe dominansiepatroon wat by uitstek in die laagste stand voorkom, die vroudominante patroon is.

Ook wat die intermediêre patrone betref, toon die man/sin patroon die hoogste frekwensie in die gesinne in die hoogste stand, terwyl in die gesinne in die laagste stand, daarenteen, die hoogste frekwensie voorkom in die man/vrou, en die vrou/man dominansiepatrone, wat inkonsekwente dominansiepatrone is.

Die intermediêre patrone tussen die vroudominante en die sinkratiese patrone, dit is die vrou/sin en die sin/vrou patrone kom baie selde voor, beide in die hoogste stand en die in die laagste stand.

Opsommend kan dit gestel word dat die gesinne in die hoogste stand totaal verskillende dominansiepatrone toon as die gesinne in die laagste stand. So kom die volgende drie dominansiepatrone in hoofsaak voor in die gesinne in die hoogste stand:

Mandominant	-	14 (28%)
Man/Sin	-	12 (24%)
Sinkraties	-	21 (42%)
<hr/>		
Totaal	-	47 (94%)
<hr/>		

Daarenteen / ...

Daarenteen het die gesinne in die laagste stand weer hoofsaaklik die volgende drie tipes dominansiepatrone:

Vrou/Man	-	21 (42%)
Vrou/Man	-	6 (12%)
Man/Vrou	-	12 (24%)
<hr/>		
Totaal	-	39 (78%)
<hr/>		

Hierdie verskille wat gemanifesteer word ten opsigte van dominansiepatrone in die gesinne in die hoogste en die laagste stand is volgens die Kolmogorov-Smirnov toets²⁰⁾ wat 'n χ^2 van 33.64 gee met df. 2 statisties betekenisvol op die .01%-peil.

Die hipotese ten opsigte van die dominansiepatrone in die verskillende maatskaplike stande, naamlik dat die mandominante en sinkratiese gesinstipe meer in die hoogste stand en die vroudominante gesinstipe meer in die laagste stand voorkom, word dus hierdeur bevestig.

5. Item-afwykings vanaf die Suiwer-tipes dominansiepatrone:

Dit sal onthou word dat gesinne wat ten opsigte van een van die items afgewyk het van die algemene patrone, geklassifiseer is onder die suiwer tipes patrone, terwyl die gesinne wat ten opsigte van twee items afgewyk het, onder die intermediêre dominansiepatrone geklassifiseer is.

Vervolgens word nagegaan ten opsigte van watter items afgewyk word van die suiwer tipes patrone in die vel van beslissings en of daar enige eenvormigheid in hierdie verband is.

Van / ...

20) Siegel, S., Nonparametric Statistics, (1956), Hoofstuk IV.

Van die 14 gesinne met mandominante patrone in die hoogste stand het altesaam 6 gesinne en van die twee in die laagste stand het albei een afwyking getoon van die suiwer mandominante patroon.

Van die 21 gesinne met 'n sinkratiese patroon in die hoogste stand het twaalf gesinne en van die 4 in die laagste stand het al vier afwykings getoon ten opsigte van een item van die suiwer sinkratiese gesinstipe.

Van die 21 vroudominante gesinne in die laagste stand het 7 ten opsigte van een item afgewyk van die suiwer vroudominante patroon.

Die drie belangrikste intermediêre gesinstipes wat in die hoogste en in die laagste stand voorkom, het almal afwykings getoon en die afwykings vir elke tipe is geneem vanaf die suiwer dominansiepatroon waaraan hulle die naaste val. So is die afwykings vir die man/sin tipe geneem vanaf die suiwer mandominante patroon, die afwykings vir die man/vrou patroon vanaf die suiwer mandominante patroon, terwyl die afwykings vir die vrou/man patroon vanaf die suiwer vroudominante patroon geneem is.

TABEL XVI

ITEMAFWYKINGS VANAF DIE SUIWER DOMINANSIEPATRONE

Persone wat in geval van afwyking die outoriteit vir betrokke item het	Hoogste Stand			Laagste Stand		
	Begroting	Kinder Be- heer	Huishoude- like arti- kels	Begroting	Kinder Be- heer	Huishou- delike artikels
Afwyking vir gesinne met mandominante patroon						
Beide	-	1	3	-	-	-
Vrou	-	1	1	2	-	-
Afwyking vir man/sin-gesinne vanaf mandominante patroon						
Beide	5	8	10	1	1	-
Vrou	1	-	-	-	-	-
Afwyking vir die Sinkratiese patroon						
Man	6	2	-	1	1	-
Vrou	2	2	-	1	1	-
Afwyking vir vroudominante patroon						
Man	-	-	-	-	2	-
Beide	-	-	-	-	2	3
Afwyking vir vrou/man patroon vanaf vroudominante patroon						
Man	-	-	-	1	2	1
Beide	-	-	-	-	4	3
Beide Outonoom*	-	-	-	1	-	-
Afwyking vir man/vrou- van mandom.pat.						
Vrou	-	1	1	9	8	1
Beide	-	-	-	-	2	7
Beide Outonoom*	-	-	-	3	-	-

*Outonoom verwys in hierdie verband na items waar die man en die vrou altwee onafhanklik van mekaar in dieselfde veld beslissings neem.

Wanneer / ...

Wanneer hierdie tabel noukeurig nagegaan word, toon die twee items waarin beslissings aangaande die deelname van kinders aan buite organisasies en die aankoop van groot huishoudelike artikels gevel word nie duidelik waarneembare tendense vir die gesinne in die laagste stand nie, terwyl daar slegs ten opsigte van een van hierdie items 'n duidelike tendens by die gesinne in die hoogste stand waarneembaar was. Dié item is naamlik dié van die beslissings aangaande die aankoop van groot huishoudelike artikels en dit is die item waar die gesinne in die hoogste stand die beslissings meer op 'n sinkratiese basis neem as ten opsigte van enigeen van die ander items. So byvoorbeeld toon hierdie item in die gesinne met die mandominante patroon sowel as die met die man/sin patroon die meeste afwykings vanaf die suiwer mandominante patroon en die besluite word dan ten opsigte van hierdie item merendeels op 'n sinkratiese basis geneem. In die gesinne met die sinkratiese patroon toon hierdie item dan ook hoegenaamd geen afwykings nie en al die besluite ten opsigte hiervan word op 'n sinkratiese basis geneem.

Dit is egter ten opsigte van die item aangaande die beslissings in verband met die gesinsbegrotings waar die belangrikste tendens ten opsigte van afwykings waarneembaar is.

Wat betref die maak van beslissings ten opsigte van gesinsbegrotings is dit duidelik dat daar by die gesinne in die hoogste stand die tendens is dat

die / ...

die man in hoofsaak die outoriteit in hierdie veld het. So is daar ten opsigte van hierdie item geen afwykings by die mandominante gesinne in die hoogste stand nie en het die mans in al hierdie gesinne die outoriteit ten opsigte hiervan bly behou. Vir die gesinne met 'n man/sin patroon is dit die item wat die geringste aantal afwykings toon vanaf die mandominante patroon. By die gesinne met die sinkratiese patroon is dit egter weer die item wat die meeste afwyking getoon het vanaf die suiwer sinkratiese gesinstipe en was dit hoofsaaklik die man wat die outoriteit in dié verband gehad het. In die een gesin in die hoogste stand met 'n man/vrou patroon is dit ook die man wat die beslissings neem in verband met die huishoudelike begroting.

Wat betref die gesinne in die laagste stand is die teenoorgestelde tendens waarneembaar, naamlik dat dit hoofsaaklik die vrou is wat die outoriteit ten opsigte van die gesinsbegroting het. So byvoorbeeld is daar by die gesinne met 'n vroudominante patroon geen afwyking van die suiwer patroon ten opsigte van hierdie item nie, terwyl die gesinne met die vrou/man patroon vir hierdie item van al die items die minste afwyking van die vroudominante patroon toon. By die man/vrou tipe, daarenteen, toon hierdie item in vergelyking met die ander items die meeste afwykings van die mandominante patroon. Al die gesinne wyk hier ten opsigte van hierdie item af van die mandominante patroon en dit is in hoofsaak die vrou wat die outoriteit hier het. Ook die twee gesinne in die laagste stand wat wel as mandominant geklassifiseer is, toon elk een afwyking, naamlik

dat / ...

dat die vrou die besluite in verband met die gesinsbegroting neem.

Onthou sal word dat Frazier²¹⁾ beweer het dat die verval van die matriargaat deur die ekonomiese selfstandigheids- en onafhanklikheidswording van die man teweeg gebring is en dat dit 'n belangrike faktor was waardeur die man die algemene outoriteit in die gesin gekry het, waardeur die gesinne vadersgesentreerd geword het.

Hoewel die oorsaaklike verband tussen ekonomiese selfstandigheids- en onafhanklikheidswording van die man en die ontwikkeling van 'n mandominante patroon in die hoogste stand nie summier in hierdie studie aanvaar word nie, moet die aandag daarop gevestig word dat in die gesinne in die laagste stand wat hoofsaaklik vroudominant is, die vrou ook die outoriteit ten opsigte van begrotings en besteding van geld het, terwyl in die hoogste stand waar die gesinne hoofsaaklik mandominant en sinkraties is, dit in hoofsaak die man is wat die outoriteit ten opsigte van die beslissings in verband met die gesinsbegrotings het.

Ten slotte kan kortliks daarop gewys word dat as nagegaan word wie die outoriteit het in geval van die afwyking ten opsigte van hierdie items vir die twee inkonsekwente gesinstipes in die laagste stand, naamlik die vrou/man en die man/vrou gesinne, dit duidelik is dat daar ook vir hierdie gesinne areas is waar besluite op 'n sinkratiese basis geneem word. So blyk dit dat vir die vrou/man gesinne die meeste afwykings voorgekom het in die area van beslissings

in / ...

21) Frazier, F., op. cit., sien hoofstuk II van hierdie studie in dié verband.

in verband met die deelname van kinders aan buite-organisasies. In die meerderheid van hierdie gevalle is die beslissings op 'n sinkratiese manier gevel. Vir die man/vrou gesinne weer is die area waar die meerderheid van beslissings op 'n sinkratiese wyse gemaak word, dié van beslissings in verband met die aankoop van huishoudelike artikels.

Dit blyk dus dat hoewel hierdie gesinne 'n in-konsekwente magspatroon het, die verdeling van outoriteit tussen die man en vrou nie absoluut is in die sin dat elk net sy spesifieke areas het waarin hy/sy gesag uitoefen nie, maar dat daar tog ook areas is waar daar samewerking is in dié sin dat besluite op 'n sinkratiese basis geneem word.

6. Die Verlening van Toestemming tot die Onderhoude:

By die vasstelling van die dominansiepatrone van die gesinne in die hoogste en laagste stande is daar sterk oorweging geskenk aan die moontlikheid om die beslissings in verband met die toestaan van die onderhoude ook as 'n maatstaf in hierdie verband te neem. Die toestaan van 'n onderhoud waar intieme gesinsangeleenthede met 'n betreklike vreemdeling bespreek gaan word, kan as 'n belangrike algemene beslissing in die gesin beskou word, en dit sal heelwaarskynlik die persoon met die dominante posisie in die gesin wees op wie die onus rus om die beslissing in hierdie verband te vel.

Dit het egter geblyk dat die vel van die betrokke beslissings ook deur ander faktore buite die gesin beïnvloed is en dat dit gevolglik nie wenslik was om hierdie beslissings vir die doel van die vasstelling van die dominansiepatrone aan te wend nie.

Daar / ...

Daar word wel gevind dat in die hoogste stand die beslissings in hierdie verband in hoofsaak deur die mans gevel is, terwyl dit in die laagste stand hoofsaaklik deur die vrouens gevel is wat streek hou met die algemene hipotese van die studie, soos uit die volgende tabel blyk:

TABEL XVII

TOESTEMMING TOT DIE ONDERHOUD IN BEIDE STANDE

Beslissings oor onderhoude	Hoogste Stand	Laagste Stand
Man	34	5
Vrou	6	41
Beide	10	4
Totaal	50	50

Dit sou egter verwag kon word dat daar 'n groter aantal sinkratiese beslissings in die hoër stand moes wees en dat in die laer stand daar 'n groter aantal beslissings deur die man moes wees, gesien in die lig van die aantal sinkratiese gesinne in die hoogste stand en die aantal man/vrou, mandominante en man/sin gesinne in die laagste stand.

Die faktore wat in hoofsaak die aard van hierdie beslissings beïnvloed het, moet in die besondere aard van die rasseverhoudings in Suid-Afrika gesoek word. Soos in 'n vorige hoofstuk uiteengesit, vorm die verskillende rassegroepe in Suid-Afrika in hul verhoudings tot mekaar 'n hiërargiese kastesisteen met die blankes min of meer in die dominante posisie en die ander in 'n ondergeskikte posisie. Hierdie

ondergeskiktheidsposisie / ...

ondergeskiktheidsposisie kan daartoe lei dat baie van die Kleurlinge - veral in die laagste stand - 'n gevoel van ontsag het vir die blankes en dat hulle nie maklik die versoek van 'n blanke persoon sal weier nie.

Veral as in aanmerking geneem word dat 'n groot persentasie van die vroue in die laagste stand huisbediendes vir blankes is, is dit te verstane waarom hulle dadelik toestemming vir die onderhoude gegee het, wat dan ook die hoë persentasie van onderhoude wat deur die vrou in die laagste stand toegestaan is, verklaar. Hierdie faktor kan ook verantwoordelik wees vir die twee vroue wat in mandominante gesinne in die hoogste stand dadelik die onderhoude toegestaan het. Een man was byvoorbeeld baie ontevrede omdat sy vrou die onderhoud toegestaan het en het die navorser heelwat uitgevra voordat hy sy deel van die onderhoud toegestaan het. Die vraag wat nou in hierdie verband na vore tree is of die mans in die laer stand, indien hulle eerste sou genader gewees het, nie maar ook om dieselfde rede die onderhoude onmiddellik sou toegestaan het nie, soos wel in drie gevalle gebeur het.

Wat die gesinne in die hoogste stand betref, is veral die mans baie meer politiekbewus as die persone in die laagste stand. Hulle is meer bewus van die rasseverhoudings en hul politieke gevoelens is in 'n groot mate antagonisties teenoor die blankes en die apartheidsbeleid. Om toestemming vir 'n onderhoud aan 'n blanke persoon te gee is hier dus 'n funksie van die heersende politieke situasie eerder as dié van die dominansiepatroon in die gesin. Waar dit dan hoofsaaklik die mans is wat aan

die / ...

die politieke aktiwiteite deelneem, sal die man dan ook die aangewese persoon wees om toestemming vir die onderhoud te gee en gevolglik is daar 'n hoë persentasie van die gesinne in die hoogste stand waar dit die man was wat die onderhoude toegestaan het.

Waar beslissings in hierdie verband dus deur faktore buite die gesin beïnvloed is of kon wees, is dit as wenslik geag om hierdie item buite rekening te laat by die bepaling van die dominansiepatrone in die gesin.

7. Die Neem van Besluite in die Gesinne van Oriëntasie:

'n Vergelyking van die dominansiepatrone van die gesinne wat in die steekproef val met die dominansiepatrone van die gesinne van oriëntasie van beide die man en die vrou van hierdie gesinne, sou waarskynlik baie vrugbaar gewees het. Daar is dan in hierdie verband ook voorsiening gemaak vir 'n vraag in die skedule wat daarop gemik was om vas te stel wie besluite geneem het in die gesinne van oriëntasie.

Na sorgvuldige oorweging is daar egter besluit dat hierdie ontleding nie betekenisvol sal wees nie om die volgende redes:

1. Om die dominansiepatrone van die gesinne van oriëntasie te bepaal, sou dit nodig wees om die outoriteit ten opsigte van elk van die items soos vir die gesinne in die steekproef in aanmerking te neem. Om slegs die outoriteit ten opsigte van die algemene beslissings te bepaal, is nie voldoende nie. Hierdie inligting aangaande die gesinne van oriëntasie is egter nie ingesamel nie.

2. Die gesinne van oriëntasie sou almal volledig moes wees, daar die afwesigheid van een van die

ouers / ...

ouers die dominansiepatroon sou beïnvloed. Die gesinne van oriëntasie was egter nie almal volledig nie en daar was gesinne waar òf die man òf die vrou vroeg dood is. So ook is daar van die mans en die vrouens, beide in die hoogste sowel as die laagste stand, wat by blankes opgegroeï het en waar dit dus nie moontlik was om te bepaal wie die outoriteit in verband met die neem van algemene beslissings in hulle gesinne van oriëntasie gehad het nie.

3. Dit sou ook nodig wees om besonderhede aangaande die stand waarbinne die gesinne van oriëntasie geval het, te bepaal, want soos reeds uit die studie blyk is daar 'n samehang tussen die stand en die dominansiepatroon. Veral waar dit nou blyk²²⁾ dat daar 'n groeiende prestasiestatus onder die Kleurlinge is, waardeur die moontlikheid van maatskaplike mobiliteit groter word, sou 'n ontleding van hierdie aard beslis betekenisvoller wees indien daar ook rekening gehou is met die stand van die gesinne van oriëntasie.

Hierdie ontleding is dus nie deurgevoer nie.

8. Dominansiepatrone vergelyk met die Beroepe van die Mans en die Vrouens:

In die vorige hoofstuk is reeds aangetoon dat die beroepe van die mans sowel as van die vrouens in die hoogste stand, totaal verskil van die beroepe van die mans en die vrouens in die laagste stand. Ook is dit reeds 'n bekende feit dat die dominansiepatrone van die gesinne in die hoogste stand 'n statisties vertroubare verskil toon van dié van die

gesinne / ...

22) Van der Merwe, H.W., Social Stratification in a Cape Coloured Community, (1957).

gesinne in die laagste stand. Daar sal dus 'n korrelasie wees ten opsigte van beroep in die dominansiepatrone van die gesinne in die verskillende stande. Die vraag wat egter hier na vore kom is of daar 'n samehang is tussen die dominansiepatrone wat binne 'n gegewe stand voorkom en die beroepstatus van die persone binne daardie stand.

Waar ontledings in terme van dominansiepatrone gemaak word, sal slegs die ses belangrikste dominansiepatrone in aanmerking geneem word.²³⁾ Die ander patrone sal onder ander saamgegroepeer word en vir doeleindes van ontleding buite rekening gelaat word.

Die volgende twee tabelle is dus aanduidend van die beroepe van die mans in die hoogste en laagste stand, in vergelyking met die dominansiepatrone in hulle gesinne.

TABEL XVIII

BEROEPE VAN MANS IN VERGELYKING MET DIE DOMINANSIEPATRONE IN DIE GESINNE IN DIE HOOGSTE STAND

Dominansiepatroon	Onderwys	Geskoolde Werk	Bestuurder en Besigheid	Totaal
Mandominant	8 (57.1%)	5 (35.6%)	1	14 (100%)
Man/Sin	6 (50%)	5 (41.7%)	1	12 (100%)
Sinkraties	9 (42.9%)	11 (52.4%)	1	21 (100%)
Ander	1	2	-	3
Totaal	24	23	3	50

TABEL / ...

23) Sien die dominansiepatrone soos aangedui op pp. 180 - 181.

TABEL XIX

BEROEPE VAN MANS IN VERGELYKING MET DIE DOMINANSIE-
PATRONE IN DIE GESINNE IN DIE LAAGSTE STAND

Dominansie- patrone	Geskoolde Ambagte	Half-ge- skoolde Ambagte	Ongeskool- de Arbeid	Werk- loos	Totaal
Vroudominant	-	5(23.8%)	15(71.4%)	1	21
Vrou/Man	-	1(16.7%)	4(66.7%)	1	6
Man/Vrou	1	3(25%)	8(66.7%)	-	12
Ander	1	5	4	1	11
Totaal	2	14	31	3	50

Die enigste beroepsgroepe wat in die hoogste stand groot genoeg getalle het om vertroubaarheid in verskille vas te stel, is naamlik die onderwys en geskoolde ambagte en in die laagste stand dié van half-geskoolde ambagte en ongeskoolde arbeid.

Dit skyn asof daar vir die gesinne in die hoogste stand 'n geringe neiging is dat waar die man in die onderwys is, daar 'n mandominante patroon is. Die standaardfout vir die twee persentasies wat die grootste verskille toon in hierdie groep is egter slegs .86 wat nie in hierdie geval 'n betekenisvolle verskil op die 5%-peil gee nie.

So ook lyk dit asof die gesinne van die geskoolde ambagsman meer dikwels 'n sinkratiese patroon toon, maar die standaardfout vir die twee persentasies wat hier die grootste verskille toon is slegs .17 en wat nie in hierdie geval 'n betekenisvolle verskil op die 5%-peil gee nie.

Dit lyk dus nie asof die dominansiepatrone van

die / ...

- 194 -

die gesinne binne 'n spesifieke stand enige betekenisvolle verskille toon ten opsigte van die beroep wat die man beoefen nie.

Dieselfde ontleding kan gedoen word ten opsigte van die beroep wat die vrou beoefen en die dominansiepatrone in die gesin.

TABEL XX

BEROEP VAN VROUENS IN VERGELYKING MET DIE DOMINANSIEPATRONE IN DIE GESINNE IN DIE HOOGSTE STAND

Dominansiepatroon	Ekonomies Werksaam	Huisvrou	Totaal
Mandominant	4 (29%)	10 (71%)	14 (1)
Man/Sin	3 (25%)	9 (75%)	12 (1)
Sinkraties	8 (38%)	13 (62%)	21 (1)
Ander	-	3	3
Totaal	15	35	50

TABEL XXI

BEROEPE VAN VROUENS IN VERGELYKING MET DIE DOMINANSIEPATRONE IN DIE GESINNE IN DIE LAAGSTE STAND

Dominansiepatroon	Ekonomies Werksaam	Huisvrou	Totaal
Vroudominant	14 (67%)	7 (33%)	21 (1)
Vrou/Man	5 (83%)	1 (17%)	6 (1)
Man/Vrou	4 (33%)	8 (67%)	12 (1)
Ander	7	4	11
Totaal	30	20	50

Omdat nie al die vrouens beroepe beoefen nie, was die frekwensies in die verskillende selle te

klein / ...

klein om enige afleidings te maak. Dit is dus wenslik geag om al die vrouens wat werk, bymekaar te plaas in een groep, teenoor die vrouens wat slegs huisvrouens is en dan vas te stel of daar enige vertroubare verskil in dominansiepatroon ten opsigte van die indiensneming van die vrou in die gesinne in die verskillende stande teweeg gebring word.

Wat betref die gesinne in die hoogste stand is daar geen statisties betekenisvolle verskil in dominansiepatrone vir die gesinne waar die vrou werk nie en ook nie vir die gesinne waar die vrou nie werk nie. Daar is dus geen verband vasgestel tussen die dominansiepatroon van die gesinne hier en die feit dat die vrou tot die arbeidsmark toegetree het nie.

Wat betref die gesinne in die laagste stand is daar egter wel 'n betekenisvolle verskil. In 67% van die gesinne wat vroudominant is, werk die vrou terwyl die vrou slegs in 33% van die gesinne wat 'n man/vrou-patroon het, werk. Die vrou/man-gesinne word hier buite rekening gelaat, omdat die getalle so klein is. Die kritiese indeks hier werk uit op 2.21, wat dus daarop dui dat die verskil op die 5%-peil betekenisvol is. Hierdie verskil is egter slegs betekenisvol ten opsigte van die vrouens wat werk. Vir die vrouens wat nie werk nie, is die kritiese indeks gelyk aan 1.94, wat raak aan die 5%-vertroubaarheidspeil, maar net nie heeltemal op die 5%-peil betekenisvol is nie.

Dit lyk dus asof die feit dat die vrou in die laagste stand gesinne toetree tot die arbeidsmark, saamhang met die vroudominante patroon wat in die laagste stand gesinne voorkom.

9. Dominansiepatrone Vergelyk met die Opvoedkundige
Status van Mans en Vrouens:

Ook wat betref die opvoeding is daar reeds in 'n vorige hoofstuk aangetoon dat die onderwys van die mans en die vrouens verskillend is in die verskillende stande. Die vraag wat dus hier na vore tree is of die verskil in opvoeding van persone binne dieselfde stand lig sal kan werp op die verskillende dominansiepatrone wat binne dieselfde stand voorkom.

Die onderstaande tabelle weerspieël die opvoedkundige status van die mans in die hoogste en in die laagste stand, in vergelyking met die dominansiepatrone wat in hoofsaak in die verskillende stande voorkom.

TABEL XXII

OPVOEDKUNDIGE STATUS VAN MANS IN DIE HOOGSTE STAND
VERGELYK MET DIE DOMINANSIEPATRONE IN DIE GESINNE

Dominansie- patroon	St. 3-6	St. 3-6 en Ambag	St. 7-8 en Ambag of Kol- lege	St. 9-10 en Ambag of Kol- lege	Totaal
Mandominant	2	1	5(35.7%)	6(42.9%)	14(100%)
Man/Sin	1	2	5(41.7%)	4(33.3%)	12(100%)
Sinkraties	3	4	9(42.9%)	5(23.8%)	21(100%)
Ander	1	-	1	1	3
Totaal	7	7	20	16	50

TABEL / ...

- 197 -

TABEL XXIII

OPVOEDKUNDIGE STATUS VAN DIE MANS IN VERGELYKING MET
DIE DOMINANSIEPATRONE VAN DIE GESINNE IN DIE LAAGSTE
STAND

Dominansie- patroon	Ongele- terd	Sub A-St.2	St. 3-6	St. 7-8	St.7-8 en Ambag	Totaal
Vroudomi- nant	13(62%)	3(14.3%)	4(19%)	1	-	21(100%)
Vrou/Man	2(33%)	2(33%)	2(33%)	-	-	6(100%)
Man/Vrou	8(66%)	1(8.3%)	2(17%)	-	1	12(100%)
Ander	-	3	7	-	1	11
Totaal	23	9	15	1	2	50

Wat betref die gesinne in die hoogste stand, is die enigste twee groepe wat groot genoeg getalle toon vir statistiese verwerking, die groepe van St. 8-9 en ambag/kollege en die van St. 9-10 en ambag/kollege. Daar is hier 'n geringe tendens dat die gesinne waar die opvoedkundige status van die man in die groep St. 7-8 en ambag/kollege val, geneigd is om meer sinkraties te wees, terwyl die gesinne waar die opvoedkundige status van die man in die groep St. 9-10 en ambag of kollege val, geneigd is om meer mandominant te wees. Wanneer die twee persentasies wat die grootste verskille toon vir die twee groepe geneem word, dan is die kritiese indeks vir die groep St. 7-8 en ambag/kollege slegs .39 en vir die groep St. 9-10 en ambag/kollege is die kritiese indeks slegs 1. Nie in een geval is die verskille wat dus in hierdie twee groepe voorkom betekenisvol op die 5%-peil nie en dit kan dus nie beweer word dat daar 'n

samehang / ...

samehang is tussen die dominansiepatrone en die opvoedkundige status van die mans in die hoogste stand nie.

In die laagste stand is dit slegs die ongeletterde groep wat groot genoeg getalle toon vir statistiese verwerking. Wanneer die twee persentasies in hierdie groep wat die grootste verskil toon geneem word, dan is die kritiese indeks gelyk aan 1.61 wat nie betekenisvol is op die 5%-peil nie. Deur inspeksie is dit duidelik dat daar ook nie vir die ander groepe betekenisvolle verskille is nie en daar is dus ook vir die gesinne in die laagste stand nie 'n samehang tussen die dominansiepatrone en die opvoedkundige status van die mans nie.

Afgesien van die opvoedkundige status van die mans, is dit ook nodig om die opvoedkundige status van die vrouens in die verskillende stande te vergelyk met die dominansiepatrone daarin.

TABEL XXIV

OPVOEDKUNDIGE STATUS VAN DIE VROUENS IN VERGELYKING
MET DIE DOMINANSIEPATRONE IN DIE HOOGSTE STAND

Dominansiepatrone	St. 4-6	St. 6 en Kollege	St.7-8	St. 7-8 en Kollege	St.10 en Kollege	Totaal
Sinkraties	12(55%)	1	1	5(23.8%)	2	21(100%)
Man/Sin	6(50%)	2	1	3(25%)	-	12(100%)
Mandominant	6(43%)	1	5	2(14.3%)	-	14(100%)
Ander	2	-	1	-	-	3
Totaal	26	4	8	10	2	50

- 199 -

TABEL XXVOPVOEDKUNDIGE STATUS VAN DIE VROUENS IN VERGELYKINGMET DIE DOMINANSIEPATRONE IN DIE GESINNE IN DIELAAGSTE STAND

Dominan- siepa- trone	Ongelet- terd	SubA- St.3	St. 4-6	St.7-8	Totaal
Vroudomi- nant	7(33.3%)	6(28.6%)	7(33.3%)	1	21(100%)
Vrou/Man	2(33.3%)	2(33.3%)	2(33.3%)	-	6(100%)
Man/Vrou	4(33.3%)	4(33.3%)	4(33.3%)	-	12(100%)
Ander	2	2	5	2	11
Totaal	15	14	18	3	50

Op grond van die berekenings by die vorige 6 tabelle, is dit moontlik om hier slegs deur inspeksie vas te stel dat daar geen betekenisvolle verskille is ten opsigte van opvoedkundige status van die vrou en die dominansiepatrone in die hoogste sowel as in die laagste stand nie. Daar is dus nie 'n samehang tussen die opvoedkundige status van die vrou binne 'n spesifieke stand en die dominansiepatrone binne daardie stand nie.

Ten slotte kan daar op gewys word dat in 24 van die gesinne in die laagste stand die vrou 'n hoër skoling as haar man gehad het. Die voorkoms van die verskillende domansiepatrone onder hierdie 24 gesinne is soos volg:

<u>Dominansiepatroon</u>	<u>Frekwensie</u>	<u>Totale Frekwensie</u>
Vroudominant	9	21
Vrou/Man	3	6
Man/Vrou	6	12
Ander	6	11
Totaal	24	50

Dit / ...

Dit is baie duidelik dat ook hierdie faktor geen verskille toon ten opsigte van die dominansiepatrone in die laagste stand nie.

10. Slot:

Uit die bespreking in hierdie hoofstuk is dit baie duidelik dat die hipotese aangaande die dominansiepatrone in die verskillende stande, naamlik dat in die hoogste stand die gesinne hoofsaaklik mandominant en sinkratiese patrone en in die laagste stand hoofsaaklik vroudominante patrone sal hê, as geldend aanvaar kan word.

So word in die hoogste stand hoofsaaklik drie tipes dominansiepatrone gevind, naamlik die mandominante, die man/sinkratiese en die sinkratiese patrone, terwyl in die laagste stand hoofsaaklik drie totaal verskillende dominansiepatrone gevind word, naamlik die vroudominante, die vrou/man en die man/vrou patrone. Die verskil in dominansiepatrone vir die verskillende maatskaplike stande is dan ook statisties betekenisvol.

Hierdie verskille in dominansiepatrone in die verskillende stande moet geïnterpreteer word in die lig van die historiese agtergrond en die faktore wat die gesinslewe van die Kaapse Kleurling help vorm het, sowel as in terme van die breër maatskaplike struktuur en milieu waarin die verskillende stande onder die Kaapse Kleurling beweeg en beweeg het.

Wat betref historiese agtergrond en lewensmilieu kan hier kortliks weer daarop gewys word dat die lewenswyse en toestande onder die seksies van die bevolkingsgroepe wie se nakomeling later die

laer / ...

laer stand sou vorm van so 'n aard was dat die vrou-dominante patroon daaruit kon ontwikkel. Die vernaamste van hierdie faktore was dan:

1. Die feit dat 'n groot seksie van die bevolking van al hul waardes gestroop was en nuwe waardes in 'n nuwe omgewing moes aanleer, sodat beheer oor die geslagtelike lewe verslap het.

2. As gevolg van (1) tesame met die feit dat die slawe nie vrylik toegelaat was om te trou nie, was daar 'n baie hoë persentasie buite-egtelike geboortes. Ook in gevalle van rassevermenging het dit grotendeels op 'n buite-egtelike basis plaasgevind. In hierdie gevalle was dit hoofsaaklik die vrou wat die verantwoordelikheid van die versorging van die kinders op haar moes neem, terwyl die man geen verantwoordelikheid geneem het nie. Die vrou het dus hierdeur 'n posisie wat met outoriteit bekleed was in die gesinslewe begin ontwikkel.

3. Verdere periodes van onrus, beweeglikheid en onstabiliteit met die vrywording van die slawe en met die verstedelikingsproses het die buite-egtelike geboortesyfers weer laat toeneem en weereens die posisie van die vrou ten opsigte van die outoriteit in die gesin gekonsolideer.

Opsommend kan dus gesê word dat dit hoofsaaklik die buite-egtelikheid en die faktore wat daartoe bygedra het, in welke geval die vrou alle verantwoordelikheid vir die versorging van die kinders op haar moes neem, tot hierdie vrou-dominante gesinstipe gelei het.

Daarenteen was die lewenswyse en toestande onder die seksies van die bevolkingsgroepe waaruit

die / ...

die hoër stand ontwikkel het, van so 'n aard dat die mandominante en later die sinkratiese patroon sou kon ontwikkel. Die vernaamste faktore wat hier 'n rol gespeel het, is:

1. Ten spyte van die feit dat hulle kulturele waardes ontnem is, het sommige slawe 'n betreklik stabiele lewe gelei, in baie noue kontak met die blankes, wie se waardesisteen hul mettertyd geabsorbeer en geïnternaliseer het en wie se gesinslewe mandominant geörienteerd was.

2. Sommige mans was in staat om tydens en selfs vòòr emansipasie, ekonomies onafhanklik en selfstandig te word. Van die ander bevolkings was daar ook mans wat daarin geslaag het om ekonomiese selfstandigheid te bereik. Hierdie mans het die verantwoordelikheid vir die versorging van die gesinne op hulle geneem en het so hul outoriteit in die huis versterk.

3. Die hoë persentasie sinkratiese gesinne in die hoogste stand kan gesien word in die lig van die ontwikkeling van die gesinslewe na industrialisasie en verstedeliking en die aanpassing van die gesin by 'n sterk gedifferensieerde maatskaplike struktuur. Hierdie gesinstipe het hoofsaaklik by die Westerse bevolkingsgroepe voorgekom nà bogenoemde omstandighede²⁴⁾ en waar die Kleurling in noue kontak met die blanke leef en ook aan die industrialiserings- en verstedelikingsproses onderhewig was, is dit te

verstane / ...

24) Burgess, E.W. en Locke, H.J., in hul boek The Family, (1953), wys byvoorbeeld daarop dat die Amerikaanse gesin in 'n mindere of meerdere mate in 'n oorgangsproses is na 'n gesinstipe wat as die "companionship" gesin bekend staan.

verstane dat hierdie sinkratiese gesinstipe ook onder hierdie bevolkingsgroep sal voorkom.

Dit is baie duidelik dat die ontwikkeling van die mandominante en die vroudominante patrone binne die gesin nou saamhang met die ontwikkeling van 'n verantwoordelikeheidsin by die man om die vrou en die kinders wat hy by haar het, te versorg. In geval van buite-egtelikheid waar die man geen verantwoordelikeheid wil neem om vir sy vrou en kinders te sorg nie en waar die versorging aan die vrou oorgelaat word, het die vroudominante gesin ontwikkel, terwyl die mandominante gesin ontwikkel het in die gevalle waar die man ekonomies selfstandig geword het en die verantwoordelikeheid vir die versorging van sy gesin aanvaar het.

In gesinne in die laagste stand waar die man ten spyte van lae geleerdheid en ongeskoolde werk dus die verantwoordelikeheid van die versorging van die gesin op hom neem, sal hy dus meer gesag hê as in die gesinne waar hy nie die verantwoordelikeheid wil neem nie en alles aan die vrou oorlaat.

Nie slegs ekonomiese selfstandigheid dra by tot die ontwikkeling van hierdie verantwoordelikeheidsin nie, maar ook ander maatskaplike faktore kan dit te weeg bring. So byvoorbeeld was daar drie van die mans in die laagste stand gesinne wat beweer het dat hul vroeër drank misbruik het. Gedurende daardie tyd het hulle geen belangstelling in hul huise en gesinne getoon nie, wou geen verantwoordelikeheid op hul neem nie en het alle seggenskap aan die vrou oorgelaat ten opsigte van algemene besluite, huishouding en kinderversorging. Die

dominansiepatroon / ...

dominansiepatroon was dan ook gedurende daardie tyd tipies vroudominant. Toe hierdie drie mans egter gerehabiliteer is, het hul al hoe meer belangstelling in hulle gesinne begin toon, wou hul ook outoriteit ten opsigte van gesinsaangeleenthede hê en het hul 'n gevoel van verantwoordelikheid teenoor hul gesinne begin ontwikkel. Gevolglik het die dominansiepatroon begin verander in hierdie drie gesinne en ten tyde van die studie het twee van hierdie gesinne 'n vrou/man patroon gehad en een 'n sinkratiese patroon. Hulle is ook as sodanig geklassifiseer.

In 'n ander gesin met 'n vroudominante patroon in die laagste stand, het die man (met st. 8) beweer dat hy heeltemal sy verantwoordelikheid besef, maar dat hy nie by magte is om dit na te kom nie, weens die feit dat hy aan sterk drank verslaaf is en alleenlik wens te slaap as hy tuiskom en nie met gesinsake lastig geval wil wees nie. In 'n ander gesin weer het die vrou onomwonde beweer dat sy die een is wat al die besluite neem, daar iemand die leiding in die huis moet neem en haar man nie in staat is daartoe nie, omdat hy 'n alkoholis is. Ook hierdie gesin het 'n vroudominante patroon gehad.

Dit is 'n erkende feit dat die drankvraagstuk 'n groot probleem is by 'n groot seksie van die Kleurlingbevolking²⁵⁾ en dit kan 'n belangrike rol speel in die feit dat die man geen verantwoordelikheid wil aanvaar teenoor sy gesin nie, waardeur daar dan 'n vroudominante patroon sal ontwikkel.

Ongelukkig / ...

25) U.G. 33/1945, Verslag van die Kommissie van Onderzoek in sake Drankgebruik deur Kaapse Kleurling.

Ongelukkig is daar vir hierdie studie nie 'n opname gemaak van die drankmisbruik onder hierdie gesinne nie en is dit dus nie moontlik om vas te stel of daar 'n verdere verband is ten opsigte van drankmisbruik en die dominansiepatroon nie. Dit vorm egter 'n vrugbare onderwerp vir 'n verdere studie in hierdie verband.

Hierdie gebrek aan verantwoordelikheid moet gesien word in die lig van die feit dat die heersende waardesisteme van die verskillende rassegroepe waaruit die Kleurlinge ontwikkel het gedurende die historiese tydperk waarin bloedvermenging tussen hulle plaasgevind het, tot 'n groot mate afgebreek is en verval het en dat die persone in hierdie groepe nie daarin geslaag het om die waardes van die dominante bevolkingsgroep, naamlik die blankes, te internaliseer nie. Die motivering tot konformiteit ten opsigte van die dominante waardesisteen (naamlik dat die man verantwoordelik is vir die onderhoud van sy vrou en kinders en deel het in die gesinslewe) het dus in groot mate ontbreek en slegs as hierdie waardes ten opsigte van die gesin stadigaan geïnternaliseer word, sal die vroudominante gesin stadigaan begin verdwyn.

Die hoogste stand, wat, soos uit die historiese oorsig blyk, baie nouer ingeskakel was en is by die dominante blanke lewenspatroon kon makliker hierdie waardesisteen internaliseer en die feit, dat daar onder die hoogste stand geen vroudominante gesinne voorkom nie, toon dat die gesinne in hierdie stand reeds hierdie waardes geïnternaliseer het en dit handhaaf. Dit hang saam met die bewering van

Goode²⁶⁾ dat in die hoogste stand, om die status van die gesin te handhaaf, daar strenger konformiteit is tot heersende waardes, want indien dit nie geskied nie, kan die gesin sy status daardeur verloor. Die gesinne in die laagste stand kan makliker afwyk van die heersende waardepatroon, deurdat hul nie veel aan stand het om prys te gee nie - 'n faktor wat ook die ontwikkeling van die vroudominante gesin kan fasiliteer.

Wanneer die wyse waarop die vroudominante gesinstipe ontwikkel het onder die Negers in die Verenigde State van Amerika en onder die Kaapse Kleurling in Suid-Afrika in ooreenstemming geneem word, kan daar tot 'n belangrike hipotetiese slotsom in verband met die ontwikkeling van die vroudominante gesinstipe in die algemeen gekom word.

Dit blyk dat die vroudominante gesinstipe hoofsaaklik ontwikkel het onder omstandighede van maatskaplike omwenteling, onrus en desorganisasie. Dit kan dus hipoteties gestel word dat die vroudominante gesin hoofsaaklik 'n produk is van algemene desorganisasie en dat in tye van maatskaplike omwenteling waar desorganisasie vermeerder, die vroudominante patroon oor die algemeen meer dikwels sal voorkom. Hierdie bewering impliseer nie dat elke vroudominante gesin noodwendig 'n gedesorganiseerde gesin is nie. Kinders kan hierdie dominansiepatroon geïnternaliseer het in die sosialiseringproses in die gesin van oriëntasie, wat daartoe kan

lei / ...

26) Goode, W.J., "The Sociology of the Family", in die boek van Merton, R.K., et al, Sociology Today, pp. 191 - 193.

- 207 -

lei dat hierdie patroon van vroudominansie kan bly voortbestaan in die gesinne van voortplanting en dat hierdie gesinne wel goed georganiseerd is. Ook impliseer bogenoemde stelling hoegenaamd nie dat alle gedesorganiseerde gesinne noodwendig vroudominant is nie.

Bogenoemde stelling moet ook nie verkeerdelik geïnterpreteer word in die sin dat aangeneem word dat alle primitiewe samelewings waar matriargale gesinstelsels voorkom noodwendig gedesorganiseerd is nie - hulle mag inderdaad baie goed georganiseerd wees. Dit moet in gedagte gehou word dat in geeneen van hierdie samelewings met 'n matriargale stelsel, die man totale beheer verloor het in die gesinslewe, soos dit die geval is in die vroudominante gesinne onder die Kaapse Kleurling nie. In hierdie samelewings waar 'n matriargale gesinstelsel verkry word, is die man, hoewel hy nie outoriteit in sy eie gesin van voortplanting het nie, as 'n reël die hoof van sy suster se huishouding, waar hy dus die outoriteit het en is sy vrou weer op haar beurt onderworpe aan die outoriteit van haar broer. Malinowski sê byvoorbeeld in hierdie verband: "Under mother-right it is not the mother who wields coercive powers but her brother ..." ²⁷⁾ en later, "As we have seen in the detailed discussion of the institutions of one matrilineal society, the mother's brother, who represents

stern / ...

27) Malinowski, B., Sex and Repression in Savage Society, (1937), p. 269.

stern authority ... "28) 29)

Sodoende het die man dus nog outoriteit in gesinsangeleenthede, hoewel op 'n indirekte wyse en is die matriargale gesinstipe in primitiewe samelewings nie vergelykbaar met die vroudominante gesin onder die Kaapse Kleurling nie.

Bogenoemde bewering moet ook nie gesien word as 'n bewering aangaande die oorsprong van die matriargaat as sodanig nie en daar word hoegenaamd nie 'n evolusionistiese standpunt in hierdie verband ingeneem nie.

Die ontwikkeling van die vroudominante patroon word hier nie gesien in die lig van die ontwikkeling van 'n algemene kultuurpatroon nie, maar eerder in die lig van die ontwikkeling van die dominansiepatroon in die gesin ten opsigte van individuele gevalle binne 'n groep of samelewing waar maatskaplike omwenteling plaasvind en waar sterk desorganiserende faktore na vore tree. Sodoende word dit eerder as 'n afwyking vanaf die normaal-aanvaarde patroon beskou en kan dit gebeur / ...

28) Kursivering myne.

29) Ibid., p. 270. In hierdie verband kan daar ook verwys word na die werk van Ruth Benedict in Patterns of Culture, (1946), waar die gesinslewe van 'n primitiewe samelewing, die Dobu, bespreek word en waar daarop gewys word dat dit 'n samelewingsvorm is waar die man absoluut die minste te sê het in gesinsangeleenthede, daar dit 'n matriargale magsisteem sowel as 'n matrilokale vestigingsvorm het. Selfs in hierdie samelewing oefen die vrou se broer gesag oor haar huishouding en haar kinders uit. Die Trobiander soos deur Malinowski bespreek, het 'n moederregtelike gesin saam met patrilokale inwoning.

- 209 -

gebeur dat indien die maatskaplike desorganisasie uit die weg geruim word, die suiwer vroudominante patroon ook sal verdwyn.

'n Vraag wat in hierdie verband na vore tree is, wat gebeur in sulke vroudominante gesinne met die instrumenteel-volbrengende rolverdeling binne die gesin en of die vroudominansie dit op enige wyse beïnvloed. Aan hierdie vraag sal daar in die volgende hoofstukke vollediger aandag geskenk word.

HOOFSTUK VI

DIE ROLLE VAN DIE MAN EN VROU SOOS DEUR HULLESELF GEDEFINIEER

1. Inleiding:

Waar in die vorige hoofstuk slegs aan die outoriteitsaspek van die status-rolverdeling tussen die volwasse man en vrou in die nukleêre Kaapse Kleurling-gesin aandag gegee is, sal in hierdie hoofstuk meer in besonder gelet word op die wyse waarop die man en die vrou hul gesinsrolle definieer.

Gross wys in sy boek Explorations in Role Analysis¹⁾ daarop dat die navorser wat 'n studie en ontleding van rolgedrag maak, voor twee algemene probleme ten opsigte waarvan hy sekere spesifikasies moet maak, te staan kom.

Eerstens is daar die probleem van fokus en die wyse waarop die studie-onderwerp benader gaan word. In die ontleding van rolgedrag kan daar byvoorbeeld op 'n besondere verwagting (in 'n situasie) gekonsentreer word, of daar kan op die situasie self gekonsentreer word om sodoende vas te stel watter verwagtings aan 'n posisie in hierdie situasie geleë, gekoppel word. In hierdie verband kom die navorser ook te staan voor die graad van algemeenheid in rolgedrag, waar algemene funksie en mikroskopiese handeling die twee uiterstes illustreer.

Tweedens is daar die probleem van die roldefinierders in welke geval die navorser moet bepaal welke seksie van die bevolking hy gaan gebruik om die rolle te definieer. Gross²⁾ wys byvoorbeeld daarop dat / ...

1) Gross, N., et al., Explorations in Role Analysis, (1958), p. 70.

2) Ibid., p. 71.

dat baie outeurs van rolle praat as synde gedefinieer deur "die samelewing" of "groep" wat eintlik impliseer dat alle lede van die samelewing of die groep dieselfde definisie van elke rol daarop nahou. Dit sluit die differensiasie van rolle in, daar die verwagtings daar gestel vir die persone wat verskillende posisies beklee, verskil van mekaar. Alhoewel hierdie wyse van roldefinisie genoegsaam mag wees vir 'n breë beskrywing van die modale rolpatrone, is dit tog nodig dat die verskillende tipes persone wat die rolle definieer, en hul verhouding tot die status-rol wat hul besig is om te definieer, in navorsing van hierdie aard aangedui behoort te word. So wys Gross byvoorbeeld daarop dat daar drie vereistes is wat in aanmerking geneem behoort te word by die keuse van roldefinieerders, naamlik (a) die aantal verskillende posisies wat hierdie persone beklee, (b) die aantal persone wat elke posisie beklee, en (c) die verhoudings tussen hierdie posisies, waar daar onderskei word tussen die fokale posisie as 'n verwysingspunt en die kontraposisies binne die betrokke maatskaplike sisteem. Ter verduideliking gee Gross die volgende voorbeeld ten opsigte van die gesin:

"Consider the problem of the role definition of the position of the mother. Of the innumerable populations of role definers an investigator might specify, some examples are: incumbents of the focal position (mothers), incumbents of counter positions in the same social systems (fathers, sons, daughters), incumbents of positions in "external" social systems (for example, ministers or teachers), or incumbents of all the positions in the social system in which it is most centrally involved (for example, a mother, a father,

a son, a daughter), or the population of role definers might include various combinations of these examples".³⁾

Ter afsluiting kom hy tot die volgende gevolgtrekking:

"The particular population or populations of role definers that an investigator would use depends, of course, on the problem he is interested in examining. An anthropologist, for example, interested in understanding the "culture" of a particular society, might specify as his role definers a sample drawn from all the members of that society. At another level of analysis, an interest in the functioning of a less inclusive social system, for example a factory, might lead an investigator to specify all of the members of that social system as his role definers. Still another investigator, concerned with understanding the pathological behavior of one individual, might specify that individual as the only role definer of relevance to the problems in which the investigator is interested. Unless the problem is specified it is impossible to specify the appropriate set of role-definers. The main point here is that unless the role definers have been clearly specified, interpretation of research findings will remain ambiguous".⁴⁾

Waar die fokus in hierdie studie dan hoofsaaklik op die rol van die volwasse man en vrou in die nukleêre gesin as maatskaplike sisteem val, is die doel van die ontleding om te bepaal wat die definisies van die manlike en vroulike gesinsrolle is en ook om vas te stel watter maatskaplike relevante gedragsareas hierdie rolle binne die gesin as 'n maatskaplike sisteem behels. Die ontleding van gesinsrolle van die

volwasse / ...

3) Ibid., pp. 71 - 72.

4) Ibid., p. 72.

volwasse man en vrou word hier op 'n baie hoë algemeenheidsvlak gehou, en die navorser is nie geïnteresseerd in enige spesifieke verwagtings verbonde aan hierdie rolle nie, maar wel in 'n breë algemene beskrywing van die modale patrone van gedrag verbonde aan hierdie rolle.

Om hierdie roldefinisië te bepaal is besluit om slegs persone wat hierdie posisies self beklee in aanmerking te neem as roldefinieerders en om aan elk van hierdie persone die versoek te rig om beide die rol van die man en die vrou in hierdie verband te definieer. Op hierdie wyse word elke rol gedefinieer deur persone wat die fokale sowel as die kontraposisie beklee en is die rol van die man gedefinieer deur die mans sowel as die vrouens en die rol van die vrou deur die vrouens sowel as die mans. Hieruit blyk dit dat die persone in die ander twee kontraposisies in die gesin as 'n maatskaplike sisteem, naamlik die kinders van beide geslagte - seuns en dogters - nie ingesluit is as roldefinieerders van die twee volwasse rolle binne die gesin nie. Dit impliseer egter nie dat die rolsektore binne die volwasse rolle wat deur die ouer-kindverhouding gevorm word, verontagsaam word ten opsigte van die roldefinisie nie, daardie ouers gevra is om alle sektore en alle areas van relevante maatskaplike gedrag ten opsigte van hul eie rolle sowel as dié van hul eggenoot/e aan te gee. Sodoende kon hulle, indien hul dit as 'n belangrike aspek van hul eie rol ag, ook die sektore wat in verband staan met die resiproke rolverhoudings ten opsigte van die kinders, insluit in hul roldefinisië.

Geen persone buite die gesin as 'n maatskaplike sisteem is direk ingesluit as roldefinieerders nie,

maar / ...

maar dit moet in gedagte gehou word dat al die mans en ook sommige van die vrouens rolle buite die gesin, byvoorbeeld beroepsrolle, politieke rolle ens. beklee. Sodoende is menings van persone met rolle in ander maatskaplike sisteme nie totaal veronagsaam nie, maar daar moet onthou word, dat die persone wat hier as roldefinieerders opgetree het, hoofsaaklik ingesluit is as roldefinieerders vanweë die feit dat hulle self daardie spesifieke posisies, of kontraposisies binne die gesin as 'n maatskaplike sisteem beklee en nie omdat hulle spesifieke posisies in sisteme buite die gesin beklee het nie. Dit is logies dat die primêre bron van roldefinieerders, daardie persone sal wees wat self die posisie beklee en die rol van dag tot dag uitleef, of daardie persone wat kontraposisies in dieselfde maatskaplike sisteem beklee en baie nou in verband staan met die persone wat die fokale posisie beklee.

Die vrae wat gestel is om hierdie roldefinisies te bepaal, was op so 'n algemene vlak as moontlik gestel, met geen aanduiding van die kant van die navorser van wat sy verwag dat die antwoorde moet wees nie. Met ander woorde, die navorser het haar met die uitsonderinge hieronder vermeld, daarvan weerhou om enige spesifieke gedragsareas van die gesin as antwoorde in hierdie verband te suggereer. Die vrae is ook nie gestel in terme van die verwagtings inbegrepe in hierdie rolle nie, maar eerder in terme van algemene gedrag.

Die twee vrae wat aan beide die man en die vrou gestel is, is die volgende:

1. Wat sou u sê is die rol van die man in die gesin?

2. / ...

2. Wat sou u sê is die rol van die vrou in die gesin?

Die mans en vrouens in die gesinne in die hoogste stand het geen probleme ondervind om hierdie vrae te verstaan en te beantwoord nie. Sommige persone in die gesinne in die laagste stand het egter probleme ondervind. Gewoonlik kon hulle dadelik die vraag aangaande die rol van die vrou verstaan en beantwoord, maar die vraag aangaande die rol van die man kon hul nie altyd verstaan nie. Hul kon meestal die vraag beantwoord nadat 'n verduideliking gegee is, maar in die geval van 'n paar persone moes 'n antwoord gesuggereer word, om die persone te help om die vrae te verstaan. Hierdie persone het dan ook sonder uitsondering die rol van die man in terme van die gesuggereerde antwoorde gedefinieer, naamlik dat die man verantwoordelik is vir die finansiële onderhoud van die gesin. Hierdie antwoorde is ook geklassifiseer, maar met 'n aanduiding dat hulle gesuggereer was.

In die verwerking van hierdie gegewens, is die verskillende antwoorde sorgvuldig nagegaan om sodoende 'n aantal breë kategorië vas te stel, waarvolgens die antwoorde ingedeel kon word. Waar persone uitvoerige antwoorde gegee het, is die antwoorde dikwels verdeel in die basiese elemente en onder die verskillende hoofde geklassifiseer. Sodoende is die totale aantal reaksies dus meer as die aantal persone met wie die onderhoude gevoer is. Vervolgens word die wyse waarop die mans en vrouens hul eie, sowel as mekaar se rolle binne die gesin gedefinieer het, dus hier bespreek.

2. Gedragssareas in die Gesinsrolle van die Volwasse

Man en Vrou:

In die eerste instansie moet daar op gewys word dat hoewel die vrae deurgaans breed en algemeen gestel is, dit nie altyd so beantwoord is nie. Soms het die persone die rolle breed en algemeen gedefinieer, maar in sommige instansies het die persone gedetailleerde aktiwiteite opgenoem wanneer hulle hul eie rolle sowel as die van hul eggenoot/e beskryf het.

As voorbeeld kan die gebied van huishoudelike pligte genoem word. Persone wat die rol van die vrou breed en algemeen gedefinieer het, het byvoorbeeld beweerd dat sy oor die algemeen verantwoordelik is vir die huishouding, terwyl sommige persone, daarenteen, wat die rol in terme van gedetailleerde take omskryf het, beweer het dat sy etes voorberei, afstof, uitvee, beddens opmaak, ensovoorts. Waar die huishoudelike rol van die man gedefinieer is, is dit merendeels in terme van gedetailleerde take soos byvoorbeeld waterdra, houtkap, ensovoorts aangegee. Waar dit in algemene terme gedefinieer is, is dit beweer dat hy "vir die buitewerk" verantwoordelik is.

Vir die doeleindes van hierdie ontleding is die definisies wat in terme van gedetailleerde aktiwiteite aangegee is, geklassifiseer onder die breë algemene kategorië waarvan die aktiwiteite 'n deel uitgemaak het. Slegs een spesifieke aktiwiteit is in 'n kategorie op sigself geplaas, omdat so 'n groot aantal persone die rol van die vrou hiervolgens gedefinieer het, naamlik dat die vrou vir die voorbereiding van die maaltye verantwoordelik is. Ook die twee kategorië van reaksie in sake die huishoudelike rol van die man, soos hierbo aangegee, is onder aparte hoofde

getabuleer / ...

getabuleer en geklassifiseer.

Met die vasstelling van die kategorië waarvolgens die definisies van rolgedrag geklassifiseer kan word, is dit duidelik dat die rol van die vrou sowel as die van die man in hoofsaak in vier areas verdeel kon word en dat daar in sommige van hierdie areas variasies ten opsigte van verwagte gedrag kon voorkom.

In die volgende twee tabelle word die frekwensie waarvolgens die rol van die man en die vrou in die gesin in terme van hierdie kategorië gedefinieer is, aangetoon.

TABEL XXVI

ROL VAN DIE VROU, SOOS GEDEFINIEER DEUR MANS EN VROUENS VAN BEIDE STANDE

Definisie van die rol van die vrou	HOOGSTE STAND		LAAGSTE STAND	
	Vrou	Man	Vrou	Man
1. <u>Huishoudelike area</u>				
a. Die vrou is oor die algemeen verantwoordelik vir die interne organisasie en bestuur van en die pligte verbonde aan die huishouding	44	38	47	47
b. Die vrou is verantwoordelik vir die voorbereiding van die voedsel	7	2	45	27
2. <u>Area van Ouer-kindverhouding</u>				
a. Die vrou is verantwoordelik vir die fisiese versorging van die kinders en om in hul behoeftes te voorsien. Sy moet hulle die regte en goeie gedrag leer en oor die algemeen 'n goeie opvoeding gee	31	31	44	35
b. Die vrou is verantwoordelik vir die dissiplinering van die kinders	2	1	-	-
3. <u>Area van Man-vrouverhoudings</u>				
a. Die vrou is verantwoordelik vir die <u>fisiese versorging</u> van die man en sy moet na sy behoeftes omsien	6	3	6	8
b. In haar verhouding tot die man het die vrou 'n ondergeskikte posisie en na hom is sy tweede in bevel in die gesin	3	3	-	1
c. Die man-vrouverhouding is sinkraties van aard en sy is die vennoot van die man	6	6	-	-
d. In haar verhouding tot die man het die vrou die dominante posisie	-	-	-	1
e. In haar verhouding tot haar man moet haar gedrag sekere kwaliteite besit, nl. sy moet liefderik optree, warmte aan die huis gee en die dryfkrag agter sy werk wees	2	4	-	-
4. <u>Area van ekonomiese aktiwiteite</u>				
a. Vrou behoort of kan onder sekere omstandighede werk	2	-	1	-
b. Vrou behoort nie te werk nie - sy moet tuisbly en na kinders kyk	3	4	-	-
c. Vrou het 'n aandeel in die hantering van die geld	2	1	1	-

TABEL XXVII/ ...

TABEL XXVII

ROL VAN DIE MAN, SOOS GEDEFINIEER DEUR MANS EN VROUENS VAN BEIDE STANDE

	HOOGSTE STAND		LAAGSTE STAND	
	Vrou	Man	Vrou	Man
1. <u>Area van Ekonomiese Aktiwiteite</u>				
a. Die man is die hoofbroodwinner en hy moet in die finansiële behoeftes van die gesin voorsien	31	27	19(11) *	24(8) *
2. <u>Area van Man-vrouverhoudings</u>				
a. In die man-vrouverhouding het die man die dominante posisie en hy is hoof van die gesin	27	32	3	5
b. Die man is die raadgewer en hy moet leiding gee in die gesin	12	13	2	6
c. Die man-vrouverhouding is sinkraties van aard, en hulle is vennote van mekaar	6	7	-	1
d. In sy verhouding tot sy vrou moet sy gedrag sekere kwaliteite besit, nl. dat hy die steunpilaar is, veral in krisistye	3	1	-	2
e. Dit is die plig van die man om belangstelling in sy gesin te toon en aandag aan hulle behoeftes te skenk	5	3	4	3
f. In die man-vrouverhouding het die man 'n ondergeskikte posisie	1	-	8	9
3. <u>Area van man-kindverhoudings</u>				
a. Die man is daarvoor verantwoordelik om 'n goeie opvoeding aan sy kinders te gee en 'n voorbeeld vir hulle te wees	8	11	5	7
b. Die man is hoofsaaklik verantwoordelik vir die dissiplinering van die kinders	8	10	6	4
4. <u>Area van huishoudelike pligte</u>				
a. Die man is hoofsaaklik verantwoordelik vir die buitewerk	-	-	16	11
b. Die man het spesifieke huishoudelike pligte, soos houtkap en waterdra	1	-	16	13
5. <u>Rol ongedefinieerd</u>				
a. Die persoon was nie in staat om die rol van die man te definieer nie	-	-	6	1

*Die getalle tussen hakies is die persone aan wie hierdie betrokke antwoord gesuggereer is en wat die rol van die man as sulks gedefinieer het.

Dit / ...

Dit moet hier in aanmerking geneem word dat die vrae op so 'n breë en algemene wyse gestel is dat die informante nie noodwendig op al die verskillende areas van elke rol kommentaar hoef te gelewer het nie en hul kon sekere areas maklik uitgelaat het, indien hul op die oomblik net op daardie areas wat vir hulle die belangrikste was, gekonsentreer het. Gevolglik kon sekere areas meer dikwels genoem gewees het as andere, wat dan ook die geval was. So byvoorbeeld was daar slegs 'n geringe aanduiding dat die vrou ook 'n deel het aan die ekonomiese aktiwiteite van die gesin, maar oor die algemeen is hierdie area nie ingesluit by die definisie van die rol van die vrou nie, terwyl dit meestal ingesluit is by die definisie van die rol van die man.

Dit is dus nie wenslik om in hierdie verband enige statistiese afleidings te maak, of verskille in vertroubaarheid uit te toets, of om te beweer dat die een area belangriker is as die ander area omdat dit meer dikwels vermeld is nie. Daar sal dus net volstaan word met 'n beskrywing van die verskillende gedragsareas en watter persone die rol van die man en die vrou die meeste gedefinieer het volgens die verskillende gedragsareas.

Die aandag kan dus kortliks op die volgende gevestig word:

1.(a) Die area waarvolgens die rol van die vrou die meeste gedefinieer is, was dié van algemene huishoudelike pligte. Van al die verskillende groepe persone het die mans in die hoogste stand die rol van die vrou die minste in terme van huishoudelike pligte gedefinieer. Wat die definiëring van die rol van

die / ...

die vrou volgens spesifieke pligte betref - te wete voorbereiding van voedsel - was dit veral die persone in die laagste stand en by uitsteking die vroue hier, wat hiervan gebruik maak het. Die persone in die hoogste stand het oor die algemeen baie selde die rol van die vrou in terme van spesifieke huishoudelike pligte gedefinieer - die mans nog minder as die vrouens.

(b) Wat betref die definiering van die rol van die man in terme van huishoudelike aangeleenthede - algemene buitewerk, sowel as spesifieke take, is dit slegs persone in die laagste stand wat hiervan gebruik maak het - die vrouens meer dikwels as die mans. Slegs een man in die hoogste stand het beweer dat die man die vrou moet help met die huishoudelike aangeleenthede. Die feit dat die persone in die laagste stand geneig is om die rol van die man in terme van "buitewerk" te definieer, kan waarskynlik verklaar word deur die feit dat 'n groot persentasie mans en vrouens in die laagste stand van die platteland geëmigreer het, waar sogenaamde "buitewerk" tradisioneel die man se gebied is. Wat betref die definiering van die rol van die man in terme van waterdra en houtkap, moet daarop gewys word dat die gesinne in die laagste stand nie elektrisiteit in hul huise geïnstalleer het of water binnenshuis aangelê het nie, soos dit die geval is met die gesinne in die hoogste stand en dat dit blykbaar hoofsaaklik die man in die laagste stand is wat hierdie fisies inspannender werk verrig. Gevolglik het net persone in die laagste stand die rol van die man hiervolgens gedefinieer.

2. Ten opsigte van die area van kinderbeheer en versorging is dit interessant om daarop te let dat

die / ...

die vrou in hierdie verband gedefinieer word in terme van fisiese versorging en grootmaak van die kinders, terwyl die rol van die man meer dikwels gedefinieer word in terme van opvoeding oor die algemeen en in terme van 'n voorbeeld - dit wil sê 'n model - vir die kind te wees. Ook word die rol van die man hier gedefinieer in terme van die uitoefening van die tug, wat nie soseer die geval is met die definisie van die rol van die vrou nie. Dit strook natuurlik met die instrumenteel-volbrengende rolverdeling soos in hoofstuk I uiteengesit. Die mans en vrouens in beide stande definieer die rol van die vrou meer dikwels in terme van die verhouding tot die kinders as wat hulle die rol van die man daarvolgens definieer. Ook is die mans en vrouens in die hoogste stand meer geneigd daartoe om die rol van die man in terme van handhawing van tug van die kinders te definieer, as die mans en vrouens in die laagste stand.

3.(a) Hoewel kinders nie ingesluit is as roldefinierders nie, is die rol van die vrou, sowel as dié van die man meer dikwels in terme van die area van verhouding tot die kinders gedefinieer, as wat dit in terme van die verhouding tot mekaar (dit wil sê die man-vrouverhouding) gedefinieer is.

Wat die definisie van die rol van die vrou in terme van die man-vrouverhouding betref, kan kortliks op die volgende gewys word: (i) Dit is meer dikwels persone in die laagste stand - veral die mans - wat die rol van die vrou gedefinieer het in terme van die fisiese versorging van die man, (ii) persone in die hoogste stand het ook die rol van die vrou gedefinieer in terme van die versorging van die man, maar bo en

behalwe / ...

behalwe dit het slegs persone in die hoogste stand verwys na die outoriteitsposisie van die man teenoor die vrou, d.w.s. òf die vrou is ondergeskik aan die man, òf sy het 'n sinkratiese verhouding met die man. Ook is dit slegs persone in die hoogste stand wat verwys het na die emosionele kwaliteite wat die vrou moet toon in haar verhouding tot haar man.

Die feit dat die rol van die vrou in haar verhouding tot haar man deur sommige as ondergeskik gedefinieer word en deur ander as sinkraties, is in ooreenstemming met die dominansiepatrone wat onder die gesinne in die hoogste stand voorkom, soos in die vorige hoofstuk uiteengesit.

(b) Wat betref die definisie van die rol van die man in terme van sy verhouding tot sy vrou en die kwaliteit van sy gedrag teenoor sy vrou en sy gesin oor die algemeen, was dit ook in hoofsaak persone in die hoogste stand, mans sowel as vrouens, wat hierdie definisie gegee het. In hierdie verband is die rol van die man slegs in een kategorie, naamlik dat die man in sy gesin moet belangstel, ook deur persone in die laagste stand gedefinieer, maar die aantal persone in hierdie geval was baie klein.

Die verklaring van die feit dat daar ten opsigte van die rol van die man in sy verhouding teenoor sy vrou differensiële verwagtings is, veral wat betref die outoriteitsposisie, naamlik dat hy hoof van die huis, leier van die gesin, of dat daar 'n sinkratiese verhouding is, moet gesoek word in die feit dat daar verskillende dominansiepatrone in die gesinne in die hoogste stand voorkom, soos in die vorige hoofstuk aangetoon.

Die definisie van die rol van die man in terme van ondergeskiktheid aan die vrou, is slegs deur mans en vrouens in die laagste stand gegee, wat weereens strook met die tipe dominansiepatroon wat onder die gesinne in die laagste stand voorkom. So byvoorbeeld weerspieël die feit dat daar in die laagste stand sewe persone is wat in gebreke bly om die rol van die man te definieer 'n tendens dat die man geen of weinig aandeel neem in gesinsangeleenthede. Dit impliseer dus 'n vroudominante patroon.

Ten opsigte van die definiëring van die rolle van die man en die vrou in terme van hul verhoudings tot mekaar, kan ten slotte opgemerk word dat die mans en die vrouens in die gesinne in die hoogste stand oor die algemeen meer bewus is van die interpersoonlike verhoudings tussen die eggenotes en die feit dat hulle mekaar emosioneel kan ondersteun, as wat die mans en die vrouens in die gesinne in die laagste stand is.

4. Uit die voorafgaande besprekings van die kategorie in die tabel, blyk dit baie duidelik dat die voorsiening in die finansiële behoeftes van die gesin[†] en die verdien van die inkomste deel vorm van die rol van die man. Beide die mans sowel as die vrouens in die hoogste sowel as die laagste stand definieer die rol as sodanig, hoewel onthou moet word dat hierdie antwoorde aan 'n sekere persentasie mans en vrouens in die laagste stand gesuggereer is. Hoewel die vrou en die rol wat sy speel ook in hierdie verband en in verband met die hantering van geld, genoem is, is sy nooit genoem as die hoofbroodwinner nie.

Selfs in die breë definisies van die rol van die man en die vrou skemer die volbrengende aard van die

rol / ...

rol van die vrou, naamlik dat sy verantwoordelik is vir die huishouding,⁵⁾ die versorging van die kinders en dat sy emosionele steun aan die man moet gee, en die instrumentele aard van die rol van die man, naamlik verdienste van 'n inkomste en handhawing van dissipline ten opsigte van die kinders, deur. Gevolgtrekkings in hierdie verband sal egter op 'n later stadium gemaak word, nadat daar 'n meer detailontleding van hierdie spesifieke areas waarin die rolgedrag van die man en die vrou verdeel kan word, gedoen is.

Waar in hierdie hoofstuk 'n algemene aanduiding gegee word van die verskillende areas van gedrag waarin die rolle van die man en die vrou verdeel word, naamlik;

1. huishoudelike area,
2. area van kinderbeheer en kinderversorging,
3. area van ekonomiese aktiwiteite en
4. area van man-vrouverhouding,

sal daar dan in die volgende hoofstuk aandag geskenk word aan 'n gedetailleerde ontleding van die spesifieke gedrag in hierdie areas, veral wat betref eersgenoemde drie areas.

Wat betref die verhoudingspatroon tussen die man en die vrou wat 'n baie belangrike sektor vir beide die manlike sowel as die vroulike rol is, sal daar

nie / ...

5) Hoewel die huishoudelike pligte primêr instrumenteel van aard is, het dit 'n volbrengende byfunksie deurdat die gesinslede op die wyse versorg word en dit die instandhouding van die gesin daarstel. Zelditch wys byvoorbeeld daarop dat die vrou deurdat sy tuisbly die integrerende funksie in die gesin simboliseer.

nie 'n aparte afdeling aan detailontleding bestee word nie om die volgende redes:

1. Daar is reeds in 'n vorige hoofstuk uitvoerige aandag bestee aan die outoriteitsaspek van die verhouding tussen die man en die vrou in die gesin as 'n maatskaplike sisteem.

2. In die volgende hoofstuk word die verskillende aktiwiteite en die neem van besluite ten opsigte van hierdie aktiwiteite, binne die verskillende gedragsareas ontleed in terme van die verhouding tussen die man en die vrou. 'n Studie van genoemde gedragsarea is dus geïmpliseerd in die verdere ontledings en dit is nie nodig om 'n aparte afdeling daaraan te wy nie.

3. Kommunikasie tussen Man en Vrou:

Daar is egter tog een aspek van die man-vrou-verhouding wat kortliks bespreek moet word en wat nie in direkte verband met die ander drie genoemde gedragsareas staan nie. Die rol van die man word in 'n groot mate gedefinieer in terme van ekonomiese aktiwiteite, naamlik dat hy 'n inkomste moet verdien. Dit het die gevolg dat hy 'n groot deel van die dag weg is van sy huis, terwyl die vrou met die huishoudelike pligte en die versorging van die kinders besig is. Die vraag wat nou na vore kom is of daar enige kommunikasie is tussen die man en die vrou aangaande hierdie twee gedragsareas terwyl hulle weg is van mekaar.

Om dit na te gaan is die volgende twee vrae aan beide die man en die vrou gestel:

1. Behoort 'n man en 'n vrou die gebeure wat daagliks tuis plaasvind terwyl hy by sy werk is, met mekaar te bespreek?

2. Behoort 'n man en vrou probleme aangaande die man se werk met mekaar te bespreek?

Hoewel die vrae op 'n onpersoonlike wyse gestel is, het die meeste persone dit op hulself toegepas en geantwoord in terme van wat hulself doen. Geen vrae is gestel om die kwaliteit van hierdie kommunikasie vas te stel nie, nog minder is hulle gevra om hul antwoorde te motiveer. Nogtans het 'n groot aantal persone wel hul antwoorde gemotiveer. Vervolgens volg 'n ontleding van die antwoorde op hierdie twee vrae:

HOOFSTUK XXVIIIBESPREKING VAN DIE HUISHOUDELIKE AANGELEENTHEDE DEUR DIE MAN EN DIE VROU

BESPREKING VAN HUISHOUDELIKE AANGELEENTHEDE	HOOGSTE STAND		LAAGSTE STAND	
	Mans	Vrouens	Man	Vrouens
Nee, hulle bespreek dit nie - hy stel nie belang nie en sy vertel hom niks nie	1	-	5	4
Nee, net as iets buitengewoons gebeur of as dit hom aangaan, sal sy hom vertel	-	1	4	7
Ja, hulle praat met mekaar en hy stel belang in die huishoudelike aangeleenthede	18	20	24	24
Ja, dit is hulle plig om oor die huishoudelike aangeleenthede te praat	18	16	14	12
Ja, hulle behoort alles omtrent mekaar te weet - dit verbeter die verhouding tussen die man en die vrou en gesinsverhoudings oor die algemeen	9	15	2	3
Ja, dit gee aan die vrou morele ondersteuning as hy belangstelling toon	5	3	1	-
TOTAAL JA	49	49	41	39
TOTAAL NEE	1	1	9	11

TABEL XXIX / ...

HOOFSTUK XXIXBESPREKING VAN WERKSPROBLEME VAN MAN DEUR MAN EN VROU

BESPREKING VAN MAN SE WERKSPROBLEME	HOOGSTE STAND		LAAGSTE STAND	
	Mans	Vrouens	Mans	Vrouens
Nee, dit is nie die regte ding nie en dit is nie nodig dat 'n man en vrou sy werksprobleme bespreek nie	2	1	11	7
Nee, behalwe in uitsonderlike gevalle of as iets ernstigs gebeur	-	1	8	5
Ja, hy vertel haar sy probleme en sy is geïnteresseerd in sy werk	23	22	20	26
Ja, hy vertel haar, maar slegs of hy moeg is en hoe hy oor die algemeen voel	4	4	7	6
Ja, want die vrou kan hom goeie advies en wenke gee en oor die algemeen help	11	8	-	2
Ja, want sy gee hom aanmoediging en emosionele steun - sy is die dryfkrag agter sy sukses	13	12	1	1
Ja, dit verbeter die gesinsverhoudings en verhouding tussen man en vrou	4	8	4	4
TOTAAL JA	48	48	31	38
TOTAAL NEE	2	2	19	12

Wanneer / ...

Wanneer hierdie twee tabelle nagegaan word kom die volgende duidelik na vore:

1. Negatiewe en gedeeltelik negatiewe antwoorde op beide die vrae, naamlik of die man en die vrou hul sake en werk met mekaar bespreek, is feitlik uitsluitlik deur mans en vrouens in die laagste stand aangegee. Ook is die aantal negatiewe reaksies op die vraag oor bespreking van die probleme van die man se werk groter as op die vraag oor die bespreking van die huishouding.

2. Bloot positiewe antwoorde ten opsigte van die vraag oor bespreking van die vrou se huishoudelike aangeleenthede, kan in twee klasse verdeel word, naamlik (a) Ja, hulle doen dit.

(b) Ja, dis hulle plig om dit te doen.

Die hoogste persentasie antwoorde vir die mans en vrouens in beide stande val in hierdie kategorieë. Die enigste verskil hier is dat mans en vrouens in die laagste stand meer geneigd was om bloot "ja" te antwoord en minder in terme van verpligting in hierdie opsig, terwyl die mans en vrouens in die hoogste stand hierdie twee antwoorde min of meer eweveel gegee het.

Ook kan die bloot positiewe antwoorde op die vraag of die werksprobleme van die man bespreek moet word, in twee onderafdelings verdeel word, naamlik

(a) bloot net "ja", en

(b) "ja", maar slegs sekere aspekte oor hoe hy voel, of anekdotes in verband met die werk en nie probleme nie".

In beide die stande het die grootste aantal mans en vrouens net bloot "ja" geantwoord en hoewel daar baie minder persone antwoorde gegee het dat net sekere aspekte bespreek kan word, as die blote

"ja"-antwoorde / ...

"ja"-antwoorde, is daar hier ook nie juis 'n verskil tussen die aantal persone in die hoogste en laagste stande wat hierdie antwoorde gegee het nie.

Daar moet op gewys word dat dit slegs die bespreking van die vrou se dag tuis deur die man en die vrou is wat deur sommige persone as verpligtend gesien is, terwyl 'n bespreking van die man se probleme by sy werk, nie deur een as verpligtend gesien is nie.

3. In die oorblywende kategorieë was die antwoorde almal ten gunste van kommunikasie, maar die antwoorde is almal gemotiveerd in hierdie gevalle. Gemotiveerde antwoorde het oor die geheel veel minder voorgekom as blote "ja"-antwoorde, waarskynlik omdat motivering nie direk gevra is as deel van die antwoorde nie. Wat motivering betref, word daar oor die algemeen drie breë kategorieë verkry, naamlik;

(i) dat as hulle hul probleme met mekaar bespreek, word morele en emosionele ondersteuning en aanmoediging gekry. Hierdie tipe antwoorde is hoofsaaklik deur mans en vrouens in die hoogste stand gegee en dit word ook meer dikwels gebruik in die bespreking van die werksprobleme van die man, waar hy dan emosionele steun by die vrou kan kry;

(ii) dat die man goeie raad by die vrou kan kry wat hom in sy werk kan help. Hierdie argument word ook in hoofsaak deur mans en vrouens in die hoogste stand gebruik;

(iii) dat indien hulle hul probleme met mekaar bespreek hulle mekaar beter sal verstaan en dat dit hulle verhouding verbeter. Ongeveer 'n gelyke aantal persone in die hoogste en laagste stand het die argument gebruik in die bespreking van die

werksprobleme / ...

werksprobleme van die man. Hierdie argument is egter ten opsigte van bespreking van die huishoudelike aangeleenthede die meeste deur die mans en die vrouens in die hoogste stand gebruik.

4. Resumé:

In die samevatting van hierdie hoofstuk kan daarop gewys word dat in die breë definiëring van hulle rolle daar vir die man en die vrou veral vier gedragsareas in die gesin sterk na vore gekom het, naamlik:

- (i) Huishoudelike area
- (ii) Area van kinderbeheer en -versorging
- (iii) Area van ekonomiese aktiwiteite en
- (iv) Area van man-vrouverhoudings.

Waar daar in die volgende hoofstuk aandag geskenk sal word aan die detailontleding van eersgenoemde drie areas, word daar nie 'n aparte afdeling gewy aan die area van man-vrouverhoudings nie, aangesien dit die dominerende faktor is in die ontleding van die gegewens oor die algemeen. So is byvoorbeeld in die vorige hoofstuk 'n ontleding van die magsgosisie tussen die man en die vrou in die gesin gemaak en word daar 'n weerspieëling van hierdie verskil in magsgosisie vir die verskillende stande ook gevind in die breë definisie van die manlike en vroulike gesinsrolle, wat dan ook strook met die reeds bevestigde hipotese.

Slegs aan een enkele aspek ten opsigte van die area van man-vrouverhoudings word daar meer in besonder aandag gegee, te wete of daar kommunikasie tussen die man en die vrou is ten opsigte van die huishoudelike aangeleenthede waarmee die vrou die hele dag besig is en die probleme in verband met die werk van die man waarmee hy die heeldag besig is.

Opsommend kan in hierdie verband gesê word dat daar oor die algemeen wel kommunikasie plaasvind tussen die man en die vrou aangaande hulle respektiewelike gebiede en dat in gevalle waar dit nie plaasvind nie, dit hoofsaaklik in die laagste stand voorkom.

Die mans en die vrouens in die hoogste stand is oor die algemeen baie meer bewus van die belangrikheid van die kommunikasie tussen die man en die vrou aangaande hulle onderskeie gebiede vir die handhawing van die interpersoonlike verhoudings binne die gesin. Hulle is ook meer bewus van die resiprokale aanmoediging en emosionele steun wat die eggenotes aan mekaar gee deur sake met mekaar te bespreek, as wat die mans en die vrouens in die laagste stand daarvan bewus is. Dit skyn dus asof daar 'n sekere element van volbrengendheid in die gesinne in die hoogste stand, beide ten opsigte van die rol van die man en die rol van die vrou, maar veral laasgenoemde, op 'n bewustelike vlak plaasvind wat nie in die gesinne in die laagste stand gevind word nie.

As in aanmerking geneem word dat die emosionele stabilisering van die volwasse individu een van die gespesialiseerde funksies van die hedendaagse Westerse gesin is, skyn dit asof hierdie funksie in die gesinne in die hoogste stand meer bewustelik tot uiting kom, as wat dit die geval is met die gesinne in die laagste stand.

HOOFSTUK VII

DIE ROLLE VAN DIE MAN EN DIE VROU IN DIE VERSKILLENDE GEDRAGSAREAS IN DIE GESIN

A. INLEIDING

Terwyl in die vorige hoofstuk slegs aan die definiering van die rolle van die man en die vrou en die vasstelling van hul gedragsareas in die gesin oor die algemeen aandag geskenk is, sal in hierdie hoofstuk 'n detailontleding van die handeling en verantwoordelikhede van die man en die vrou in elkeen van hierdie areas gedoen word.

In ooreenstemming met die definisie van die begrip rol is vrae op twee maniere aan die informante gestel. Eerstens is daar aan die rolverwagtingsaspek aandag geskenk deur vas te stel wie in 'n spesifieke area die verantwoordelikheid behoort te dra en behoort op te tree.

Tweedens is daar gepoog om vas te stel wie in werklikheid die verantwoordelikheid aanvaar in en werklik die handeling wat konstituerend is van elke gedragsarea, uitvoer. Om dit te kon vasstel is ten opsigte van elke spesifieke handeling die volgende drie vrae gevra:

- (1) Wie doen dit?
- (2) Wie help daarmee?
- (3) Wie besluit daaroor?

Vir die ontleding van die gegewens aangaande die werklike rolgedrag is hoofsaaklik die twee vrae oor wie dit doen en wie daaroor besluit in aanmerking geneem. Met behulp van hierdie twee vrae is daar 'n aantal handelingspatrone vasgestel en is elke gedragsarea in die gesin volgens hierdie

handelingspatrone / ...

handelingspatrone ontleed.

Deur die vel van beslissings ten opsigte van die spesifieke handelinge as uitgangspunt te neem, is die volgende handelingspatrone vasgestel:

(i) Vrou-outonoom, dit wil sê waar die vrou die beslissings vel ten opsigte van die spesifieke items en ook die handelinge self uitvoer.

(ii) Vrouleierskap, dit wil sê waar die vrou self die beslissings vel ten opsigte van die spesifieke items maar waar iemand anders die handeling uitvoer, byvoorbeeld 'n seun, òf 'n dogter, òf 'n bediende, òf 'n inwonende lid, òf die man òf beide die man en die vrou.

(iii) Manoutonoom, dit wil sê waar die man die beslissings vel ten opsigte van elke spesifieke item en ook die handelinge self uitvoer.

(iv) Manleierskap, dit wil sê waar die man self die beslissings vel ten opsigte van die spesifieke items maar waar iemand anders die handeling uitvoer, soos byvoorbeeld die seun, die dogter, inwonende verwant of nie-verwant, die vrou, of beide die man en die vrou.

(v) Sinkraties, dit wil sê waar die man en vrou saam besluit en òf die vrou, òf die man òf beide saam, òf van die kinders, die handeling uitvoer.

B. HUISHOUDELIKE AREA

1. Verwagte Gedrag van die Man en die Vrou:

Die verantwoordelikheid vir die huishoudelike area word honderd persent aan die vrou toegeskryf. Op die vraag wie oor die algemeen vir die huishoudelike pligte verantwoordelik behoort te wees, het al die mans en die vrouens in die hoogste sowel as in

die / ...

die laagste stand, sonder uitsondering die vrou aangewys as hierdie persoon.

Dit wil egter nie sê dat die man hoegenaamd geen aandeel in die huishoudelike aangeleenthede het nie, en dat daar niks van hom in hierdie verband verwag word nie. Om te bepaal welke verwagtings daar ten opsigte van die gedrag van die man in verband met huishoudelike aangeleenthede gekoester word, is daar dan twee vrae gestel naamlik, of die man die vrou behoort te help met die huishoudelike pligte en, indien wel, watter tipe pligte hy kan waarneem.

Die wyse waarop die mans en die vrouens van die hoogste stand sowel as die laagste stand op die eerste vraag geantwoord het, word in die onderstaande tabel weergegee:

- 237 -

TABEL XXXVERWAGTINGS INSAKE HULP VAN DIE MAN IN DIE HUISHOUDE-
LIKE AREA

REAKSIES	HOOGSTE STAND		LAAGSTE STAND	
	Man	Vrou	Man	Vrou
1. Nee, hy stel nie belang nie, want hy is self moeg na hy lang ure gewerk het. Die man se werk is buite en dit is net 'n lui vrou se man wat haar help ..	2	4	10	5
2. Ja, hy behoort en sommige doen dit, maar dit is <u>haar</u> werk, en haar man doen dit nie .	-	-	1	8
3. Nee, nie as sy nie werk nie - as sy werk sal hy haar help, anders nie	2	2	-	-
4. Ja, hy doen dit beslissig want hy het dit vroeër geleer. Dit is bevordelik vir huweliksgeluk	9	5	6	5
5. Ja, voorwaardelik - hy kan help, <u>maar nie gereelde pligte nie</u> , dan voel hy geforseerd. Tipes antwoorde hier is bv.: As hy siek is; as sy baie besig is; as sy dit nie alleen kan doen nie; as hy sien waar hy 'n kans het; dit moet spontaan wees	37	39	33	32
Totaal	50	50	50	50

Soos uit die tabel gesien kan word is die belangrikste wat in hierdie verband na vore tree die feit dat dit beklemtoon word dat die man die vrou kan help, maar slegs onder sekere omstandighede, dat hy nie gereelde huishoudelike pligte moet hê nie en dat hierdie hulp spontaan van aard moet wees. Verreweg die

meerderheid / ...

meerderheid van persone in altwee die stande (gemiddeld 71%) het hierdie vraag so beantwoord, hoewel meer persone in die hoogste stand (74% van die mans en 78% van die vrouens) die vraag so geantwoord het, as wat die persone in die laagste stand (64% van die vrouens en 66% van die mans) dit gedoen het.

Die verwagting in hierdie verband is dus in hoofsaak, dat die man geen verantwoordelikheid dra ten opsigte van huishoudelike aangeleenthede nie, dat hy geen spesifieke verpligtinge in hierdie verband het nie, maar dat hy die vrou in 'n helpende kapasiteit bystaan.

Die persone wat beweer het dat die man beslis die vrou moet help en dit dus as 'n verpligting gestel het, is veel minder in vergelyking met die vorige groep antwoorde bespreek. Altesaam slegs 10% van die vrouens en 15% van die mans van die hele monstergroep het hierdie antwoorde verstrek. Min of meer 'n gelyke aantal persone in die hoogste en laagste stand het hierdie tipe antwoord verstrek.

Dit is ook slegs 'n klein persentasie persone wat hier 'n negatiewe antwoord gegee het, naamlik dat die man glad nie behoort te help nie, of dat hy dit glad nie doen nie. Dit is dan ook meer die persone in die laagste stand wat hierdie tipe antwoord verstrek het (26% vrouens en 22% mans) as wat dit die persone in die hoogste stand was (8% mans en 12% vrouens).

Op die vraag oor watter tipe werk die man die vrou mee kan help, is 'n verskeidenheid pligte aangetoon, soos uit die onderstaande tabel blyk.

- 239 -

TABEL XXXI

TAKE WAARMEE DIE MANS DIE VROUENS BEHULPSAAM KAN WEES

TIPE WERK	ANTWOORDE VAN PERSONE IN			
	HOOGSTE STAND		LAAGSTE STAND	
	Vrou	Man	Vrou	Man
Buitewerk	4	-	2	2
Houtkap	-	-	7	8
Waterdra	-	-	4	6
Swaarder Werk	3	5	4	6
Vloere en meubels poli- toer	6	8	3	1
Die huis (gebou) skoon- maak	8	5	2	2
Skottelgoed was	13	6	8	2
Koskook	7	7	18	7
Uitvee en afstof	3	2	3	4
Huis aankant maak	6	4	8	3
Vuur opmaak	2	1	1	3
Algemene Hulp en Help waar hulp nodig is	8	19	7	18
Help met kinders saans	18	12	15	5

Uit hierdie tabel is dit baie duidelik dat dit oor die algemeen van die man verwag word om met 'n verskeidenheid take te help, alhoewel hy geen spesifieke verantwoordelikhede of gereelde pligte in hierdie verband hoef te verrig nie.

Oor die algemeen kan dit gesê word dat die mans in die hoogste sowel as die laagste stand baie meer geneigd was om te praat in terme van algemene hulp en hulp waar nodig, as wat die vrouens in beide stande daartoe geneigd was. Die vrouens, daarenteen, was weer meer as die mans geneigd om spesifieke take soos

skottelgoedwas / ...

skottelgoedwas en huis aankant maak aan te dui as take waarmee die mans behulpsaam kan wees.

Dit is hoofsaaklik die mans en die vrouens in die laagste stand wat verwag dat die man met sekere spesifieke take soos houtkap en waterdra behulpsaam moet wees, 'n feit wat reeds in die vorige hoofstuk bespreek is.¹⁾ Daarenteen verwag die mans en vrouens in die hoogste stand dat die mans met 'n ander tipe spesifieke taak, naamlik meubels en vloere politoer en skoonmaak van die huis (gebou) behulpsaam sal wees.

'n Baie belangrike feit wat hier genoem kan word is dat 'n redelike groot persentasie van die vrouens in die laagste stand (36%) verwag dat die man met die kosmaak moet help. In die hoogste stand is daar ook 'n aantal mans en vrouens wat verwag dat die man met kosmaak behulpsaam moet wees, maar dit is veel minder as in eersgenoemde geval (14% altesaam).

Ten slotte moet die aandag daarop gevestig word dat 36% van die vrouens in die laagste en 30% van die vrouens in die hoogste stand verwag het dat die mans saans as hulle tuiskom, met die kinders behulpsaam moet wees, teenoor slegs 24% van die mans in die hoogste en 10% van die mans in die laagste stand. Hierdie feit sal in die afdeling kinderbeheer en versorging weereens aangeraak word.

2. Werklike Gedrag in die Huishoudelike Area.

Afgesien van die verwagte gedrag is die werklike gedrag en beslissings in verband daarmee in die huishoudelike area ook van belang, en hierdie aspekte word in die onderstaande tabelle ten opsigte van die hoogste en die laagste stand respektieflik uiteengesit.

TABEL XXXII / ...

1) Sien in hierdie verband hoofstuk VI afdeling 2.

TABEL XXXII

TAAKVERRIGTINGS EN BESLISSINGS IN HUISHOUDELIKE AREA VAN GESINNE IN DIE HOOGSTE STAND

ITEMS	VROU BESLUIT							MAN BESLUIT				BEIDE BESLUIT			TOTAAL
	* Vrou doen	Dogter doen	Inwonende vroulike lid doen	Bediende doen	Seun doen	Man doen	Beide doen	Man doen	Seun doen	Vrou Dogter doen	Beide doen	Man doen	Vrou doen	Beide doen	
1. Vuur aansteek	27	-	-	1	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	31
2. Ontbyt man	42	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	1	1	47
Ontbyt vrou en kinders	48	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	50
3. Tafel dek, oggend ..	39	7	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	48
Skottelgoed was ...	39	5	2	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
4. Toe broodjies man en kind	46	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	49
Uitvee en afstof ..	46	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Beddens opmaak	45	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Wasgoed doen	30	1	-	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Stryk	38	2	1	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Klere verstel	45	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Middagete maak	48	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Tafel dek	41	5	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Was en opruim	37	7	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Berei aandmaal	48	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Tafeldek, aand	26	19	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
5. Was en opruim	26	20	1	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	52
6. Houtkap	5	-	-	-	6	-	-	17	5	-	-	-	-	-	33
7. Sorg dat tuin net is	2	1	-	-	2	-	-	30	2	-	2	2	-	1	42
Sorg dat erf net is	7	-	1	-	3	-	-	35	3	-	-	-	-	1	50
Instandhouding van huis	1	-	-	-	1	3	-	42	1	-	-	-	2	-	50

*Vir een gesin hier waar die skoondogter inwoon, het sy alles saam met die vrou gedoen en besluit, maar die items is geklassifiseer onder vrou doen - vrou besluit.

- 1) 19 Gesinne het elektriese stowe.
- 2) In 3 gevalle eet die man nie ontbyt nie.
- 3) In 2 gevalle word nie tafel gedek nie.
- 4) In 1 geval word nie toe broodjies gemaak nie.
- 5) In twee gevalle is gesinne dubbel geklassifiseer, omdat beide seuns en dogters die vrou help was en opruim het.
- 6) Twee gesinne het elektriese stowe, maar het kaggels waarvoor hout gebruik word.
- 7) In agt gevalle is daar nie tuine nie.

Wanneer die ander vroulike inwonende lid besluit, word dit as vrou besluit getel.

TABEL XXXIII/ ...

TABEL XXXIII

TAAKVERRIGTINGS EN BESLISSINGS IN HUISHOUDELIKE AREA VAN GESINNE IN DIE LAAGSTE STAND

ITEMS	VROU BESLUIT							MAN BESLUIT				BEIDE BESLUIT			TOTAAL
	Vrou doen	Dogter doen	Inwonende Vr. lid doen	Bediende doen	Seun doen	Man doen	Beide doen	Man doen	Seun doen	Dogter doen	Beide doen	Man doen	Vrou doen	Beide doen	
1. Vuur aansteek	24	7	-	-	2	1	-	11	2	2	-	-	-	-	49
2. Ontbyt vir man	38	4	-	-	-	1	-	5	-	-	-	-	-	-	48
Ontbyt vrou en kinders	43	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
3. Tafeldek, oggend ..	33	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	37
4. Skottelgoed was ...	32	11	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	49
5. Toebroodjies man en kind	42	2	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	47
Uitvee en afstof ..	37	9	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Beddens opmaak	45	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Wasgoed doen	46	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Stryk	45	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Klere verstel	48	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
6. Middagete maak	38	3	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	46
7. Dek tafel	30	4	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	39
8. Was en opruim	33	8	6	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	48
Berei aandmaal	46	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
9. Tafeldek, aand	35	10	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	48
Was en opruim	23	22	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Houtkap	3	1	-	-	19	3	-	21	3	-	-	-	-	-	50
10. Sorg dat tuin net-jies is	3	-	-	-	1	-	1	16	1	-	-	-	-	-	22
11. Sorg dat erf net-jies is	22	3	-	-	5	2	1	11	-	-	-	1	-	1	46
Instandhouding, huis	3	-	-	-	2	17	-	28	-	-	-	-	-	-	50
1) Een gesin het 'n elektriese stoof. 2) In 2 gevalle eet die man nie ontbyt nie. 3) In 13 gevalle dek hul nie tafel nie. 4) In 1 geval word skottelgoed nie in die oggend gewas nie. 5) In 3 gevalle neem man nie toebroodjies saam nie. 6) In 4 gevalle is niemand tuis en word nie ete gemaak nie. 7) In 11 gevalle word nie tafel gedek nie. 8) In 2 gevalle word geen skottelgoed gewas nie. 9) In 2 gevalle word geen tafel gedek nie. 10) In 28 gevalle is daar geen tuin nie. 11) In 11 gevalle is daar geen erf nie.															

Vir / ...

Vir die doeleindes van die ontleding van die gedrag van die man en die vrou is dit egter nodig dat daar 'n opsomming van hierdie twee tabelle, volgens die handelingspatrone wat in die inleidende deel van hierdie hoofstuk gegee is, gemaak word.²⁾

TABEL XXXIV / ...

- 2) Vir die statistiese ontleding van al die gegewens in hierdie hoofstuk is hoofsaaklik twee tegnieke gebruik. Waar die betekenisvolheid van die verskil in voorkoms van verskillende handelingspatrone vir 'n spesifieke item by gesinne in dieselfde stand nagegaan is, is die standaardfout van twee-twee persentasies bereken, en daarna die kritiese indekse, wat dan 'n aanduiding was van die betekenisvolheid in verskil, al dan nie.
- Waar die betekenisvolheid van die verskil in voorkoms van verskillende handelingspatrone vir 'n spesifieke item by die verskillende stande nagegaan is, is die χ^2 -toets, of ingeval van 'n vertweedeligde tabel, 'n χ_c -toets gebruik. Vir die berekening van die kritiese indekse, die χ^2 en χ_c is die frekwensies in die vrou-otonome en vrouleierskapspatrone bymekaar getel, asook die frekwensies in die manoutonome en manleierskapspatrone. Vir die statistiese verwerking word daar dus slegs met drie groepe gewerk, afhangende van wie die beslissings vel, te wete
- (1) Vrou-otonome en vrouleierskapspatrone
 - (2) Manoutonome en manleierskapspatrone
 - (3) Sinkratiese patrone.
- In gevalle waar die frekwensie in een van die patrone vir beide stande te klein was - sodat die teoretiese frekwensie < 5 - is die betrokke patroon vir statistiese berekenings geëlimineer. Daar is dus met 'n vertweedeligde tabel gewerk, en is χ_c bereken. Hierdie berekenings geld vir al die tabelle wat in die hoofstuk wat op die handelingspatroon betrekking het.
- Nadat 'n groot aantal χ^2 reeds bereken was, was dit dikwels moontlik in geval van groot verskille, om deur inspeksie vas te stel of die verskille betekenisvol is en is daar dus nie berekenings in dié gevalle gedoen nie. Afgesien van bovermelde berekenings, is daar ook 'n poging aangewend om die verskil in voorkoms van die handelingspatrone ten opsigte van die verskillende items van die gesinne in 'n bepaalde stand te ontleed volgens die dominansiepatrone in die betrokke stand, om vas te stel of daar 'n samehang tussen die dominansiepatrone en die handelingspatrone by die verskillende items is; byvoorbeeld, of die sinkratiese handelingspatroon meer dikwels by sinkratiese gesinne voorkom vir die verskillende items en of die

- 244 -

TABEL XXXIV

HANDELINGSPATRONE IN HUISHOUEDELIKE AREA VAN DIE GESINNE
IN DIE HOOGSTE STAND

Items	Vrou- outo- noom	Vrou- leier- skap	Sin- kra- ties	Man- leier- skap	Man- outo- noom	Totaal
Vuur aansteek ..	27	2	-	-	2	31
Ontbyt, man	42	1	2	-	2	47
Onbyt, vrou en kinders	48	1	1	-	-	50
Tafel dek, og- gend	39	9	-	-	-	48
Skottelgoed was	39	11	-	-	-	50
Toebroodjies man en kind	46	1	2	-	-	49
Uitvee en afstof	46	4	-	-	-	50
Beddens opmaak .	45	5	-	-	-	50
Wasgoed doen ...	30	20	-	-	-	50
Stryk	38	12	-	-	-	50
Klere verstel ..	45	5	-	-	-	50
Middagete maak .	48	2	-	-	-	50
Tafel dek	41	9	-	-	-	50
Was en opruim ..	37	13	-	-	-	50
Berei aandmaal .	48	2	-	-	-	50
Tafel dek, aand	26	24	-	-	-	50
Was en opruim ..	26	25	-	-	1	52

Houtkap	5	6	-	5	17	33
Tuinwerk	2	3	3	4	30	42
Sorg dat erf netjies is	7	4	1	3	35	50
Instandhouding, huis	1	4	2	1	42	50

TABEL XXXV / ...

voetnoot 2 vervolg: mandominante en manleierskaps-
patroon meer dikwels by mandominante gesinne voor-
kom vir die betrokke items. By die items waar daar
'n aanduiding van 'n verband was, is die betekenis-
volheid daarvan bereken, (\pm 60 berekenings) deur
die Smirnov-Kolmogorov-toets, maar in nie een
enkele geval was daar betekenisvolle resultate nie.
Gevolgtlik is besluit om hierdie ontledings nie in
die teks te bespreek nie en is daar volstaan met
die vergelykende ontledings tussen die gesinne in
die hoogste stand en dié in die laagste stand.

- 245 -

TABEL XXXV

HANDELINGSPATRONE IN HUISHOUDELIKE AREA IN GESINNE IN
DIE LAAGSTE STAND

Item	Vrou- outo- noom	Vrou- leier- skap	Sin- kra- ties	Man- leier- skap	Man- outo- noom	Totaal
Vuur aansteek ...	24	10	-	4	11	49
Ontbyt, man	38	5	-	-	5	48
Ontbyt, vrou en kind	43	7	-	-	-	50
Tafel dek, oggend	33	4	-	-	-	37
Skottelgoed opwas	32	17	-	-	-	49
Toebroodjies, man en kind	42	4	-	-	1	47
Uitvee en afstof	37	13	-	-	-	50
Beddens opmaak ..	45	5	-	-	-	50
Wasgoed doen	46	4	-	-	-	50
Stryk	45	5	-	-	-	50
Klere verstel ...	48	2	-	-	-	50
Middagete maak ..	38	8	-	-	-	46
Tafel dek	30	9	-	-	-	39
Was en opruim ...	33	14	-	-	1	48
Berei aandmaal ..	46	4	-	-	-	50
Tafel dek, aand .	35	12	-	-	1	48
Was en opruim ...	23	27	-	-	-	50

Houtkap	3	23	-	3	21	50
Tuinwerk	3	2	-	1	16	22
Erf netjies hou .	22	11	2	-	11	46
Instandhouding, huis	3	19	-	-	28	50

By die bestudering van hierdie voorafgaande ta-
 belle is dit baie duidelik dat die area van huishoude-
 like aangeleenthede in hoofsaak in twee dele verdeel
 kan word, naamlik

(1) 'n area waar die vrou alle beslissings vel,
 en wat 'n vrou-otonome of vrouleierskapshandelings-
 patroon het en

(2) / ...

(2) 'n area waar die meeste van die beslissings deur die man gevel word en wat 'n manoutonome of manleierskapshandelingspatroon toon

Die area met die vrou-outonome of vrouleierskapshandelingspatroon behels 17 van die 21 items. Dit sentreer in hoofsaak rondom die interne huishoudelike aangeleenthede en die biologiese instandhouding en versorging van die gesinslede. Die area waar die manoutonome of manleierskapshandelingspatroon voorkom behels daarenteen slegs 4 van die 21 items en het meer te doen met aanvullende huishoudelike aangeleenthede, soos houtkap, instandhouding van die huis, en sogenaamde "buitewerk".

Hoewel die verskil in aantal items ten opsigte waarvan die man beslissings neem, en dié ten opsigte waarvan die vrou beslissings neem in 'n mate die funksie van die gekose items mag wees, blyk dit tog uit die aard van die items ten opsigte waarvan die man en die vrou onderskeidelik beslissings neem dat die verantwoordelikheid vir die interne huishoudelike aangeleenthede in hoofsaak by die vrou berus en dat die man slegs vir aanvullende take verantwoordelik is. Hierdie handelingspatrone ten opsigte van die huishoudelike aangeleenthede is dan ook in ooreenstemming met die verwagte gedrag van die man en vrou soos in die tweede paragraaf in die hoofstuk uiteengesit.

Dit is belangrik om daarop te let dat Oeser en Hammond wat 'n soortgelyke studie van gesinne in 'n stad in Australië gemaak het, gevind het dat die huishoudelike area in drie dele verdeel kan word, naamlik 'n manoutonome area, 'n vrou-outonome area

en / ...

en 'n sinkratiese area.³⁾ Die Kaapse Kleurlinggesin in beide stande in hierdie monster toon egter slegs 'n vrou-otonome of vrouleierskapshandelingspatroon en 'n manoutonome of manleierskapshandelingspatroon. Die aantal items wat op 'n sinkratiese basis gedoen word, is, vir die gesinne in beide stande minimaal, hoewel effens meer by gesinne in die hoogste stand as by gesinne in die laagste stand.

(a) Die Vrou-otonome of Vrouleierskapsarea

Hierdie twee handelingspatrone word saam behandel en is die frekwensies vir statistiese berekenings (soos in voetnoot 2 aangedui) van hierdie twee handelingspatrone saamgetel. Die rede hiervoor is dat dit steeds die vrou is wat in altwee hierdie handelingspatrone die beslissings vel en dat waar hierdie twee patrone by items voorkom, dit nog steeds haar outoriteitsveld is. Die verskil is slegs daarin geleë, dat in geval van die vrou-otonome patroon sy self die items doen, terwyl in geval van die vrouleierskapspatroon iemand anders die items onder haar leiding verrig.

Daar is wel 'n paar gesinne, in die hoogste sowel as die laagste stand, waar die neem van beslissings ten opsigte van 'n paar items in hierdie vrou-otonome area deur ander inwonende vroulike lede van die huishouding as die vrou self gedoen word.⁴⁾ So het dit in 10% (5) van die gesinne in die laagste stand voorgekom en was dit in 2 gevalle 'n inwonende

ouma / ...

3) Oeser, O.A. en Hammond, S.B., Social Structure and Personality in a City, (1957), p. 121.

4) Hierdie gegewens is nie formeel in 'n tabel saamgevat nie, maar bloot uit die skedules geneem.

ouma en in drie gevalle 'n groot dogter in die huis wat die beslissings gevel het. In die hoogste stand het dit in 8% (4) van die gesinne voorgekom en was dit in 2 gevalle 'n inwonende ouma, in een geval 'n suster van die vrou, en in een geval die skoondogter wat die beslissings gevel het.

In die hoogste stand was slegs 1 van hierdie vrouens buitenshuis in diens, maar in die laagste stand was al 5 die vrouens buitenshuis werkzaam.

Die aantal gesinne waar 'n "ander" vrou so 'n prominente rol speel in die sin dat hul outonoom optree is egter gering, en dit word ook gevind dat hulle nie ten opsigte van al die items in die huishoudelike area beslissings neem nie. In die hoogste stand is die gemiddelde aantal items ten opsigte waarvan hulle besluite neem 5 uit die 21 en vir die laagste stand 5.6 uit die 21 items. Dus is daar hier ook nie 'n betekenisvolle verskil ten opsigte van die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand nie.

Indien die voorkoms van vrou-outonomieit en vrouleierskap vergelyk word vir die items in hierdie area, is dit baie duidelik dat die vrou-outonome handelingspatroon vry algemeen meer voorkom as die vrouleierskapspatroon, behalwe vir twee items in die gesinne in die hoogste stand, naamlik tafeldek en skottelgoed was saans, en vir een item naamlik skottelgoed was saans vir die gesinne in die laagste stand.

'n Vraag wat nou na vore kom is watter persone neem aktief deel aan die huishoudelike area onder die leierskap van die vrou?

(i) Ander Lede wat Aktief Deelneem:

In die uitvoering van haar huishoudelike pligte word die taak van die vrou op twee maniere verlig, naamlik dat

(1) ander gesinslede onder haar

leiding / ...

leiding die werk in verband met sommige van die items verrig en

(2) ander gesinslede die vrou behulpsaam is in die uitvoering van die items.

Daar is dan ook veral drie kategorieë van persone wat die werk onder leiding van die vrou verrig, naamlik:

- (1) bediendes,
 - (2) eie kinders (dogters) en
 - (3) ander inwonende vroulike lede.
- (ii) Bediendes

In die laagste stand is daar geen gesin waar die vrou die hulp van bediendes het nie, terwyl 42% van die gesinne in die hoogste stand wel bediendes in diens geneem het, soos uit die volgende tabel blyk.

TABEL XXXVI

BEDIENDES IN HOOGSTE STAND VOLGENS TAKE VERRIG EN BE-
ROEP VAN VROU

Take van Bediendes	Vrou Werk	Vrou Werk Nie
Wasgoed	4	8
Was en stryk	2	4
Was, stryk en ander	1	2
Totaal	7	14
% van totale getal vroue wat werk en nie werk nie, met bediendes	47%	40%

Dit is hoofsaaklik vir die wasgoed en/of die was en stryk dat die vrouens in die hoogste stand bediendes in diens geneem het. Daar is egter weinig

verskil / ...

verskil tussen gesinne waar die vrou werk en gesinne waar die vrou nie werk nie. Die persentasie gesinne wat bediendes het waar die vrou werk, is ietwat hoër as die persentasie gesinne wat bediendes het, waar die vrou nie werk nie.

(iii) Die Hulp van Dogters:

Indien tabelle XXXII en XXXIII nagegaan word is dit baie duidelik dat die seuns in die gesinne in die hoogste sowel as in die laagste stand 'n minimale aandeel het in die vrouleierskapshandelingspatroon van die huishoudelike area. Slegs in 'n geringe aantal gesinne in die hoogste sowel as laagste stand doen die seuns take soos skottelgoed was, tafeldek, ens.

Dit is dan ook hoofsaaklik die dogters wat die meeste werk onder die leiding van die vrou in hierdie verband verrig.

'n Vraag wat hier na vore kom is of daar enige verskil is tussen die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand wat betref die deelname van die dogters aan die huishoudelike aangeleenthede.

Vir die hoogste stand het die dogter in 26 van die gesinne aktief gewerk, terwyl dit in die laagste stand in 27 van die gesinne die geval was. Die vraag bly egter nog of die dogters in die laagste stand meer items verrig het as dié in die hoogste stand. Om bloot die items te tel sou 'n baie arbitrêre skaling gee, en daarom is besluit om die aantal items gedoen in elke huis in groepe saam te stel en 'n χ^2 as betroubaarheidstoets te gebruik.

TABEL XXXVII / ...

- 251 -

TABEL XXXVII

AANTAL ITEMS WAARAAN DOGTERS AKTIEF DEELNEEM IN HUIS-
HOUDELIKE AREA

Stand	Aantal items	Aantal Gesinne waar dogters 1-2 items doen	Aantal Gesinne waar dogters 3-4 items doen	Aantal Gesinne waar dogters 5 en meer items doen
Hoogste Stand		12	13	1
Laagste Stand		11	7	9

Die χ^2 is 8.2 en met 2df. is dit betekenisvol op die 2%-peil.

Dit kan dus aanvaar word dat die dogters in die gesinne in die laagste stand meer aktief deelneem aan die huishoudelike area, as die dogters in die gesinne in die hoogste stand.

Afgesien van die gesinne waar die dogters aktief deelneem aan huishoudelike aangeleenthede is daar ook gesinne waar die vrou die items as 'n reël gewoonlik self doen, maar waar die dogter die vrou tog help met sommige van die items, soos uit onderstaande tabel blyk.

TABEL XXXVIII

AANTAL ITEMS WAARMEE DOGTERS HELP IN GESINNE IN BEIDE
STANDE

Aantal Items	Gesinne in Hoogste Stand	Gesinne in Laagste Stand
1	6	9
2	8	7
3	3	7
4	6	3
5	5	3
6	1	4
7	2	-
8	-	2
Totaal	31	35
RG	3.2	3.1

Dit. / ...

Dit is duidelik dat daar weinig verskil is tussen die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand, beide wat betref die aantal gesinne waar die dogters help, sowel as die gemiddelde aantal items per gesin waarmee gehelp word.

(iv) Hulp van Ander Vroulike Lede:

Afgesien van bediendes en dogters wat aktief deelneem aan die huishouding neem ook van die inwonende vroulike lede in sommige gesinne aktief aan huishoudelike aktiwiteite deel. In vergelyking met die deelname en hulp van die dogters aan huishoudelike aangeleenthede, het die ander inwonende vroulike lede van die gesinne maar 'n minimale aandeel. Slegs in 5 gesinne in die laagste stand neem ander vroue gemiddeld 7.4 items per gesin waar, terwyl in 6 gesinne in die hoogste stand die ander vroue gemiddeld 2 items per gesin waarneem. Inwonende vroulike lede speel dus nie so 'n belangrike rol nie. Net in 1 gesin in die laagste stand het die inwonende lid die hele huishouding waargeneem, en in hierdie geval het die vrou buitenshuis gewerk.

(v) Deelname van die Man aan die Vrou-outonomie en Vrouleierskapshandelingspatroon:

Indien Tabelle XXXII en XXXIII nagegaan word is dit baie duidelik dat die mans beide in die hoogste en die laagste stand feitlik geen aktiewe deelname het aan die area wat 'n vrouleierskapshandelingspatroon het nie. Dit kom daarop neer dat die mans geen vaste take verrig in die huishoudelike area, waar die vrou die beslissings vel nie. Dit kom byvoorbeeld in die laagste stand net in een instansie voor dat die man vuur aansteek en onbyt vir homself

maak / ...

maak, waar sy vrou hom sê om dit te doen, terwyl hierdie patroon nooit in die hoogste stand voorkom nie.

Daar is egter ten opsigte van 'n paar items in die vrou-otonome en vrouleierskapsarea afwykings van die genoemde handelingspatrone in dié sin dat in 'n paar gesinne hierdie items op 'n manoutonome of manleierskapspatroon verrig word. Die twee items waar die meeste afwykings hier voorkom, is die bogenoemde twee, naamlik vuur aansteek in die oggend en ontbyt vir die man in die oggend. Die afwykings kom ook meer voor by gesinne in die laagste stand (22% en 10% onderskeidelik) as in die hoogste stand (4% en 4% onderskeidelik). Hierdie afwykings kom egter nie so baie voor dat hierdie twee items ingevoeg kan word by die manoutonome en manleierskapsarea nie, en dit bly dus deel van die vrou-otonome en vrouleierskapsarea. Die kritiese indeks vir die verskil in voorkoms tussen die manoutonome en manleierskapspatroon vir die item vuuropmaak, by die gesinne in die laagste stand - waar die hoogste frekwensie van manoutonomeit voorkom - is 4.09 wat betekenisvol is op die 1%-peil. Die kritiese indeks vir ontbyt vir man, sal dus nog groter en betekenisvoller wees. Die handelingspatroon ten opsigte van hierdie twee items kan dus met reg as vrou-otonoom beskou word.

(b) Die Manoutonome en Manleierskapsarea:

Waar daar in die vrou-otonome en vrouleierskapsarea feitlik geen afwykings vir die verskillende items van die patroon vrou besluit en vrou of vroulike lid doen by die gesinne voorkom nie (behalwe die paar genoem in die vorige paragraaf), is dit nie die geval met die items wat die manoutonome en

manleierskapsarea / ...

manleierskapsarea uitmaak nie. Vir hierdie items word dan ook dikwels gevind dat daar naas die manoutonome en manleierskapspatroon by sommige gesinne 'n vrou-outonome en vrouleierskapspatroon gekry word.

Uit Tabelle XXXII en XXXIII blyk dit baie duidelik dat hierdie vier items in die hoogste stand in hoofsaak op 'n manoutonome en manleierskapsbasis gedoen word eerder as op 'n vrou-outonome en vrouleierskapsbasis.

Vir die vier items houtkap, tuinwerk, erf netjies hou en instandhouding van huis, is die kritiese indekse vir die verskil in voorkoms tussen die manoutonome en manleierskapspatroon en die vrou-outonome en vrouleierskapspatroon dan ook onderskeidelik 3.09, 9.7, 6.4 en 12.4, en is die verskil tussen die voorkoms van die verskillende patrone hier dus vir al vier die items statisties betekenisvol op die 1%-peil. Dit beteken dat die manoutonome en manleierskapspatroon hier betekenisvol meer voorkom as die vrou-outonome en vrouleierskapspatrone. Dit kan met reg as 'n manoutonome en manleierskapsarea bestempel word.

Daar dien dan ook op gelet te word dat in die gevalle waar die vrouleierskapspatroon vir hierdie items in die area voorkom, die items self in hoofsaak deur die seuns of die mans uitgevoer word. Hierdie patroon van handeling kom egter so selde voor, dat dit nie 'n betekenisvolle variasie vorm nie.

Die handelingspatrone by die gesinne in die laagste stand verskil egter in hierdie area van die handelingspatrone by die gesinne in die hoogste stand. In die laagste stand is daar ook gesinne wat 'n manoutonome en manleierskapspatroon het, soos die gesinne

in / ...

in die hoogste stand, maar daar is 'n groot aantal gesinne in die laagste stand waar hierdie items 'n vrou-otonome en vrouleierskapspatroon toon, wat nie met die gesinne in die hoogste stand die geval is nie.

So byvoorbeeld kom die vrou-otonome en vrouleierskapspatroon en die manoutonome en manleierskapspatroon ongeveer by eweveel gesinne in die laagste stand voor vir die items houtkap en instandhouding van huis.

Vir die item erf netjies hou kom die vrou-otonome en vrouleierskapspatroon baie meer voor as die manoutonome en manleierskapspatroon by die gesinne in die laagste stand. Die kritiese indeks vir die verskil in voorkoms hier is 5.4 wat betekenisvol is op die 1%-peil. Hierdie item moet vir die gesinne in die laagste stand eintlik onder die vrou-otonome area geklassifiseer word.

Dit is slegs ten opsigte van een item dat die manoutonome en manleierskapspatroon by die gesinne in die laagste stand betekenisvol meer voorkom as die vrou-otonome en vrouleierskapspatroon, naamlik die item tuinmaak. Die kritiese indeks in hierdie geval is 4.5, wat betekenisvol is op die 1%-peil.

Indien tabel XXXIII nagegaan word sal opgelet word dat waar die vrouleierskapspatroon ten opsigte van die vier items onder bespreking by die gesinne in die laagste stand voorkom, dit hoofsaaklik die seuns en soms die mans is wat die items aktief doen, terwyl die vrou die beslissingsvel in hierdie verband.

Uit voorgaande bespreking blyk dit duidelik (i) dat daar in die gesinne in die hoogste stand 'n

definitiewe / ...

definitiewe manoutonome en manleierskapsarea is ten opsigte van huishoudelike aangeleenthede, (ii) dat die manoutonome area in die gesinne in die laagste stand baie kleiner is as vir die gesinne in die hoogste stand, en (iii) dat by die gesinne in die laagste stand die vrou-outonome en vrouleierskapspatrone betekenisvol meer voorkom in die sogenaamde manoutonome en manleierskapsarea, as by die gesinne in die hoogste stand.

Wanneer daar vir hierdie vier items 'n item- vir-item vergelyking ten opsigte van die handelingspatrone vir die gesinne in die verskillende stande gedoen word, word gevind dat ten opsigte van die item tuinmaak daar nie 'n betekenisvolle verskil is ten opsigte van die handelingspatrone tussen die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand is nie ($\chi_c = .64$, $m=3.61$ en $p = .36$). Dit is heeltemal in ooreenstemming met wat verwag kan word aangesien hierdie item by die gesinne in beide stande 'n betekenisvolle manoutonome en manleierskapspatroon toon.

Vir die item houtkap is daar ook nie 'n betekenisvolle verskil in handelingspatrone tussen die gesinne in die hoogste en laagste stand nie, hoewel die verskil hier meer betekenisvol is as in die vorige geval ($\chi_c = 1.44$, $= 14.7$ en $p = .45$). Vir die ander twee items egter, naamlik instandhouding van huis en erf netjies hou, is daar 'n besliste betekenisvolle verskil in handelingspatrone tussen die gesinne in die hoogste stand, waar die manoutonome en manleierskapspatrone meer voorkom en die gesinne in die laagste stand, waar die vrou-outonome en vrouleierskapspatrone meer voorkom. (Instandhouding van huis $\chi_c = 3.48 / \dots$

- 257 -

3.48 m = 13.2 en p = .49, en erf netjies hou $\chi_c =$
4.88 met m = 20.8 en p = .47, wat beide op die 1%-peil
betekenisvol is.)

Die feit dat daar by die gesinne in die hoogste stand meer items op 'n manoutonome en manleierskapsbasis verrig word as by die gesinne in die laagste stand waar meer items op 'n vrou-outonome en vrouleierskapsbasis verrig word, is heeltemal in ooreenstemming met die algemene dominansiepatrone in die gesinne, waar die gesinne in die laagste stand hoofsaaklik vroudominante en inkonsekwente dominansiepatrone toon, terwyl die gesinne in die hoogste stand slegs mandominante en sinkratiese patrone toon.

3. Interpretasie in Terme van Instrumenteel-volbrengende Rolle:

In hoofstuk II is daar op gewys dat die persoon wat verantwoordelik is vir die voorbereiding van die voedsel en die versorging van huishouding, die volbrengende rol speel. Hoewel die take op sigself instrumenteel van aard is, simboliseer dit die volbrengende funksie, daar hierdie take gerig is op die interne instandhouding van individuele gesinslede sowel as die gesin as geheel.

Dit is dus by uitstek die vrou in die gesin wat uit die aard van haar rol in die huishoudelike area hier die volbrengende rol vervul in die gesinne in beide stande.

C. AREA VAN KINDERVERSORGING EN -BEHEER.

Ook ten opsigte van die area van Kinderbeheer en -versorging is gegewens aangaande die verwagte gedrag, sowel as werklike gedrag van die man en die vrou ingewin.

1. Verwagte / ...

1. Verwagte Gedrag van die Man en die Vrou.

Op die vraag wie verantwoordelik behoort te wees vir die fisiese versorging van die kinders het al die vrouens in die laagste en dié in die hoogste stand hierdie verantwoordelikheid aan die vrou toegeskryf. Van die mans egter, het 4% in die hoogste en 2% in die laagste stand beweer dat beide die man sowel as die vrou hiervoor verantwoordelik is. Die aantal mans wat hierdie bewering gemaak het was, soos gesien kan word, baie gering en 'n betekenisvolle meerderheid skryf die verantwoordelikheid in hierdie area aan die vrou toe.

Die feit egter dat hier wel persone was - hoe min ookal - wat beweer het dat die man in hierdie area ook verantwoordelikheid het, dui daarop dat hier heel moontlik 'n ander voorkoms van handelingspatrone as in die huishoudelike area verwag kan word.

Die feit dat die verantwoordelikheid vir die area kinderbeheer en -versorging hoofsaaklik aan die vrou toegeskryf word, beteken nie dat daar geen handeling van die kant van die man in hierdie verband verwag word nie, en die volgende tabel toon die antwoorde van die mans en vrouens in beide stande aan, ten opsigte van die vraag of die mans behoort te help of nie.

- 259 -

TABEL XXXIXVERWAGTINGS OF MAN MOET HELP OF NIE IN AREA VAN KINDER-
BEHEER EN -VERSORGING

VERWAGTINGS	Hoogste Stand		Laagste Stand	
	Antwoorde van Man	Antwoorde van Vrou	Antwoorde van Man	Antwoorde van Vrou
Nee, man help nie met kinders nie - dit is nie nodig nie en hy kan nie veel doen nie	1	2	6	8
Ja, hy kan help, maar oor die algemeen help haar man nie	-	-	-	6
Kan help as hy wil, maar as hy nee se, moet sy dit self doen en sy kan hom nie ver- plig nie	-	-	-	2
Ja, hy kan help in ge- val van siekte - anders nie	7	6	5	12
Vader help soms as moeder moet uitgaan - as sy nie tuis is nie..	5	5	4	5
Ja, hy kan help, indien noodsaaklik, maar net indien noodsaaklik en nie gereelde pligte nie	3	9	-	3
Ja, hy kan soms help as daar hulp nodig is, as sy hom vra en haar hande is vol	35	25	35	21
Eerder met kinders help as met huishoudelike aangeleenthede	1	3	-	-

Die antwoord wat die meeste gegee is deur die mans en vrouens in beide die stande, is dat die man wel die vrou moet help as sy hulp nodig het en sy hom daarom vra. So het 70% van die mans in die hoogste en 70% van die mans in die laagste stand hierdie antwoord gegee, terwyl 'n bietjie minder vrouens naamlik 50% in die hoogste en 42% in die laagste stand / ...

- 260 -

stand hierdie antwoord gegee het. In teenstelling met die verwagtings van die mans ten opsigte van die huishoudelike area word daar vir hierdie area nie soveel klem gelê op die feit dat die man moet help, maar nie gereelde pligte moet hê nie en is dit slegs 18% van die vrouens en 6% van die mans in die hoogste stand en 6% van die vrouens in die laagste stand wat hier dié antwoord gegee het.

'n Tipe antwoord wat hier voorkom en glad nie in die geval van huishoudelike aangeleenthede nie, is naamlik dat die man soms help, veral as die moeder uitgaan en nie tuis is nie. So het 10% van die mans en vrouens in die hoogste en 9% van die mans en vrouens in die laagste stand hierdie antwoord gegee. Dit impliseer dat die man die verantwoordelikheid vir die kinders oorneem in haar afwesigheid, terwyl dit nie ten opsigte van die huishoudelike area die geval was nie. Die man se verantwoordelikheid ten opsigte van die kinders skyn dus groter te wees as sy verantwoordelikheid ten opsigte van huishoudelike aangeleenthede.

Die aantal persone wat negatiewe antwoorde gegee het, naamlik dat die man nie moet help met kinders nie, of dat hy kan help maar dit nie doen nie, is ook vir hierdie area minder as vir die huishoudelike area, maar soos in die geval van die huishoudelike area is die negatiewe antwoorde meer dikwels deur die mans en die vrouens in die laagste stand (12% en 28% respektiewelik) gegee, as deur die mans en die vrouens in die hoogste stand (2% en 4% respektiewelik).

Dit dien ook daarop gelet te word dat daar persone - hoe gering ookal - in die hoogste stand was

(2% / ...

(2% mans en 6% vrouens) wat beweer het dat die mans eerder met kinders kan help as met huishoudelike aangeleenthede. Dieselfde tendens het na vore gekom toe gevra is met watter huishoudelike take die mans kan help, en 36% mans en 24% vrouens in die hoogste stand en 30% vrouens en 10% mans in die laagste stand beweer het dat die mans saans met die kinders moet help.

Dit skyn dus asof die man waarskynlik baie nouer ingeskakel is in die area kinderbeheer en -versorging as in die area huishoudelike aangeleenthede.

TABEL XL

TAKE WAARMEE DIE MANS DIE VROUENS BEHULPSAAM KAN WEES
IN AREA VAN KINDERVERSORGING EN -BEHEER

TAKE	HOOGSTE STAND		LAAGSTE STAND	
	Antwoorde van		Antwoorde van	
	Man	Vrou	Man	Vrou
Dissipline	8	7	3	-
Was en bad - bad indra	24	24	12	13
Aantrek - skoene en klere	11	6	6	7
Kyk dat kind netjies is	5	3	-	-
Kind kosgee	5	4	-	-
In die bed sit en aan slaap maak	7	11	-	1
Medisyne bring as kind siek is	3	4	3	5
Toesighou, oppas, kyk na veiligheid van kind	8	10	8	8
Vashou, speel en optel as kind huil	-	2	13	7
Oordie algemeen, net wat daar te doen is en sy hom vra	7	4	6	4

Dit is opmerklik dat die mans en vrouens in die hoogste stand baie meer take van die man verwag, as

wat / ...

wat die mans en die vrouens in die laagste stand van hom verwag. So byvoorbeeld is daar drie kategorieë wat die mans en vrouens in die laagste stand - behalwe vir 1 vrou in een van die kategorieë - glad nie genoem het nie en wat wel deur die mans en vrouens in die hoogste stand genoem is, naamlik, kyk dat kind netjies is, help om die kind kos te gee en help om die kind in die bed te sit en aan die slaap te maak.

In ooreenstemming met die antwoord in tabel XXXIX dat die man na die kinders kan kyk as die vrou uit is, is daar dan ook in hierdie tabel van spesifieke verwagting, 'n aantal mans en vrouens (16% mans en 20% vrouens in die hoogste en 16% mans en 16% vrouens in die laagste stand) wat beweer het dat die man kan help om toesig te hou oor die kinders en na die kinders se veiligheid om te sien.

Die tipe taak wat die meeste deur die mans en vrouens in beide stande aangegee is (48% mans en 48% vrouens in die hoogste en 24% mans en 26% vrouens in die laagste stand) was naamlik dat die mans saans kan help met die bad van die kinders. So het ook 'n redelike persentasie mans (14%) en vrouens (11%) in die hoogste stand beweer dat hul kan help om die kinders aan die slaap te maak en in die bed te sit. Die feit dat hierdie twee tipe take die meeste genoem is, is te verstane, aangesien die man feitlik slegs daardie tyd van die dag wanneer hierdie tipe take moet uitgevoer word, by die huis is.

Dit is belangrik om daarop te let dat dit feitlik slegs mans (16%) en vrouens (14%) in die hoogste stand was, wat dissipline as verwagte taak aan die man gestel het. Slegs 6% van die vrouens

in die laagste stand het hierdie antwoord gegee. Waar die toepassing van dissipline 'n hulpmiddel is om vas te stel wie die instrumentele rol het, is hierdie aanduiding deur die mans en vrouens in die hoogste stand belangrik en sal daar weer in 'n later afdeling hierop teruggekom word.

2. Werklike Gedrag van die Man en Vrou in Area van Kinderbeheer en -versorging:

Afgesien van die verwagte gedrag is daar ook, soos in die geval van die huishoudelike area, gegewens aangaande die werklike gedrag en beslissings in die area van kinderbeheer en -versorging ingesamel. Deur dieselfde ontledings as in die vorige afdeling toe te pas, kan die verskillende handelingspatrone ten opsigte van die verskillende items vir die gesinne in die hoogste en laagste stand respektiewelik vasgestel word.

- 264 -

TABEL XLI

TAAKVERRIGTINGS EN BESLISSINGS IN AREA VAN KINDERBEHEER EN -VERSORGING

HOOGSTE STAND

ITEMS	VROU BESLUIT				MAN BESLUIT			BEIDE BESLUIT			Doen Nie	TOTAAL
	Vrou doen	^x Vrou doen, roep man in vir dis- sipline	Dog- ter doen	Ander doen	Man doen	Vrou doen	Beide doen	Man doen	Vrou doen	Beide doen		
Kyk dat kinders opstaan en was	44	1	1	1	-	-	-	-	1	2	-	50
Kinders klere geen en aan- trek	49	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	50
Kinders betyds vir skool ...	46	-	-	1	2	-	-	-	-	1	-	50
Versorg kinders deur dag ...	48	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	50
Sit kinders in bed saans ...	37	-	1	-	4	-	-	-	1	7	-	50
Staan snags op om na kinders te kyk	33	-	-	-	6	-	-	1	-	10	-	50
Liefkoos en speel met kinders	4	-	-	-	18	-	-	-	-	28	-	50
Vertel stories aan kinders .	9	-	-	-	17	-	-	-	-	24	-	50
Neem kinders vir uitstappie	2	-	-	-	22	-	2	1	-	23	-	50
Leer kinders tafelmaniere ..	15	1	-	-	4	1	-	-	-	29	-	50
Kyk dat kinders kos opeet ..	26	-	-	-	3	-	-	-	2	19	-	50
Gee en bepaal werk vir help ...	6	30	-	-	1	-	-	-	2	11	-	50
Skoolwerk	15	-	-	-	9	-	1	-	-	21	4	50
Verlof om by maats te speel	17	-	-	-	6	1	-	1	1	20	4	50

^x Die gegewens in hierdie kolom is in der waarheid vrou-otonom, naamlik vrou doen, en vrou besluit. Slegs wanneer die kinders nie na haar wil luister nie, word die man ingeroep om die kinders te dissiplineer. Dieselfde geld vir hierdie item in tabel XLII.

TABEL XLII / ...

TABEL XLII

TAAKVERRIGTINGS EN BESLISSINGS IN AREA VAN KINDERBEHEER EN -VERSORGING

LAAGSTE STAND

ITEMS	VROU BESLUIT					MAN BESLUIT			BEIDE BESLUIT				TOTAAL
	Vrou doen	Vrou doen, roep man in vir dissi- pline	Dogter doen	Ander doen	Man doen	Man doen	Vrou doen	Beide doen	Man doen	Vrou doen	Beide doen	Doen nie	
Kyk dat kinders opstaan en was	42	-	6	-	-	2	-	-	-	-	-	-	50
Kinders klere gee en aantrek	46	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Kinders betyds vir skool .	48	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	50
Versorg kinders deur die dag	35	-	5	10	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Sit kinders in bed seans	44	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Staan snags op om na kinders te kyk	42	-	-	-	-	5	-	-	-	-	3	-	50
Liefkoos en speel met kinders	16	-	-	2	2	18	-	-	2	-	6	4	50
Vertel stories aan kinders	16	-	-	-	-	13	-	-	-	-	3	18	50
Neem kinders vir uitstap- pie	7	-	2	-	-	15	-	1	1	-	7	17	50
Leer kinders tafelmaniere	37	-	-	-	-	2	-	-	-	-	9	2	50
Kyk dat kinders kos opeet	42	2	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	50
Gee en bepaal werk vir help	28	12	-	-	-	2	1	-	-	4	1	2	50
Skoolwerk	30	1	1	-	-	6	-	-	-	-	4	8	50
Verlof om by maats te speel	30	-	-	-	-	3	-	-	-	-	7	10	50

Vir / ...

- 266 -

Vir die doeleindes van die vasstelling van die aandeel van die mans en die vrouens in hierdie gedragsarea respektiewelik, is dit wenslik om weereens 'n opsomming te maak van hierdie twee tabelle volgens die handelingspatrone soos uiteengesit in afdeling A van hierdie hoofstuk.⁵⁾

TABEL XLIII

HANDELINGSPATRONE IN AREA VAN KINDERBEHEER EN -VERSORG-
ING - HOOGSTE STAND

ITEMS	Vrou- outo- noom	Vrou- leier	Sin- kra- ties	Man- lei- er	Man- outo- noom	To- taal
Kyk dat kinders opstaan en was	45	2	3	-	-	50
Kinders klere gee en aantrek	49	-	1	-	-	50
Kinders betyds vir skool	46	1	1	-	2	50
Versorg kinders deur dag	48	2	-	-	-	50
Sit kinders in bed saans	37	1	8	-	4	50
Staan snags op om na kinders te kyk	33	-	11	-	6	50

Liefkoos en speel met kinders	4	-	28	-	18	50
Vertel stories aan kinders	9	-	24	-	17	50
Neem kinders vir uitstappies	2	-	24	2	22	50

Tafelmaniere	16	-	29	1	4	50
Kos opeet	26	-	21	-	3	50
Gee en bepaal werk	36	-	13	-	1	50
Kyk dat hul skoolwerk doen	15	-	21	1	9	46
Verlof om by maats te speel	17	-	22	1	6	46

TABEL XLIV / ...

5) Vir die statistiese ontledings in die twee tabelle wat hier volg geld dieselfde beginsels soos in voetnoot 2 uiteengesit.

- 267 -

TABEL XLIVHANDELINGSPATRONE VIR AREA VAN KINDERBEHEER EN -VER-
SORGING LAAGSTE STAND

ITEMS	Vrou- outo- noom	Vrou- leier- skap	Sin- kra- ties	Man- leier- skap	Man- outo- noom	To- taal
Kyk dat kinders op- staan en was	42	6	-	-	2	50
Kinders klere gee en aantrek	46	4	-	-	-	50
Kinders betyds vir skool	48	1	-	-	-	49
Versorg kinders deur dag	35	15	-	-	-	50
Sit kinders in bed saans	44	6	-	-	-	50
Staan snags op om na kinders te kyk .	42	-	3	-	5	50
- - - - -	-	-	-	-	-	-
Liefkoos en speel met kinders	16	4	8	-	18	46
Vertel stories aan kinders	16	-	3	-	13	32
Neem kinders vir uitstappies	7	2	8	1	15	33
- - - - -	-	-	-	-	-	-
✓ Leer tafelmaniere .	37	-	9	-	2	48
Kyk dat kos opgeëet word	44	-	4	-	-	48
Gee en kyk dat hul help met werk	40	-	5	1	2	48
Kyk dat hul skool- werk doen	31	1	4	-	6	42
Verlof om by maats te speel	30	-	7	-	3	40

Soos in die geval van die huishoudelike aangeleent-
hede word die vrou-outonome en vrouleierskapshandelings-
patrone saam bespreek omdat by altwee hierdie patrone
dit steeds die vrou is wat vir al die verskillende
items die beslissings vel en dat in sommige gesinne
die items deur ander vroulike lede van die huishouding
onder die leierskap van die vrou gedoen word. Die-
selfde geld vir die manoutonome en

manleierskapshandelingspatrone / ...

manleierskapspatrone.

In teenstelling met die huishoudelike area kom die vrouleierskaps- en manleierskapspatrone baie weinig in hierdie area voor en is dit hoofsaaklik die vrou-otonome, manoutonome en sinkratiese handelingspatrone wat hier voorkom.

In der waarheid het die vrouleierskapspatroon slegs in een instansie 'n noemenswaardige frekwensie, naamlik by 'n aantal gesinne in die laagste stand, waar dit merendeels voorkom in geval van items wat direk met die versorging van die kinders te doen het. So is daar in die laagste stand byvoorbeeld 20 gesinne waar die dogter aktiewe pligte uitvoer onder die vrou se leiding, teen 'n gemiddelde van 1.8 item per gesin en nog 'n verdere 17 gesinne waar die dogter help teen 'n gemiddelde van 1.9 items per gesin. In die hoogste stand is daar maar 1 gesin waar 'n dogter twee items verrig en 3 gesinne waar die dogter behulpzaam is met 1 item per gesin. Soos dit in die area van huishoudelike aangeleenthede die geval was, neem die dogters in die gesinne in die laagste stand ook aan hiërdie area meer aktief deel as die dogters in die gesinne in die hoogste stand.

Dit sal onthou word dat daar ten opsigte van die vrouleierskapspatroon soos dit in die area van huishoudelike aangeleenthede voorkom, in hoofsaak drie verskillende tipes persone direk onder die vrou se leiding aktief aan genoemde area deelgeneem het, naamlik bediendes, dogters, en ander vroulike lede van die huishouding. Waar die vrouleierskapspatroon nou in hierdie area van kinderbeheer en -versorging voorkom, neem geen bediendes aktief aan hierdie area

deel nie. Dit is hoofsaaklik die dogters wat hier onder leiding van die vrou, veral in die gesinne in die laagste stand, die werk verrig. Slegs in geval van een item verrig ander vroulike lede die werk onder leiding van die vrou, naamlik die item van versorging van die kinders deur die dag, in gevalle waar die vrou werk.

Uit bogenoemde bespreking is dit duidelik dat hier 'n differensiële deelname deur die seuns en dogters aan hierdie area is. In geen gevalle is gevind dat die seuns doen of help nie, terwyl dit altyd die dogters was wat aktief deelgeneem of gehelp het.

Waar die vrouleierskaps- en manleierskapspatrone nou so selde voorkom vir hierdie area, sal daar dus in die verdere ontleding slegs gekonsentreer word op die aandeel wat die man en die vrou onderskeidelik sowel as gesamentlik aan hierdie area het.

Die items in hierdie area van kinderversorging en -beheer kan in drie afdelings verdeel word, naamlik:

- (i) afdeling van kinderversorging,
- (ii) afdeling van affektiewe optrede teenoor kinders, en
- (iii) afdeling van opvoedkundig-dissipline-rende optrede teenoor kinders.

Afgesien van die gedrag wat ten opsigte van elk van hierdie items in die verskillende afdelings bepaal is, is daar ook ten opsigte van die laaste afdelings, naamlik affektiewe optrede en dissipline-rende optrede verdere toeliggende vrae gestel.

In die ontleding van die area van kinderbeheer en -versorging sal elke afdeling in die area

afsonderlik / ...

afsonderlik bespreek en die handelingspatrone bepaal word. By die ontleding van die afdelings oor affektiewe optrede en dissiplinerende optrede, sal die toeliggende vrae gelyktydig ontleed word.

(a) Die Afdeling Kinderversorging:

Die afdeling kinderversorging toon vir die gesinne in die hoogste stand sowel as vir die gesinne in die laagste stand in hoofsaak 'n vrou-otonome handelingspatroon.

Selgs ten opsigte van twee items, naamlik kinders in bed sit, en snags opstaan kom daar by sommige gesinne in die hoogste stand 'n sinkratiese, en by ander 'n manoutonome patroon voor, met die sinkratiese patroon in die meerderheid. By die gesinne in die laagste stand is dit slegs ten opsigte van een item, naamlik snags opstaan dat genoemde patrone voorkom met die manoutonome patroon in die meerderheid.

Hierdie twee patrone kom egter nie by soveel gesinne voor dat dit as belangrike alternatiewe patrone in hierdie area kan dien nie. So byvoorbeeld is die kritiese indeks vir die verskil in voorkoms van die sinkratiese patroon en die vrou-otonome patroon vir die item snags opstaan 4.73 by die gesinne in die hoogste stand wat betekenisvol is op minder as die 1%-peil. Dit beteken dus dat die vrou-otonome patroon 'n betekenisvolle meerderheid vir hierdie item het. Waar die manoutonome en sinkratiese patrone by die verskillende items in hierdie afdeling 'n kleiner frekwensie het as in bogenoemde geval, sal die vrou-otonome patroon ook dus in daardie gevalle 'n betekenisvolle meerderheid toon.

Dit kan dus met reg aangeneem word dat hierdie afdeling van kinderversorging 'n vrou-otonome handelingspatroon het.

Oeser en Hammond⁶⁾ vind ook in hulle studie dat die tipe items hierbo bespreek hoofsaaklik 'n vrou-otonome patroon het.

(b) Die Afdeling van Affektiewe Optrede:

Die items in hierdie afdeling toon vir die gesinne in beide stande gans ander patrone as die items in die afdeling kinderversorging.

(i) Gesinne in die Hoogste Stand:

Wat die gesinne in die hoogste stand betref, kom die sinkratiese patroon by al drie die items die meeste en die manoutonome patroon die tweede meeste voor. Hoewel die sinkratiese patroon 'n hoër frekwensie het as die manoutonome patroon vir die drie items, is hierdie verskil in voorkoms by geeneen van die items betekenisvol nie. (Kritiese indekse van verskille is naamlik: Liefkoos en speel met kinders - 1.83; Stories vertel aan kinders - 1.3; Neem kinders vir uitstappies - Geen verskil).

Van die drie moontlike handelingspatrone kom die vrou-otonome patroon die minste by die items in hierdie afdeling voor.

Behalwe in die geval van die voorkoms van die vrou-otonome en die manoutonome patroon, by die item stories vertel aan kinders, is die verskille tussen die voorkoms van die vrou-otonome en die manoutonome patroon, sowel as die verskille tussen die voorkoms van die vrou-otonome en die sinkratiese patrone, vir

al / ...

6) Oeser, O.A. en Hammond, S.B., op. cit., p. 121.

- 272 -

al hierdie items statisties betekenisvol. (Kritiese indekse van verskille tussen voorkoms van vrou-outome en manoutonome patrone: Liefkoos en speel met kinders - 2.33; Stories vertel - 1.3 en Neem vir uitstappies -. Inspeksie toon betekenisvolle verskil. Kritiese indekse van verskille tussen voorkoms van vrou-outonome en sinkratiese patrone: Liefkoos en speel met kinders, sowel as neem kinders vir uitstappies -. Inspeksie toon betekenisvolle verskille; Vertel stories - 3.06).

Dit kan dus met reg aangeneem word dat die belangrikste twee patrone in die gesinne in die hoogste stand vir hierdie afdeling, die sinkratiese en die manoutonome patrone is.

Afgesien van die drie items hierbo vermeld is daar nog drie items vir verdere toeligting in die afdeling gevra en die onderstaande tabel, toon die antwoorde hierop aan.

TABEL XLV

PERSOON NA WIE KIND ONDER VERSKILLENDE OMSTANDHEDE GAAN

OMSTANDIGHED	GEEN EEN	NA VROU	NA BEIDE	NA MAN
As hy seerkry en huil	2	25	20	3
As hy vertroulikhede en geheime het	1	29	15	5
Wie pas kind op as hy siek is	-	39	11	-

Anders as by die vorige drie items is dit hoofsaaklik die vrou na wie die kinders hulle wend en hoewel hulle in sommige gesinne na beide ook gaan, kom hierdie tendens veel minder voor. Slegs ten

opsigte / ...

opsigte van na wie hul gaan as hul seerkry, is daar nie 'n betekenisvolle verskil tussen "na beide", en "na vrou" nie. Vir die ander twee items is die verskille in dié verband betekenisvol en is dit die vrou na wie die kinders merendeels gaan. (Kritiese indeks vir verskille: Vertel vertroulikhede $\rightarrow 2.58$; Pas kinders op as hulle siek is - Inspeksie toon betekenisvolle verskil).

(ii) Gesinne in Laagste Stand:

Indien tabel XLII geraadpleeg word, is een van die opvallendste verskynsels hier dat in 'n hele aantal gesinne in die laagste stand, hierdie drie items nie gedoen word nie. So byvoorbeeld word in 8% van die gesinne nie met die kinders gespeel nie, in 36% van die gesinne word daar nie stories aan die kinders vertel nie en in 34% van die gesinne word die kinders nie vir uitstappies geneem nie. Hierdie verskynsel kom glad nie ten opsigte van hierdie drie items by die gesinne in die hoogste stand voor nie en is die verskil tussen die twee stande ten opsigte van die items stories vertel en neem vir uitstappies betekenisvol op die 1%-peil. (Stories vertel $\chi^2_c = 4.4$ met $m = 9$ en $p = .5$. Neem vir uitstappies - Inspeksie toon 'n betekenisvolle verskil).

Vir die gesinne waar hierdie items wel gedoen word, is die orde van belang waarin die verskillende handelingspatrone voorkom soos volg:

- (1) Manoutonome patroon die meeste, dan
- (2) die vrou-outonome patroon, en
- (3) die sinkratiese patroon die minste.

Die voorkoms van die verskillende handelingspatrone vir die gesinne in die laagste stand ten

opsigte / ...

opsigte van hierdie drie items, toon nie so 'n duidelike en konsekwente patroon van betekenisvolle verskille soos dit die geval was met die gesinne in die hoogste stand nie. So byvoorbeeld kom die manoutonome en vrou-outonome patroon ten opsigte van die item stories vertel by eweveel gesinne voor en kom hierdie twee patrone vir die item betekenisvol meer voor as die sinkratiese patroon. (Kritiese indeks van verskil tussen manoutonome en sinkratiese patroon = 2.28 en die kritiese indeks van verskil tussen vrou-outonome en sinkratiese patroon is 3.15). Vir die item neem vir uitstappies daarenteen is daar geen betekenisvolle verskille tussen die voorkoms van enige paar van hierdie drie patrone nie.

Daar sal hier dus slegs volstaan moet word met 'n rangskikking van die handelingspatrone in die orde waarvolgens hul die meeste voorkom by die verskillende items, naamlik:

- (1) Vrou-outonoom,
- (2) Manoutonoom en
- (3) Sinkraties, maar die verskille in voorkoms kan nie na regte as betekenisvol bestempel word nie.

Wat die verdere drie items wat in hierdie afdeling gevra is betref, tree daar by die gesinne in die laagste stand 'n baie duideliker en meer spesifieke patroon na vore, soos uit die onderstaande tabel duidelik blyk:

- 275 -

TABEL XLVIPERSOON NA WIE KIND ONDER VERSKILLENDIGE OMSTANDIGHEDIGE
GAAN

OMSTANDIGHEDIGE	NA VROU	NA BEIDE	NA MAN
As kind seerkry en huil	47	3	-
As kind vertroulikhede en geheime wil vertel .	47	2	1
Wie pas kind op as hy siek is	48	2	-

Dit is baie duidelik dat die kinders in die gesinne in die laagste stand hul hoofsaaklik na die vrou wend, en dat sy die belangrikste rol in hierdie opsig speel. Die aantal gesinne waar dit nie die geval is nie is so gering, dat dit beslis nie as alternatief in oorweging geneem kan word nie.

(iii) Vergelyking van Gesinne in Hoogste en
Laagste Stand:

Indien die handelingspatrone by die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand, met mekaar vergelyk word, dan kom daar opvallende verskille na vore.

Een van die eerste verskille wat sterk na vore tree is die feit dat daar in die laagste stand 'n aantal gesinne is waar die items nie gedoen word nie, terwyl dit by die gesinne in die hoogste stand nie die geval is nie. Soos in 'n vorige paragraaf reeds aangedui, is hierdie verskille betekenisvol op die 1%-peil.

Die handelingspatrone wat in hierdie afdeling die meeste voorkom by die gesinne in die hoogste stand is die sinkratiese en die manoutonome patrone,

terwyl / ...

terwyl dit by die gesinne in die laagste stand die vrou-
outonome en manoutonome patrone is. Hierdie verskil
in handelingspatrone by die gesinne in die hoogste en
dié in die laagste stand is vir elke item in hierdie
afdeling statisties betekenisvol op die 1%-peil (χ^2
van die verskille in voorkoms van die handelingspatrone
by die gesinne in die hoogste en dié in die laagste
stand is vir die items soos volg: Liefkoos en speel
met kinders - χ^2 21.55; stories vertel - χ^2 15.45;
neem vir uitstappies - χ^2 = 10.901 met d.f. = 2 vir
elke item).

Ook ten opsigte van die drie aanvullende items -
na wie kinders onder sekere omstandighede gaan - toon
die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand
statisties betekenisvolle verskille. By die gesinne
in die hoogste stand gaan die kinders in hoofsaak na
die vrou, of as alternatief, veral wat die item
seerkry betref gaan hulle na beide die man en die
vrou. By die gesinne in die laagste stand, gaan die
kinders hoofsaaklik net na die vrou. Die verskille
hier tussen die gesinne in die hoogste en dié in die
laagste stand is almal statisties betekenisvol op die
1%-peil, behalwe vir die item wie pas die kinders op
as hulle siek is, wat slegs op die 5%-peil statisties
betekenisvol is (χ_c vir die verskille tussen die ge-
sinne in die hoogste en dié in die laagste stand is
soos volg: Na wie gaan hul as hul seerkry - χ_c =
4.34, met m = 10.9 en p = .47; aan wie vertel hulle
vertroulikhede - χ_c = 3.49, met m = 8 en p = .47;
wie pas kinders op as hulle siek is - χ_c = 2.38, met
 m = 6.5 en p = .5.

Samevattend kan dus vir hierdie afdeling gesê

word / ...

word dat by die gesinne in die laagste stand die vrou meer aktief deelneem aan hierdie affektiewe area as by die gesinne in die hoogste stand, waar die mans of in die vorm van 'n sinkratiese handelingspatroon of manoutonome handelingspatroon op 'n statisties betekenisvolle peil meer aktief deelneem.

Dit beteken nie dat die vrou nie aan hierdie area deelneem in die gesinne in die hoogste stand nie. Die vrou neem wel deel, maar meer in die vorm van die sinkratiese patroon, wat wel die meeste voorkom by die gesinne in die hoogste stand. Ook vir die twee vrae, "Aan wie vertel kinders vertroulikhede?" en "Wie pas kinders op as hulle siek is?" is die vrou hier deur 'n statisties betekenisvolle meerderheid aangewys as die betrokke persoon.

(c) Die Afdeling Dissiplinerende en Toesighoudende Optrede:

Die handelingspatrone wat by die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand voorkom vir die items in hierdie area toon ook belangrike verskille.

(i) Gesinne in die Hoogste Stand:

Daar kom in hoofsaak twee tipes handelingspatrone ten opsigte van die items in hierdie area by die gesinne in die hoogste stand voor, naamlik die vrou-outonome patroon en die sinkratiese patroon. Die een patroon kom nie konsekwent by al die items meer voor as die ander patroon nie. So word dit gevind dat ten opsigte van sommige items die sinkratiese patroon meer voorkom, terwyl ten opsigte van ander items die vrou-outonome patroon meer voorkom. Ten opsigte van die item tafelmaniere leer

kom / ...

kom die sinkratiese patroon betekenisvol meer voor as die vrou-otonome patroon (kritiese indeks - 2.43) terwyl by die drie items kyk dat kos ge-eet word, toesien dat skoolwerk gedoen word en verlof gee om by maats te speel geen betekenisvolle verskil in die voorkoms van genoemde handelingspatrone is nie en hulle ongeveer eweveel voorkom.

In 'n aantal gesinne toon hierdie items ook 'n manoutonome patroon, maar die frekwensie hiervan is so gering - veral ten opsigte van die eerste drie items - dat die voorkoms daarvan nie statisties betekenisvol is nie. Slegs ten opsigte van die twee items kyk dat skoolwerk gedoen word en verlof gee om by maats te speel is die frekwensie van die manoutonome patroon soveel dat, hoewel die patroon nog die minste voorkom, die verskil tussen hierdie patroon en die patroon wat tweede meeste voorkom, naamlik die vrou-otonome patroon, nie statisties betekenisvol is nie. Die sinkratiese patroon kom egter by beide hierdie items betekenisvol meer voor as die manoutonome patroon. (Kritiese indekse van verskille tussen sinkratiese en manoutonome patroon vir skoolwerk = 2.2 en verlof om by maats te speel is deur inspeksie > 2.58).

Slegs ten opsigte van een item naamlik - die bepaal en gee van take aan kinders toon vir hierdie area 'n vrou-otonome patroon en kom dit betekenisvol meer voor as die sinkratiese patroon (kritiese indeks = 5.1) en die manoutonome patroon. Dat hierdie item 'n vrou-otonome patroon sal toon is te verstane daar dit baie nou inskakel met die huishoudelike area, wat in hoofsaak 'n vrou-otonome en

vrouleierskapspatroon / ...

vrouleierskapspatroon openbaar het.

'n Belangrike aspek wat egter in hierdie verband vermeld moet word, is naamlik dat in 30 van die 36 gesinne by wie daar vir hierdie item 'n vrou-otonome patroon was vir die item, beweer is dat die man ingeroep word om dissiplinêre maatreëls toe te pas as die kinders nie gehoorsaam is nie. Ten spyte van die feit dat die vrou dus bepaal watter werk die kinders moet doen en die opdragte gee in hierdie verband, is dit tog in hoofsaak die man wat die rol van dissiplinerder speel.

Samevattend kan dit dus gesê word dat wat beslissing en die werklike uitvoer van items betref die gesinne in die hoogste stand hoofsaaklik die sinkratiese en die vrou-otonome patrone toon, met 'n aanduiding dat die man 'n belangrike dissiplinêre rol speel. Wie verantwoordelik is vir die straf van die kinders, sal egter in 'n later afdeling bespreek word.

(ii) Gesinne in die Laagste Stand:

Die gesinne in die laagste stand toon vir al die items in hierdie afdeling in hoofsaak 'n vrou-otonome patroon. Hoewel die sinkratiese patroon vir hierdie items ook by sommige gesinne voorkom, is die frekwensie daarvan egter so gering, dat dit nie 'n belangrike alternatiewe patroon vorm nie. Die verskil in voorkoms tussen die vrou-otonome en die sinkratiese patrone is dan ook vir al die items statisties betekenisvol op die 1%-peil. (Kritiese indekse: Tafelmaniere - 7.02; Skoolwerk - 6.7; Verlof om by maats te speel - 5.94; Kyk dat kos geëet word en, bepaal en gee van werk - betekenisvol deur inspeksie).

Soos in die geval van die gesinne in die hoogste stand, was hier by die gesinne in die laagste stand 'n aantal waar beweer is dat, hoewel die vrou beslissings vel en werk gee aan die kinders en hierdie item dus vrou-otonoom is, die man ingeroep word om dissipline uit te oefen in geval van ongehoorsaamheid van die kant van die kinders. Die aantal gesinne waar hierdie bewering gemaak is, is veel minder as in die hoogste stand en het slegs 12 van die 40 gesinne met 'n vrou-otonome patroon vir hierdie item die bewering gemaak.

(iii) Verskille Tussen Gesinne in Hoogste en Laagste Stand:

Waar daar by die gesinne in die hoogste stand in hoofsaak die vrou-otonome en die sinkratiese patrone voorkom, is die patroon wat by die gesinne in die laagste stand voorkom in hoofsaak die vrou-otonome patroon. Die vraag wat nou ontstaan is of hierdie verskil in patrone by die verskillende twee stande statisties betekenisvol is. Dit is dan ook gevind, dat, behalwe vir die item bepaal en gee van werk waar daar nie betekenisvolle verskille is ten opsigte van die handelingspatrone in die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand nie, daar vir al die ander items betekenisvolle verskille op die 1%-peil is. (Toetse ten opsigte van die verskille in die laagste en dié in die hoogste stand ten opsigte van elke item lewer die volgende resultaat: Leer tafel-maniere - $\chi^2 = 17.17$ met d.f. = 2; Kos opeet - $\chi_c = 3.77$ met m 12.4 en p = .5; Bepaal en gee werk - $\chi_c = 1.62$ met m = 8.6 en p = .48; Kyk dat skoolwerk gedoen word - $\chi^2 = 18.5$ met d.f. = 2 en verlof om by maats

te / ...

te speel $-\chi^2 = 12.6$ met d.f. = 2).

Dit kom dus daarop neer dat die sinkratiese patroon betekenisvol meer voorkom vir hierdie afdeling vir die gesinne in die hoogste stand as vir die gesinne in die laagste stand.

Oeser en Hammond⁷⁾ toon aan dat die gesinne in hulle studie vir hierdie afdeling hoofsaaklik 'n sinkratiese patroon toon. Die gesinne in die hoogste stand toon dus in 'n mate 'n ooreenkoms met, terwyl die gesinne in die laagste stand beslis verskil van die gesinne in bogenoemde studie, wat betref die aard van die handelingspatrone vir hierdie afdeling.

(iv) Verskil in Strafmaatreëls by Gesinne in Laagste en Hoogste Stande:

Indien die verwagte gedrag van die mans nagegaan word, skyn dit asof die mans in die laer stand minder verantwoordelikheid vir die dissiplinering van die kinders aanvaar as die mans in die hoogste stand.

So blyk dit byvoorbeeld uit tabel XL dat 16% mans en 14% vrouens in die hoogste stand teenoor slegs 6% mans in die laagste stand beweer het dat die man moet help om die kinders te dissiplineer.

Dieselfde tendens kom tevoorskyn in die vorige afdeling waar in 83.3% van die gesinne in die hoogste stand, en slegs in 30% van die gesinne in die laagste stand wat 'n vrou-outonome patroon ten opsigte van die item bepaal en gee werk aan kinders, gehad het, op die man 'n beroep gedoen is om die kinders

te / ...

7) Oeser, O.A. en Hammond, S.B., op. cit., p. 121

te dissiplineer in gevalle van ongehoorsaamheid. Die verskil hier is statisties betekenisvol op die 1%-peil (kritiese indeks - 5.8) en die mans in die hoogste stand neem dus beslis meer dissiplinêre maatreëls teenoor die kinders as die mans in die laagste stand.

'n Faktor wat hierdie aangeleentheid nog verder sal toelig is deur te bepaal wie verantwoordelik is vir die straf van die kinders in die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand.

TABEL XLVII

PERSONE VERANTWOORDELIK VIR DIE STRAF VAN DIE KINDERS

PERSONE	HOOGSTE STAND	LAAGSTE STAND
Man	14	4
Meestal die man, maar vrou ook	7	4
Beide	22	7
Meestal die vrou, maar man ook	3	19
Vrou	4	16
Totaal	50	50

Uit die tabel blyk dit baie duidelik dat in die gesinne in die hoogste stand, die man in 86% van die gesinne straf toepas. In 28% van die gesinne is hy alleen verantwoordelik daarvoor, terwyl hy in nog 14% hoofsaaklik daarvoor verantwoordelik is en in nog 44% van die gesinne pas hy saam met die vrou die straf toe. By die gesinne in die laagste stand, daarenteen, het die vrou 'n baie groter aandeel in die toepassing van straf en word gevind dat sy in 32% van die gesinne alleen die straf toepas en 38% hoofsaaklik verantwoordelik is daarvoor.

Hierdie / ...

Hierdie verskil in persone wat verantwoordelik is vir die straf van die kinders tussen die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand is statisties beduidend op die 1%-peil ($\chi^2 = 32.97$ d.f. = 4).

Dit is belangrik om daarop te let dat die ouerpare in die gesinne in die hoogste stand ook meer dikwels saamstem oor die straf wat die kinders moet kry, as die ouerpare in die gesinne in die laagste stand, soos uit die volgende tabel blyk:

TABEL XLVIII

OOREENKOMS IN SAKE DIE STRAF VAN KINDERS BY OUERPARE

OOREENKOMS	HOOGSTE STAND	LAAGSTE STAND
Stem saam	28	20
Een ouer is strenger, maar ander ouer meng nie in nie, en bots nie voor kinders nie	9	11
Moeder keer dat vader nie straf nie	2	11
Vader keer dat moeder nie straf nie	3	4
Ouers keer mekaar	-	2
Nie beantwoord nie	8	2
Totaal	50	50

In 10% van die gesinne in die hoogste stand keer een van die ouers dat die ander ouer nie straf nie, terwyl dit by 34% van die gesinne in die laagste stand die geval is. Die belangrikste verskynsel in hierdie verband is egter dat in 64.7% van die gesinne in die laagste stand waar die een ouer die ander keer, dit die vrou is wat die man keer dat hy nie straf nie.

Uit hierdie gegewens blyk dit dus baie duidelik

dat / ...

dat in die gesinne in die hoogste stand die man in 'n groter mate die verantwoordelikheid vir die dissiplinering van die kinders aanvaar, terwyl in die gesinne in die laagste stand die vrou weer in 'n groter mate verantwoordelik is vir die dissiplinering van die kinders.

3. Interpretasie Volgens Instrumentele en Volbrengende Rolle:

Die gedrag in die area van kinderbeheer en -versorging behels belangrike implikasies vir die instrumenteel-volbrengende roldifferensiasie tussen die man en die vrou.

Die persoon wat naamlik die dissipline uitoefen in die gesin vervul die instrumentel rol, terwyl die persoon wat verantwoordelik is vir die versorging van die kinders en liefdevol teenoor hulle optree, die volbrengende rol vervul.

By die gesinne in die hoogste stand is dit in hoofsaak die man wat die kinders dissiplineer. Hoewel die vrou in baie gesinne dit saam met die man doen, word hy nogtans ingeroep om dissipline te handhaaf as die kinders nie na die vrou luister nie en word dit van hom verwag om te help met die dissiplinering van die kinders. Dit kan dus met reg beweer word dat in die meerderheid van die gesinne in die hoogste stand die man die instrumentele rol in dié verband speel.

By die gesinne in die laagste stand word die dissipline in die meerderheid van die gesinne deur die vrou toegepas en word die man baie minder ingeroep om dissipline te handhaaf. Hy word selfs in sommige gevalle gekeer indien hy die kinders wil straf. Die rol van die vrou het dus by die gesinne

in / ...

- 285 -

in die laagste stand, beslis 'n meer instrumentele kleur as wat die rol van die man in hierdie gesinne het.

Hierdie verskil in die rolverdeling tussen man en vrou in die gesinne in die hoogste en laagste stand word ook gereflekteer in die afdeling oor dissipline-rende en toesighoudende optrede. Die gesinne in die laagste stand toon in hierdie afdeling hoofsaaklik in vrou-otonome patroon, terwyl die sinkratiese patroon waar die man 'n besliste deelname het saam met die vrou, betekenisvol meer voorkom by die gesinne in die hoogste stand. Dit impliseer dat die mans in die gesinne in die hoogste stand 'n belangriker aandeel het in die algemene opvoeding van die kind as die mans in die gesinne in die laagste stand.

Die volbrengende rol daarenteen word in die gesinne in beide stande deur die vrou vervul. Die afdeling kinderversorging toon vir die gesinne in beide stande byvoorbeeld 'n vrou-otonome patroon. Die kinders in die gesinne in beide stande gaan hoofsaaklik na die vrou om hul vertroulikhede te vertel. Dit is ook hoofsaaklik die vrou wat hul oppas as hulle siek is. Hierdie aktiwiteite dui op die volbrengende rol wat sy vervul.

Nogtans is daar van hierdie aktiwiteite wat op die volbrengende rol dui, wat nie net op 'n vrou-otonome basis geskied nie. Hierdie aktiwiteite val hoofsaaklik in die afdeling affektiewe gedrag. Die gesinne in die hoogste en laagste stande toon hier belangrike verskille.

So byvoorbeeld word die items in hierdie afdeling deur 'n statisties betekenisvolle persentasie

gesinne / ...

gesinne in die laagste stand nie uitgevoer nie en kom dit daarop neer dat hierdie doel van die volbrengende rol by 'n deel van die gesinne in die laagste stand nie uitgevoer word nie. By die gesinne waar die items wel uitgevoer word, word dit in die meeste gevalle deur die vrou gedoen en is sy dus weer die volbrengende leier in hierdie verband.

By die hoogste stand daarenteen neem die man op 'n statisties betekenisvolle wyse deel aan hierdie items, of op 'n sinkratiese basis, of op 'n manoutonomie basis. Vir die item na wie kinders gaan as hul seerkry word dan ook gevind dat in 'n groot persentasie van die gesinne die kinders na albei die ouers gaan.

Waar die verskille hier tussen die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand statisties betekenisvol is, skyn dit dus asof die mans in die gesinne in die hoogste stand 'n groter aandeel het in die affektiewe optrede teenoor die kinders as die mans in die laagste stand.

Die volbrengende rol is dus in hierdie geval in 'n mate oorgedra na die rol van die man in die hoogste stand, terwyl in die laagste stand dit steeds die vrou is wat by uitstek die volbrengende rol vervul.

D. AREA VAN EKONOMIESE AKTIWITEITE.

Een van die belangrikste kriteria waaraan die instrumentaliteit van die man se rol in die gesin gemeet word is die feit dat hy 'n beroep beoefen en 'n inkomste daardeur verdien wat in hoofsaak as basis dien vir die voorsiening in die lewensbehoefes van die gesinslede en die bepaling van die lewenstandaard van die gesin. Ook word die status van die gesin

in / ...

in die gemeenskap in 'n groter mate bepaal deur die vlak van die beroep wat deur die man beoefen word, as deur enige ander enkele faktor. Parsons sê byvoorbeeld in hierdie verband: "... it is fundamentally by virtue of the importance of his occupational role as a component of his familial role that in our society we can unequivocally designate the husband-father as the instrumental leader of the family as a system".⁸⁾

Daar bestaan egter vandag 'n sterk tendens dat die vrou ook toetree tot die arbeidsmark en dikwels op dié wyse 'n bydra lewer tot die gesinsinkomste. So byvoorbeeld wys Myrdal en Klein⁹⁾ daarop dat die vrou ongeveer 'n derde van die totale arbeidsmark in Frankryk, Brittanje, Swede en die Verenigde State van Amerika vorm. Die verskillende skrywers wys egter daarop dat van die aantal vroue wat werk, daar slegs 'n klein persentasie is wat getroud is en nog afhanklike kinders in die huis het. Die grootste persentasie van die werkende vroue bestaan uit ongetroude vroue, geskeide vroue en vroue wat getroud is met nog geen kinders nie of die sogenaamde "leë nes" stadium. Die feit dat die vrou ook 'n beroepsrol vervul het nie 'n basiese verandering in die gesinsrolle teweeggebring nie, en Parsons som hierdie toestand van sake baie goed op waar hy sê: "... the adult feminine role has not ceased to be anchored primarily in the internal affairs of the family, ..., while the role of the adult male is primarily anchored in the occupational world, in his job and through it by his status-giving and income-earning / ...

8) Parsons, T. en Bales, R.F., Family, Socialization and Interaction Process, (1955), p. 13.

9) Myrdal, A. en Klein, V., Women's Two Roles, (1956), Hfst. 4.

income-earning functions for the family. Even if, as seems possible it should come about that the average married woman had some kind of job, it seems most unlikely that this relative balance would be upset; that either the roles would be reversed ..."¹⁰⁾

Die man in sy kapasiteit as hoofbroodwinner behou dus die instrumentele rol in die gesin.

1. Verwagte Gedrag van die Man en die Vrou in verband met die Verdien van die Inkomste:

Reeds met die vasstelling van die breë gedragsareas in die gesin¹¹⁾ was daar sterk aanduidings dat die man in hoofsaak die persoon is wat in die finansiële behoeftes van die gesin moet voorsien en dat hy die hoofbroodwinner in die gesin is.

Die mans en die vrouens in die gesinne in die hoogste stand sowel as dié in die laagste stand het dan ook almal die man aangetoon as die hoofbroodwinner in die gesin.

Waar daar in hierdie verband konsensus was onder die mans en vrouens in beide stande, was dit egter nie die geval ten opsigte van hul verwagtings of die vrou behoort te werk en so te help om die gesinsinkomste aan te vul nie, soos duidelik uit die volgende tabel blyk:

TABEL XLIX / ...

10) Parsons, T. en Bales, R.F., op. cit., pp. 14 - 15.

11) Sien in die verband Hoofstuk VI afdeling 2

- 289 -

TABEL XLIXVERWAGTINGS AANGAANDE DIE INDIENSTREDING VAN GETROUDEVROUENS

VERWAGTINGS	HOOGSTE STAND		LAAGSTE STAND	
	Mans	Vrouens	Mans	Vrouens
Nee, sy behoort nie te werk nie. Die huis verwaarloos, die kinders gaan agteruit, die band van liefde tussen ouer en kind verwaarloos, en sy fyner opvoeding gaan verlore. As man tuis-kom, moet sy daar wees, anders is huis kaal. Kind het sorg en lief-de nodig veral as hy klein is	40	36	18	15
Nee, nie so lank as die kinders klein is nie. As die kinders groot is en iemand is tuis, dan kan sy gaan werk	4	4	6	6
Ja, voorwaardelik - dit hang af van finansies - sy moet liefs tuisbly en na kinders kyk, maar as inkomste laag is en dit is 'n noodsaaklikheid, kan sy gaan werk om te help met inkomste	4	8	6	8
As daar iemand is om na die kinders te kyk en die huis word nie ver-waarloos nie, dan is daar nie besware dat die vrou werk nie	2	2	-	-
Sy kan werk, maar nie vas nie en net voor-middae - daar is te veel by die huis te doen en alles raak deurmekaar	-	-	3	1
Ja, sy moet die man help om geld te voor-sien, dit is haar plig	-	-	17	20

Dit is opvallend dat die antwoorde van die mans en die vrouens in die gesinne in die hoogste stand

in / ...

- 290 -

in hoofsaak ooreenkom, dit wil sê dat ongeveer eweveel mans en eweveel vrouens die verskillende tipes antwoorde gegee het, maar dat hulle antwoorde in 'n groot mate verskil van die antwoorde van die mans en vrouens in die gesinne in die laagste stand. Die antwoorde van die mans en vrouens in die laagste stand toon op hul beurt weer 'n groot ooreenkoms. Vir statistiese verwerking is die antwoorde van die mans en vrouens in die verskillende stande dus bymekaar getel en is met die antwoorde van die totale aantal persone in die betrokke stande gewerk.

Die opvallendste verskil wat hier na vore tree is die feit dat in die hoogste stand 'n baie groter persentasie mans (80%) en vrouens (72%) beweer het dat die vrou nie moet werk nie en dat sy tuis moet bly, as wat die mans (36%) en vrouens (30%) in die laagste stand dit beweer het. Die redes hier aangevoer kom in hoofsaak daarop neer dat die man vir die gesin moet sorg en dat die huis en kinders verwaarloos as die vrou ook werk. Ook het sommige gesê dat die fynere opvoeding van die kinders sowel as die liefdesband tussen die ouers en kinders verlore gaan en dat die kind beslis liefde nodig het, veral solank hy klein is.

In teenstelling hiermee was daar 34% van die vrouens en 40% van die mans in die laagste stand wat beweer het dat dit die plig van die vrou is om ook te gaan werk en so die gesinsinkomste aan te vul, terwyl 'n verdere 6% mans en 2% vrouens beweer het dat sy kan werk, maar net in die oggende sodat haar huis nie moet verwaarloos nie. Hierdie twee bewerings is deur geen mans en vrouens in die hoogste

stand / ...

stand gemaak nie.

Daar is 'n aantal gesinne waar die mans en vrouens beweer het dat die vrouens op sekere voorwaardes kan gaan werk. Die vernaamste voorwaardes hier is naamlik (i) dat die vrou kan gaan werk as haar kinders groot en uit die huis is en daar dan nog iemand tuis is wat na die huis kan kyk, en (ii) in geval van finansiële nood kan sy uitspring en werk, maar sy moet liefes na die kinders kyk. Die mans en vrouens in die laagste stand het in 'n geringe mate hierdie tipe antwoorde meermale gegee as die mans en vrouens in die hoogste stand, maar die verskil in frekwensie is geensinds betekenisvol nie. Dit is slegs ten opsigte van die eerste twee tipes antwoorde bespreek dat daar 'n kenmerkende verskil is en dit word dan ook gevind dat die verskil hier betekenisvol is op die 1%-peil ($\chi^2 = 56.1$ d.f. = 4). Dit beteken dat die mans en die vrouens in die laagste stand op 'n betekenisvolle peil meer dikwels verwag dat die vrou moet werk om die gesinsinkomste aan te vul as wat die mans en die vrouens in die hoogste stand dit verwag. Laasgenoemde verwag eerder dat die vrou tuis moet bly om na haar huis en kinders te kyk.

2. Verwagtings insake Bydraes van Kinders tot Gesinsinkomste:

Afgesien van die vraag of die vrou behoort te werk of nie, is daar ook 'n poging aangewend om vas te stel wat die verwagtings van die mans en die vrouens in beide stande is ten opsigte van die bydraes van werkende kinders tot die gesinsinkomste.

- 292 -

TABEL L

VERWAGTINGS IN SAKE BYDRAES VAN KINDERS TOT GESINSIN-
KOMSTE

VERWAGTINGS	HOOGSTE STAND		LAAGSTE STAND	
	Antwoorde van		Antwoorde van	
	Man	Vrou	Man	Vrou
1. Ja, dit is hul plig om by te dra en alles af te gee. Dan dink hulle nie so gou hulle is hul eie baas nie. Ouers werk ook beter met geld as kinders	19	15	36	38
2. Ja, dis hul plig om alles af te gee - ouer het moeite gehad om hul groot te maak, en nou moet hy help terugbetaal	-	-	7	3
Totaal - ja dis hul plig	19	15	43	41
3. Ja hulle gee af, so word hul nie spandabel nie - die ouers leer hul met geld werk en spaar hul geld vir hulle ..	7	8	4	4
4. Kinders behoort net 'n deel af te gee en moet ook geld van hulle eie hê. Is erkentlik deur deel af te gee en leer so verantwoordelikheid	9	10	-	-
5. Die kind kan net losies betaal en die res hou. Kind moet leer om met eie geld te werk en moeder moet toesig hou daaroor	14	13	2	5
Totaal net deel gee of losies	23	23	2	5
6. Dit hang af van inkomste en slegs as kinders wil kan hulle gee	-	2	-	-
7. Nee - dit leer hulle selfstandigheid om hul eie geld te bestee	1	1	-	-
8. Het nie 'n mening nie - weet nie	-	1	1	-
Groot Totaal	50	50	50	50

Soos in die geval van die verwagtings of 'n vrou behoort te werk of nie, is daar ten opsigte van die
verwagtings / ...

verwagtings of die kinders behoort by te dra tot die gesinsinkomste geen noemenswaardige verskil tussen die mans en vrouens in een bepaalde stand nie. Vir statistiese doeleindes word die frekwensie waarvolgens die mans en vrouens in een bepaalde stand die antwoorde gegee het, weer bymekaar getel.

Daar is egter 'n verskil in verwagtings tussen die mans en die vrouens in die hoogste stand en die in die laagste stand ten opsigte van genoemde verwagtings.

So byvoorbeeld verwag 86% van die mans en 82% van die vrouens in die laagste stand, teenoor slegs 38% van die mans en 30% van die vrouens in die hoogste stand dat dit die plig van die kinders is om hul hele loon aan die ouers te gee. 14% Mans en 6% vrouens in die laagste stand (hierbo ingeslote) het selfs beweer dat die ouer hard gewerk het vir die kind en dat dit die kind se plig is om terug te betaal. Hierdie bewering is nooit deur die mans en die vrouens in die hoogste stand gemaak nie.

Die meerderheid mans en vrouens in die hoogste stand, daarenteen, verwag dat die kinders slegs 'n deel van hul salaris moet afgee of dat hulle losies moet betaal. Hul uitgangspunt in dié verband is dat die kinders ook geld van hul eie moet hê en dat hulle moet leer om met hul eie geld te werk om so-doende verantwoordelikheid te leer. So het 46% van die mans en 46% van die vrouens in die hoogste stand hierdie uitgangspunt gehad, teenoor slegs 4% mans en 10% vrouens in die laagste stand.

In hierdie twee tipes verwagtings lê die grootste verskil tussen die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand opgesluit en is die verskil

dan ook betekenisvol op die 1%-peil ($\chi^2 = 52.1$ d.f. 2). Dit kom dus daarop neer dat 'n betekenisvoller aantal ouers in die laagste stand, teenoor die ouers in die hoogste stand verwag dat die kinders al hul geld moet oorhandig, terwyl 'n betekenisvoller aantal ouers in die hoogste stand in vergelyking met die ouers in die laagste stand, verwag dat die kinders slegs 'n deel van hul geld, veral in die vorm van losies, moet oorhandig.

Daar was slegs 1 man (2%) en 1 vrou (2%) in die hoogste stand wat beweer het dat die kinders glad nie 'n bydrae tot die gesinsinkomste moet lewer nie en al hul geld kan hou. Hierdie verwagting kom dus so min voor dat dit glad nie as 'n belangrike alternatiewe verwagting beskou kan word by die Kaapse Kleurlinggesin nie.

3. Werklike Gedrag in die Area van Ekonomiese Aktiviteite:

(a) Broodwinners:

Die eerste en belangrikste waaraan hier aandag gegee moet word, is wie die persone in die gesinne is wat die gesinsinkomste verdien en of daar in hierdie verband enige verskille is tussen die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand.

TABEL LIAARD VAN BROODWINNERS IN DIE GESINNE IN DIE HOOGSTE EN
LAAGSTE STAND

BROODWINNERS	HOOGSTE STAND	LAAGSTE STAND	TOTAAL
Man	24	9	33
Man en vrou	13	19	32
Man, vrou en 1 kind ..	1	3	5
Man, vrou en 2 kinders	1	4	5
Man, vrou en 3 kinders	-	1	1
Man, vrou en 6 kinders	-	1	1
Vrou en 1 kind*	-	2	1
Man en 1 kind	9	4	13
Man en 2 kinders	1	3	4
Man en 3 kinders	1	2	3
Man en 4 kinders	-	2	2
Totaal	50	50	50

* Daar is 3 gesinne in die laagste stand waar die man werkloos is. Die een man kry egter 'n ongeskiktheids-toelae; hy dra dus by tot die gesinsinkomste en die gesin is as sodanig geklassifiseer.

In bogaande tabel is daar nie aparte voorsiening gemaak vir die klassifikasie van bydraes deur addisionele lede nie, omdat slegs in 'n baie geringe aantal gesinne bydraes deur hulle gemaak is.

Die bydraes van addisionele lede en kinders is saam gegroep onder kinders. Volledigheidshalwe kan daarop gewys word dat in 8% van die gesinne in die hoogste stand en in 4% van die gesinne in die laagste stand addisionele lede ook 'n bydrae tot die gesinsinkomste gelewer het. Daarenteen is in 20% van die gesinne in die hoogste stand en 44% van die gesinne in die laagste stand bydraes tot die

gesinsinkomste / ...

gesinsinkomste deur die kinders gelewer.

Uit die voorgaande tabel blyk dit dat daar 'n groot verskil is tussen die aard van broodwinners in die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand.

In al die gesinne in beide stande, (behalwe 2 in die laagste stand, waar die man werkloos is), is die man beskou as die hoofbroodwinner in die gesin. Hier hou die ooreenkoms egter op, en word die volgende verskille gevind.

In die eerste instansie is in baie meer gesinne in die hoogste stand (48%), as in gesinne in die laagste stand (15%) die mans die enigste broodwinner. Daarenteen dra baie meer vrouens in die laagste stand (60%) by tot die gesinsinkomste, as die vrouens in die hoogste stand (30%). Die verskil tussen die aantal vrouens wat werk in die gesinne in die hoogste stand en die gesinne in die laagste stand is dan ook betekenisvol op die 1%-peil. (Kritiese indeks = 10). Ook dra die kinders in baie meer gesinne in die laagste stand by tot die gesinsinkomste as die kinders in gesinne in die hoogste stand. Hierdie aspek moet egter versigtig hanteer word, aangesien in baie meer gesinne in die laagste stand werkende kinders is, as in gesinne in die hoogste stand. Dit is gevind dat in al die gesinne in die hoogste sowel as die laagste stand, waar daar kinders is wat werk, hierdie kinders 'n bydrae tot die gesinsinkomste maak.

Ook wat betref die aantal broodwinners per gesin, is daar 'n belangrike verskil tussen die gesinne in die hoogste en die in die laagste stand soos uit die volgende opsommende tabel blyk:

- 297 -

TABEL LIIAANTAL BROODWINNERS IN DIE GESINNE IN DIE HOOGSTE EN
DIE LAAGSTE STAND

STAND	1 BROOD- WINNER	2-3 BROOD WINNERS	4 EN MEER BROOD- WINNERS	TOTAAL
Hoogste	24	24	2	50
Laagste	9	31	10	50

Dit is baie duidelik dat in die hoogste stand daar gemiddeld baie minder broodwinners per gesin is as in die gesinne in die laagste stand. Weens die skeefheid van die gegewens is daar in hierdie geval 'n χ^2 = toets toegepas. Die χ^2 van 15.78 met d.f. = 2, dui aan dat die verskil in aantal broodwinners per gesin tussen die gesinne in die verskillende stande betekenisvol is op die 1%-peil.

(b) Algemene Patrone van Finansiële Administrasie:

Voordat die algemene patrone van finansiële administrasie bespreek word, moet daarop gewys word dat die vel van beslissings oor en die opstel van die gesinsbegroting nie weer hier in detail bespreek gaan word nie, aangesien dit een van die items was met behulp waarvan die dominansiepatrone in die gesinne bepaal is en dus in hoofstuk V bespreek is. . .

Volledigheidshalwe kan daar kortliks op gewys word dat in die gesinne in die laagste stand die vrou in hoofsaak die outoriteit ten opsigte van begrotings en besteding van geld het, terwyl in die gesinne in die hoogste stand dit die man is wat in hoofsaak die outoriteit ten opsigte van die beslissings in

verband / ...

- 298 -

verband met die gesinsbegroting het.¹²⁾

Daar sal dus in hierdie afdeling verder slegs aandag geskenk word aan die wyse waarop die geld geadministreer word in die gesinne in die hoogste en laagste stande onderskeidelik.

TABEL LIII

PATROON VAN ADMINISTRASIE VAN GELD IN DIE GESINNE IN
BEIDE STANDE

PATROON	HOOGSTE STAND	LAAGSTE STAND
Man gee aan vrou toelae vir huis en persoonlike gebruik, en administreer die res van die geld self	24	5
Man gee aan vrou toelae vir huis en administreer res self - sy moet vra vir geld vir persoonlike gebruik	9	-
Vrou koop benodighede op rekening en man betaal dan alles - hy administreer alle gelde	3	-
Vrou sorg vir alles, koop alles en administreer alle gelde - gee man sakgeld of hy hou vir hom sakgeld	14	24
Vrou doen alles en administreer alle gelde - man moet vra vir sakgeld	-	17
Man administreer eie geld, en vrou administreer eie geld	-	4
Totaal	50	50

Dit blyk baie duidelik dat daar verskille is tussen die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand ten opsigte van die patroon van geldadministrasie.

In die hoogste stand is dit in hoofsaak die man

wat / ...

12) Sien in die verband Hoofstuk V afdeling 5.

wat die geld administreer (47% van die gesinne), terwyl dit in die laagste stand in hoofsaak die vrou is wat die geld administreer (82% van die gesinne). In 66.7% van die gesinne in die hoogste stand waar die man die geld administreer kry die vrou 'n toelaag vir huishoudelike en persoonlike gebruik terwyl in 25% van dié gevalle die vrou wel 'n toelaag vir die huis kry, maar vir persoonlike uitgawes geld by die man moet vra. Die teenoorgestelde is weer waar vir die gesinne in die laagste stand, naamlik dat in 58.5% van die gesinne waar die vrou die geld administreer sy vir hom sakgeld gee, of hy vir homself sakgeld hou, terwyl in 41.5% van hierdie gesinne hy vir haar geld moet vra as hy wil hê. Die verskille wat in hierdie verband tussen die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand voorkom, is dan ook betekenisvol op die 1%-peil (χ^2 45.43 met d.f. = 4).

(c) Handelingspatrone by die Aankoop van Spesifieke Items:

Afgesien van 'n bepaling van die algemene patrone van die finansiële reëlins in die gesin, is daar ook 'n poging aangewend om die handelingspatrone ten opsigte van 'n spesifieke aantal aankope te bepaal, soos uit die volgende tabelle sal blyk.

TABEL LIV

HANDELINGSPATRONE TEN OPSIGTE VAN SPESIFIEKE AANKOPE

ITEMS	VROU BESLUIT						MAN BESLUIT			BEIDE BESLUIT			TOTAAL
	Vrou doen	Kind doen	Dogter doen	Seun doen	Man doen	Beide doen	Man doen	Vrou doen	Beide doen	Man doen	Vrou doen	Beide doen	
(a) Handelingspatrone vir Gesinne in die Hoogste Stand													
Kruideniersware	42	-	2	-	4	-	-	-	1	1	-	-	50
Groente en vrugte	42	-	-	1	1	-	1	-	-	1	1	3	50
Vleis	40	-	-	-	5	1	2	-	1	1	-	-	50
Klere vir vrou	47	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	50
Klere vir dogters*.....	37	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	2	42
Klere vir man	3	-	-	-	-	-	34	2	3	3	1	4	50
Klere vir seuns*.....	14	-	-	1	-	1	10	2	2	2	3	8	43
(b) Handelingspatrone vir Gesinne in die Laagste Stand													
Kruideniersware	30	3	5	4	7	1	-	-	-	-	-	-	50
Groente en vrugte	41	2	2	2	1	-	2	-	-	-	-	-	50
Vleis	34	1	4	2	5	-	3	-	-	-	-	1	50
Klere vir vrou	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	50
Klere vir dogter*.....	43	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	2	49
Klere vir man	19	-	-	-	-	-	16	2	1	4	5	3	50
Klere vir seuns*.....	35	-	-	4	-	-	2	-	-	1	1	7	50

* Van die gesinne het nie seuns of dogters nie. In hierdie gesinne is ook van die dogters en seuns wat self reeds werk en hul eie klere koop. Hulle word nie ingereken nie en slegs die vir wie die ouers nog verantwoordelik is, word ingereken.

Vir / ...

- 301 -

Vir die bepaling van die handelingspatrone kan die volgende opsomming van tabel LIV gegee word.¹³⁾

TABEL IV

HANDELINGSPATRONE TEN OPSIGTE VAN SPESIFIEKE AANKOPE

ITEMS	Vrou- outo- noom	Vrou- leier- skap	Sin- kra- ties	Man- leier- skap	Man- outo- noom	To- taal
(a) Handelingspatrone vir Gesinne in Hoogste Stand						
Kruideniersware .	42	6	1	1	-	50
Groente en Vrugte	42	2	5	-	1	50
Vleis	40	6	1	1	2	50
Klere vir vrou ..	47	-	3	-	-	50
Klere vir dogters	37	2	2	1	-	42
Klere vir mans ..	3	-	8	5	34	50
Klere vir seuns	14	2	13	4	10	43
(b) Handelingspatrone vir Gesinne in Laagste Stand						
Kruideniersware .	30	20	-	-	-	50
Groente en Vrugte	41	7	-	-	2	50
Vleis	34	12	1	-	3	50
Klere vir vrou ..	48	-	2	-	-	50
Klere vir dogters	43	3	3	-	-	49
Klere vir mans ..	19	-	12	3	16	50
Klere vir seuns .	35	4	9	-	2	50

Die aantal items ten opsigte waarvan gegewens ingesamel is kan in hoofsaak in drie afdelings ingedeel word, naamlik

(i) die aankoop van voedselvoorrade wat direk in verband met die huishoudelike area staan,

(ii) die aankoop van klere vir die vrou en dogters en (iii) die aankoop van die klere vir mans en seuns.

(i) Gesinne / ...

13) Vir die ontleding van die gegewens in hierdie tabelle, geld voetnoot 2.

(i) Gesinne in die Hoogste Stand:

In die eerste afdeling, naamlik dié van die aankoop van voedselvoorrade, word uitsluitlik 'n vrou-otonome handelingspatroon gekry, met slegs 'n paar gesinne waar 'n vrouleierskapspatroon gekry word. Dat 'n vrou-otonome patroon hier gekry word, is wel te begrype, daar hierdie items direk in verband staan met en inskakel by die huishoudelike area. In teenstelling met die huishoudelike area egter, waar die persone wat die werk in verband met die items onder leiding van die vrou verrig het, in die geval van 'n vrouleierskapspatroon, bediendes, dogters en ander vroulike lede in die huishouding was, word vir hierdie afdeling gevind, dat dit die man is wat die werk hier verrig, dit wil sê die aankope doen onder leiding van die vrou. Dit is die enigste instansie waar hierdie verskynsel naamlik dat die man onder leiding van die vrou items verrig, voorkom. Die verklaring lê waarskynlik daarin opgesluit dat die vrou weet wat nodig is in die huis en dat sy vir die man vra om die aankope te doen, daar hy tog uit die huis gaan vir die beoefening van sy beroep.

Vir die tweede area naamlik die aankoop van klere vir die vrou en dogters, word by uitstek 'n vrou-otonome patroon gekry, terwyl in die derde area, naamlik die aankoop van klere vir mans en seuns, daar verskillende patrone gekry word.

Die aankoop van klere vir mans geskied hoofsaaklik op 'n manoutonome basis, terwyl in 'n paar gesinne dit op 'n sinkratiese en manleierskapsbasis geskied. Deur inspeksie is dit egter duidelik dat laasgenoemde twee patrone nie soveel voorkom dat

dit / ...

- 303 -

dit belangrike alternatiewe vir die manoutonome patroon vir die item vorm nie. Wat die aankoop van klere vir die seuns egter betref, is dit duidelik dat die vrou-otonome, sinkratiese en manoutonomehandelingspatrone ongeveer eweveel voorkom.

(ii) Gesinne in die Laagste Stand:

By die gesinne in die laagste stand word daar by die aankoop van voedselvoorrade, soos in die geval van die hoogste stand in hoofsaak 'n vrou-otonome patroon gekry, met 'n vrouleierskaps-patroon by 'n paar gesinne. Wat die vrouleierskaps-patroon betref, word gevind dat by die gesinne waar dit voorkom, die seuns, dogters en die mans ongeveer eweveel hierdie aktiwiteite onder leiding van die vrou verrig. In sommige gesinne is daar in die verband nie eens onderskeid gemaak tussen seuns en dogters nie en is bloot beweer, dat die "kinders" gestuur word. In teenstelling met die gesinne in die hoogste stand, neem die kinders by die gesinne in die laagste stand dus relatief meer aan hierdie area deel.

Wat betref die area van klere koop vir die vrou en dogters, is dit soos in die geval van die gesinne in die hoogste stand hoofsaaklik vrou-otonoom georganiseerd. Ook die item klere koop vir die seuns is in 'n betekenisvolle meerderheid gesinne (kritiese indeks = 7.4) op 'n vrou-otonome basis georganiseerd. Wat betref die item klere koop vir die man, word gevind dat hoewel dit in die meeste gesinne op 'n vrou-otonome basis geskied, daar ook 'n redelike groot aantal gesinne is waar dit op 'n manoutonome basis geskied, en dat daar geensins 'n betekenisvolle verskil tussen die voorkoms van die twee patrone is nie.

(iii) Verskille Tussen Gesinne in die Hoogste en dié in die Laagste Stand:

Dit / ...

Dit is slegs ten opsigte van laasgenoemde twee items, naamlik die aankoop van klere vir die man en seuns, waar daar tussen die twee stande verskille na vore tree. Waar die item klere vir man in die hoogste stand hoofsaaklik manoutonoom is, is die patroon wat die meeste in die laagste stand voorkom die vrou-outonome patroon. Die verskil in handelingspatrone tussen die hoogste en laagste stand vir dié item is dan ook betekenisvol op die 1%-peil. ($\chi^2 = 19.34$ met d.f. = 2).

Waar die item klere vir seuns in die hoogste stand vir ongeveer in gelyke aantal gesinne die man-outonome, vrou-outonome en sinkratiese patrone toon, toon dit in die laagste stand hoofsaaklik die vrou-outonome patroon. Die verskil in handelingspatrone tussen die hoogste en laagste stand vir hierdie item is betekenisvol op die 1%-peil ($\chi^2 = 18.86$ met d.f. = 2).

Opsommend kan daar dus vir die hele area van aankope gesê word dat die handelingspatrone vir die gesinne in beide stande in hoofsaak die vrou-outonome is, behalwe vir die items klere koop van man en seuns. Vir hierdie twee items is daar dan ook verskille te bespeur by die gesinne in die hoogste en die in die laagste stand en kom die vrou-outonome patroon by die gesinne in die laagste stand betekenisvol meer voor as by die gesinne in die hoogste stand, waar die manoutonome patroon betekenisvol meer voorkom.

Die feit dat die vrou in die laagste stand ten opsigte van 'n groter aantal items outonomieit het as die vrou in die gesinne in die hoogste stand, kom weereens ooreen met die verkreë dominansiepatrone

onder die gesinne in die verskillende stande.

4. Interpretasie Volgens Instrumentele en Volbrengende Rolle:

Daar die persoon wat 'n beroep beoefen en daardeur voorsien in die finansiële behoeftes van die gesin, die instrumentele rol vervul, kan dit met reg beweer word dat die man in die gesinne in die hoogste sowel as in die laagste stand die instrumentele rol vervul. Die gegewens dui alles daarop dat die man die instrumentele rol vervul. So is sy rol in die gesin gedefinieer in terme van die finansiële sorg en is hy deur al die gesinne aangewys as die persoon wat die hoofbroodwinner behoort te wees. Verder is hy die hoofbroodwinner in al die gesinne behalwe twee in die laagste stand waar hy werkloos was.

Die rol van die vrou in die gesinne in die hoogste en laagste stand verskil egter in hierdie verband. In die hoogste stand word van die vrou verwag dat sy tuis moet bly om na die huis en kinders te kyk, of dat sy onder sekere voorwaardes kan gaan werk. In die laagste stand word egter van die vrou verwag dat sy moet gaan werk om die man te help met 'n inkomste, of dat sy onder sekere voorwaardes kan gaan werk. In werklikheid werk daar dan ook 'n betekenisvoller aantal vroue in die gesinne in die laagste stand as in die gesinne in die hoogste stand.

Dit sou oordrewe wees om te beweer dat die vrou in die laagste stand 'n instrumentele rol in die verband speel, daar die man nog altyd die hoofbroodwinner is. Dit kan egter met reg beweer word dat die rol van die vrou in die gesinne in die laagste stand 'n sterker instrumentele kleur het, as wat die rol van

die / ...

- 306 -

die vrou in die gesinne in die hoogste stand het.

Afgesien van die broodwinning, neem die vrou in die gesin in die laagste stand oor die algemeen meer deel aan die area van ekonomiese aktiwiteite as wat die vrou in die gesin in die hoogste stand dit doen. Inderwaarheid word daar vir die gesinne in die hoogste stand twee teenoorgestelde patrone gekry en word die geld in die gesinne in die hoogste stand hoofsaaklik deur die man geadministreer - behalwe vir die toelaes vir die huishouding - terwyl dit in die gesinne in die laagste stand hoofsaaklik deur die vrou geadministreer word.

Ook van die kinders word by die gesinne in beide stande verwag dat hulle 'n bydrae tot die gesinsinkomste moet maak. Daar is egter dié verskil dat die ouers in die gesinne in die laagste stand verwag dat hulle (die kinders) hul hele inkomste moet afgee, terwyl in die hoogste stand die ouers meer verwag dat die kind slegs 'n deel moet afgee of losies moet betaal.

Ten opsigte van die area ekonomiese aktiwiteite is daar dus wesentlike verskille by die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand.

E. SOSIALE BEDRYWIGHEDE.

Hoewel die area van sosiale bedrywigheide nie een van die areas was waarvolgens die gesinsrolle van die man en die vrou deur hulself gedefinieer was nie, word die ontleding hiervan tog by hierdie studie ingesluit. Die rede hiervoor is dat die gesin nie 'n geïsoleerde groep wat slegs om interne aangeleenthede sentreer, is nie, maar dat die gesinslede ook deelneem aan aktiwiteite buite die huis en inskakel

by / ...

- 307 -

by die breër gemeenskapsaktiwiteite. 'n Ontleding van die wyse waarop die man en die vrou deelneem aan die gemeenskapsaktiwiteite en aan verhoudings buite die huis kan ook verdere lig op die man-vrouverhouding in die gesin werp.

Omdat die man en vrou egter nie hul gesinsrolle in terme van hierdie area gedefinieer het nie, is daar nie vir hierdie area gegewens aangaande rolverwagtings ingewin nie en is slegs gegewens in sake werklike deelname ingewin.

1. Deelname aan Sport en Verenigingslewe:

Wat die deelname aan sport en verenigingslewe betref, is daar nie net 'n verskil tussen die verskillende stande nie, maar ook tussen die mans en die vrouens in dieselfde stand, soos uit die volgende tabel sal blyk.

TABEL LVI

DEELNAME AAN SPORT EN VERENIGINGSLEWE

Deelname aan:	Hoogste Stand	Laagste Stand
<u>(a) Sport:</u>		
Man:		
Neem deel aan	34	6
Neem nie deel nie .	16	44

Vrou:		
Neem deel aan	13	-
Neem nie deel nie .	37	50
<u>(b) Verenigingslewe:</u>		
Man:		
Neem deel aan	45	22
Neem nie deel nie .	5	28

Vrou:		
Neem deel aan	26	11
Neem nie deel nie .	24	39

Die / ...

- 308 -

Die mans in die hoogste stand neem oor die algemeen meer aan sport deel as die vrouens in die hoogste stand en hierdie verskil is betekenisvol op die 1%-peil ($\chi_c = 4.1$, $m = 23.5$ en $p = .5$).

Ook in die laagste stand neem die mans meer deel aan sport as vroue, wat glad nie daaraan deelneem nie. Die verskil hier is betekenisvol op die 5%-peil. ($\chi_c = 2.1$ met $m = 3$ en $p = .5$).

'n Vergelyking tussen die twee stande bring aan die lig dat die mans in die hoogste stand meer aan sport deelneem as die mans in die laagste stand en ook dat die vrouens in die hoogste stand meer aan sport deelneem as die vrouens in die laagste stand. Hierdie twee verskille is beide betekenisvol op die 1%-peil (χ_c van verskil in deelname tussen mans = 5.25 met $m = 20$ en $p = .5$, en χ_c van verskil in deelname tussen vrouens = 3.5 met $m = 6.5$ en $p = .5$).

Presies dieselfde gebeur in geval van die deelname aan verenigingslewe as in die eersgenoemde geval. Die mans in die hoogste stand neem meer deel aan die verenigingslewe as wat die vrouens in die hoogste stand dit doen. So ook neem die mans in die laagste stand meer deel aan verenigingslewe as die vrouens in die laagste stand. Daarenteen, egter, neem meer mans in die hoogste stand deel aan verenigingslewe as die mans in die laagste stand, terwyl die vrouens in die hoogste stand meer deelneem aan verenigingslewe as die vrouens in die laagste stand. Al hierdie verskille is betekenisvol op die 1%-peil. (χ_c vir verskil in deelname tussen mans en vrouens in die hoogste stand = 3.9 met $m = 14.5$ en $p = .5$; χ_c vir verskil in deelname tussen mans en vrouens

in / ...

in deelname tussen mans en vrouens in die laagste stand = 2.1 met $m = 16.5$ en $p = .5$; χ_c vir verskil in deelname tussen die mans in die hoogste en laagste stande = 4.6 met $m = 16.5$ en $p = .5$; en χ_c vir verskil in deelname tussen vrouens in die hoogste en laagste stande = 2.9 met $m = 18.5$ en $p = .5$).

Opsommenderwys kan dus gesê word dat die mans en vrouens in die hoogste stand veel meer deelneem aan bogenoemde twee gemeenskapsaktiwiteite as die mans en vrouens in die laagste stand.

Afgesien van deelname aan bogenoemde twee gemeenskapsaktiwiteite, is daar ook gevra of die mans en die vrouens alleen by hul vriende gaan kuier. In hierdie instansie kom daar nie soveel verskille na vore tussen die mans en die vrouens en tussen die stande soos in die voorafgaande gevalle nie, soos uit die volgende tabel sal blyk.

TABEL LVII

BESOEK VRIENDE ALLEEN

Besoek Vriende	Hoogste Stand	Laagste Stand
Man:		
Doen	32	37
Doen nie	18	13

Vrou:		
Doen	31	39
Doen nie	19	11

Oor die algemeen gaan 'n groter persentasie mans en vrouens in beide stande alleen by hul vriende kuier, as wat daar is wat nie alleen gaan kuier nie. In die laagste stand gaan 'n geringe persentasie meer mans en vrouens alleen by vriende kuier as in die hoogste stand, maar hierdie verskil is nie betekenisvol nie.

Hoewel die mans oor die algemeen meer aan sport en verenigingslewe deelneem en hoewel 'n hoë

persentasie / ...

persentasie van die mans en die vrouens in beide stande elk hul eie vriende gaan besoek, gaan die mans en die vrouens in die gesinne tog nie elk onafhanklik van mekaar hul eie gang nie en sê die een gewoonlik vir die ander waarheen hulle gaan, indien hulle apart uitgaan, soos uit die volgende tabel sal blyk.

TABEL LVIII

INFORMASIE AANGAANDE APARTE UITGAAN VAN MANS EN VROUENS

Gee hul die Informasie	Hoogste Stand		Laagste Stand	
	Mans	Vrouens	Mans	Vrouens
Ja	48	47	45	47
Nie altyd nie	1	3	4	2
Nee	1	-	1	1

Slegs 'n baie klein persentasie mans en vrouens het beweer dat hul nie sê, of nie altyd sê as hul iewers heen gaan nie.

Die argument is altyd aangevoer dat die man en vrou bekend moet wees met mekaar se doen en late, so- dat as iets verkeerd gaan by die huis, of as daar persone kom wat of die man of die vrou soek, daar met die betrokke persoon in verbinding getree kan word.

2. Handelingspatrone in sake Spesifieke Bedrywighede:

Behalwe die bedrywighede in die vorige paragraaf gevra, is daar nog 'n aantal items gevra, waarheen die man en vrou saam kan gaan, in 'n poging om die handelingspatrone ten opsigte van die man en die vrou in die verband vas te stel.¹⁴⁾

TABELLIX / ...

¹⁴⁾ Sien vir die metodes van ontleding voetnoot 2.

- 311 -

TABEL LIXHANDELINGSPATRONE TEN OPSIGTE VAN SOSIALE BEDRYWIGHED

ITEMS	Vrou- outo- noom	Vrou- leier- skap	Sin- kra- ties	Man- leier- skap	Man- outo- noom	Doen nie	Totaal
(a) Gesinne in die Hoogste Stand							
Besoek man se familie	-	3	37	8	-	2	50
Besoek vrou- se familie	2	7	35	4	-	2	50
Besoek vriende saam	-	4	38	4	-	4	50
Rolprente	6	3	21	7	1	12	50
Konserte	7	4	26	5	1	7	50
Kyk na sportwed- stryde	3	-	15	1	25	6	50
Luister na radio	4	6	28	5	5	2	50
Vakansie of piek- niek	-	4	28	16	-	2	50
(b) Gesinne in die Laagste Stand							
Besoek man se familie	1	6	11	19	9	4	50
Besoek vrou- se familie	9	23	11	-	-	7	50
Besoek vrien- de saam	-	4	19	6	-	21	50
Rolprente	3	-	5	9	3	30	50
Konserte	11	6	2	8	-	23	50
Sportwed- stryde	-	-	4	3	25	18	50
Luister na radio	1	4	7	1	-	37	50
Vakansie of piek- niek	-	15	4	14	-	17	50

Een van die opvallendste feite wat deur hierdie tabel aan die lig kom is dat 'n baie groot persentasie gesinne in die laagste stand, in vergelyking met die gesinne in die hoogste stand nie hierdie items doen nie. Slegs ten opsigte van die eerste twee

items, / ...

items, naamlik besoek die man se familie en besoek die vrou se familie, is daar nie noemenswaardige verskille by die gesinne in die hoogste en die laagste stand, ten opsigte van "gaan" en "nie gaan nie", en is dit slegs 'n paar gesinne in beide die stande wat nie die familie besoek nie. Vir die res van die items, naamlik saam na vriende gaan, rolprente, konserte en sportwedstryde bywoon sowel as radio luister en vakansie hou is daar 'n betekenisvolle verskil tussen die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand in dié verband. Die gesinne in die hoogste stand neem dus betekenisvol meer deel aan hierdie area van sosiale bedrywigheide as die gesinne in die laagste stand.

(Die χ_c vir die verskil in deelname tussen die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand is vir elk van die items soos volg:

Besoek vriende saam: $\chi_c = 3.5$ met $m = 12.5$ en $p = .5$.

Gaan na rolprentver-

tonings : $\chi_c = 3.4$ met $m = 21$ en $p = .5$.

Gaan na konserte : $\chi_c = 3.2$ met $m = 15$ en $p = .5$.

Luister na radio : betekenisvolle verskil duidelik deur inspeksie.

Gaan met vakansie : $\chi_c = 3.5$ met $m = 9.5$ en $p = .5$)

(a) Handelingspatrone by Gesinne in Hoogste

Stand:

Die handelingspatrone by die gesinne in die hoogste stand waar hierdie items wel gedoen word, is in hoofsaak die sinkratiese patroon. Slegs een item toon 'n belangrike alternatiewe handelingspatroon, naamlik die item na sportwedstryde gaan kyk. Die dominante handelingspatroon vir hierdie item is

die / ...

die manoutonome patroon, en die sinkratiese patroon kom die tweede meeste voor. Die verskil tussen die voorkoms van die twee patrone is egter betekenisvol (kritiese indeks = 2.23) en die item het in hoofsaak 'n manoutonome patroon.

(b) Handelingspatrone by die Gesinne in die Laagste Stand:

Daar kom by die gesinne in die laagste stand nie so 'n konsekwente handelingspatroon na vore soos by die gesinne in die hoogste stand nie.

So byvoorbeeld is die patrone wat die meeste voorkom by die item besoek vrou se familie die vrou-outonome en vrouleierskapspatrone. Daarenteen is die patrone wat die meeste voorkom by die item besoek die man se familie die manoutonome en manleierskapspatrone. Hierdie verskil in voorkoms van patrone by genoemde twee items is dan ook betekenisvol op die 1%-peil ($\chi^2 = 44.35$ met d.f. = 4).

Daarenteen verskil die patrone ten opsigte van die item besoek vriende saam van die patrone van beide die vorige twee items. Die patroon wat in hierdie geval die meeste voorkom is die sinkratiese patroon. Die verskille is in beide gevalle statisties betekenisvol op die 1%-peil. (χ_c vir verskil in handelingspatrone tussen items "besoek vrou se familie", en "besoek vriende" = 4.1 met m = 10.5 en p = 3.5; χ^2 vir verskil in handelingspatrone tussen items "besoek man se familie" en "besoek vriende" = 13.99 met d.f. = 2).

Die item gaan na sportwedstryde het in hoofsaak weer 'n manoutonome patroon, terwyl die item gaan na konserte weer by uitstek 'n vrou-outonome of

vrouleierskapspatroon / ...

- 314 -

vrouleierskapspatroon het. Ook hier is die verskil statisties betekenisvol op die 1%-peil. ($\chi^2 = 5$ met $m = 8$ en $p = .47$).

Dit is dus baie duidelik dat daar by die gesinne in die laagste stand, nie so 'n konsekwente handelingspatroon vir die hele area onder bespreking bestaan nie, soos by die gesinne in die hoogste stand.

(c) Vergelyking van Handelingspatrone by die Gesinne in die Laagste en dié in die Hoogste Stand:

In hierdie hele area is daar slegs twee items waar die handelingspatrone vir die gesinne in die hoogste en dié in die laagste stand ooreenkom. Hierdie twee items is naamlik besoek vriende saam, waar vir beide stande die sinkratiese patroon die meeste voorkom en gaan na sportwedstryde, waar die manoutonome patroon die meeste by die gesinne in beide stande voorkom.

Vir al die ander items is daar 'n betekenisvolle verskil tussen die handelingspatrone wat die meeste by die gesinne in die hoogste stand voorkom en dié wat die meeste by die gesinne in die laagste stand voorkom. Die verskil is dan ook daarin geleë dat vir hierdie items die gesinne in die hoogste stand konstant 'n sinkratiese handelingspatroon toon, terwyl by die gesinne in die laagste stand daar konstant 'n gebrek aan 'n sinkratiese handelingspatroon is (χ^2 van verskille tussen hoogste en laagste stand vir die verskillende items:

Kuier by vrou se familie: Inspeksie toon betekenisvolle verskil.

Kuier by man se familie : $\chi^2 = 26.81$ met d.f. = 2.

Gaan na rolprentvertonings

: $\chi^2 = 8.69$ met d.f. = 2.

Gaan / ...

- 315 -

Gaan na konserte : $\chi^2 = 21.4$ met d.f. = 2.
 Gaan met vakansie : Inspeksie toon betekenisvolle verskil.)

Opsommend van die gedrag in dié afdeling kan dan gesê word dat die mans en vrouens in die hoogste stand betekenisvol meer deelneem aan sportaktiwiteite en verenigingslewe in die gemeenskap, sowel as aan ander sosiale bedrywighede. Waar hul dan ook deelneem aan ander sosiale bedrywighede, doen hul dit in hoofsaak op 'n sinkratiese basis teenoor die gesinne in die laagste stand, waar die man en vrou dit meer op 'n vrou-outonome en vrouleierskapsbasis of manoutonome en manleierskapsbasis doen.

F. RESUMÉ

Uit die bestudering van die gedrag van die man en die vrou in die gesin, blyk dit baie duidelik dat daar ten opsigte van die verskillende gedragsareas differensiële verantwoordelikheid en handeling vir hulle is, en ook dat daar 'n verskil in handelingspatrone by die gesinne in die verskillende stande is.

In die huishoudelike area word dit in die gesinne in beide stande uitsluitlik van die vrou verwag dat sy die verantwoordelikheid vir die huishoudelike aangeleenthede sal dra. Dit word oor die algemeen van die man verwag dat hy haar behulpsaam sal wees met 'n verskeidenheid van take, maar die feit dat die man die vrou slegs in 'n helpende kapasiteit bystaan, nie gereelde huishoudelike pligte moet hê nie en dat sy hulp spontaan van aard moet wees, word beklemtoon.

In die huishoudelike area is die verantwoordelikheid in die gesinne in beide stande dan ook uitsluitlik die vrou s'n, en word die vrou-outonome

en / ...

en vrouleierskapspatroon in hoofsaak gevind. Daar is slegs 'n geringe aantal items wat nie direk konstituerend van interne huishoudelike aangeleenthede is nie, waar die man verantwoordelikheid het, en waar dus 'n manoutonome en manleierskapspatroon gekry word. Die aantal items ten opsigte waarvan daar 'n manoutonome patroon verkry word, is vir die gesinne in die laagste stand aansienlik minder as vir die gesinne in die hoogste stand, en in plaas van 'n manoutonome patroon kom daar 'n vrou-outonome en vrouleierskapspatroon na vore.

Ook wat betref die area van kinderbeheer en -versorging word in die gesinne in beide stande van die vrou verwag dat sy die verantwoordelikheid sal dra. Dit word egter ook van die man verwag dat hy haar in hierdie verband sal help, en dat hy die verantwoordelikheid in haar afwesigheid sal oorneem.

Dit word dan ook gevind dat in die afdeling kinderversorging in hierdie area, die verantwoordelikheid hoofsaaklik die vrou s'n is, en daar kom in hoofsaak 'n vrou-outonome handelingspatroon na vore vir die gesinne in beide stande.

Daar word egter verskille tussen die gesinne in die twee stande in die afdeling van affektiewe optrede in hierdie verband gevind. Die mans in die gesinne in die hoogste stand neem meer aktief aan hierdie afdeling deel, òf op 'n outonome basis òf in die sin-kratiese handelingspatroon, as die mans in die gesinne in die laagste stand. Die kinders in die gesinne in die hoogste stand, gaan dan ook meer dikwels óók na die mans in geval hul seerkry, en indien hul vertrooulikhede wil vertel, as wat dit die geval is met

die / ...

die kinders in die gesinne in die laagste stand.

Daar is dan ook 'n aantal gesinne in die laagste stand waar van die items soos stories vertel en kinders vir uitstappies neem glad nie voorkom nie.

Ook neem die mans in die gesinne in die hoogste stand meer deel aan die afdeling "dissiplinerende en toesighoudende" gedrag, òf deur middel van die sinkratiese òf die manoutonome patroon, as wat dit die geval is met die mans in die gesinne in die laagste stand. In die laagste stand toon die gedrag in hierdie area uitsluitlik 'n vrou-outonome handelingspatroon.

Wat die straf van die kinders betref, berus die verantwoordelikheid hiervoor by die gesinne in die hoogste stand betekenisvol meer by die mans as by die gesinne in die laagste stand, waar die verantwoordelikheid in hoofsaak by die vrou berus.

In die area van ekonomiese aktiwiteite berus die verantwoordelikheid vir die gesinsinkomste in beide stande uitsluitlik by die man, en is hy ook die hoofbroodwinner in al die gesinne, behalwe 3 in die laagste stand, waar die man werkloos was. Die persone in die gesinne in die laagste stand verwag egter in 'n baie groter mate as die persone in die gesinne in die hoogste stand dat die vrou moet werk om die gesinsinkomste aan te vul. Daar werk dan ook 'n betekenisvolle aantal vrouens meer in die gesinne in die laagste stand as in die gesinne in die hoogste stand. Daar word ook oor die algemeen gevind dat in die gesinne in die laagste stand, dit die vrou is wat vir die administrasie van die geld verantwoordelik is, terwyl dit in die gesinne in die hoogste stand in 'n betekenisvolle meerderheid gevalle die man se taak is.

Wat / ...

Wat betref die area van sosiale bedrywighede kan daarop gewys word dat die mans en die vrouens in die hoogste stand oor die algemeen betekenisvol meer deelneem aan die sosiale bedrywighede en gemeenskapsaktiwiteite as die mans en die vrouens in die gesinne in die laagste stand. Hierdie faktor kan egter eerder 'n funksie van die verskil in ekonomiese peil en lewenstandaard tussen die gesinne in die verskillende stande wees, as wat dit 'n funksie van rol as sodanig is.

Daar is egter 'n verskil in handelingspatrone tussen die gesinne in die hoogste stand en daardie gesinne in die laagste stand waar hierdie sosiale bedrywighede wel plaasvind. Hierdie verskil is daarin geleë dat die gesinne in die hoogste stand hier konstant 'n sinkratiese handelingspatroon toon, terwyl by die gesinne in die laagste stand, behalwe vir die item gaan by vriende kuier, daar konstant 'n gebrek aan die sinkratiese handelingspatroon is.

Wat betref die deelname van ander lede van die huishouding word gevind dat die kinders veral aktief deelneem aan die area van huishoudelike aangeleenthede.

Die kinders in die gesinne in die laagste stand neem dan ook meer deel aan hierdie area as die kinders in die gesinne in die hoogste stand. Daar word ook verder gevind dat in die area van kinderbeheer en kinderversorging dit feitlik net in die gesinne in die laagste stand is waar die dogters 'n aktiewe deelname het, terwyl in die gesinne in die hoogste stand, die dogters feitlik glad nie aktief hieraan deelneem nie.

Wat die deelname van die kinders aan hierdie areas betref, word dit gevind dat daar verskille bestaan tussen die deelname van die seuns, en die deelname van die dogters. In die huishoudelike area neem die seuns en dogters aan verskillende items deel, en onder leiding van verskillende persone. Die dogters neem aktief deel aan die vrou-otonome en vrouleierskapsarea, onder leiding van die vrou, terwyl die seuns in die hoogste stand aktief deelneem aan die manoutonome area onder leiding van die man, maar in die meerderheid van die gesinne in die laagste stand neem die seuns aktief deel aan genoemde area, onder leiding van die vrou.

Dit is slegs in die hoogste stand en in die huishoudelike area waar in 'n aantal gesinne die hulp van bediendes beskikbaar is.

Wat betref die area van ekonomiese aktiwiteite, word van die kinders wat werk verwag om tot die gesinsinkomste by te dra, maar terwyl ouers in die laagste stand merendeels verwag dat die kinders hul volle salaris of loon sal oorhandig, verwag die ouers in die hoogste stand merendeels dat hulle slegs 'n deel sal afstaan of losies sal betaal.

Oor die algemeen word gevind dat addisionele lede tot die huishouding weinig aandeel het aan die verskillende areas van gesinsaktiwiteite, en dat die beslissings oor en verrigting van take merendeels by die lede van die kerngesin self berus.

Indien die gedrag van die mans en die vrouens soos hierbo saamgevat oor die geheel vir al die verskillende areas in oënskou geneem word, is dit nou moontlik om gevolgtrekkings aangaande die tweede

aspek / ...

aspek van die hipotese, naamlik die van die instrumenteel-volbrengende rolverdeling te maak. Die volgende gevolgtrekkings kan dan ook in hierdie verband geformuleer word:

In die gesinne in die hoogste stand blyk dit duidelik uit die gegewens dat die man primêr en basies die instrumentele rol vervul, en dat dit die vrou is wat primêr en basies die volbrengende rol vervul. Die hipotese aangaande die rolverdeling van die man en die vrou in die gesinne in die hoogste stand is dus korrek en word aanvaar. Daar is egter verder tekens dat die man in die gesinne in die hoogste stand saam met die vrou volbrengend optree, veral in sy verhouding tot en deur affektiewe optrede teenoor sy kinders. In hierdie verband kan daarna verwys word dat S.P. Cilliers¹⁵⁾ wys op die moontlikheid van onderlinge oordraging van waardes en norme op die geslagsrolle, en die feit dat die man deel het aan die veld van affektiewe optrede teenoor die kinders impliseer hier 'n mate van oordraging.

Die hipotese aangaande die instrumenteel-volbrengende rolverdeling vir die gesinne in die laagste stand is nie so spesifiek gestel nie, maar die moontlikheid is voorsien dat daar 'n afwyking vanaf die basiese patrone van instrumenteel-volbrengende rolverdeling soos dit ook by die gesinne in die hoogste stand gevind is, mag voorkom.

Uit die gegewens blyk dit duidelik dat in die gesinne in die laagste stand, die man die instrumentele rol vervul, daar hy ook hier as die

hoofbroodwinner / ...

15) Cilliers, S.P., Gesonde Gesinsbou, (1960), pp. 64 - 65.

hoofbroodwinner beskou word. Afgesien hiervan het die rol van die vrou egter ook 'n sterk instrumentele kleur. Sy is in hoofsaak die persoon wat die kinders dissiplineer en straf, en haar rol het 'n verdere instrumentele kleur deurdad daar in 'n groot mate van haar verwag word om die gesinsinkomste aan te vul en sy dit ook in die praktyk doen.

Wat die volbrengende rol betref is dit in die laagste stand ook die vrou wat primêr en basies hierdie rol vervul. Dit word egter verder gevind dat items wat betrekking het op die affektiewe optrede teenoor die kinders, wat wel in die hoogste stand op 'n sinkratiese of manoutonome patroon geskied, in 'n aantal gesinne in die laagste stand verwaarloos word. Dit is dan ook juis daardie items wat aan die rol van die man in die gesinne in die hoogste stand 'n volbrengende kleur gee.

Die hipotese dat die gesinne in die laagste stand 'n moontlike afwyking van die generiese patroon van instrumenteel-volbrengende rolverdeling sal toon, is dus korrek, en die afwyking bestaan daaruit dat die vrou bo en behalwe haar volbrengende rol, ook die instrumentele rol, veral ten opsigte van die dissiplinerings van die kinders, moet vervul, en verder, dat 'n deel van die gedrag in die gesin, veral ten opsigte van die affektiewe optrede teenoor kinders, wat as volbrengend getipeer kan word, deur 'n beduidende seksie van die gesinne in die laagste stand verwaarloos word.

Die feit dat die vrou in die gesinne in die laagste stand dissiplineer, kan miskien in 'n mate in verband met die dominansiepatrone in die gesinne

in die laagste stand gebring word, naamlik dat die gesinne daar oorheersend vroudominant is. Die feit dat daar egter van haar verwag word om met gesinsinkomste te help kan eerder aan die swak ekonomiese omstandighede toegeskryf word, as aan die dominansiepatrone. Die mans word in hierdie gesinne nog steeds as die hoofbroodwinners beskou.

HOOFSTUK VIII

SAMEVATTING

1. Inleiding:

Sowel navorsing as teorie is van essensiële belang vir die voortbestaan en lewenskragtigheid van enige wetenskap. Ook is dit van groot belang dat daar 'n baie noue verband tussen empiriese navorsing en teorie moet bestaan. Hierdie verband moet dan ook onderling afhanklik en wisselwerkend van aard wees.

Waar teorie en navorsing nie 'n onderlinge afhanklikheid toon nie, soos dit dikwels met navorsing in sosiologie die geval is, is daar 'n opmerklike onsamehangendheid van empiriese navorsing enersyds, en 'n sistematiese teoretisering wat nie deur empiriese toetse en feite ondersteun word nie, andersyds.

Wanneer die onderlinge afhanklikheid van navorsing en teorie bestudeer word, is daar veral twee faktore wat sterk na vore tree, en wat vir beide navorsing sowel as teorie van belang is, naamlik:

(i) Konsepte - dit dien as instrument en rigtinggewende faktor in navorsing, en is ook belangrik in die uitbouing van teorie, en

(ii) Die Hipotese - op grond van die hipotese kan navorsing wat substansieel tot die teorie bydra, gedoen word, en teorie kan deur middel van die hipotese belangrike aanduidings gee van navorsing wat nog gedoen moet word.

2. Teoretiese Agtergrond en Konsepte Gebruik in die Studie:

Die handelings-teorie van T. Parsons dien as teoretiese agtergrond vir hierdie empiriese studie. Dit is dan ook veral die maatskaplike sisteem as een van / ...

van die komponente van die handelingsteorie, soos deur hom gedefinieer, wat hier van belang is.

Waar die navorsing hier in hoofsaak in verband met die gesin staan, word die gesin gesien as 'n maatskaplike sisteem wat uit verskeie subsysteme bestaan. Die gesin as 'n maatskaplike sisteem word egter op sy beurt gesien as 'n subsisteem in die samelewing.

Vir die makroskopiese ontleding van die maatskaplike sisteem het Parsons status-rol as basiese eenheid geneem. Hierdie konsep van status-rol as basiese eenheid van die maatskaplike sisteem, skyn 'n baie vrugbare eenheid van ontleding te wees.

In hierdie verband word status as die posisionele aspek van die deelname van 'n handelende persoon in 'n maatskaplike sisteem gesien, terwyl die rol die prosessuele aspek daarvan is - dit wil sê wat 'n persoon werklik doen teenoor die persone in die kontraposisies in die betrokke maatskaplike sisteem. Intrinsiek verbonde aan die statusse en rolle van persone in 'n maatskaplike sisteem, is die aspek van rolverwagtings, dit wil sê die verwagtings wat persone ten opsigte van hulle resiprokale gedrag teenoor mekaar in die betrokke maatskaplike sisteem het, dit wil sê van hoe hulle teenoor mekaar behoort op te tree in die betrokke maatskaplike sisteem.

Navorsing ten opsigte van roldifferensiasie toon verder dat in die gesin sowel as in kleingroepe met min of meer dieselfde grootte as die nukleêre gesin, rolverdeling op die sogenaamde instrumenteel-volbrengende lyn geskied, waar instrumentaliteit dui op gedrag met betrekking tot die aanpassing van die

groep / ...

groep in die eksterne situasie en die bereiking van groepsdoeleindes, terwyl volbrengendheid dui op gedrag wat te doen het met die interne integrasie van die groep en die voorsiening in die sosio-emosionele behoeftes van die groepslede. Die instrumenteel-volbrengende rolverdeling geskied op die basis van geslag, en dit is die man wat die instrumentele rol vervul, terwyl dit die vrou is wat die volbrengende rol vervul. Hierdie wyse van rolverdeling in die gesin is dan ook generies aan die gesinslewe in alle samelewings.

Hierdie konsep van status-rol word in hierdie studie as eenheid van ontleding gebruik. Waar die navorsing hier egter handel oor die gesin as 'n maatskaplike sisteem, word die ontleding spesifiek in terme van die status-rol binne die gesin gedoen, en sal dit, afgesien van die ontleding van die inhoud van die rolle van die volwasse lede van die nu-kleëre gesin, onder andere ook in terme van die instrumentele en volbrengende aard daarvan geïnterpreteer word.

3. Die Hipotese in die Huidige Studie:

Die hipotese in die huidige studie sentreer om die rolle van die man en die vrou in die Kaapse Kleurlinggesin, en meer bepaald om twee aspekte van hulle rolle, naamlik:

- (i) Die outoriteit van die man versus die outoriteit van die vrou in die gesin, waar outoriteit dan gesien word as die reg van 'n persoon in 'n bepaalde posisie om die gedrag van die individu/e in die kontraposisie/s binne die betrokke maatskaplike sisteem, voor te skryf en te bepaal, en verder, die / ...

die verpligting van die persoon/e in die kontraposisie/s om hierdie gedragsvoorskrifte binne die betrokke maatskaplike sisteem na te kom.

(ii) Die instrumenteel-volbrengende rolverdeling in die gesin, waar instrumentaliteit en volbrengendheid die tipering van die gedrag van die man en die vrou onderskeidelik binne die gesin as 'n maatskaplike sisteem voorstel - 'n tipering wat as generies aan die gesinslewe beskou kan word.

Die hipotese vir hierdie studie het voortgevloei uit gevolgtrekkings waartoe Frazier aangaande die Negergesin in die Verenigde State van Amerika gekom het. Hy het daarop gewys dat daar veral onder die laagste stand van die slawebevolking in die Verenigde State van Amerika voor en na emansipasie faktore aanwesig was wat tot die ontwikkeling van die vroudominante gesinstipe gelei het. Hy wys verder daarop dat onder die hoogste stand van die slawebevolking, voor en na emansipasie, daar faktore aanwesig was wat tot die mandominante gesinstipe, en later, na die verstedelikingsproses, tot 'n sinkratiese gesinstipe gelei het.

Hoewel daar baie weinig bekend is aangaande die gesinslewe van die Kleurling gedurende die vormingsjare van die Kleurling as groep, sowel as in die huidige tydperk, is daar sterk getuienis dat die Kleurlingbevolking gedurende die vormingsjare - die jare toe daar op verskillende wyses bloedvermenging tussen die vier vernaamste bevolkingsgroepe waaruit die Kleurlingbevolking ontstaan het, plaasgevind het - sowel as in die huidige tyd aan dieselfde faktore as die slawebevolking in die Verenigde State van Amerika

onderhewig / ...

onderhewig was.

So het daar onder die Kleurlingbevolking ook 'n standeverskil ontwikkel, en was die verskillende stande aan differensiële faktore onderhewig, soos dit die geval was met die verskillende stande onder die Negerbevolking in die Verenigde State van Amerika.

Die faktore wat by die hoogste stand en dié wat by die laagste stand onder die Negerbevolking voorgekom het, en aanleiding gegee het tot die ontwikkeling van verskillende dominansiepatrone by die gesinne in die verskillende stande, toon 'n sterk ooreenkoms met die faktore wat by die hoogste stand, en dié wat by die laagste stand onderskeidelik, van die Kleurlingbevolking voorkom.

Na analogie van die reeds bestaande gesinstudie van, en kennis van die dominansiepatrone by die Negergesin in die Verenigde State van Amerika, was dit moontlik om die volgende bruikbare hipotese aangaande die aard van die dominansiepatrone by die Kaapse Kleurlinggesin te formuleer:

Die aard en patroon van roldifferensiasie in die Kaapse Kleurlinggesin sal wissel by die verskillende maatskaplike strata. In die hoër maatskaplike strata onder die Kleurlinge sal in hoofsaak twee gesinstipes verkry word, naamlik die mandominante gesinstipe, en/of die sinkratiese gesinstipe. In hierdie gesinne sal die man die instrumentele rol vervul, terwyl die volbrengende rol deur die vrou vervul sal word. In die laer maatskaplike strata onder die Kleurlinge sal die gesinne hoofsaaklik vroudominant wees, terwyl dit onseker is wat met die instrumenteel-volbrengende rolverdeling sal gebeur.

Soos / ...

Soos reeds in Afdeling 2 hierbo aangetoon, is instrumentaliteit en volbrengendheid generies aan die rolverdeling tussen die man en die vrou in die gesin, en dit word dan ook in die hipotese so gestel vir die gesinne in die hoogste stand. Dit is egter ten opsigte van die gesinne in die laagste stand, waar daar moontlik 'n vroudominante patroon gevind sal word, waar daar probleme in hierdie verband te voorskyn tree. By die gesinne in die laagste stand was daar 'n reeks faktore aanwesig waarvan buite-egtelikheid, gesinsverlating en gesinsdesorganisasie oor die algemeen die belangrikste was, wat daartoe gelei het dat die moeder-kindverhouding die enigste blywende verhouding in die gesin was, en dat die basiese gesin uit die moeder en die kinders bestaan het. Die vrou het dus uit die aard van die saak die dominante rol gespeel, en moes, ook weens die afwesigheid van die man, in 'n instrumentele hoedanigheid optree. Die vraag wat daaruit ontstaan, is, wat het daar ten opsigte van die instrumenteel-volbrengende rolverdeling in die gesinne waar die vrou nog dominant is, maar waar die gesinne volledig is, dit wil sê waar die man ook teenwoordig is, gebeur? Sal die generiese rolverdeling sig hier ook manifesteer, of sal daar enige afwykings in hierdie verband na vore tree? Om hierdie rede is dié aspek ook by die hipotese ingesluit, maar eerder as om 'n spesifieke voorspelling te waag, is slegs die moontlikheid van 'n afwyking in hierdie verband voorsien, en word dit ten opsigte van die gesinne in die laagste stand as 'n ope vraag gestel, en moes die antwoord in empiriese gegewens gevind word.

4. Die Uittoetsing van die Hipotese:

Vir die uittoetsing van hierdie hipotese is die volledige gesin as eenheid geneem, met die fokus op die man-vrousub sisteem in die gesin as 'n maatskaplike sisteem. Waar daar aan die ander rolle in sub sisteme in die gesin aandag gegee is, was dit slegs om te bepaal in hoe 'n mate dit bepalend is van die rolle van die man en die vrou, en die man-vrousub sisteem.

Waar die hipotese van die historiese agtergrond van die Kaapse Kleurlingbevolking afgelei is, is van die standpunt uitgegaan dat die hipotese van die Kleurlingbevolking in enige spesifieke gemeenskap van Wes-Kaapland geldig behoort te wees. Empiriese gegewens is dus van 'n aantal gesinne in een gemeenskap ingesamel, en die vernaamste rede waarom die betrokke gemeenskap gekies is, was omdat daar reeds 'n studie ten opsigte van maatskaplike stratifikasie van die Kleurlinge van daardie gemeenskap voltooi was, en waarin die bestaan van 'n laagste en hoogste stand, sowel as die faktore wat daarmee verband hou, aange toon was.

Wat betref die keuse van die aantal gesinne bestudeer, is 'n doelbewuste, nie-proporsionele steekproef van 50 gesinne in die hoogste stand met behulp van 'n aantal beoordelaars gekies, terwyl 'n doelbewuste nie-proporsionele steekproef van 50 gesinne in die laagste stand deur middel van gebiedseleksie en sneeubalmonstering gekies is.

Die nodige empiriese gegewens is aan die hand van 'n voorafopgestelde skedule, deur middel van onderhoude by hierdie gesinne ingesamel.

5. Bevindings: / ...

5. Bevindings:(a) Bevindings in sake Agtergrondsgegewens:

Uit die ontleding van die agtergrondsgegewens van hierdie twee groepe gesinne, het dit duidelik geblyk dat die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand ten opsigte van 'n hele aantal faktore belangrike en betekenisvolle verskille toon. So byvoorbeeld is die gesinne in die hoogste stand kleiner as die gesinne in die laagste stand, en het daar ook minder addisionele lede per gesin in gevalle waar daar wel addisionele lede ingewoon het, by die gesinne in die hoogste stand ingewoon, as by die gesinne in die laagste stand. Die belangrikste verskil ten opsigte van die tipe addisionele lede wat ingewoon het, was dat by die gesinne in die laagste stand die addisionele lede dikwels uit buite-egtelike kinders van 'n dogter bestaan het, terwyl buite-egtelikheid nie by die gesinne in die hoogste stand voorgekom het nie. Ook was daar verskille wat geografiese herkoms betref, wat veral gekenmerk is deur die feit dat 'n groot persentasie van die gesinne in die laagste stand van die platteland gemigreer het, terwyl dit glad nie by die gesinne in die hoogste stand voorgekom het nie.

Wat behuising betref het daar by die gesinne in die hoogste stand feitlik geen oorbewoning voorgekom nie, en het die meerderheid van die huise selfs aan die minimumstandaarde vir blanke behuising voldoen, terwyl by die gesinne in die laagste stand daar 'n groot mate van oorbewoning voorgekom het, en nie een enkele huis selfs aan die minimumstandaarde vir Kleurlingbehuising voldoen het nie.

Ten slotte toon ook die beroepe wat die mans en die vrouens beoefen, sowel as hulle opvoedkundige standaard geweldige verskille tussen die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand. Die beroepe van die persone in die hoogste stand val hoofsaaklik in die professionele en/of geskoolde ambagte groepe, terwyl die beroepe van die persone in die laagste stand hoofsaaklik in die ongeskoolde of halfgeskoolde arbeidsgroepe val. Die mans en vrouens in die gesinne in die hoogste stand het dan ook oor die algemeen 'n baie hoër opvoedkundige peil as die mans en vrouens in die gesinne in die laagste stand.

Indien die faktore wat bepalend is van maatskaplike stratifikasie soos deur van der Merwe¹⁾ aange-ton, in ag geneem word, is dit duidelik dat bogenoemde verskille tussen die twee groepe gesinne daarop dui dat die twee groepe gesinne wel deeglik in die hoogste stand en laagste stand onderskeidelik geval het. Die betroubaarheid van die seleksieprocedure word dan ook hierdeur bevestig.

(b) Bevindingsin sake die Dominansiepatrone:

In die ontleding van die dominansiepatrone is gevind dat die gesinne in die hoogste stand totaal verskillende dominansiepatrone toon as die gesinne in die laagste stand. In die hoogste stand het veral die volgende drie tipes van dominansiepatrone na vore gekom, naamlik: die mandominante patroon, die sinkratiese patroon en 'n intermediêre patroon wat tussen eersgenoemde twee val, naamlik

die / ...

1) Van der Merwe, H.W., Social Stratification in a Cape Coloured Community, (1957).

die man/sin patroon. By die gesinne in die laagste stand daarenteen het die volgende drie tipes dominansiepatrone na vore gekom naamlik: die vroudominante patroon, en twee intermediêre patrone wat beide inkonsekwente dominansiepatrone is, naamlik die man/vrou patroon en die vrou/man patroon.

Die verskille ten opsigte van die voorkoms van die verskillende dominansiepatrone by die gesinne in die hoogste stand en dié in die laagste stand is volgens die Smirnov-Kolmogorov toets statisties betekenisvol gevind op die .01%-peil, en die hipotese ten opsigte van die dominansiepatrone by die gesinne in die verskillende maatskaplike stande, naamlik dat die man-dominante en sinkratiese patrone meer onder die hoogste stand, en die vroudominante patroon meer onder die laagste stand sal voorkom, is hierdeur bevestig.

Indien die omstandighede waaronder die vroudominante gesinstipe onder die Suid-Afrikaanse Kleurlingbevolking sowel as onder die Negerbevolking in die Verenigde State van Amerika ontwikkel het, in aanmerking geneem word, blyk dit dat van die belangrikste faktore in die verband die volgende was,

(i) 'n groep mense wat hul basiese kulturele waardes en beheermaatreëls ten opsigte van geslag ontnaem is, wat tot buite-egtelikheid gelei het en voorkom het dat 'n volledige nukleêre gesin kon ontwikkel, en

(ii) maatskaplike desorganiserende verskynsels soos emansipasie, algemene beweeglikheid, verstedeliking, drankmisbruik, wat ook desorganiserend op die gesinslewe ingewerk het en tot algemene gesinsdesorganisasie, buite-egtelikheid,

gesinsverlating / ...

gesinsverlating en dus onvolledige kerngesinne geleidelik.

In geeneen van die primitiewe samelewings waar die een of ander vorm van matriargale gesinstelsels aangetref word, word gevind dat die vrou soveel outoriteit het as wat die vrou in die vroudominante gesinne hier bespreek, het nie. Die man het nog altyd in die gesinne in die primitiewe samelewings op een of ander wyse outoriteit gehandhaaf, byvoorbeeld deurdat die broer van die moeder die gesag oor haar kinders en huishouding uitoefen. So is die matriargale gesinstipe soos dit in primitiewe samelewings voorkom nie vergelykbaar met die vroudominante gesin soos dit onder die Kaapse Kleurlingbevolking, of die Negerbevolking in die Verenigde State van Amerika voorkom nie. Dit skyn by hierdie gesinne die geval te wees dat daar by die vroudominante gesinne 'n totale gebrek aan verantwoordelikeheid en belangstelling by die man te vinde is, en dat die vrou genoodsaak is om die leiding te neem.

Dit kan dus hipoteties gestel word dat die vroudominante gesinstipe hoofsaaklik 'n produk van algemene maatskaplike desorganisasie en gesinsdesorganisasie in die besonder is, en dat ten tyde van maatskaplike omwenteling, waar algemene desorganisasie sal vermeerder, die vroudominante patroon meer algemeen sal voorkom.

Indien die vroudominante patroon in die lig van die voorafgaande bespreking beskou word, sal die vroudominante gesinstipe as 'n afwyking ten opsigte van individuele gevalle binne 'n groep, eerder as die ontwikkeling van 'n algemene kultuurpatroon

gesien / ...

gesien word. Dit kan dan hipoteties gestel word dat indien maatskaplike desorganisasie verminder, die suiwer vroudominante patroon ook minder dikwels sal voorkom.

Hierdie twee bewerings word baie tentatief gestel, en vorm eintlik nog 'n belangrike veld van navorsing, wat vrugbare resultate behoort op te lewer.

(c) Bevindingsin sake die Instrumenteel-volbrengende Rolverdeling:

Afgesien van die dominansiepatrone was die doel van die studie ook om 'n meer gedetailleerde ontleding van die inhoud van die rolle van die man en die vrou binne die gesin as 'n maatskaplike sisteem te doen, veral met die oog op die bepaling van die instrumenteel-volbrengende aard van die rolverdeling tussen die man en die vrou in die gesin.

In die eerste instansie is die mans en die vrouens in die bestudeerde gesinne versoek om hul eie en mekaar se rolle te definieer. Deur die ontleding van hierdie definisies is daar in hoofsaak vier gedragsareas waaraan die man en die vrou in die huis deelneem, vasgestel, te wete:

- (a) Area van huishoudelike aangeleenthede
- (b) Area van kinderbeheer en -versorging
- (c) Area van ekonomiese aktiwiteite en
- (d) Area van man-vrouverhouding.

Voorts is daar 'n detailontleding van die gedrag van die man en die vrou in elk van hierdie areas, behalwe die area van man-vrouverhouding, gemaak. Aan die area van man-vrouverhouding is daar geen spesiale aandag geskenk nie, aangesien die hele studie op die man-vrousubstelsel, en op die

deelname van òf die man, òf die vrou, òf beide saam aan hierdie areas, fokus.

Die detailontleding van die gedrag van die man en die vrou in hierdie areas was dan ook in hoofsaak toegespits op die bepaling van die instrumentele en/of volbrengende aard van die rolle van die man en die vrou onderskeidelik.

Die ontleding van dié gegewens het aan die lig gebring dat die hipotese aangaande die instrumenteel-volbrengende rolverdeling in die gesinne in die hoogste stand korrek is, en ook dat die hipotese aangaande die instrumenteel-volbrengende rolverdeling in die gesinne in die laagste stand, wat 'n afwyking van die generiese patroon voorsien het, korrek is.

So het dit baie duidelik uit die ingesamelde empiriese gegewens geblyk dat die man in die gesinne in die hoogste stand die instrumentele rol vervul, aangesien hy die hoofbroodwinner van die gesin is, en in hoofsaak vir die dissiplinering en tugtiging van die kinders verantwoordelik is. Dit het verder geblyk dat die vrou primêr en basies die volbrengende rol vervul, daar sy sorg vir die interne huishoudelike aangeleenthede, die versorging van die kinders, affektief teenoor die kinders optree, en in hoofsaak die persoon is na wie die kinders hulle wend onder moeilike omstandighede. Die tipe van rolverdeling wat dus volgens Parsons²⁾ generies aan die gesinslewe is, naamlik dat die man die instrumentele rol vervul en die vrou die volbrengende rol, manifesteer sig dus ook in die geval van die gesinne in die

hoogste / ...

2) Sien hoofstuk II, afdeling B van hierdie verhandeling.

hoogste stand onder die Kaapse Kleurlingbevolking.

Daar moet egter op gewys word dat in die area van affektiewe optrede teenoor die kinders, die rol van die man in 'n mate volbrengend van aard is, deurdat hy op 'n sinkratiese basis of op 'n manoutonome basis aan hierdie area deelneem. Die feit dat die man 'n deel het aan die veld van affektiewe optrede teenoor die kinders kan hier 'n mate van onderlinge oordraging van waardes en norme op die geslagsrolle impliseer.

Wat die gesinne in die laagste stand betref daarenteen, het die empiriese gegewens aangetoon dat daar by 'n betekenisvolle aantal gesinne 'n duidelike afwyking vanaf die generiese patroon van instrumenteel-volbrengende rolverdeling is. So blyk dit duidelik dat in die gesinne in die laagste stand die man 'n instrumentele rol vervul, daar hy ook hier as die hoofbroodwinner beskou word. Afgesien hiervan het die rol van die vrou egter ook 'n sterk instrumentele kleur. Sy is in hoofsaak die persoon wat die kinders dissiplineer en tug, en haar rol het 'n verdere instrumentele kleur, deurdat daar in 'n groot mate van haar verwag word om die gesinsinkomste aan te vul, en sy dit ook doen.

Wat die volbrengende rol betref is dit in die gesinne in die laagste stand weereens die vrou wat primêr en basies hierdie rol vervul. Dit word egter verder gevind dat sommige van die items wat tiperend van volbrengende gedrag is - dit is naamlik in die veld van affektiewe optrede teenoor die kinders - in 'n aantal gesinne in die laagste stand verwaarloos word. Dit is dan ook juis daardie items wat aan die rol van die man in die gesinne in die hoogste stand

- 337 -

'n volbrengende kleur gegee het, en wat op 'n sinkratiese of manoutonome basis uitgevoer is.

Die afwyking vanaf die generiese patroon van instrumenteel-volbrengende rolverdeling in die gesinne in die laagste stand, soos in die hipotese voorsien is dan ook in die volgende geleë: Die vrou vervul ook bo en behalwe haar volbrengende rol deels 'n instrumentele rol, veral ten opsigte van die dissiplinering van die kinders. Verder word 'n deel van die handeling in die gesin veral ten opsigte van die afektiewe optrede teenoor die kinders wat as volbrengend getipeer kan word, deur 'n aantal gesinne uit die gesinne in die laagste stand verwaarloos.

Die afwyking vanaf die generiese patroon van rolverdeling in die gesinne hierbo beskryf, weerlê egter nie die bewering deur Parsons gemaak nie, naamlik dat die veranderinge wat in die gesinslewe ingetree het ten spyte, die basiese rolverdeling tussen die man en die vrou op die instrumenteel-volbrengende as nie verander het nie, en dat die vrou se rol nog steeds in die huishouding en versorging van die kinders geanker is en die rol van die man in die beroepswêreld, waardeur hy 'n status-gewende en onderhoudsfunksie ten opsigte van sy gesin handhaaf. Hy spreek hom baie sterk hieroor uit, en sê ook die volgende in verband hiermee: "... it seems most unlikely that this relative balance would be upset; that either roles would be reversed, or their qualitative differentiation in these respects completely erased."³⁾

Hierdie afwyking gevind by die gesinne in die
laagste / ...

3) Parsons, T., Family, Socialization and Interaction Process, (1955), p. 15.

laagste stand, moet gesien word in die lig van die feit dat dit merendeels by 'n gesinstipe voorkom wat as sodanig reeds as afwykend beskou kan word.

Dit skyn asof hierdie afwyking in instrumenteel-volbrengende rolverdeling nou saamhang met die ontwikkeling van die vroudominante patroon onder die Kaapse Kleurlingbevolking.

Waar die vroudominante gesinstipe ontwikkel het uit 'n reeks faktore wat die vrou-kindverhouding die enigste stabiele verhouding, en die vrou en kinders die basiese gesinseenheid gemaak het, is dit vanselfsprekend dat die vrou die dominante posisie gehad het, en uit die aard van die saak ook die instrumentele rol moes vervul. In die huidige volledige Kleurlinggesin in die laagste stand, skyn dit nou uit die studie dat die man nog nie die volle verantwoordelikheid neem nie, die vrou nog die dominante rol speel, en sy afgesien van die basiese volbrengende rol ook nog die instrumentele rol ten opsigte van die dissiplinering van die kinders vervul.

Waar hierdie vroudominante gesinstipe meer as 'n afwyking ten opsigte van individuele gevalle in 'n groep gesien word, eerder as die ontwikkeling van 'n algemene kultuurpatroon, kan hierdie afwyking vanaf die instrumenteel-volbrengende rolle by hierdie gesinne ook as 'n afwyking ten opsigte van individuele gevalle in 'n groep, eerder as die ontwikkeling van 'n algemene kultuurpatroon, gesien word.

Waar dit reeds hipoteties gestel is dat die vroudominante gesin mag verdwyn, of minder dikwels mag voorkom indien die maatskaplik-desorganiserende faktore verdwyn, kan dit dus hier verder gestel word

dat / ...

dat hierdie afwyking ten opsigte van die instrumenteel-volbrengende rolverdeling ook onder genoemde omstandighede sal verdwyn.

Gevolgtlik kan die afwyking vanaf die instrumenteel-volbrengende rolverdeling hier gevind hoegenaamd nie dien as 'n bewys van die ongeldigheid van Parsons se bewering nie, en word sy uitgangspunt in die verband nog steeds as korrek aanvaar.

Die feit dat die vrou die instrumentele rol speel, daar sy verantwoordelik gehou word vir die dissiplinering van die kinders, kan dus in verband gebring word met die ontwikkeling en bestaan van die vroudominante patroon by die gesinne in die laagste stand. Die feit egter dat haar rol 'n instrumentele kleur kry deurdat dit as haar plig beskou word om te help met die verdien van 'n inkomste, hoef nie noodwendig in verband met vroudominansie te staan nie, maar kan ook uit ekonomiese noodsaaklikheid ontstaan het. Dit moet onthou word dat die man by die gesinne in die laagste stand nog steeds as die hoofbroodwinner van die gesin beskou word, en dus hier die primêre instrumentele rol het.

Die bewerings hier gemaak, is egter baie tentatief van aard, en daar kan nog baie vrugbare navorsing in hierdie verband gedoen word.

So byvoorbeeld kan daar in meer besonderhede op die volgende aspekte ingegaan word:

(i) Die verband tussen die dominansiepatroon in die gesin, en die persoon wat die dissipline handhaaf.

(ii) Die verband tussen die dominansiepatroon in die gesin, en die ekonomiese werkzaamheid van die

vrou, / ...

vrou, en

(iii) Die verband tussen die dominansiepatroon in die Kaapse Kleurlinggesin, en die misbruik van sterk drank onder die Kaapse Kleurlingbevolking.

Studies van hierdie aard behoort almal meer lig te werp op die aard en voorkoms van die vroudominante gesin as 'n maatskaplike verskynsel.

BYLAE I

LYS VAN ITEMS IN DIE SKEDULE AAN DIE HAND

WAARVAN DIE ONDERHOUDE PLAASGEVIND HET

A. GESINSAMESTELLING

1. Name van alle Gesinslede en lede van huishouding
2. Posisie en verwantskap van elke gesinslid tot die hoof van die huishouding
3. Ouderdom van gesinslede
4. Beroepe beoefen deur gesinslede
5. Opvoeding van gesinslede

B. BEHUISING

1. Hoeveel ander mense bly in die huis wat nie lede van u huishouding is nie
2. Vertrekke tot u beskikking en gebruik daarvan
Kombuis
Eetkamer
Sitkamer
Slaapkamers
Badkamer
Gang
3. Eie huis of huur huis
4. Materiaal waarvan huis gebou is

C. ALGEMEEN

VROU

1. Waar het u groot geword
2. Wie het gewoonlik die belangrikste besluite in u ouerhuis geneem
3. Wat dink u is die rol van die man in die gesin
4. Wat dink u is die rol van die vrou in die gesin
5. Wie is gewoonlik die persoon wat die belangrikste besluite in u huis neem

6. Wie / ...

- 342 -

6. Wie is die persoon wat besluit of kinders aan organisasies buite die huis mag deelneem
7. Wie is die persoon wat die besluite neem aangaande die aankoop van groot huishoudelike items
8. Wie is die persoon wat die besluite aangaande die begroting neem
9. Wat dink u van die idee dat skoon- of eie familie by u inwoon (motiveer)
10. Wat dink u van die idee om loseerders in te neem (motiveer)
11. Behoort 'n man en 'n vrou oor die man se werk te gesels (motiveer)
12. Behoort 'n man en vrou oor die vrou se huishoudelike aangeleenthede te gesels (motiveer)
13. Dink u dat getroude mense 'n paar kinders moet hê of 'n hele aantal

D. HUISHOUELIK

1. Wie behoort volgens u mening hoofsaaklik vir die huishoudelike pligte verantwoordelik te wees
2. Dink u dat die eggenoot ook daarmee behoort behulpsaam te wees
3. Indien wel met watter huishoudelike pligte, en onder watter omstandighede
4. Behoort kinders te help met huishoudelike pligte (motiveer)
5. Indien wel met watter
Seuns
Dogters
6. Opmerkings
7. Daaglikse Program

Ten opsigte van elk van die onderstaande items is gevra

(a) / ...

- 343 -

(a) Wie doen dit

(b) Wie help daarmee

(c) Wie besluit daaroor

1. Steek vuur aan	2. Ontbyt vir man
3. Ontbyt vir vrou en kinders	4. Tafel dek in oggend
5. Skottelgoed opwas	6. Toebroodjies man en kinders
7. Uitvee en afstof	8. Beddens opmaak
9. Wasgoed doen	10. Strykgoed doen
11. Klere verstel	12. Middagete maak
13. Tafel dek middag	14. Was en opruim
15. Berei aandmaal	16. Tafel dek saans
17. Skottelgoed was	18. Houtkap
19. Sorg vir tuin	20. Sorg dat erf net is
21. Instandhouding huis	

E. KINDERBEHEER EN VERSORGING

a. Algemeen

1. Wie meen u behoort hoofsaaklik verantwoordelik te wees vir die liggaamlike versorging van die kinders
2. Behoort eggenoot te help
3. Indien wel op welke wyse
4. Dink u groter kinders behoort te help om kleineres op te pas

b. Spesifiek

Ten opsigte van elk van die onderstaande items is gevra

(a) Wie doen dit

(b) Wie help daarmee

(c) Wie besluit daaroor

Versorging

1. Kinders opstaan en was

2. / ...

- 344 -

2. Gee klere en aantrek
3. Sorg betyds is vir skool
4. Versorg deur dag
5. Versorg in bed te kom vir slaap
6. Staen snags op

Affektief

1. Houvas liefkoos en speel met hul
2. Vertel stories
3. Neem vir uitstappie

Beheer

1. Leer tafelmaniere
2. Kyk dat kos opeet
3. Kyk dat kinders help met werk
4. Kyk dat skoolwerk gedoen word
5. Gee verlof om by maats te speel

c. Straf

1. Wie straf kinders indien stout
2. Watter metodes van straf word aangewend deur
Vader, Moeder
3. Verskil julle oor die kinders se straf

Affektief

1. Aan wie vertel kinders vertroulikhede
2. Na wie gaan u kinders as hul seerkry en huil
3. Wie pas kinders op as hul siek is

F. EKONOMIESE AKTIWITEITE

1. Wie behoort die Hoofbroodwinner te wees
2. Dink u 'n moeder behoort te werk (motiveer)
3. Dink u dat dit die plig van werkende kinders
is om met die gesinsinkomste te help
4. Wie dra by tot gesinsinkomste
Hoofbroodwinner:
Ander:

- 345 -

5. Op welke wyse word die finansies georganiseer

6. Patroon van Aankope

Ten opsigte van die onderstaande items is die volgende gevra

(a) Wie doen dit

(b) Wie help daarmee

(c) Wie besluit daaroor

1. Kruideniersware	2. Groente en vrugte
3. Vleis en vis	4. Klere vir vrou
5. Klere vir dogters	6. Klere vir man
7. Klere vir seuns	

D. SOSIALE AANGELEENTHEDE

A. Man alleen

1. Gaan hy alleen na sy vriende
2. Het hy verenigings waaraan hy behoort en alleen gaan
3. Is daar sport waaraan hy alleen deelneem
4. Sê hy altyd vir u waarheen hy gaan

B. Vrou alleen

1. Gaan u soms alleen na vriende
2. Is daar verenigings waaraan u alleen behoort
3. Is daar sport waaraan u alleen deelneem
4. Sê u altyd vir u man waarheen u gaan

C. Sosiale lewe

Ten opsigte van die onderstaande items is die volgende gevra

(a) Wie doen dit

(b) Wie besluit daaroor

1. Besoek man se familie
2. Besoek vrou se familie
3. Besoek saam vriende
4. Ontvang vriende aan huis

- 346 -

5. Gaan na rolprente
6. Gaan na konserte
7. Sportwedstryde
8. Luister radio
9. Vakansie piekniek of uitstappie

VRAE AAN MAN

A. Algemeen

1. Waar het u groot geword
2. Wie het gewoonlik die belangrikste besluite in u ouerhuis geneem
3. Wat dink u behoort die plek van die man in die gesin te wees
4. Wat dink u behoort die plek van die vrou in die gesin te wees
5. Wie is gewoonlik die persoon wat die belangrikste besluite in u huis neem
6. Is u gewillig dat skoon- of eie familie by u inwoon
7. Is u gewillig om loseerders in te neem
8. Dink u dat 'n man en vrou oor sy werk behoort te gesels
9. Dink u dat 'n man en vrou oor haar huishoudelike aangeleenthede behoort te gesels
10. Dink u 'n man en vrou behoort baie kinders te hê

B. Huishoudelik

1. Wie behoort oor die algemeen volgens u verantwoordelik te wees vir die huishouding
2. Behoort die ander eggenoot te help
3. Indien wel, waarmee, en onder watter omstandighede
4. Behoort kinders ook te help met huishoudelike pligte

C. / ...

- 347 -

C. Kinderversorging

1. Wie behoort volgens u mening hoofsaaklik vir die versorging van die kinders verantwoordelik te wees
2. Behoort die eggenoot daarmee te help
3. Indien wel op welke wyse
4. Dink u die groter kinders behoort die kleineres te help oppas

D. Ekonomies

1. Wie behoort die hoofbroodwinner te wees
2. Dink u dat 'n moeder behoort te werk (motiveer)
3. Dink u dis die plig van kinders om by te dra tot gesinsinkomste

LYS VAN VERNAAMSTE GERAADPLEEGDE WERKE

- Argyle, M. : "The Concepts of Role and Status", The Sociological Review, Vol. 44, Nr. 3, 1952, pp. 39 - 52.
- Bales, R.F. : Interaction Process Analysis: A Method for the Study of Small Groups, Cambridge, Mass., Addison-Wesley, 1950.
- Bates, C.F.L. : "Position, Role and Status: A Reformulation of Concepts", Social Forces, Vol. 34, Nr 4, 1956, pp. 313 - 321.
- Bell, N.W. en Vogel, E.F. : A Modern Introduction to the Family, Glencoe, Illinois, The Free Press, 1960.
- Benedict, R. : Patterns of Culture, New American Library, 1952, (9de druk).
- Blake, Y. : Infantile Development: With Special Reference to the Mother-Child Relationship. Unpublished Ph.D. Thesis, University of Johannesburg, 1957.
- Bott, E. : "Urban Families: Conjugal Roles and Social Network", Human Relations, Vol. 8, Nr. 4, 1955, pp. 345 - 384.
- Bott, E. : "Urban Families: The Norms of Conjugal Roles", Human Relations, Vol. 9, Nr. 3, 1956, pp. 325 - 341.
- Bott, E. : Family and Social Network: Roles Norms and External Social Relationships in ordinary Urban Families, London, Tavistock Publications, Ltd., 1957.
- Burgess, E.W. en Locke, H.J. : The Family: From Institution to Companionship, New York, American Book Co., 1953.
- Calderwood, D.M. en Connel, P.H. : "Minimum Standards of Accommodation for the Housing of Non-Europeans in South Africa", soos herdruk in Research Studies on the Costs of Urban Bantu Housing, Suid-Afrikaanse W.N.N.R., Pretoria, 1954.

- 349 -

- Cavan, R.S. : The American Family, New York, Thomas Y. Crowell Co., 1953.
- Cilliers, S.P. : Gesonde Gesinsbou, Stellenbosch Universiteitsuitgewers en -Boekhandelars (Edms.) Bpk., 1960.
- Cilliers, S.P. : Verslag van 'n Sosio-Ekonomiese Opname van Rasse-groepe in sekerre geproklameerde Gebiede in Bellville en van die Behuisings-behoefte van die betrokke Bevolkingsgroepe, Ongepubliseerde verslag - Stellenbosch, 1958.
- Cilliers, S.P. : Report on the Socio-Economic Position of the Non-White Population of Knysna, Ongepubliseerde Verslag - Stellenbosch, 1960.
- Cilliers, S.P.,
Jooste, C.J. en
Wagner, O.J.M. : 'n Verslag van 'n Sosio-Ekonomiese Opname van die Bevolking van die Dorpe in Suidwes-Kaapland, Annale van die Universiteit van Stellenbosch, Jaargang 27, Reeks B, Nr. 2, 1953.
- Cluver, E.H. : Medical and Health Legislation in the Union of South Africa, Johannesburg, Central News Agency, 1949.
- Davis, K. : Human Society, New York, The MacMillan Co., 1950.
- De Kock, V. : Those in Bondage, London, George Allen and Unwin, 1950.
- Du Toit, A.S. : Kontak en Assosiasie van Kleurling met Bantoe in die Kaapse Skiereiland, Ongepubliseerde D.Phil.-verhandeling, Universiteit van Stellenbosch, 1958.
- Du Toit, J.B. : Plaasarbeiders, Ongepubliseerde M.A.-verhandeling, Universiteit van Stellenbosch, 1948.
- Fisher, R.A. en
Yates, F. : Statistical Tables for Biological, Agricultural and Medical Research, London, Oliver and Boyd, 1958.
- Foote, N.N. : "Parsonian Theory of Family Process: Family, Socialization and Interaction Process", Sociometry, Vol. 19 Nr. 1, Maart 1956, pp. 40 - 46.

- 350 -

- Franszen, D.L. en
Sadie, J.L. : Inleiding tot die Bevolkings-
vraagstuk, Stellenbosch, Uni-
versiteitsuitgewers en -Boek-
handelaars Bpk., 1950.
- Frazier, F.E. : The Negro Family in the United
States, Chicago, Ill., The Uni-
versity of Chicago Press, 1940,
(2de druk).
- Frazier, F.E. : The Negro Family in Chicago,
Chicago, Ill., University of
Chicago Press, 1932.
- Gold, R.L. : "Roles in Sociological Field
Observation," Social Forces,
Vol. 36, Nr. 3, Maart 1958,
pp. 217 - 222.
- Goode, W.J. : "Norm Commitment and Conformity
to Role-Status Obligations",
The American Journal of Socio-
logy, Vol. 66, Nr. 3, Nov.
1960, pp. 246 - 258.
- Gross, N. et. al. : Explorations in Role Analysis
New York, John Wiley and Sons,
1958.
- Grusky, O. : "A Case for the Theory of
Familial Role Differentiation
in Small Groups", Social
Forces, Vol. 35, Nr. 3, Maart
1957, pp. 209 - 217.
- Hare, P.,
Borgatta E.F. en
Bales, R.F. : Small Groups: Studies in
Social Interaction, New York,
Alfred A. Knopf, 1955.
- Henry, A.F. : "Family Role Structure and
Self Blame", Social Forces,
Vol. 35, Nr. 1, Okt. 1956,
pp. 34 - 38.
- Herbst, P.G. : "The Measurement of Family
Relationships", Human Rela-
tions, Vol. 5, Nr. 1, 1952,
pp. 3 - 36.
- Hogben, L. (Red.) : Political Arithmetic: A
Symposium of Population
Studies, London, George,
Allen and Unwin, 1938.
- Kirkpatrick, C. : The Family as Process and
Institution, New York, The
Ronald Press, 1955.
- Klein, V. en
Monroe, R. : "A Framework for Understand-
ing Family Dynamics: Part
II", Social Casework, Vol.
40, Nr. 2, Feb. 1959, pp.
80 - 87.

- 351 -

- Klein, V. en
Myrdal, A. : Women's Two Roles, London,
Routledge and Kegan Paul,
1956.
- Komarovsky, M. : "Continuities in Family Re-
search: A Case Study",
American Journal of Sociology,
Vol. 62, Nr. 1, 1956, pp.
42 - 47.
- Landis, J.T. en
Landis, M.G. : Readings in Marriage and the
Family, New York, Prentice
Hall, 1952.
- Lindzey, G. (Red.) : Handbook of Social Psychology:
Vol. 1, Theory and Method,
London, Addison-Wesley, 1954.
- Linton, R. : The Cultural Background of
Personality, New York, Appleton-
Century, 1945.
- Linton, R. : The Study of Man, New York,
Appleton-Century, 1936.
- Lundberg, G.A. : Social Research, New York,
Longmans, Green and Co., 1942.
- Malinowski, B. : Sex and Repression in Savage
Society, London, Routledge
and Kegan Paul, 1937.
- Marais, J.S. : The Cape Coloured People 1652 -
1937, Johannesburg, Witwaters-
rand University Press, 1957.
- McDonald, D.F. : Die Familelewe van die Kleur-
linge, Ongepubliseerde M.A.-
verhandeling, Universiteit van
Stellenbosch, 1933.
- Merton, R.K. : Social Theory and Social
Structure, Glencoe, Ill.,
The Free Press, 1957.
- Merton, R.K.,
Broom, L. en
Cottrell, L.S. : Sociology Today: Problems and
Prospects, New York, Basic
Books Inc., 1959.
- : Minimum Standard of Accommoda-
tion for European Housing:
Extracted from Interim Report
of Sub-committee on House
Planning and Design to de-
termine Standards for Euro-
peans, (Unpublished).
- Murdock, G.P. : Social Structure, New York,
The Macmillan Co., 1949.

- 352 -

- Nadel, S.F. : The Theory of Social Structure, Glencoe, Ill., The Free Press, 1957.
- Neiman, L.I. en Hughes, W.J. : "The Problem of the Concept of Role: A Re-Survey of the Literature", Social Forces, Vol. 30, Nr. 2, Des. 1951, pp. 141 - 149.
- Newcomb, T.M. en Hartley, E.L. : Readings in Social Psychology, New York, Henry Holt and Co., 1952.
- Nimkoff, M.F. en Middleton, R. : "Types of Family and Types of Economy", The American Journal of Sociology, Vol. 66, Nr. 3, Nov. 1960, pp. 215 - 225.
- Oeser, O.A. en Hammond, S.B. : Social Structure and Personality in a City, London, Routledge and Kegan Paul, 1954.
- : Official Year Book of the Union of South Africa, Nr. 28, 1954 - 55, Pretoria, Staatsdrukker, 1956.
- : Offisiële Jaarboek van die Unie van Suid-Afrika, Nr. 30, 1960, Pretoria, Staatsdrukker, 1961.
- Parsons, T. : The Social System, Glencoe, Ill., The Free Press, 1951.
- Parsons, T. : Essays in Sociological Theory, Glencoe, Ill., The Free Press, 1954, (2de uitgawe).
- Parsons, T. : Structure and Process in Modern Societies, Glencoe, Ill., The Free Press, 1960.
- Parsons, T. en Bales, R.F. : Family, Socialization and Interaction Process, Glencoe, Ill., The Free Press, 1955.
- Parsons, T., Bales, R.F. en Shils, E.A. : Working Papers in the Theory of Action, Glencoe, Ill., The Free Press, 1953.
- Parsons, T. en Shils, E.A. : Toward a General Theory of Action, Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1954.

- 353 -

- Patterson, S. : Colour and Culture in South Africa, London, Routledge and Kegan Paul, 1953.
- Rose, A.M. : "The Adequacy of Women's Expectations for Adult Roles", Social Forces, Vol. 30, 1951, pp. 69 - 77.
- Schapera, I. : The Khoisan Peoples of South Africa, London, Routledge and Sons Ltd., 1930.
- Schapera, I. : The early Cape Hottentots, Kaapstad, Nasionale Pers Beperk, 1933.
- Siegel, S. : Nonparametric Statistics for the Behavioral Sciences, London, McGraw-Hill Book Co., 1956.
- Slaughter, C. : "Modern Marriage and the Roles of the Sexes", The Sociological Review, Vol. 4, Nr. 2, Des. 1956, pp. 213 - 221.
- : Spesiale Verslag Nr. 234, Eerste Resultate van die Bevolkingsensus, 6 Sept. 1960, Pretoria, Staatsdrukker, 1961.
- Stein, H.D. en Cloward, R.A. : Social Perspectives and Behavior, Glencoe, Ill., The Free Press, 1958.
- Stonequist, C. : The Marginal Man, Scribner's Sons, U.S., 1937.
- Strodtbeck, F. en Mann, R.D. : "Sex Role Differentiation in Jury Deliberations", Sociometry, Vol. 19, Nr. 1, Maart 1956, pp. 3 - 11.
- Sussman, M.B. : Sourcebook in Marriage and the Family, Cambridge, Houghton Mifflin Co., Riverside Press, 1955.
- Turner, R.H. : "Role-Taking, Role Standpoint and Reference Group Behavior", The American Journal of Sociology, Vol. 61, Nr. 4, 1956, pp. 316 - 328.
- U.G. 33/1945. : Verslag van die Kommissie van Onderzoek in sake Drankgebruik deur die Kaapse Kleurling, Pretoria, Staatsdrukker, 1945.

- 354 -

- U.G. 42/1955. : Volkstelling 8 Mei 1951: Boek-deel I: Geografiese Indeling van die Bevolking van die Unie van Suid-Afrika, Pretoria, Staatsdrukker, 1955 - 6.
- Van der Merwe, H.W. : Social Stratification in a Cape Coloured Community, Unpublished M.A. Thesis, University of Stellenbosch, 1957.
- Van Zijl, D. : Die Gesinsiklus in Wes-Kaapland, Ongepubliseerde D.-Phil-verhandeling, Universiteit van Stellenbosch, 1948.
- Wagner, O.J.M. en Cilliers, S.P. : "The Structure and Size of Households in Goodwood and Elsie's River", Journal for Social Research, Des. 1951, pp. 90 - 101.
- Waller, W.W. en Hill, R. : The Family: A Dynamic Interpretation, New York, The Dryden Press, 1951.
- Warner, W.L. et. al. : Social Class in America, Chicago, Science Research Associates Inc., 1947.
- Weiss, A.G. : The Cape Coloured Woman: Within an Industrial Community and at Home, Ongepubliseerde M.A.-verhandeling, Universiteit van Kaapstad, 1950.
- Winch, R.F. en McGinnis, R. : Selected Studies in Marriage and the Family, New York, Henry Holt and Co., 1954, (2de druk).
- Yablonski, L. : "An Operational Theory of Roles", Sociometry, Vol. 16, Nr. 4, Nov. 1953, pp. 349 - 354.
- Yamamura, D.S. en Zald, M.N. : "A Note on the Usefulness and Validity of the Herbst Family Questionnaire", Human Relations, Vol. 9, Nr. 2, 1956, pp. 217 - 221.
- Yi-Chuang, Lu. : "Marital Roles and Marriage Adjustment", Sociology and Social Research, Vol. 36, Nr. 6, Julie - Aug. 1952, pp. 364 - 368.